

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

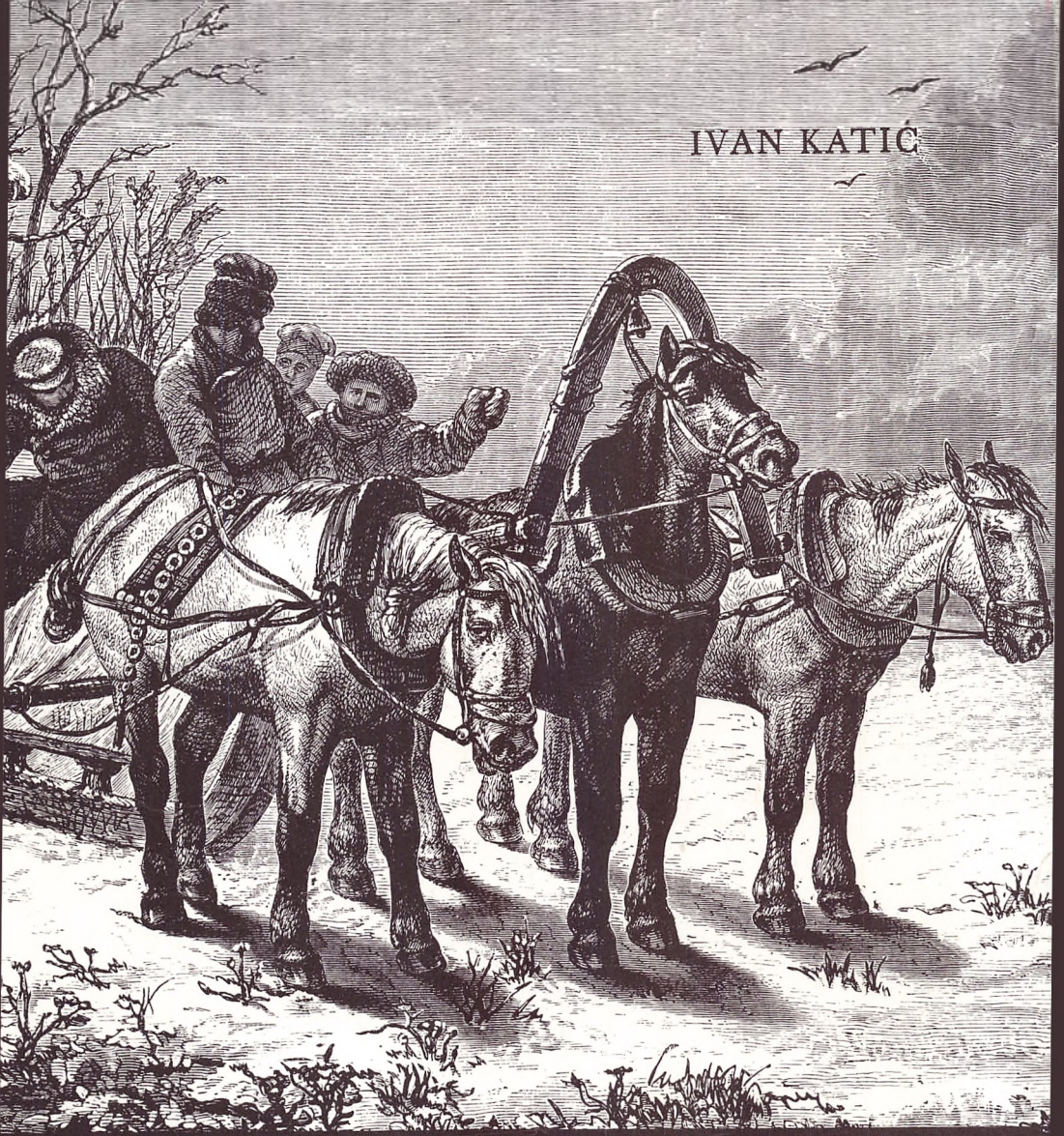
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

IVAN KATIĆ

Dansk-russiske
veterinære forbindelser
1796-1976

Dansk-russiske
veterinære forbindelser
1796—1976

Denne afhandling samt 3 tilsluttende arbejder er af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles fagråd for veterinærvidenskab antaget til offentligt at forsvares for den veterinærvidenskabelige doktorgrad.

København, den 20. maj 1981.

P. Willeberg,
Formand for fagrådet for veterinærvidenskab.

Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang 1884—1906. Veterinære iagttagelser og kulturhistoriske billeder fra Rusland. *Nordisk Veterinærmedicin 1974*, 26, Supplementum II, 164 pp. [også] *Kilder til veterinærhistorisk forskning I*.

Breve fra Carl Mæhl til Harald Krabbe 1886—1916. Set og oplevet i Rusland som borger og veterinær. *Kilder til veterinærhistorisk forskning II*, (1975), 143 pp.

Breve fra J. P. B. Jessen til H. P. Bergmann. En ung dyrlæges breve fra Danmark (1823—1824) og Rusland (1826—1834). *Kilder til veterinærhistorisk forskning III*, (1977), 110 pp.

*Forsvaret finder sted fredag den 19. marts 1982 kl. 14
i auditorium 1-01,*

Bülowsvej 13, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

ISBN 87-980 332-5-5

Dansk-russiske veterinære forbindelser 1796-1976

Dänisch-russische Veterinärbeziehungen 1796—1976
The Danish-Russian veterinary relations 1796—1976
Датско-русские ветеринарные отношения
1796—1976

Ivan Katić

Kilder til veterinærhistorisk forskning 1982, 6.

Bogen er sat med fransk petit
og trykt i Kandrup's Bogtrykkeri ApS,
København

Illustrationen til omslagets forside (Vor einer Poststation)
er udlånt fra bind 1. *Russland. Land und Leute.*
(ed. H. Roskoschny), Leipzig (uden årstal).

Omslagets bagside, der viser det kejserlige russiske rigsvåben,
er fra B. Bangs æresdiplom (se fig. 156 på side 157).
Dobbeltørnen har på brystet Moskvas våbenskjold (Sankt Georg
og dragen) omgivet af Sankt Andreas-ordenens kæde.
Skjoldene på højre vinge repræsenterer zardømmerne Kazán',
Polen og Tauriske Chersonesus samt — nederste skjold —
storfyrstendømmerne Kiev, Vladimir og Nóvgorod; på venstre vinge
er der våbenskjolde for zardømmerne Ástrachan', Sibirien og
Georgien samt storfyrstendømmet Finland (løve).

Ivan Katić (* 1930):

Dansk-russiske veterinære forbindelser 1796—1976.

Dänish-russische Veterinärbeziehungen 1796—1976.

The Danish-Russian veterinary relations 1796—1976.

Udgivet af Ivan Katić, København 1982, 320 pp., ill.; 23 cm.

Nordisk Veterinærmedicin 1982, 34, Supplementum I.

Kilder til veterinærhistorisk forskning 1982, 6.

Med tysk, engelsk og russisk resumé.

FORORD

Kendskab til Fagets Fortid og navnlig til de Mænd, som har baaret det oppe i vort Land i svunden Tid, er belærende og dannende for Fagets Dyrkere, og det maa efter min Mening bidrage til at højne Dyrlægens Kærlighed til hans Gerning.

B. Bang.

På det 7. Internationale Symposium über Geschichte der Veterinärmedizin, afholdt i april 1970 i Moosegg im Emmenthal (Svejts), fik jeg ideen til at belyse de dansk-russiske veterinære forhold gennem tiderne og præsentere mit indlæg ved den 13. Internationale kongres for videnskabernes historie i Moskva 1971.

Under indsamling af materialet blev jeg mere og mere grebet af emnet, og jeg indså snart, at et almindeligt kongresforedrags rammer hurtigt ville blive sprængt. Mit kendskab til det russiske sprog gjorde opgaven endnu mere spændende, fordi jeg kunne benytte de mange kilder m. m. på originalsproget, hvadenten de allerede fandtes i Danmark eller først skulle skaffes fra udenlandske arkiver og biblioteker. Af de mange små spredte sten, jeg gennem flere år samlede, prøvede jeg at sammenføje en mosaik, et billede af dansk-russiske veterinære forbindelser gennem de forløbne 180 år. Resultatet af dette arbejde foreligger her.

Det er mit håb, at det indsamlede stof ikke blot vil kaste lys over de dansk-russiske veterinære forbindelser, men muligvis også give andre lyst til at udforske danske veterinære forbindelser med andre lande.

Det store materiale på arkiver, biblioteker og museer er gjort tilgængeligt for forskning gennem en formålstjenlig systematisering og klassificering, takket være en stor arbejdsindsats af flere generationer. Disse, ofte mig ukendte personer, fortjener min største taknemmelighed og beundring. Også mange private har været mig meget imødekommende ved min forskning. Derfor vil jeg bringe min hjerteligste tak til alle, som har været mig behjælpelige på en eller anden måde, så denne bog er blevet til; dette gælder ikke mindst bogtrykkeriet Kandrups medarbejdere, der igen har udført et meget smukt bogarbejde.

Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek takker jeg, fordi jeg dér har fået mulighed for at udføre dette arbejde.

En særlig tak må jeg her rette til Statens jordbrugs- og veterinærvidenskabelige Forskningsråd, der i flere omgange har ydet økonomisk støtte til mine studier af de dansk-russiske veterinære forbindelser.

Men også andre donatorer har med deres værdifulde bidrag muliggjort udgivelsen af bogen, og derfor takker jeg på det hjerteligste følgende:

Heste- og Kvægforsikringsforeningen KUSTOS, Århus

Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, Åbenrå

Kandrups Bogtrykkeri ApS

Krusøe & Co., København

Landsdommer V. Gieses Legat

Løvens kemiske Fabrik, Ballerup

C. F. Mortensen

Bogen er skrevet til de mange nordiske dyrlæger og andre, der har vist interesse for de tidligere udgivne brevsamlinger fra danske dyrlæger i Rusland. Det er mit håb, at jeg har kunnet meddele mine forskningsresultater således, at de vil kunne forstås også af ikke-fagfæller.

København, den 16. marts 1979.

Bülowsvej 13, 1870 V.

Dyrlæge I v a n K a t i ć
forskningsbibliotekar
Danmarks Veterinær- og
Jordbrugsbibliotek
Den kgl. Veterinær- og
Landbohøjskole

*Tilegnet mindet om Tage Møller,
en god ven, kollega og lærer.*

**Professor Tage Møller
(1924—1977)**

INDHOLDSFORTEGNELSE

	<i>Forord</i>	5
I.	<i>Indledning</i>	13
II.	<i>Undersøgelsens formål og opgave. Materiale og metode</i>	14
III.	<i>Danske forhold siden 1796. De politiske og landbrugsøkonomiske forhold. Husdyrbrug. Veterinærmedicin</i>	17
IV.	<i>Russiske forhold siden 1796. De politiske og landbrugsøkonomiske forhold. Husdyrbrug. Veterinærmedicin</i>	24
V.	<i>Dansk veterinæremigration (i rækkefølge efter emigranternes ankomst til Rusland). Reemigration</i>	39
1819?	1. J. Schütt (ca. 1800—1865)	46
1822	2. E. Chr. Kuhn (1802—1883)	47
1824	3. H. P. Boye Jessen (1801—1875)	48
ikke før 1825	4. D. H. Dreyer (17 ? — 18 ?)	56
1827	5. C. Steensballe Pedersen (ca. 1790—1849)	57
1828	6. O. F. Borchsenius (1801—1854?)	58
1830	7. C. L. Helper (1805—18?)	59
ikke før 1830	8. J. E. Dreyer (18 ? — 18 ?)	61
ikke før 1834	9. A. F. W. Langreuter (1814—ca. 1851)	62
ikke før 1841	10. J. A. F. Bruhns (18 ? —ca. 1845)	63
ikke før 1842	11. Chr. F. Eszlinger (1816—1854)	63
1844	12. H. Bagge (1816—1897)	64
1871	13. Chr. G. S. Engelsen (1847—1906)	66
1874	14. C. Chr. A. Mæhl (1853—1930)	74
1913	15. C. G. Danelius (* 1887)	83
VI.	<i>Danske veterinærer i Rusland og Sovjetunionen med ophold af kortere varighed (studierejser og lignende)</i>	85
1796	1. E. N. Viborg (1759—1822) og F. C. E. Nielsen (1769—1851)	85
1845—1846	2. G. Chr. With (1796—1861)	86
1873	3. F. L. Torp (1818—1894)	92
1875	4. Chr. Rostgaard v. d. Maase (1831—1899)	92
1883	5. G. F. Westring (1834—1909)	92
1906	6. H. C. Mørkeberg (1868—1930)	93
1907	7. A. C. P. Christensen (1869—1953)	93
1908	8. A. P. L. Bahr (1876—1958)	94
1912—1914	9. N. E. Nielsen (1869—1941)	94
1935	10. O. Grini (1898—1975)	95
1948	11. E. Hainau Christensen (* 1911) og A. R. Jensen (* 1921)	95
1954	12. N. O. Rasbech (* 1917)	95
1964	13. O. Hall (* 1896)	96

1964, 1971	14. H. Pedersen (1902—1980)	96
1965, 1966	15. P. Krogh (* 1935)	96
1965	16. A. Neimann-Sørensen (* 1924) og N. O. Rasbech (* 1917)	97
1966	17. H. E. Marthedal (1912—1981)	98
1967	18. E. Blom (* 1913)	98
1970	19. H. V. Sønnichsen (* 1924)	100
1970	20. Sig. Andersen (* 1919)	100
1975	21. J. B. Andersen (* 1926)	100
1975	22. J. F. Hyldgaard-Jensen (* 1935), Johs. Moustgaard (* 1911) og B. Palludan (* 1923)	101
1975	23. C. Lynderup Jeppesen (* 1942)	101
1976	24. E. Stougaard (* 1934) og Chr. I. Werdelin (1906—1981) H. V. Graae (1851—1931)	102
	Beslagmester J. C. Dreyer (17 ? —18 ?)	103

VII. *Andre kontakter.*

ca. 1800—1976	1. E. Viborg med forskellige personer/institutioner; H. P. Bergmann med H. P. Boye Jessen; H. Krabbe med L. Stieda; B. Bang og H. Krabbe med Chr. G. S. Engelsen; B. Bang og H. Krabbe med C. Chr. Mæhl; L. Bahr og N. Bruun-Pedersen med K. Gappich; E. Blom med V. K. Milovanov og I. I. Sokolovskaja; I. Katić med Ch. Š. Al'meev, V. Ščurevskij, J. Tehver, V. Zaroza m. fl. . .	104
1863—1976	2. Internationale kongresser og møder	114
1796—1917	3. Undervisningsmateriale af russisk oprindelse på Den kgf. Veterinær- og Landbohøjskole	121

VIII. *Dansk veterinærlitteratur oversat til brug i Rusland/Sovjetunionen.*

1847	1. G. Chr. With: Prolegomena	128
1874	2. Remontekommissionens Betænkning	129
1879	3. H. Krabbe: Cestodes	129
ca. 1894	4. H. Krabbe: Huspattedyrenes ... Bygning og Liv	129
1895	5. B. Bang: Tuberkulose	129
1935	6. N. Bjerrum: Kursus i uorganisk Kemi	130
1937	7. A. Thomsen: Brucella infection in swine	130
1947	8. E. Blom: Komparationskammeret	131
1949	9. Danske Heste	132
1959	10. J. Jespersen og H. Clausen: Svineavl og svinehold ...	132
ca. 1960	11. N. O. Rasbech: Seksualhormoner	133

IX.	<i>Omtale af danske forskningsresultater i russisk faglitteratur (veterinærmedicin, husdyrbrug)</i>	134
-----	---	-----

X.	<i>Russisk faglitteratur på danske veterinære biblioteker</i>	143
----	--	-----

1860—1976

XI.	<i>Russiske hædersbevisninger til danske veterinærer m. m. . .</i>	150
1846	1. G. Chr. With (1796—1861)	150
1851	2. H. C. B. Bendz (1806—1882)	150
1859	3. J. V. Neergaard (1775—1864)	151
før 1875	4. P. Jessen (1801—1875)	152
før 1878	5. H. Bagge (1816—1897)	152
ca. 1864	6. C. D. v. Hegermann-Lindencrone (1807—1893)	152
18 ?	7. Chr. Rostgaard v. d. Maase (1831—1899)	152
1873	8. H. V. Stockfleth (1824—1879) m. fl.	153
1883	9. Chr. G. S. Engelsen (1847—1906)	156
1898, 1909	10. B. L. F. Bang (1848—1932)	156
	11. C. Mæhl (1853—1930)	156
1907/1908	12. P. A. Mørkeberg (1861—1927)	156
ca. 1915	13. O. Pedersen Pyndt (1854—1935)	156

XII.	<i>Besøg fra russiske/sovjetiske veterinære læreanstalter, institutioner etc.</i>	159
ca. 1803	1. L. H. Bojanus (1776—1827)	159
1821	2. P. I. Lukin (1790—1839)	161
1830	3. K. J. Muyschel (1799—1843)	161
1831	4. A. F. Adamowicz (1802—1881)	162
1832	5. G. W. Kersting (—18?)	162
1843, 1858, 1873	6. P. Jessen (1801—1875)	162
1875	7. N. N.	164
1886, 1888	8. Chr. G. S. Engelsen (1847—1906)	164
1888, ca. 1892 1901, 1925 } ca. 1897, 1911	9. C. Mæhl (1853—1930)	166
1895	10. V. F. Nagorskij (1845—1912)	168
1900	11. N. Tchigaieff (18 ? — ?)	168
ca. 1903	12. K. Gappich (1863—1923)	168
1907	13. G. I. Gurin (1858—1933)	169
1909	14. V. S. Sobolevskij (1863—19 ?)	169
1926	15. K. M. Gol'cman (1854—1922)	169
1927	16. S. N. Višelesskij (1874—1958)	170
1928	17. S. A. Grjuner (1864—1931)	170
1945	18. A. L. Skomorochov (1890—1969)	176
1964/1965	19. Dolmankov	176
1965	20. J. Kastenکو (* 1930)	177
1965	21. V. F. Ivanov (* 1930)	177
1965	22. A. Kudrjavcev (1902—1974)	177
1970	23. V. G. Zaroza (* 1936)	178
1974	24. E. Aaver (* 1923)	178

XIII.	<i>Overenskomst mellem Kongeriget Danmark og Unionen af Socialistiske Sovjetrepublikker af d. 9. oktober 1965</i>	180
1965		

XIV.	<i>Handel med husdyr og animalske produkter med særlig henblik på de epidemiologiske problemer</i>	182
1796–1976	1. Sendt fra Danmark til russiske modtagere	182
	2. Modtaget i Danmark fra russisk område	188
XV.	<i>Faglitteratur, biologisk materiale m. m. sendt til Rusland/Sovjetunionen</i>	199
1815–1976		
XVI.	<i>Diskussion og konklusion</i>	204
XVII.	<i>Sammendrag af kap. I—XVI</i>	206
	<i>Summary</i>	207
	<i>Zusammenfassung</i>	208
XVIII.	<i>Bilag</i>	
	1. Russere opfordrer danske dyrlæger og beslagmestre til at træde i russisk tjeneste	209
	2. Danske dyrlæger klager over deres stilling og beskæftigelsesforhold	217
	3. Jacob Schütts brev til prof. Erik Viborg om hans broders stilling i Rusland og Viborgs svar	224
	4. Peter Jessens brev til Carl Viborg	226
	5. D. H. Dreyers klage over hingstekastrationer i Holsten	228
	6. Otto Fr. Borchsenius's klage over kollegernes illoyale konkurrence m. m.	228
	7. E. Viborgs formaning til J. C. Dreyer og den russiske regerings forespørgsel om, hvad en beslagmester er	234
	8. E. Viborgs og F. C. E. Nielsens rejse til Moldavien	236
	9. Erik Viborgs forbindelser med Det sanktpetersborgske Videnskabelige Akademi, L. H. Bojanus o. a.	240
	10. Brevveksling mellem N. Tchigaieff og Bernhard Bang	250
	11. Korrespondance ang. oversættelse og udgivelse af Axel Thomsens doktordisputats i Sovjetunionen	253
	12. Omkring Jens Veibel Neergaard m. m.	254
	13. Fortegnelse over de Hingste o. s. v.	258
	14. Korrespondance mellem H. L. Stieda og H. Krabbe m. m.	260
	15. Det veterinære Sundhedsråd og snive m. m.	274
	16. Omkring situationen på Bornholm 1945	279
	17. Diverse	286
XIX.	<i>Litteraturfortegnelse</i>	289
XX.	<i>Registre</i> {	
	Personnavne	298
	Stednavne	305
	Sagregister	309
	Billedfortegnelse	312
	Fortegnelse over tabeller	315
	Forkortelser, vægt og mål	316
	Curriculum vitae	317
	PE 3/OME	318

*Tak til alle kolleger og andre,
der gennem interesse og erhvervelse
af de tidligere udgivne bøger i
samme serie har givet mig en vældig
opbakning og mod til at tilvejebringe
også disse forskningsresultater.*

NB. De Errata som sig uformodentlig i Trykken, enten ved Ords, Bogstavers, eller Puncters og Commaters Forsættelse, eller Udelukkelse, har indsnegen, ville den gunstige Læsere behage selv at corrigere.

Fra *H. Egede*: Omstændelig og udførlig Relation angaaende Den grønlandske Missions Begyndelse og Fortsættelse... Kjøbenhavn 1738, 408 pp.

I. INDLEDNING

De dansk-russiske veterinære forbindelser i tiden 1796—1976 kan inddeles i fire afsnit:

1. Erik Viborgs rejse til Rusland og indkøb af heste i 1796.
2. Emigrationsperioden (fra ca. 1819 til 1913).
3. Den stille periode (mellem de to verdenskrige), der omfatter Sovjetunionen, men uden de baltiske lande, der var selvstændige 1918—1940.
4. Samarbejdsperioden (efter den anden verdenskrig til 1976).

Hver af disse perioder har på sin måde kendetegnet de dansk-russiske veterinære forbindelser, og de enkelte perioder kan karakteriseres således:

ad 1. Veterinærskolens anden lærer, professor *Erik Nissen Viborg* (1759—1822) opholdt sig i 1796 i et par måneder i de polsk-russiske provinser for at studere kvæggpest og svinesygdomme m. m. og for sam-

men med stutmester *Frederik Carl Emil Nielsen* (1769—1851) at indkøbe heste til Det kgl. stutteri, Frederiksborg.

- ad 2. Fra 1819—1913 afrejste 15 danske veterinærer til Rusland, de fleste for at ernære sig og blive der „indtil videre“.
- ad 3. I perioden mellem de to verdenskrige skete der ikke ret meget, og de få aktiviteter kan henføres til nogle personlige kontakter ved russernes studiebesøg i Danmark eller kontakter mellem danske og russiske veterinærer ved forskellige internationale møder og kongresser.
- ad 4. I perioden efter den 2. verdenskrig vises stor interesse for udveksling af faglitteratur og videnskabsmænd mellem Danmark og USSR, og som følge heraf oprettes en overenskomst om samarbejde på det landbrugsvidenskabelige område, underskrevet i Moskva i oktober 1965.

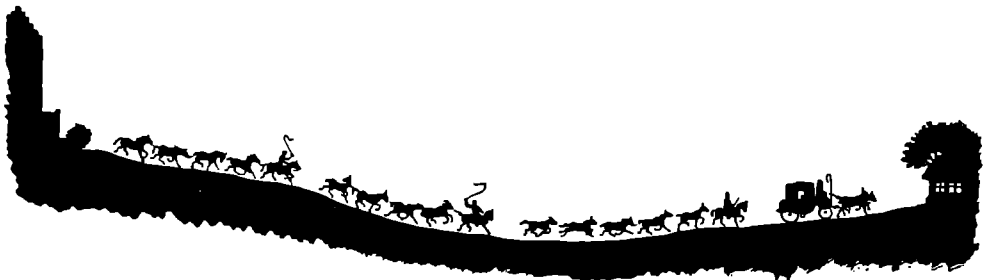

Fig. 1. Efter otte måneders ophold udenlands aller lykkeligt hjemme! Sådan omtrent må vi forestille os Viborg og Niensens hjemtog med de 16 indkøbte heste. Dagbog fra denne rejse opbevares på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek (sign. Hdskr. 4° XIII:70). Fra Johs. Christensen: *Minder efter 50 Aars Dyr lægevirksomhed*. Dansk veterinærhistorisk Aarbog 1934, 1, 124—132.

II. UNDERSØGELSENS FORMÅL OG OPGAVE. MATERIALE OG METODE

Formålet med undersøgelsen er belysning af de dansk-russiske veterinære forhold med særlig vægt på dansk veterinæremigration til Rusland i det 19. århundrede.

For at løse denne opgave har en systematisk gennemgang af følgende materiale fundet sted:

a. Utrykte kilder:

1. Brev- og håndskriftsamling (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek) med relation til emnet.
2. Den kgl. Veterinærskoles arkiv fra 1777—1858 (Rigsarkivet), især Forstanderens Korrespondance (F.K.) og Veterinærskolens Korrespondance (V.K.) samt Fortegnelse paa De Personer som have frekventeret de offentlige Underviisninger i den Kongelige Veterinær-Skole fra Aaret 1773... og Eksamensprotokoller.
3. Register over brev- og håndskriftsamling på Det kgl. Bibliotek og Rigsarkivets private arkiver.
4. Billed- og portrætsamling på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek.
5. Det systematiske katalog (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek), gammel og ny afdeling, materialet katalogiseret ultimo 1976 (grupper: grundvidenskab, lægevidenskab, veterinærmedicin, husdyrbrug).
6. Dele af H. Krabbes Samling (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).
7. Familien Engelsens privatarkiv, indeholdende breve, billeder o. a. effekter (opbevares i dag hos Dipl. Bau-Ing. Alf de Spindler, Wettingen, Svejts).

Endvidere er der benyttet materiale fra De veterinærhistoriske Samlinger ved

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Det kongelige Biblioteks Kort- og Billedafdeling, Hærens arkiv (billedsamling), Det kgl. Garnisons bibliotek, Tøjhusmuseet samt Rigsarkivet (især vedrørende dansk emigration til Rusland i det 19. århundrede).

Erlhversarkivet i Aarhus, Udvandrerarkivet i Aalborg, Dansk Samvirkes kontor i København og Universitetsbibliothek, Kiel, er også konsulteret.

b. Trykte kilder:

1. Den danske Dyrlægestand 1923. Udgivet i Anledning af Den kgl. Danske Veterinærskoles 150 Aars Jubilæum ved H. M. Høyberg, København 1923, endvidere 2. udg. (1934), 3. udg. (1945), 4. udg. (1956), 5. udg. (1966), 6. udg. (1975).
2. Den danske Dyrlægeforening 1849—1949. Danske Dyrlæger 1779—1947 ved J. Ph. Hansen & C. Grove Vejstrup. København 1949.
3. *Tidsskrift for Veterinærer* 1853—1894, 1. Række, Bind 1—25, 2. Række, Bind 1—24, især *Fortegnelse over examinerede Dyrlæger i Danmark*, *Fortegnelse over uexaminerede Personer, der befattede sig med Dyrlægepraxis i Danmark* og *Fortegnelse over uexaminerede Elever ved Veterinærskolen* (siden 1858 *Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole*), der bragtes med jævne mellemrum i *Tidsskrift for Veterinærer*.

En særlig værdifuld hjælp for mig har været den af H. Krabbe udarbejdede Fortegnelse med biografiske Notitser over de ved den Kgl. danske Veterinærskole og den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole examinerede Dyrlæger samt over Lærerne ved Undervisningen for Veterinærelever ved begge disse Lærestatter.

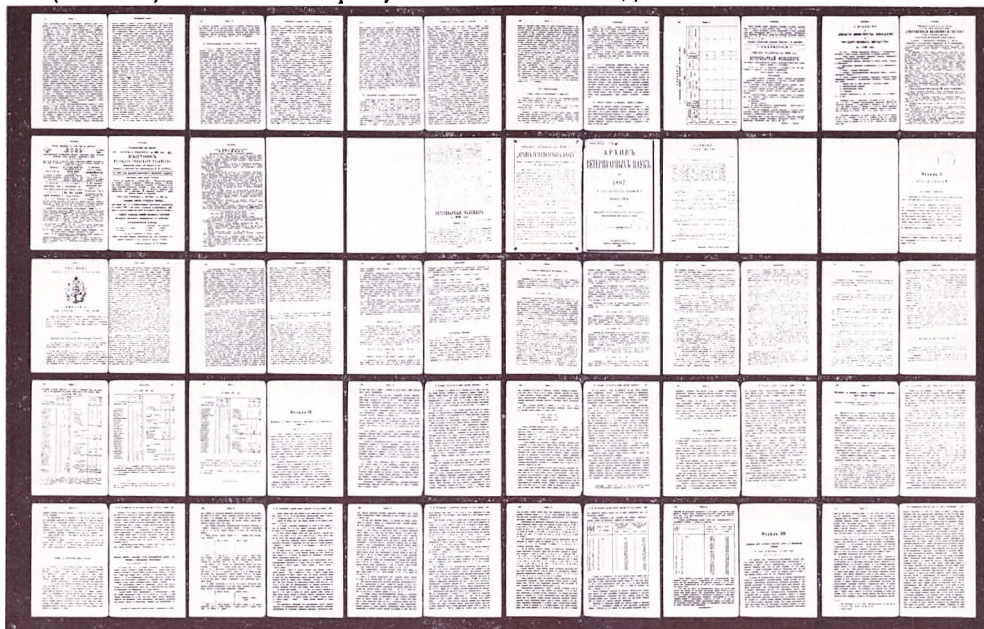

Fig. 2. Et af de 1.200 gennemsete mikrofiche med ca. 60 nedfotograferede sider af Archiv "veterinarnych" nauk", Skt. Peterburg" (Veterinærarkiv).

Kjøbenhavn 1883, 81 pp. [også supplementum til Tidsskrift for Veterinærer 1883, 2. Række, 13. Bind, 1—81].

E. Becker, docent i beslaglære ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, var meget interesseret i personalhistorie og har senere suppleret Krabbes Fortegnelse fra 1883 med en mængde biografiske oplysninger over hans samtidige. (Skænket af dr. med. vet. E. Blom til DVJB).

4. (Dansk) Maanedsskrift for Dyrlæger, 1889/1890—1955, 1—63.
5. Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening 1918—1974, 1—57 og dettes fortsættelse, Dansk veterinærtidsskrift, 1975—1976, 58—59.
6. Landoeconomisk Veterinair-Tidende (1833—1834), Nr. 1—75.
7. Dansk veterinærhistorisk Årbog 1934—1976, 1—27.

8. Archiv "veterinarnych" nauk", 1871—1916, 1—46 (mikrofiche, inkompl.).
9. Katalog over Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliotek indtil Udgangen af 1894 samt katalogets Tillæg omfattende Bibliotekets Tilvækst 1895—1916. Kjøbenhavn 1898 resp. 1921.
10. Dansk Landbrugsbibliografi, Bind 1, indtil 1814 ved Ole Karup Pedersen, Kjøbenhavn 1958.
11. Årsberetning fra det veterinære Sundhedsraad 1872—1976.
12. Årsberetning fra Veterinærdirektoratet 1930—1976.
13. Norges veterinærer ved E. Holager. Oslo 1971.
14. Słownik polskich lekarzy weterynaryjnych biograficzno-bibliograficzny 1394—1918 ved K. Millak. Lublin/Warszawa 1960—1963, 291 pp.

Til supplerung af disse kilder og til almindelig orientering er lånt en hel del litteratur fra andre biblioteker og museer: danske, russiske, finske, tyske og polske; sådan litteratur findes kun angivet i fortegnelsen over den benyttede litteratur, såfremt der fandtes oplysninger, der har relation til belysning af de dansk-russiske veterinære forbindelser.

Ved udarbejdelse af afsnittet om russisk faglitteratur på danske veterinære biblioteker (kap. X), dækkende veterinærmedicin og husdyrbrug, er benyttet materiale, der findes på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek og andre danske veterinære biblioteker.

For at få et bredere grundlag for forståelse af de forhold, de danske veterinære emigranter levede under, måtte søges oplysninger om, hvordan andre professioner har klaret sig i Rusland. Derfor er der yderligere gennemgået anden tilgængelig litteratur (erindringer, dagbøger og lignende), uden at denne har ydet væsentlige bidrag til belysning af denne bogs emne.

Desuden har jeg, dels gennem direkte interviews med personer, jeg formodede havde kendskab til konkrete begivenheder, dels i form af skriftlige henvendelser til personer og institutioner, søgt oplysninger til belysning af diverse spørgsmål knyttet til de emner, der falder under denne afhandlings rammer.

Biografierne har jeg prøvet at opbygge efter et bestemt mønster (se spalten til højre). Desværre er det, i de fleste tilfælde, ikke lykkedes at få svar på alle disse spørgsmål.

Af de andre bemærkninger af metodologisk karakter kan nævnes følgende:

Hvor der er flere stavemåder af personnavne, stednavne og lign., er der i afhandlingen anvendt den ældste form, og

der er henvisninger i registret til andre stavemåder.

Ulæselige steder i kilder, steder med usikker tydnng eller steder, hvor der er øjensynlige fejl i kilden, er i regelen kommenterede i fodnoter.

fulde navn:
født den:
sted:
død den:
sted:
forældre:
ægteskabelige forhold:
indskrevet til veterinærstudiet den:
studeret for egen regning eller med offentlig understøttelse:
afsluttet eksamen den:
bestået med karakter
beskæftigelse før emigrationen:
evt. andre erhverv end veterinær:
afrejse til Rusland, hvornår og hvorledes:
motiv:
kontaktpersoner:
omstændigheder ved ankomsten til Rusland:
russisk veterinæreksamen bestået hvor? hvornår?
hvor langt ophold i Rusland, hvor og hvad arbejdede han med:
grunden til, at han blev i Rusland eller rejste tilbage til Danmark:
hvor i Danmark efter hjemkomst:
forblev han dansk statsborger, eller blev han naturaliseret/russificeret?:
sprogvanskeligheder:
kontakt med andre danske i Rusland:
kontakt med Danmark (korrespondance med familie, venner, lærere ved KVL eller besøg):
tillidshverv og ordensdekorationer:
børn og deres videre skæbne:
publikationer (bibliografi):

Ved danske veterinærer forstås her sådanne personer, som blev uddannet og eksamineret i Danmark, uanset hvilken nationalitet de tilhørte. Som emigrant skal forstås en person, der forlod Danmark med den hensigt at bosætte sig i Rusland.

III. DANSKE FORHOLD SIDEN 1796

De politiske og landbrugsøkonomiske forhold

I begyndelsen af det 19. århundrede var det danske rige betydelig større og rigere end i dag. Det bestod af Danmark, Norge, hertugdømmerne Slesvig og Holsten, endvidere Grønland, Island, Færøerne og kolonier i Vestindien samt Trankebar og Guldkysten. Men dette århundrede blev for Danmark præget af en række krige og dermed følgende økonomiske belastninger, der førte til statsbankerotte 1813. Ved freden i Kiel i 1914 mistede Danmark Norge og Helgoland og fik Lauenborg.

Under *Christian VIII's* (1786—1848) regeringsperiode (1839—1848) var der ro, og der var skabt betingelser for en frugtbar udvikling, men under hans efterfølger, *Frederik VII* (1808—1863), der regerede fra 1848 til 1863, førte den politiske udvikling til krig på grund af det Slesvig-Holstenske spørgsmål, og i 1864 tabte Danmark under *Christian IX* (1818—1906), der regerede fra 1863 til 1906 både Slesvig og Holsten samt Lauenburg.

Men det vil være forkert at tro, at det 19. århundrede kun var præget af politiske kriser og krige, og at tabet af flåden og de ulykkelige krige forårsagede en varig fattigdom. For Danmarks vedkommende blev det også et århundrede med en række vigtige økonomiske fremskridt baseret på oplysning (højskoler!), som gavnede landets befolkning som helhed.

Det var især landbrugets kår, man bestræbte sig på at forbedre. Højskoler for unge landmænd begyndte at dukke op, og på Københavns Universitet begyndte man at holde forelæsninger over et vigtigt fag:

landøkonomi. For et lille land som Danmark med relativ stærk befolkningstilvækst var det nødvendigt at øge kornproduktionen. For at udnytte jorden bedre ansås det for formålstjenligt allerede i det 18. århundrede at gennemføre udskiftning og udflytning. På den måde ændrede landskabet efterhånden karakter.

Tabel I. Danmarks befolkning 1775—1975.

1775	800.000
1801	929.000
1860	1.608.000
1901	2.450.000
1950	4.300.000
1975	5.054.000

Men det var ikke kun landbruget, der fik håb om bedre tider og opblomstring. Også for håndværkere, handelsfolk og transportbranchen gjaldt det om at skaffe en større omsætning. Danmark måtte efter krigen 1864 søge efter nye handelspartnere. Kraftige opsving kom inden for kvægavl, og mejeribrug fulgte i dets kølvand. Hvad udad tabes skal indad vindes, blev igen aktuelt efter chocket i 1864 og praktiseret bl. a. af *E. M. Dalgas*.

Danske skibe begyndte atter at sejle på alle verdenshave og anløb også russiske havnebyer. Der handles og sejles ikke blot med danske, men også med udenlandske varer med gode indtjeningsmuligheder.

Husdyrbrug

Husdyrbrug som en del af landbruget skulle også forbedres. Udenlandske stu-

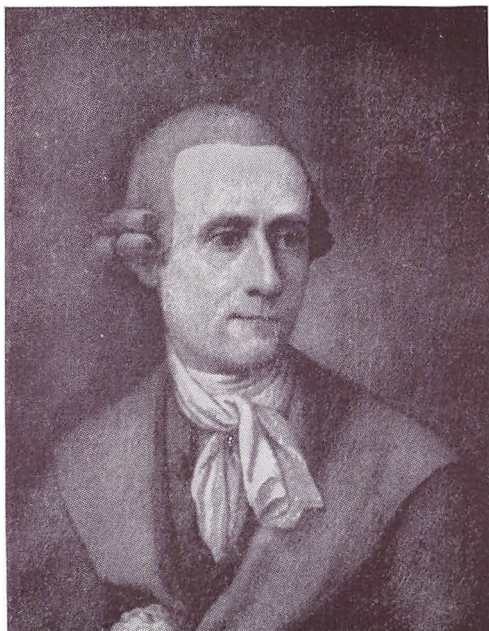

Fig. 3. Peter Christian Abildgaard (1740—1801), malet af en ukendt kunstner (udsnit). Orig. på det Nationalhistoriske museum, Frederiksborg, Hillerød.

dierejser foretaget af Veterinærskolens lærere Peter Christian Abildgaard (1740—1801) og Erik Nissen Viborg (1759—1822) og senere også andre, f. eks. Gustav Michelsen (1800—1846), bidrog til udvikling af kendskabet til en forbedret heste-, fåre- og svineavl. Især *svinet* var et forsømt husdyr, og om dets behandling såvel under normale forhold som under indtræden af sygdomme vidste man ved overgangen fra det 18. til det 19. århundrede meget lidt. Gennem dyrskuer, præmiering, landbrugsskoler og ikke mindst *Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs* (oprettet 1789) aktiviteter prøvede man at forbedre danske husdyr.

Medens det i 1834 var 58 % af den danske befolkning, der var beskæftiget ved landbrug og i 1870 53 % (K. J. Kristensen, 1937), var der i 1974 kun 7 %.

Hesteavl

Hvad angår hesteavl beskæftigede man sig længe med diskussioner om, hvorvidt det er rigtigst at basere avlen på det stabile avlsmateriale, man havde hjemme, eller om der hellere skulle tilføres *udenlandsk blod*. Flere kommissioner undersøgte Frederiksborgstutteriets videre eksistensberettigelse, men fandt, at det var bedst at nedlægge størsteparten af dette flere århundreder gamle stutteri, der engang havde kendt bedre dage og været landets stolthed; dette skete ved en kgl. stadfæstelse den 26. oktober 1840. Mere om emnet findes i *Det kongelige Frederiksborgske Stutteris Historie fra dets første Oprindelse til dets Opløsning 1840* udgivet af statskonsulent J. Jensen i 1910.

Kvægbrug

I begyndelsen af det forrige århundrede fandtes her i landet kun ca. 1 mill. stk. kvæg, som blev anvendt både som trækdyr og til kød- og mælkeproduktion. Det var forskellige typer, opkaldt efter egne såsom *jysk kvæg* (i det egentlige Jylland), *anglerkvæg* (Slesvig, men efterhånden udbredt også til Øerne), *marskvæg* (Vestslesvig) og *fynsk kvæg* på Fyn. Jerseykvæg blev importeret hertil i 1890'erne.

Et velorganiseret avlsarbejde, påbegyndt for lidt over 100 år siden, satse på at danne de racer, der i 1974 repræsenteredes i den danske kvægbestand på 3,5 mill. stk. kvæg således:

Rødt dansk kvæg	29 %
Jersey	18 %
Sortbroget	45 %
Krydsninger	7 %
Dansk rødbrøget	1 %

I den seneste tid er der indført kvæg af forskellige *kødracer* fra udlandet.

Svineavl

Der var en betydelig produktion af *fedesvin*, der enten levende eller som slagtede blev eksporteret til Tyskland.

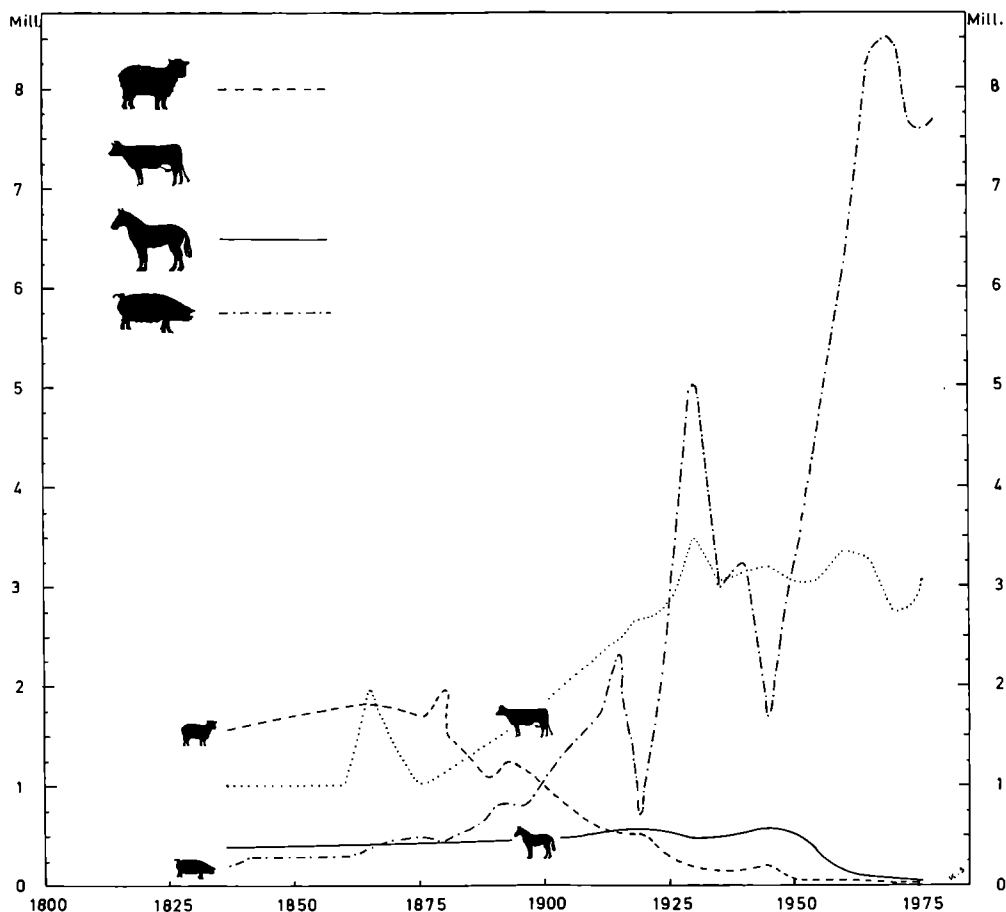

Fig. 4. Tendenser i dansk husdyrbrug siden 1825. (Kaj Svendsen del.).

Men i 1887 lukkede Tyskland for al import af levende svin og svineprodukter fra Danmark på grund af *svinepest*. Derfor måtte de næste år hele den danske svineproduktion sætse på endnu større eksport af bacon-svin til England, og dette marked blev siden da udvidet og bevaret til vore dage med alle de økonomiske og kulturelle tilknytninger.

Fåreavl

Fåreavl var vigtig i det 19. århundrede (se Fig. 4). Ved flere lejligheder blev

udenlandske får (f. eks. merino) importeret for at forbedre den danske race. Siden 1879 viser statistikken en stadig nedgang, bortset fra situationen under den 1. og 2. verdenskrig.

Tabel II. Fjerkræbestand (i mill.).

	1930	1961	1973
Høns	26.6	30.5	16.1
Ænder	0.7	1.3	0.8
Gæs	0.3	0.3	0.2
Kalkuner	0.1	0.2	0.5

Danske veterinære forhold

Informationer om behandling af syge husdyr i ældre tid i Danmark kan man finde i forskellige håndskrevne helsebøger, som har tilhørt enten de større godser eller de enkelte lægfolk, f. eks. smede og lignende. Også de lærde har efterladt os efterretninger om dyresygdomme i Danmark, f. eks. *L. Holberg* i en af sine epistler (Kort Betænkning over Qvægsyge, Kbh. 1746) eller den fynske præst *P. Thun* (Efterretninger om Qvægsygens Indpodning, Kbh. 1770). Fra den nyere tid foreligger en af stadsdyrlæge *H. M. Høyberg* i 1904 udarbejdet oversigt over dyrenes sundhedstilstand m. m. i tiden før Veterinærskolens oprettelse i Danmark (manuskript sign. DVJB Hdskr. IV. Ny Saml. 191, 72 pp).

Fig. 5. Den kgl. Veterinærskoles segl.

Den danske Veterinærskole blev åbnet i 1773 på Christianshavn. Skolens grundlægger og første lærer blev *Peter Christian Abildgaard* (1740—1801); et par år senere fik han som hjælperlærer *Erik Viborg* (1759—1822).

Takket være Abildgaard's og Viborg's gode pædagogiske evner og forståelse for det praktiske forbundet med det videnskabelige, blev skolen snart et sted, hvor mange søgte om hjælp til deres syge dyr. Der krævedes i begyndelsen stor tålmodighed fra lærernes side, idet mange elever, hvor utroligt det end lyder, først måtte lære at skrive. *Studietiden* varede ca. 4 år. En del af disciplene kom fra Norge og Slesvig-Holsten, og også 1—2 udlændinge studerede gerne ved skolen årligt (se f. eks. kap. XII., pp. 159 ff. her).

Tabel III. Oversigt over de behandlede syge dyr på den danske Veterinærskole i 1822. Fra *H. Tscherning*: Efterretninger ... Manuskr. DVJB, p. 175. (Pladssign. DVJB Hdskr. IV: 120, 6, I.).

Heste	2347
Kvæg	1295
Svin	138
Får	58
Hunde	1477
Katte	240
Fugle	191

Ialt 5746 dyr pr. år,

svarende til ca. 20 dyr daglig (fordelt på 287 arbejdsdage).

Veterinærskolens lærere rejste ofte riget rundt, men de drog også udenlands. Især nye, unge medarbejdere blev sendt på rejser til udlandet for at samle materiale om sygdomme hos husdyr, husdyrbrug etc. Fra disse rejser medbragte de nyt og publicerede det.

En kraftig propagator for anvendelse af hestekød til menneskeføde finder vi i *Erik Viborg*, der har udført store anstrengelser for, at der i København åbnedes flere udsalgssteder for hestekød.

Til folkets oplysning om husdyrenes sygdomme udgav *P. C. Abildgaard* og *E. Viborg* hver for sig eller sammen flere bøger og tidsskriftsartikler. I 1833 startede *Gustav Michelsen* (1800—1846) sin *Landoeconomiske Veterinærtidende*, se Fig. 36 på side 60 her, der desværre allerede gik ind året efter.

Hvad angår *beskæftigelse* af dyrlægerne var det ikke altid nemt at finde ansættelse. Nogle få blev ansat ved militæret, andre ved større gårde, igen andre ved f. eks. muldyrtransporter^{III.1} eller lignende kortvarige beskæftigelser. Der kendes også eksempler på bosættelse i Norge eller Sverige. Omkring 1850 var der i Danmark ca. 150 dyrlæger, men samtidig næsten

^{III.1} se noter XIV.5 på side 184 og V.33 på side 79 her.

Fig. 6. Vor Frelzers Kirke på Christianshavn med nærmeste omgivelser, 1764. Til venstre for kirken det hus, som blev den danske veterinærskole. Fra Danske Atlas ved E. Pontoppidan, København 1763—1781, 2, p. 202.

dobbelte så mange registrerede kvaksalvere.

Om Veterinærskolens tilblivelse og de danske veterinære forhold er der mere at finde i f. eks. *S. Sterm*: Statistisk-Topographisk Beskrivelse over Hoved- og Residentsstaden Kjøbenhavn... 1. Deel, Kjøbenhavn 1841, endvidere i *H. C. Tscherning*: Efterretning om den Kongelige Danske Veterinærskole, Kjøbenhavn

1851, samt den i 1973 udkomne bog af *H. C. Bendixen*: Omkring 200-året for oprettelsen af Den kongelige Veterinærskole den 13. juli 1773, København 1973.

I 1858 blev Veterinærskolen flyttet ud fra byens centrum til *Frederiksberg*, hvor den siden har virket — sammen med flere andre fakulteter — under navnet *Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole*. Med udflytningen til Frederiksberg højnedes veterinæruddannelsen, både i grundfagene, som f. eks. *kemi*, *anatomi* og i *de kliniske fag*, det sidste takket være *H. V. Stockfleth*s (1824—1879, veterinær-eksamen 1844) indsats. Da *Bernhard Bang* (1848—1932, medicinsk eksamen 1872, veterinær-eksamen 1873) i 1880 kom til skolen, fik de studerende også meget mere kendskab til *patologi* og *bakteriologi*; begge disse discipliner dannede senere grundlag for et meget kraftigt engagement af danske dyrlæger indenfor *kød- og mælkekontrollen* og for en systematisk bekæmpelse af smitsomme sygdomme,

Tabel IV. Antal dyrlæger i Danmark i midten af 1840-erne.

I Nørre-Jylland	44
På Lolland-Falster	11
I Fyns Stift	20
I Sjællands Stift	52
I Bornholms Amt	2
I Kongeriget Danmark	129

Af de 129 var 44 med og 85 uden smedje.

Kilde: Den kgl. Veterinærskoles Bestyrelses Protokol 1846—1847 (RA).

som f. eks. *tuberkulose, brucellose, mastitis* o. a.

Under ledelse af prof. C. O. Jensen (1864—1934, veterinæreksamen 1882) blev der i 1908 oprettet *Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Serumlaboratorium* (i dag *Statens veterinære Serumlaboratorium*), der spillede — og stadig spiller — en stor rolle i diagnosticeringen og bekæmpelsen af forskellige smitsomme sygdomme. C. O. Jensen er også kendt for sit banebrydende arbejde indenfor *veterinær bakteriologi og cancerforskning*. Leukoseforskning, der fik en international anerkendelse, blev påbegyndt i 1908 af *Oluf Bang* (1881—1937, veterinæreksamen 1905) og i samarbejde med læge *Vilh. Ellermann* (1871—1924), medicinsk eksamen 1896).

Metoden til anvendelse af kunstig inseminering blev her i landet — inspireret af russiske forsøg — udarbejdet af prof. dr. med. vet. h.c. *Ed. Sørensen* (1898—1972, agronomeksamen 1923, veterinæreksamen 1927).

Her bør også nævnes prof. dr. med. vet. h.c. *M. D. Christiansens* (1882—1965, veterinæreksamen 1906) store pædagogiske indsats og hans banebrydende arbejde indenfor vildtsygdommenes udforskning, dr. med. vet. *Nicolai Plums* (1890—1963, veterinæreksamen 1913) skelsættende arbejder af betydning for bekæmpelsen af kvægtuberkulose, samt dr. med. vet. *Axel Thomsens* (1887—1971, veterinæreksamen 1909) internationalt kendte brucelloseforskning. Dr. med. vet. h.c. *H. C. Bendixen* (1897—1976, veterinæreksamen 1921) virkede ved KVL fra 1923—1967, han har ydet en betydelig videnskabelig indsats inden for områderne: bakteriologi, mælkehigiejne og speciel patologi og terapi.

Den første danske veterinærdisputats ved Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole blev i 1935 forsvaret af *N. Plum*. Indtil 1974 har mere end et halvt hundrede danske veterinærer doktoreret ved

Tabel V. Antal dyrlæger i Danmark 1819—1976.

1819	120
1852	168
1876	352
1894	535
1904	643
1914	733
1924	883
1931	957
1939	1.168
1947	1.184
1958	1.697
1976	2.200

K.V.L. i København og nogle få ved andre danske eller udenlandske læreanstalter (*I. Katić*, 1975).

Den første kvindelige dyrlæge i Danmark, *Ester Mortensen*, dimitteredes 1940.

Epidemiologiske forhold i Danmark

Bekæmpelsen af smitsomme sygdomme hos husdyrene her i landet påhviler — ifølge Lov Nr. 156 af 14. April 1920 om smitsomme sygdomme m. m. hos husdyrene — Veterinærdirektoratet, der periodisk udsender meddelelser om epidemiologiske forhold i Danmark.

a) *Kvægpest (pestis bovis)*. Denne sygdom florerede i Danmark i det 18. århundrede, især i årene 1745—1751, hvor ca. 2 mill. stykker kvæg gik til grunde. I det 19. århundrede har den kun optrådt sporadisk (Slesvig-Holsten 1813/1814). Taktet være Danmarks gunstige geografiske forhold samt restriktive lovgivning har man her i landet været fri for denne sygdom i mere end hundrede år.

b) *Millbrand (anthrax)* optræder kun sporadisk, da landet ikke har nogle store floder eller oversvømmelser.

c) Udbrud af *mund- og klovesyge (aphthae epizooticae)* var der f. eks. i 1838

på Sjælland, 1841 over hele landet, 1872 på Fyn og i Jylland, 1910—1912 i de sydlige landsdele, 1920—1921 i Jylland. I 1924—1927 har der været nye epizootier og igen i 1938—1939 samt i slutningen af 1950-erne.

d) *Tuberkulose*. I slutningen af det forrige århundrede var der i Danmark besætninger, hvor der fandtes helt op til 40 %, ja, nogle steder op til 80 % af reagenter blandt kvæget. Derfor var det for *B. Bang* nødvendigt at udarbejde en metode til bekæmpelse (ved isolation af nyfødte kalve og unge dyr). Bangs profylaktiske arbejde fik meget stor udbredelse også i udlandet, og herhjemme blev det videreført af *N. Plum*. Resultaterne udeblev ikke: i 1952 kunne man endelig markere kvægtuberkulosens udryddelse i Danmark.

e) *Hundegalskab (rabies)*. I det 19. århundrede var der kun få udbrud af hundegalskab i Danmark. Perioden 1900—1963 kan betegnes som meget gunstig: der var ingen rabies i landet. I 1964/1965 dukkede de første tilfælde af sygdommen op i Sønderjylland, og siden da har man konstateret rabies hos ca. 200 vildtlevende dyr, hovedsagelig ræve og omkring 40 husdyr, hovedsagelig kvæg, katte og får (*J. Müller, 1979*).

f) *Svinepest (pestis suum)*. Et alvorligt udbrud skete i 1887 på lossepladserne på Amager, da man — sandsynligvis fra Sverige (Skåne) — fik denne sygdom. Dette har haft stor indflydelse på omorienteringen af dansk svineproduktion: i stedet for at eksportere levende svin til Tyskland, måtte man gå over til produktion af bacon for eksport til England. Siden 1933 har Danmark været fri for den klassiske svinepest.

g) *Snive (malleus)* i Danmark blev i 1797 beskrevet af *E. Viborg* og i 1863 af *S. H. O. Bagge*. Denne nævner, at sygdommen f. eks. efter krigen 1848 fik stor udbredelse, da der nedsløges 81 heste. Også ved overgangen fra det 19. til det 20. århundrede fik den nogen udbredelse, bl. a. på grund af import af smittede dyr fra Rusland, se mere om dette kap. XIV.2, pp. 188—192 her.

h) *Brucellose* hos kvæg. På dette område har Danmark æren af opdagelsen: det var *B. Bang* og *Vald. Stribolt*, som i 1896 påviste og rendyrkede mikroben *Brucella abortus* (Bang), der fremkalder smitsom kastning hos kvæget. Sygdommen er i dag udryddet i Danmark.

i) *Botulisme* forekommer af og til i Danmark, og det skal her nævnes, at den danske veterinærforsker *Jørgen William Müller* (*1918, veterinæreksamen 1941) har udført et betydningsfuldt arbejde ved opklaring af denne sygdoms udbredelse og ætiologi, især i relation til den såkaldte *smitsomme svælglamhed hos kvæget* og den *ondartede rygmarvtyfus hos heste*, der begge var meget udbredt i det 19. århundrede (*Müller 1979, Müller 1981*).

j) *Ekinokokkose*. Sygdommen var især udbredt på Island, der op til 1944 var i en personalunion med Danmark. Også på dette område har Danmark æren af at have primat, idet *H. Krabbe* har forklaret parasitens *biologiske cyklus* og har angivet retningslinier til sygdommens udryddelse (forbud mod at holde hunde). Dagbog fra hans ophold i Island 1863 er bevaret^{III.2}, og der kan man se med hvilken hypotese, han har arbejdet, før han kom til de frugtbare resultater.

III.2 i privateje (hos familien).

IV. RUSSISKE FORHOLD SIDEN 1796

De politiske og landbrugsøkonomiske forhold

Ved overgangen til det 19. århundrede har Rusland næret håb om bedre tider. I 1801 blev *Paul I.* (1754—1801) myrdet, og hans søn, *Aleksander I.* (1777—1825) blev hans efterfølger. Den nye zars oprindelige ønske var gennem en række reformer at gennemføre landets modernisering og give mere personlig frihed. Men disse planer kunne ikke realiseres, bl. a. på grund af krigen mellem Rusland og Frankrig.

Tiden efter krigen var næppe moden til at gennemføre en større modernisering og liberalisering. Efter *Aleksander I's* død i 1825 blev han efterfulgt af sin broder *Nikolaj I* (1796—1855). Han førte en meget streng og militaristisk politik. Hans efterfølger, *Aleksander II* (1818—1881), der blev zar i 1855, er kendt for sin mere liberale indstilling. Under hans regeringsperiode skete der vigtige ting som f. eks. ophævelse af livegenskab i 1861. Dette fik stor betydning for mere end 50 millioner mennesker. Ved dette dekret tildeltes de russiske bønder ca. 100 millioner hektarer jord, som de skulde afdrage kejseren over en 49-årig periode. Godsejerne fik fuld erstatning for deres jord.

En række reformer blev indledt: foruden livegenskabets ophør fik også intellektuelle frihed, og censuren blev ophævet. Landet begyndte så småt at industrialiseres, og for nemmere at kunne flytte råvarer og færdige produkter, begyndte man bygning af jernbaner.

Repræsentanter for diverse progressive politiske strømninger krævede imidlertid endnu mere frihed. De regnede med, at hvis zaren faldt, ville de bedre tider komme hurtigere, og derfor blev *Aleksan-*

der II myrdet ved et attentat i 1881. Hans efterfølger, *Aleksander III* (1845—1894), gift med den danske prinsesse Dagmar, hadede liberale ideer, tog modforholdsregler og indførte strenge tilstande. Mange unge russiske intellektuelle tog udenfor Ruslands grænser, og dér dannedes kimen til en ny revolutionær bevægelse.

Ruslands industrialisering begyndte langsomt: medens der i 1865 skønnes at have været ca. 600.000 fabriksarbejdere, var dette tal næsten fordoblet i 1890. Dette kunne ikke undgå at få indflydelse på bondestanden og påvirke landets sociale struktur i almindelighed.

Tabel VI. Ruslands/Sovjetunionens befolkning 1800—1975.

1800	33 mill.
1824	50 mill.
1870	75 mill.
1892	130 mill.
1917	163 mill.
1950	180 mill.
1975	253 mill.

Ruslands grænser blev udvidet lidt efter lidt mod syd og øst, og dette krævede indsats ikke blot af militæret, men også af en række andre fagfolk, f. eks. forstmænd og bygningsingeniører. Kort sagt, Rusland hungrede efter udenlandske specialister og endnu mere efter udenlandsk kapital.

Derfor åbnede Rusland, omend ugerne, sine døre for en række udenlandske kolonister, handelsmænd og videnskabsmænd. Ej heller fra Danmark manglede der emigranter i dette eldorado for udenlandsk aktivitet, og vi finder i det forrige århundrede dér danske forvaltere, agronomer, mejerister, læger og tandlæger,

Fig. 7. De kejserlige heste (engl. blod) i Skt. Petersborg inspiceret af oberst Mannerheim. Foto 1904 (30. januar). Billedet er gennem familien Treschow-Tuzens mellemkomst kommet i Det kgl. Biblioteks besiddelse (Kort- og Billedafdelingen). Den danske officer F. Hegermann-Lindencrone skriver i sine erindringer: 4de April 1906. Paa Stationen i St. Petersborg havde Krapotkin forestillet en Oberst Mannerheim, der havde deltaget i Krigen i Manchuriet, for os, og med ham havde vi om Aftenen i Kupeen talt en Del, inden vi gik til Køjs. Måske har Mannerheim ved denne lejlighed foræret Hegermann-Lindencrone dette billede.

dyrlæger, lærere, kunstnere, officerer, skippere, telegrafister, handlende, håndværkere o. a. Det var i dette Rusland, at også nogle danske veterinærer kom til at virke indtil de bevægede revolutionsår, hvor omvæltningen ændrede på så mange ting. Ikke så få danske mistede alt, hvad de ejede i Rusland, og de måtte forlade landet i største hast for, om muligt, blot at redde livet. Ved samme lejlighed blev de tre baltiske lande selvstændige, og med disse lande har Danmark mellem de to verdenskrige haft ret intensive økonomiske og andre forbindelser, indtil disse lande igen blev indlemmet i USSR i 1940. Efter 1920 indførtes i USSR kollektivisering og dermed total ændring af alle sæder og skikke, der tidligere eksisterede i dette land; antal kolchoser og sovchoser blev forøget med alle dertil hørende problemer.

Hesteavl

Det dyr, som har haft størst betydning for Rusland i det forrige århundrede, er utvivlsomt *hesten*. I det daglige som arbejdsdyr og under de mere ekstraordinære forhold som f. eks. krige var hesten uundværlig. De store afstande gjorde det nødvendigt at have mange gode heste til transport. Godt klima, endvidere det billige, ja næsten gratis foder gjorde det muligt at holde mange heste. Der nævnes, at nogle godsejere f. eks. havde 10—20 tusinde heste og nogle enkelte endnu flere.

Ruslands hesteavl har haft en berømt tradition (Orlov travere). Import af avlsdyr til forbedring af de hjemlige racer har fundet sted flere gange, f. eks. fra Arabien, England, Holland og Danmark m. hertugdømmerne. Der var ikke altid tiltro til disse importerede dyr, men når en russisk hestekender som f. eks. grev A. G. Orlov (1737—1808) fandt nogle gode eksemplarer, var prisen underordnet.

Af de administrative bestemmelser, der i tidens løb blev givet m. h. t. forbedring

af den russiske hesteavl, skal nævnes det af zar *Paul I* i 1799 udgivne dekret, at der skulle oprettes et stutteri i hvert guvernement. Ved en ukas (lov) af 1819 bestemte zar *Aleksander I*, hvorledes statslige stutterier skulle organiseres for at kunne forsyne hæren med heste. Medens der iflg. *Freytag* 1881, p. 15 omkr. 1800 kun var ca. 250 private stutterier, var der i 1814 allerede 1839 og i 1878 ca. 3.430 (med ialt 92.791 hopper og 9.560 hingste). Hesteavlen blev også fremmet ved forskellige præmieringer ved landbrugsudstillinger, kåringer og lign., hvor bl. a. den danske dyrlæge *P. Jessen* havde en fast plads som indenrigsministeriets medlem af kommissionen for fremme af hesteavl.

Ved den internationale udstilling i Paris 1867 udtalte kejser *Napoleon III* ved den russiske hestepavillon: *Vous avez des spécimens avec lesquels vous pouvez tout faire.*

En stor del af handelen med heste fandt sted ved de såkaldte *jarmarki* (Jahrmarkt), hvoraf der blev afholdt over ét tusind hvert år.

En del heste blev også eksporteret fra f. eks. de baltiske lande til Danmark (se kap. XIV. 2, p. 190).

Antallet af heste i Rusland holdt sig ret længe omkring de 20 mill., men under den 1. verdenskrig steg antallet til det dobbelte. I 1974 var der ca. 6 mill. heste i USSR.

Af de mange racer, der fandtes i Rusland, tjente nogle som arbejdsheste i landbrug, andre anvendtes i skove eller miner, atter andre som køreheste i byerne (droški). Før jernbanen kom, blev en del heste i Rusland anvendt til permanent befording af passagerer mellem to poststationer (en slags forpagtning). Ifølge *Koropov* 1954, p. 163, anvendte militæret

1803	66.000 heste
1808	270.000
1812	246.000
1814	405.000

Fig. 8. En tarantasse holdende foran en russisk poststation. Fra Fr. v. Schwarz: *Turkestan, die Wiege der indogermanischen Völker*. Freiburg im Breisgau, 1900.

I slutningen af det 19. århundrede fandtes i Rusland endnu vilde heste, men disse blev efterhånden en sjældenhed!

Det tjener russerne til ære, at de var de første, der udarbejdede metoder til kunstig sædovertføring hos heste (I. Ivanov (1870—1932), V. K. Milovanov (* 1902)).

Mere om Ruslands hesteavl kan findes f. eks. i en ret stor artikel af C. Mæhl, præsenteret for danske læsere i *Tidsskrift for Veterinærer* 1891.

Kvægbrug

Medens den russiske hesteavl af forskellige grunde fik stor opmærksomhed og gunstige vilkår fra det offentliges side på alle mulige måder, var dette ikke tilfældet med *kvægbruget*. I begyndelsen af det 19. århundrede blev Ruslands kvæg-

bestand flere gange angrebet af *kvægpest* og *miltbrand*. De mange kvægracer (chologorskaja, jaroslavskaja, ukrainskaja, russisk landrace) havde alle en meget ringe ydelse, mælken var ofte kun til bondefamiliens eget behov. Mange af dyrene anvendtes samtidig som arbejdsdyr, og der fandtes kun få mejerier, der kunne overtage det eventuelle, sæsonbetingede overskud af mælk. En del okser blev solgt til Vesteuropas store byer.

Man prøvede at forbedre de hjemlige racers ydelse ved at krydse dem med kvæg fra Svejts og andre lande, men da landet var stort, og antallet af sådanne foranstaltninger var begrænset af økonomiske grunde, kunne det ikke forbedre tilstanden væsentligt. En lille forbedring af vilkårene for kvægbruget fik man også ved skoling af unge landmænd på de få

Fig. 9. Ukrainsk kvæg. Billedet fundet i Thor Langes billedsamling, Det kgl. Bibliotek, Kort- og Billedafdeling.

landbrugsskoler, hvor de fik undervisning i husdyrbrugets vigtigste principper af bl. a. danske lærere.

Omkring 1875 var der i Rusland kun ca. 25 mill. stk. kvæg. En fordobling nåedes omkring år 1900. En af de faktorer, som bidrog til den kraftige stigning, var den store efterspørgsel af russisk smør til eksport til det danske, britiske og amerikanske marked gennem det danske handelselskab *Sibirskaja Kompanija*. Store mængder af mælk, især fra Sibirien, blev bearbejdet på mejerier, der var grundlagt og videreført af danske mejerister; deres indsats ophørte først ved de forandrede forhold efter revolutionen.

Omkring 1916 fandtes der i Rusland ca. 58,4 millioner stykker hornkvæg, og i 1928 er der allerede noteret en betydelig tilgang, således at der fandtes 66,8 millioner stykker (*Koropov* 1954, p. 251).

Målet i dag er, at man ved anvendelse af de positive genetiske egenskaber fra

kvæg fra de vestlige lande forbedrer ydelsen samt orienterer sig mere mod kødproduktion.

Fåreavl

Fåreavlen har særdeles stor nationaløkonomisk betydning, især i steppeområderne i den sydlige del af landet. Der begyndte man for at forbedre uld kvaliteten allerede i forrige århundrede med krydsning med merino. En vigtig zooteknisk metode, kunstig inseminering, har forbedret den russiske fåreavl betydeligt. Den blev allerede i begyndelsen af dette århundrede taget i brug af *I. Ivanov* (1870—1932) og hans medarbejdere.

Af får og geder tilsammen fandtes i 1916 96,3 mill. og i 1928 114,6 mill. (*Koropov* 1954, p. 251).

Svineavl

Også den russiske svinebestand har gennemgået en kvalitativ og kvantitativ

Fig. 10. En 3-årig zebroid avlet ved kunstig inseminering af hoppe med sæd fra v. Chapmann's zebrahingst. Fra E. Iwanoff (= I. Ivanov): Die künstliche Befruchtung der Haustiere, Hannover 1912.

forbedring, siden *Erik Viborg* opholdt sig ved Dnjesters bredder i 1796. Den ekstensive drift blev efterhånden afløst af den intensive. Mange forbedringer blev indført, især efter impulser fra de baltiske republikker, hvor der nu findes flere svineforsøgsstationer, der er førende indenfor svineavlssarbejdet. Af svin var der i 1916 23 mill. og i 1928 27,7 mill. (*Koropov* 1954, p. 251).

Foruden disse fire vigtige husdyrarter holdes der en hel del *bøfler, rensdyr, kameler, æstler, muldyr, geder* og *pelsdyr*. Hvor vigtig denne gren af husdyrproduktionen er ses af, at der i Moskva findes et specielt fakultet for pelsdyr.

Som kuriosum kan nævnes, at Rusland siden 1878 har haft en forsøgsstation til *akklimatisering* og *domesticering* af nye dyrearter (f. eks. har *M. F. Ivanov* (1871—1935) arbejdet med tilbagekrydsning

af får). Den er beliggende i Askanija Nova i Sydrusland og er beskrevet af bl. a. *Carl Mæhl* (1910/1911). Han kendte den, fordi han boede i det Tauriske Guvernement (Sydrusland) 1878—1888.

Under den sidste verdenskrig mistede USSR 7 millioner heste, 17 millioner kvæg, 20 millioner svin, 21 millioner får og geder, 110 millioner stk. fjerkræ (*Koropov* 1954, p. 9).

Tabel VII. Antal husdyr i Sovjetunionen i 1975 (millioner). Kilde: pag. 122 The USSR in figures for 1977. Statistical handbook. Moscow 1978, 237 pp.

Kvæg	111.0
Svin	57.9
Får	141.4
Geder	5.7
Heste	6.0

Russiske veterinærforhold

Allerede i 1803 foreslog den russiske indenrigsminister V. P. Kočubej (1768—1834), at der i Rusland skulle åbnes højere læreanstalter for uddannelse af kommende russiske dyrlæger. Hans begrundelse var følgende:

1. Ved bekæmpelsen af *epizootier* benyttedes læger, der ikke havde ret meget kendskab til dyresygdomme.

2. *Militæret* havde konstant behov for $\frac{1}{4}$ million^{IV.1} heste under beredskab (kavaleri og transport; ældre heste blev anvendt til føde) og derfor brug for mange dyrlæger.

Af økonomiske grunde blev Kočubejs planer kun delvis realiseret. I stedet for at oprette selvstændige veterinærskoler^{IV.2}, henlagde man undervisningen af veterinærstuderende til de eksisterende Medikokirurgiske Akademier i Skt. Petersborg, Moskva og Vilna, hvor man blot oprettede *lærestole* (senere afdelinger), der skulle tage sig specielt af dyresygdommenes behandling (skotolečenie) og præventivt arbejde.

De veterinærstuderende ved disse skoler havde mange fag fælles med medicin-

IV.¹ i 1808 var der f. eks. 270.000 militærheste.

IV.² P. I. Lukin (1790—1838), professor i farmakologi og andre fag ved Det Medikokirurgiske Akademi i Skt. Petersborg, skrev i 1836: *Es wurden einige Ausländer schon 1801 und 1802 berufen, darunter der ausgezeichnete Veterinär und Philosoph Erich Viborg, der als Director der Copenhagener Veterinärschule gestorben ist, die durch ihn auf die möglichste Stufe der Vollkommenheit gebracht war.* Da Viborg ikke kunne komme på grund af P. C. Abildgaards død i 1801, blev der ikke noget af dette kald, og valget faldt senere på andre. En anden dansker, J. Veibel Neergaard, kunne ikke komme i betragtning af andre grunde, se kap. XII. 6, pp. 162—163 og *Bilag 12 a*, pp. 254—255 her.

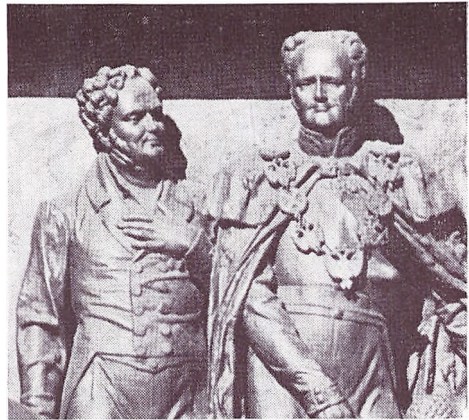

Fig. 11. Indenrigsminister Viktor Pavlovič Kočubej (1768—1834) og zar Aleksander I (1777—1825). Fra: Pamjatnik „Tysjačelietije Rossii“. Moskva 1974.

og farmacistuderende, og de fik også lejlighed til at høre noget om husdyrenes sygdomme, dog kun som forelæsninger. Den praktiske uddannelse var — trods gode undervisningsplaner — utilstrækkelig; der var mangel på patienter og egnede lokaler. Da det desuden var „finere“ og mere indbringende at være læge end dyrlæge, sprang mange fra under studiet og blev læger. På den måde fik Rusland ikke det antal dyrlæger, der var brug for.

Foruden dyrlæger uddannedes også veterinærassistenter (vet. pomoščniki, fel'dšeri). Landet havde også stor brug for sådanne, især militæret. De fik en 2- (senere 3-)årig uddannelse, og der krævedes lavere adgangseksamen. Foruden disse fandtes også *konovali*, personer med kun ét års uddannelse, se fig. 15.

I perioden 1812—1874 blev der i Skt. Petersborg kun uddannet gennemsnitlig 6 dyrlæger om året og omtrent lige så mange veterinærassistenter (*Koropov* 1949, p. 61). Forholdene i Moskva og Vilna var noget lignende. Det store russiske riges behov var imidlertid langt større (iflg. *With* 1848, p. 393 fandtes der guvernementer med kun 1 dyrlæge!), og ved hjælp af forskellige administrative be-

Fig. 12. Dorpat Universitet, hvor man fra 1804 til 1820 underviste i landbrugsøkonomi, husdyrbrug m. m. (Det kgl. Bibliotek, Kort- og Billedafdeling). . . . l'université de Dorpat a été respectée depuis quoique les cours s'y donnent en allemand, et quelques-uns des savants les plus illustres de la Russie y ont fait leurs études. Par ses trésors scientifiques, Dorpat est une des p'us riches écoles de l'Europe: sa bibliothèque a plus de 230 000 volumes et toutes les sciences sont représentées dans ses musées par de précieuses collections; l'observatoire, qui s'élève sur la colline, à côté de la bibliothèque et des ruines pittoresques d'une église ogivale, est celui dans lequel Struve et Mädler ont fait leurs recherches mémorables. Dorpat possède aussi une école de vétérinaires. Plusieurs sociétés savantes, qui se rattachent indirectement à l'université, publient des mémoires et des recueils dont quelques-uns de l'importance. Dorpat, située précisément au point de croisement des routes de Riga, de Pernau, de Revel, de Narva, de Pskov, est aussi une ville de commerce, et les Allemands, qui forment la majorité de la population urbaine, se sont enrichis en concentrant dans leurs mains tout le mouvement des expéditions. Les Esthes qui peuplent la ville sont pour la plupart ouvriers, manœuvres ou domestiques.

Fra E. Reclus: Nouvelle géographie universelle 1880. Tome 5, p. 381.

stemmelser prøvede man at afhjælpe manglen på dyrlæger, men uden held.

Derfor var der allerede i begyndelsen af 1830erne planer fremme om åbning af et *selvstændigt veterinærfakultet*. (Peter Jessen 1834 i et brev til professor Carl Viborg). Skolen blev grundlagt i 1848 i den estiske universitetsby Dorpat (Tartu, Jurjev, ca. 20.000 indb.) og blev i de første ti år ledet af Peter Jessen, en dyr-

læge, der var udgået fra den danske veterinærskole på Christianshavn i 1823, og som siden 1824 havde opholdt sig i Rusland. Årsagen til, at netop Dorpat Universitet (grundlagt 1632 af den svenske Gustav II Adolf) og genåbnet igen 1802 blev betroet denne vanskelige opgave, var bl. a., at man der 1804—1820 havde undervist i landbrugsøkonomi og specielt husdyrbrug og veterinærmedicin ved

Fig. 13. Chr. Fr. Deutsch.

prof. Chr. Fr. Deutsch^{IV.3}. Der eksisterede også en baggrund for klinisk materiale til åbning af en veterinærskole i 1848: befolkningen drev ret avanceret landbrug, havde godt kvæg og var vant til, når det var påkrævet, at søge hjælp hos byens eneste dyrlæge.

Undervisningen foregik på tysk, og kun 5 % af de studerende var russere (Koropov 1949, p. 76). Senere, omkring 1870—1880, begyndte en stærkere *russificering*, og lærerne skulle nu undervise på russisk og gå i uniform. Selv om skolen i begyndelsen kun uddannede gennemsnitlig syv dyrlæger om året, næsten det samme antal som det Medikokirurgiske Akademi i Skt. Petersborg, fik Rusland hermed en kerne af dyrlæger med et solidt kendskab til prækliniske og kliniske fag samt praktisk husdyrbrug og beslaglære. Mange af dem blev efter afsluttet eksamen

IV.³ Chr. Fr. Deutsch (1769—1843).

ved Dorpat veterinærskolen og udarbejdede der deres doktordisputatser og magisterarbejder. Dermed dannedes grundlaget for lærerstaben ved nye russiske veterinære skoler og en forskerstab af international karat som K. M. Gol'c'mann, V. Gutmann, K. I. Skrjabin o. a. (saml. også Fig. 251 på side 273 her).

Ej heller i Dorpat kunne man befri sig for opgaven, parallelt med veterinærer at uddanne *veterinærassistenter*. Dette var en stor belastning for skolen, især i begyndelsen, da man manglede både lærere og lokaler, og undervisningen hele tiden måtte dubleres.

Efter skolen i Dorpat oprettedes veterinærskoler følgende steder: i *Char-kow* (1851), beskrevet af E. F. W. Ostrowski 1856 og i *Kazan* (1873). I *Warszawa* (som dengang hørte under Rusland) åbnedes en skole for veterinærassistenter i 1840; denne blev i 1861 omdannet til et veterinærfakultet.

I den første halvdel af det 19. århundrede virkede i Rusland mange læger og så som rådgivende dyrlæger (kvægpest!), især på landet, en skik og nødvendighed også kendt fra andre lande i det forrige århundrede, men disse kunne desværre ikke allesammen russisk!

I. I. Molleson (1871, p. 10 1970 udg.) siger: *Mehr als die Hälfte der Ärzte waren Deutsche oder Polen, die mit den einfachen Russen nur schwer in Kontakt kamen.*

Det var uheldigt, at hele den russiske veterinære administration indtil ca. 1860 var i lægers hænder. Derfor kunne man ikke med samme forståelse og tempo åbne nye veterinære fakulteter og bekæmpe smitsomme sygdomme, som hvis veterinærer havde haft ansvaret for administration af lovene, undervisning m. m.

Om de russiske veterinærforhold omkring 1873 findes mere i C. Müller's artikel, der udkom på dansk i *Tidsskrift for Veterinærer*, 1876 og C. Mæhl's artikel i samme tidsskrift 1876.

Fig. 14. Dorpat Veterinærskolens hovedbygning ca. 1898.

Med disse få veterinærskoler måtte Rusland klare sig indtil den første verdenskrig.

I de følgende år blev der åbnet nye skoler i *Saratov* (1918, opstået ved evakuering af Dorpat veterinærskole), *Kiev* (1920) og *Vitebsk* (1924).

Karakteristisk for den sovjetiske periode er, at de fleste republikker har fået deres egne veterinærskoler (i dag findes ca. 40 veterinærskoler i USSR), og at antallet af dyrlæger, især i de fjerne republikker, er steget betydeligt. Derved fik enhver kolchos, enhver bonde og borger mulighed for at få dyrlægehjælp.

Selv om man ikke nøjagtigt kan sige, hvor mange veterinærere og veterinærteknikere, der er i USSR idag, bliver man imponeret ved at se, at det russiske tidsskrift *Veterinarija* (BETEPNHAPNR) (Moskva) trykkes i 155.000 eksemplarer, og at en veterinærhistorisk bog, *V. M. Koropovs: Istorija veterinarii v SSSR,*

Moskva 1954, er trykt i 15.000 eksemplarer!

T. K. Ewer (1969) fra veterinærskolen i Bristol, England, har besøgt USSR i 1968 og angiver, at der årligt påbegyndes undervisning af 5.000 „russer“. Foruden veterinærstuderende er der omtrent lige så mange zooteknikere.

Tabel VIII. Antal dyrlæger og vet. teknikere i Rusland/Sovjetunionen 1826—1974.

	dyrlæger	vet. tekn.
1826	87	
1859	213	
1881	1.413	231
1885	1.676	250
1902	2.928	2.600
1912	4.160	6.828
1934	5.600	ca. 12.000
1938	8.200	10.048
1954	ca. 25.000	ca. 30.000
1960	ca. 45.000	ca. 60.000
1974	80.000	120.000

Fig. 15. To russiske konovali, som efter en étårig uddannelse kunne hjælpe dyrlægerne bl. a. ved bekæmpelse af kvægpest. Konoval betyder direkte oversat én, der kan kaste en hest (P. Jessen kaldte dem på tysk Pferdewärfer). Efter kvægpestens udryddelse gik de dyrlægerne til hånde bl. a. ved kastrationer. Bemærk instrumenterne hængende ved siden. Dyrlæge Engelsen havde en konoval ansat. Billedet er udlånt af Engelsens barnebarn, Dipl. Bau-Ing. A. de Spindler, Wettingen, Svejts.

I forbindelse med den 11. internationale veterinærkongres, der afholdtes 1930 i London, har prof. W. Konge, direktør for Veterinærinstituttet i Leningrad, publiceret en artikel under titlen: Veterinary science in the Russian Empire and

in the Union of Soviet Socialist Republics, offentliggjort i *Veterinary journal* 1930, 43, 396—401.

En beskrivelse af den veterinære sundhedskontrol i USSR findes i *I. Guinzburg: Report on the organization of the control of veterinary sanitation in the Union of Soviet Socialist Republics, Veterinary journal* 1930, 43, 440—451 (refereret af K. Klastrup i *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1931/1932, 43, 141—144).

En lignende beskrivelse af det sovjetiske veterinærvæsen findes i *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1935/1936, 47, 294—297 af Gerh. Petersen.

Af de sygdomme, som havde betydning i det gamle Rusland, kan nævnes kvægpest, miltbrand, snive og hundegalskab. Leverikter synes at have forvoldt stor skade, især i områder med oversvømmelser, og sådanne findes der mange af.

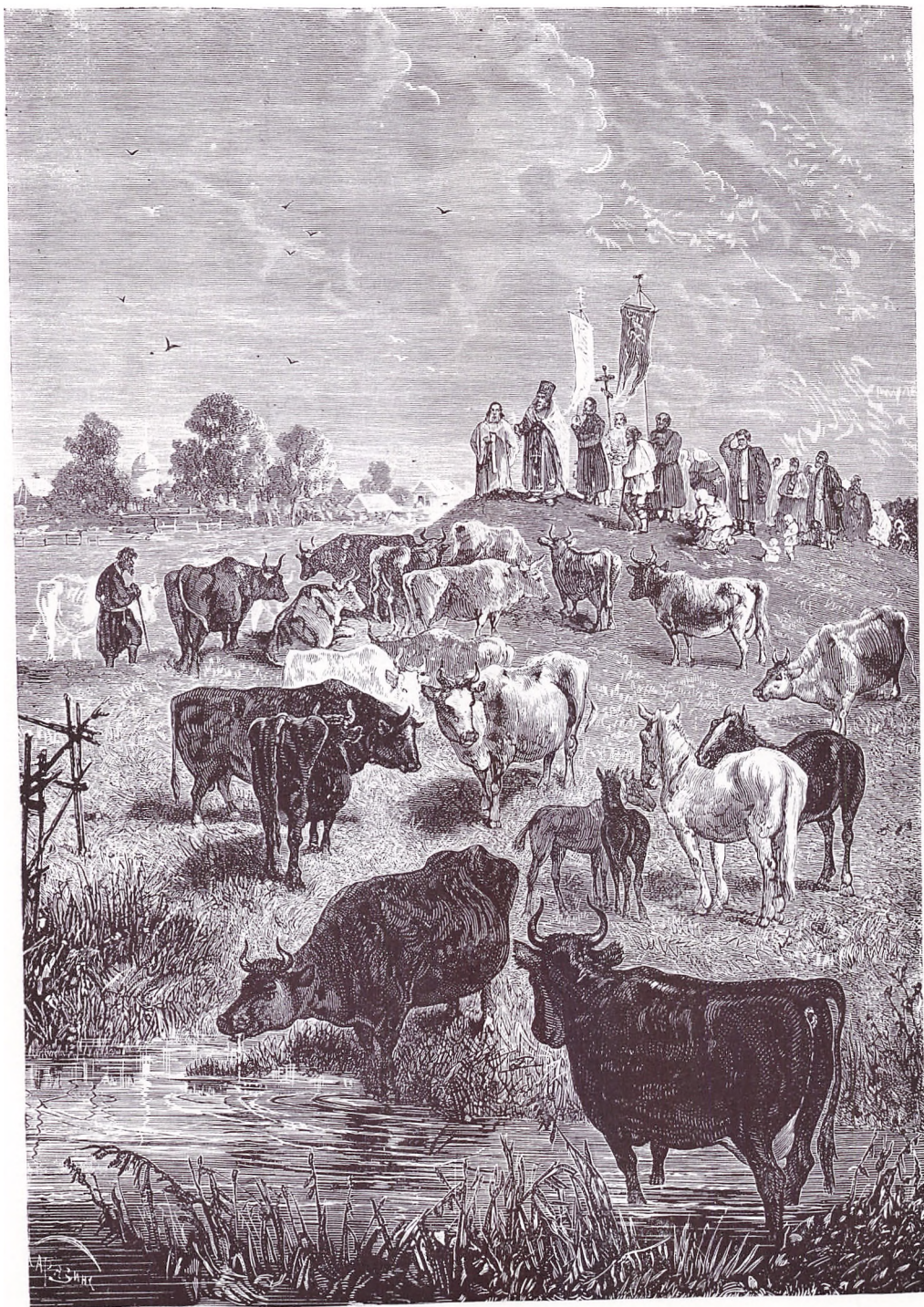
a) Kvægpest (*čuma roगतого skota*).

Allerede omkring 1640erne berettes om denne sygdom. Den russiske medicinhistoriker Wilhelm Michael v. Richter skriver 1817, at følgende forholdsregler måtte tages i anvendelse:

1. dyrene skal profylaktisk behandles med *Radix carlinae* (dansk: sølvtid-sel), fint pulveriseret. Senere fandt man, at isolation af syge dyr var en nødvendighed.
2. døde dyr skal begraves med deres skind dybt i jorden.

Rusland har ofte ført krige. Til forsyning af tropperne med kød måtte derfor en større transport af kvæg følge efter hæren, f. eks. under den russisk-tyrkiske krig i 1878. På denne måde spredtes kvægpesten let til nye egne. I 1844—1845

Fig. 16. Bekæmpelse af kvægpest blev yderligere vanskeliggjort af befolkningens overtro, at den ikke kunne standses, fordi den var en straf sendt direkte fra himmelen. Her velsigner den russiske pope (præst) husdyr på Skt. Georgs dag, hyrdernes beskytter. Fra H. Roskoschny: *Rusland. Land und Leute. Bind I, Leipzig (uden årstal)*, p. 161.

Gæbet im Dørje am Georgstage.

var tabene på grund af kvægpest 1 million stk. kvæg. I anden halvdel af det 19. århundrede regnede man med, at der årligt døde 150.000—300.000 kreaturer af kvægpest (*Koropov* 1954, p. 106).

Udbredelsen af kvægpest skete også gennem transport af kvæg til forsyning af større byer som Warszawa og Skt. Petersborg (*Haupt* 1845). Ikke så få gange har indsmugling været årsag til spredning af smitte til Centraleuropa (*Bay* 1878; *Bay* 1879).

Eksporten af levende kvæg til tyske, østrigske, ungarske, engelske og franske slagteluse er i tidens løb blevet skadet meget på grund af frygt for kvægpest-smitte. Takket være foranstaltninger som isolation, nedslagning og nedgravning samt erstatning (Lov af 3. juni 1879) fik man kontrol over denne sygdom, så den praktisk talt var forsvundet fra den europæiske del af Rusland allerede i 1895 (*Koropov* 1954, p. 109).

Fleere af de danske dyrlæger i Rusland (*Borchsenius*, *Helper*, *Engelsen*, *Mæhl*) lærte denne sygdom at kende i deres praksis. Især *Engelsen* havde kvægpestens problemer inde på livet; som praktiserende dyrlæge tilegnede han sig stor dygtighed og erfaring ved bekæmpelse af denne sygdom.

Dog er *Jessen* den, der hæver sig over alle sine samtids, idet han tog aktiv del i forebyggelse af kvægpest ved hjælp af *vaccination*.

Kvægpestens udbredelse i Rusland kunne datidens dyrlæger i Danmark følge på flere måder, f. eks. gennem omtale af *Jessens* studier i danske og tyske tidsskrifter og gennem beretninger om smitsomme sygdomme hos husdyr af docent i veterinær retsmedicin *V. Bay* (se f. eks. *Tidsskrift for Veterinærer* 1878, p. 219 og 1879, p. 225). 1881—1906 døde eller aflivedes 3,5 mill. stk. kvæg på grund af kvægpest.

I tilslutning til første verdenskrig udbrød der igen kvægpest i de gamle russi-

ske, nu polsk-baltiske provinser. Flere danske veterinærstuderende deltog i bekæmpelsesarbejdet efter anmodning af det befriede Polens regering. Fra dansk side deltog professor *C. O. Jensen*, K.V.L., og højskolens rektor, professor *H. O. G. Ellinger* i forhandlingerne. En beskrivelse af de danske veterinærstuderendes indsats kan findes i *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1921/1922, 33 ved *Kr. Ahlstrand* og *K. Hallas*. Om de internationale konferencer angående bekæmpelsen af kvægpesten afholdt i 1921 kan læses mere i samme bind i en artikel af veterinærinspektør *Poul Hansen*.

b) *Miltbrand (sibirskaja jazva)*.

Af denne sygdom døde i 1864 i den europæiske del af Rusland 90.000 dyr og 667 mennesker. Omkring byen Novgorod i Nordrusland døde der i tiden 1867—1868 bl. a. 40.000 heste og 525 personer. Alene af rensdyr døde i 1898 70.000 stk. (*Koropov* 1954, pp. 112—113).

Såvel *Jessen* som *Engelsen* og *Mæhl* beretter om sygdommen i Rusland; især *Mæhls* beretning om forløbet af de første uheldige vaccinationer (pankeevščina)^{IV.4} er interessant (der døde 3.500 stykker får). I perioden 1897—1906 døde 155.871 heste, 164.600 stk. kvæg, 3.876 svin og 119.313 får (*Koropov* 1954, p. 113). Under den russisk-japanske krig døde 60.000 heste af miltbrand (*Koropov* 1954, p. 15).

c) *Mund- og klovesyge (jaščur)*.

1881—1906 blev over en million dyr angrebet af denne sygdom (*Koropov* 1954, p. 120) i perioden 1908—1912 meldes der om knap 1,5 million.

I vore dage optræder den sporadisk.

d) Også *tuberkulose (bugorčatka, tuberkulez)* og *paratuberkulose (paratuberku-*

^{IV.4} publiceret i *Tidsskrift for Veterinærer* 1889, 2. række 19. Bind, 83—87, sammenlign også hans artikel i *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1914/1915, 26, 481—492 (Miltbrandsvaccination i Rusland).

Fig. 17. Russere vaccineres mod rabies på Institut Pasteur i Paris. Maleri af E. Bayard (udsnit). Til venstre L. Pasteur — han måtte ikke vaccinere, han var ikke læge. Fotografii udlånt fra Institut Pasteur, Paris.

lez) hos kvæg var kendt i Rusland. I perioden 1904—1906 konstateredes tuberkulose hos 190.000 stk. kvæg. For paratuberkulosens vedkommende menes, at en større import af merino får fra udlandet var smitteårsag i Sydrusland.

e) Hundegalskab (bešenstvo).

Denne sygdom har på grund af sin alvor gjort det nødvendigt for Rusland at gøre alt, hvad der var muligt for at bekæmpe denne zoonose.

Den danske dyrlæge Chr. Engelsen, der selv blev bidt af en gal hund i 1889, var blandt de første tusinde patienter, der skulle behandles efter Pasteurs nye behandlingsmetode og skriver om denne sygdom følgende^{IV.5}:

^{IV.5} Breve fra Chr. Engelsen... Kbh. 1974, pp. 92—93.

Rusland var den første Stat, som optog Pasteurs Idee og indrettede Vaccinationsanstalter i Odessa, Warschau og Moscau. Anstalten i Moscau er forbundet med Alexanderhospitalet for Sindssyge, hvis Leder er Dr. Putschkof. Mange Mennesker strømme til denne Anstalt. Siden dens Oprettelse i forrige Aar [1889] er der bleven vaccineret 604 af gale Hunde og Ulve bidte Personer. Skriveren af disse Linier er den 605. I Øieblikket behandles i den 36 Personer, derimellem mange smaa Børn. Betaling tages kun af de, som bo i Hospitalet, Lægebehandlingen er fri.

Et stort Ansvar er lagt i Dr. Putschkofs Hænder, men rolig og stille udøver han sin velsignelsesrige Virksomhed, en Trøster og Frelser for de Mange, der tye til den Anstalt, han er Bestyrer for. —

I en følgende Artikkel skal jeg nærmere omtale Vaccinationsmethodeu. —

Også den danske dyrlæge i Rusland *C. Mæhl* har for danske læsere skrevet om hundegalskabens forekomst i Rusland (*Mæhl* 1909/1910). Af hans artikel fremgår det, at 5.065 husdyr blev ofre for rabies i 1903, hovedsagelig i den europæiske del af Rusland.

Ifølge *Koropov* 1954, p. 12, blev der i 1912 registreret 9.556 tilfælde af rabies hos hunde og 201 hos kvæg. Samme år blev 32.420 personer bidt af rabieslidende dyr.

f) *Svinepest (čuma svinej)* og *rødsyge (roža)* fandtes også i Rusland, hvor de forårsagede en del dødelighed hos husdyr.

g) *Snive (sap)*

Ifølge *Koropov* 1954, p. 120, har sniven hos heste været udbredt således:

1883—1887	1.377	stk.
1888—1892	3.298	—
1893—1897	7.397	—
1898—1902	13.803	—

Mere om snivens udbredelse i Rusland i 1890'erne kan findes f. eks. i en artikel af *C. Mæhl*, offentliggjort i *Tidsskrift for Veterinærer* 1894, pp. 89—116.

Nyere oplysninger, der stammer fra et svensk veterinærbesøg i Sovjetunionen i 1974, siger, at man ikke har haft kliniske tilfælde af snive siden 1940 (*Isaksson* 1978).

h) *Brucellose (brucellez)*

Om brucellosens situation i Sovjetunionen se f. eks. *WHO/FAO/OIE Animal Health Yearbook*, der udgives i Rom årlig siden 1959 eller i de to omtalte monografier af *Juskovec* (1952, 1960), saml. kap. VIII.7, pp. 130—131 her.

i) *Ekinokokose (ekinokokoz)*

I en kort meddelelse fra *Gourine* (1895) fremgår det af tallene, at ekinokokose hos slagtesvin på Moskvas slagteri var meget udbredt: af 70.000 svin var 20.000

eller 29 % invaderet med *Echinococcus*. Ekinokokose hos mennesker i perioden 1904—1911 omfattede 1700—3200 tilfælde årligt.

j) *Trichinellose (trikineloz)*

Denne zoonose blev i perioden 1904—1911 observeret hos ca. 500—900 personer og i begyndelsen af 1970-erne hos ca. 500—700 personer årligt (*Pavlov*, 1972).

k) *Scabies (česotka)*

Tiden omkring første verdenskrig var især gunstig for eksplosiv udbredelse af diverse ektoparasitære lidelser som f. eks. scabies, og kun ved en effektiv indsats af de veterinære myndigheder efter krigens afslutning lykkedes det at standse denne sygdom, der fandtes hos 1/3 af alle russiske heste (*Koropov* 1949, p. 139).

Rusland eller rettere USSR var og er stadig blandt de førende lande hvad angår den veterinære *parasitologi*. Takket være *K. I. Skrjabins* (1878—1972) systematiske undersøgelser af meget forskelligt dyremateriale har hele verden fået en række nye oplysninger om parasitter, især om deres *systematiske tilhørsforhold*. Materiale fra hans mange ekspeditioner er senere bearbejdet af ham og hans medarbejdere og offentliggjort i de ca. 700 videnskabelige publikationer, hvoraf en del er oversat til engelsk.

I kollektiveringsperioden før anden verdenskrig lykkedes det at udrydde eller bekæmpe en del af de smitsomme sygdomme takket være en bedre organisering af det russiske veterinærvæsen. I bekæmpelse af mange epidemier har fel'dsere (veterinært teknikere) i høj grad aflastet veterinærer. Her har især prof. *S. N. Višelesskij* (1874—1958) haft stor fortjeneste som en dygtig organisator.

Mere om den epidemiologiske situation i Sovjetunionen kan man finde f. eks. i hans *Speciel epizootiologi (Častnaja epizootiologija)*, 1948), hvor de enkelte infektiøse sygdomme beskrives mere detaljeret.

V. DANSK VETERINÆREMIGRATION TIL RUSLAND

... thi vi ere her i Rusland temmeligen vant til at arbeide lidet og faae godt betalt...

P. Jessen, 1828.

Af de i dag tilgængelige oplysninger fremgår, at 15 danske veterinærer har prøvet lykken i Rusland, og at 12 af disse har virket der i en årrække. Om nogle ved man så meget, at deres virke og færden samt udvikling kan rekonstrueres skridt for skridt i deres nye omgivelser. Men for langt de flestes vedkommende mangler en række vigtige oplysninger, for nogles vedkommende ved man ikke engang, hvor de har levet og hvor længe.

Man kunne også ønske at vide, hvad de har beskæftiget sig med, hvordan deres økonomiske forhold var, og om de var tilfredse med deres situation i Rusland i almindelighed, hvordan de så ud, og hvordan deres familiære forhold var. Ej heller ved vi for alle emigranter, hvad der har tilskyndet dem til at emigrere, hvordan de rejste, og hvordan de klarede sig med sproget, især i begyndelsen.

Tidsskrift for Veterinærer bragte med jævne mellemrum notitser om danske veterinærer i udlandet, men antallet af sådanne informationer om danske dyrlæger i Rusland er ret begrænset (*Tidsskrift for Veterinærer 1874*, p. 317, 1875, p. 250, 1879, p. 87).

Kun for tre personers vedkommende *Chr. Engelsen, Carl Mæhl og Peter Jessen*) har jeg fundet en omfangsrig korrespondance og udgivet den 1974, 1975 og 1977.

Før vi når til de enkelte emigranters biografier, vil jeg fremdrage nogle almene træk om de *hjemlige forhold*, der kan have spillet en rolle i deres overvejelser forud for emigrationen.

S. Aa. Christensen m. fl. offentliggjorde i 1970 en monografi: *Den danske emigration til Rusland 1875—1914*. Forfatterne søgte især efter årsagerne til denne og fandt, at familiære forhold, skuffelser i

forbindelse med opbygning af en karriere eller dårlige økonomiske og sociale forhold var de faktorer, der gav stødet til danskes udvandring til Rusland. Den danske emigrationsforsker *K. Hvidt* (1971) opererer med begreberne *pull* og *push*, og i det følgende vil jeg prøve på at samle nogle af de faktorer, der har påvirket de kolleger, der i forrige århundrede tænkte på at udvandre til Rusland.

Det er imidlertid vanskeligt at udtale sig om, hvor stor vægt de enkelte faktorer har haft ved den endelige beslutning om emigration og i overvejelserne om at opgive Rusland og vende tilbage til Danmark igen. Om dyrlægens vanskelige kår i praksis her i landet findes en hel del i Veterinærskolens arkiv på Rigsarkivet. Her bringes kun nogle få eksempler:

I et brev til Veterinærskolens direktion (se *Bilag 2 a*) udtrykte en veterinærstuderende allerede i 1803 bekymring og forbitrelse på følgende måde ... *mange Subiecter som blot i en tid af 4 til 5 Uger opholder sig ved Skolen for allene at lære Kastration og udbødning uden i øverigt paa anordnet Maade at studere dyrlæge Videnskab, og disse siden reiser Landet om for at udøve Operationer, saa er det et betydelig Tab for Mig og mine Med Colleger i vor tilkommende Nærings Vei.*

2. maj 1823 skrev *Peder Iversen* (ca. 1784—1824, veterinæreksamen 1808), gårdejer og dyrlæge i Gabøl, Nustrup sogn (ved Haderslev) til professor *Carl Viborg* (se *Bilag 2 c*), at han har hørt at der søges fire dyrlæger til Rusland, og at han er meget villig til at rejse. Brevet slutter med, at såfremt professoren anbefaler ham, vil han være ham meget taknemmelig, så længe han lever. Nogle

Fig. 18. Carl Viborg (1783—1844).
(Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

dage senere, 18. maj s. å., skriver han igen til Carl Viborg (se Bilag 2 d) og erklærer sig villig til at rejse til Rusland, såfremt der kommer positivt svar. Han vil skaffe de nødvendige anbefalinger, og han skriver videre, hvor små hans indtægter er i forhold til militærdyrlægernes. Om sin og mange kollegers økonomiske situation siger han: *For den danske Dyrlæges Dannelse er der bedre sørget for end for hans fremtidige Udkomme. Landalmuens Armod er stor og trykkende for Dyrlægen.*

Om han ville kunne komme i betragtning som Ruslands-kandidat ved jeg ikke; han døde 13. jan. 1824.

Dyrlæge C. Lauritzen, Hørup Mølle ved Viborg skrev i 1827 (se Bilag 2 f) til prof. Carl Viborg:

Min Praxis er for nærværende Tiid saa maadelig, at jeg indseer naar den ikke kan forbedre sig, at jeg ikke kan leve.

Bønderne lader før deres Creaturer krepere, før de skal kalde en Dyrlæge...

... Med Kastrationen har det heller ikke gode Udsigter, da her er saa mange Dyrlæger der reiser omkring, saa der bliver kun lidt, især for en Begynder at fortienne...

Jeg troer nok jeg kan... forskaffe nogle Penge til at købe Hester for, og dermed reise til Kiøbenhavn, men jeg veed ikke om jeg tør begynde dermed... lade mig vide om De troer der kunne blive nogen Fortienneste derved...

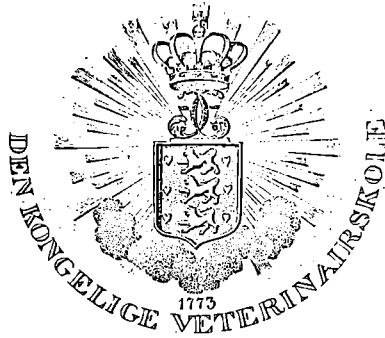
Dyrlæge Jacob Schütt fra Landkirchen på Fehmern skrev i 1820 til professor Erik Viborg: *... fürs Erste wird hier alles sehr schlecht bezahlt, und fürs Zweite fehlt es hier sehr oft an Praxis...* (se Bilag 3 a, pp. 224—225 her).

En måned før P. Jessen tog til København, for derfra at tage videre til Rusland, skrev han til prof. Carl Viborg (se Bilag 4): *Auch ist jetzt für den Thierarzt in Holstein wenig zu machen, denn die Zeiten sind ohnehin schon so schlecht, dass Mancher sein Vieh lieber dahinsterben lässt, als sich an den Thierarzt wendet... Schmieden und andere Aferärzten... sich mit thierarzneilichen Curen... befassen.*

Danske veterinærer, der besluttede sig til emigration, ville simpelthen ikke blive i Danmark og dele de samme kår som deres kolleger: at slås med rakkere, udbødere og kvaksalvere^{V.1} om klienterne, eller at erhverve sig det daglige brød med job som kroejere, fotografer, telegrafister, landmænd eller noget andet.

De rejste hjemmefra sandsynligvis med samme motto som Peter Jessen (... *thi for et ungt Menneske, der kan og har Lyst*

^{V.1} så sent som i 1916/1917 beretter f. eks. F. Krogø-Petersen, Hobro, i *Maa-nedsskrift for Dyrlæger* 28, 444—452, om en ny og meget dristig kvaksalver, der „praktiserede“ i Hobro-egnen.

Foreviseren af dette Hans Hansen Lund have opholdt sig
 i 4 Aar ved den Kongl. danske Dyrlægeskole, hvor han har
 faaet Underviisning i de Videnskaber, som vedkomme en
 Dyrlæge. Og da han ved offentlig Examen har erhvervet
 sig forste Character, og er øvet i at skære og udbøde Skuudtjær,
 saa meddeles ham dette Vidnesbyrd, hvorved han som prøvet
 Dyrlæge berettiges til at nyde de Fortrin, som den Kongl.
 Foundation for Veterinairskolen og andre Kongl. Anord-
 ninger tilkiemle saadanne offentlig prøvede Dyrlæger.

Kjøbenhavn den 24. April 1823

P. Jessen
 Professor i de kgl. Veterinair-
 skoles Forstændelse

Vidnesbyrd for den i Dyrlægekunsten offentlig prøvede
 Dyrlæge Hans Hansen Lund, som ved offentlig
 Examen er bleven optaget som
 Landlauges Dyrlæge.

Fig. 19. Eksamensbevis fra Den kgl. Veterinærskole 1823. Hans Hansen Lund var en af P. Jessens samtidige. (Original på Rigsarkivet).

Fig. 20. Det Medikokirurgiske Akademi, Skt. Petersburg 1840. Fra H. Müller-Dietz: J. Wylie und die Medikochirurgische Akademie in St. Petersburg. Zum 200 Geburtstag von Sir James Wylie. *Clio Medica* 1969, 4, 99—107 (mellem pp. 100 og 101).

til at arbejde, staaer hele Verden aaben), men dette alene var ikke nok. Arbejdet i det fremmede skulle findes, sproget skulle helst kunnes, og den russiske veterinære tillægseksamen skulle også bestås. Medens det gik nogle godt i russisk tjeneste, ja så godt, som de aldrig havde drømt om (nogle endte som højtansatte og højtdekorerede embedsmænd), fik andre en mindre gunstig skæbne, og enten forlod de hurtigt Rusland eller endte deres dage der med bristede forventninger.

Før afrejsen måtte de, der havde fast stilling, ofte finde en afløser; selve udvandringstilladelsen synes ikke at have voldt nogle administrative problemer.

For de flestes vedkommende skete rejsen med skib; der var gode skibsforbindelser^{V.2}, og rejsen tog en lille uges tid under normale vejrforhold. Afsejlingen kunne ske fra Kiel, København, Kristia-

nia (Oslo), Göteborg eller Stockholm, og ankomsthavnene var Reval (Tallinn), Skt. Petersburg eller Riga. Enkelte, f. eks. Engelsen og hans kone tog toget via Berlin og gennem Polen til Skt. Petersburg.

Når man endelig kom til russisk territorium, skulle man igennem den ofte meget langvarige og besværlige toldkontrol. *Christopher Hansteen*, en norsk fysiker, nævner i sine *Reise-Erindringer* 1859, pp. 90—94, at det i 1829 tog ham to dage at komme igennem toldkontrollen. Mange praktiske forhindringer blev løst ved protektion eller bestikkelse, som ofte var en nødvendighed for at komme videre. Tolderne var især meget mistroiske overfor bøger, denne erfaring gjorde *Chr. G. S. Engelsen* også. I et brev til *H. Krabbe* dat. Grjazi 6. marts 1886 skriver han (*Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe* . . . Kbh. 1974, p. 67) :

Men mine Bøger og Papirer tog man fra mig og bragte ind til Gendarmen. Jeg kunne ikke komme afsted med at bestik-

^{V.2} iflg. *J. Schovelin* 1892, var der 12—14 for danskere gunstige månedlige afgange med skibene til Rusland.

ke, da der var for mange Folk. Mine Veterinairsager fandt han uskadelige, men Dagbladet meente han maatte være noget grueligt noget, som han ikke uden høiere Bevilling kunde lade passere. Han fandt, at jeg havde vel meget Lit[eratur] med; men jeg tillod mig at bemærke, at det tillod hans aandelige Udvikling ham vist ikke at bedømme. Saa ragede vi uklar og Sagen endte med, at jeg maatte af med 1 Rubel og 7 Kop. i Porto til Censuren i Saratow, hvor man ikke forstaar et Ord dansk.

Direktør H. P. Hjerl Hansen beskriver i bogen *Danske Pionerer i Sibirien* Kbh. 1949, pp. 22—23, sine kvaler ved indrejsen til Rusland i slutningen af det forrige århundrede således:

Jeg vil heller ikke glemme den Uro, det skabte hos mig, da jeg over Berlin var ankommet til den russiske Grænse ved Alexandrowo og om Natten i Sovevognens Korridor hørte Sabelrasten og en kraftig Banken paa Kupédøren efterfulgt af en bøs russisk Gendarms Affordren mig mit „Pasport“. Hvor mange Gange jeg end senere passerede den russiske Grænse, formaaede jeg ikke at afryste denne Uhyggefølelse ved Grænsens Overskriden. I Modsætning dertil glemmer

jeg ikke den befriende Følelse ved at vide Rusland bag mig, naar jeg ved Udrejsen havde faaet mit Pas udleveret, og det uagtet jeg kom til at holde af dette kolossale Rige med dets frie Natur og i saa mange Henseender elskværdige og gæstfri Befolkning. Vi Danske har vel netop saa let ved at faa Øje paa Russernes gode og mindre gode Egenskaber, fordi de i saa mange Henseender afviger fra dem, som kendelegner vore egne.

Det var i de Dage ikke let at komme lykkeligt igennem alle de Undersøgelser af Person og Bagage, som man var udsat for. Kejser Alexander II var dræbt af Nihilister i St. Petersburg 1881, og enhver Tryksag, ethvert Stykke Papir, enhver Bog blev gennemset og enten tilbageholdt eller først ladet igennem efter omhyggelig Prøvning.

Endelig blev man saa anbragt i den russiske Waggon med de smaa dobbelte Vinduer, indrettet saaledes mod Kulden om Vinteren og den ulidelige Støv om Sommeren, og dampede af til Warschau, paa hvis Hovedbanegaard man maatte forlade Toget og med Drosche eller Lokaltog køre til Praga, Forstadsstationen, paa den østlige Bred af Weichselfloden, hvorfra Toget til Moskwa over Brest-Litowsk-Smolensk afgik.

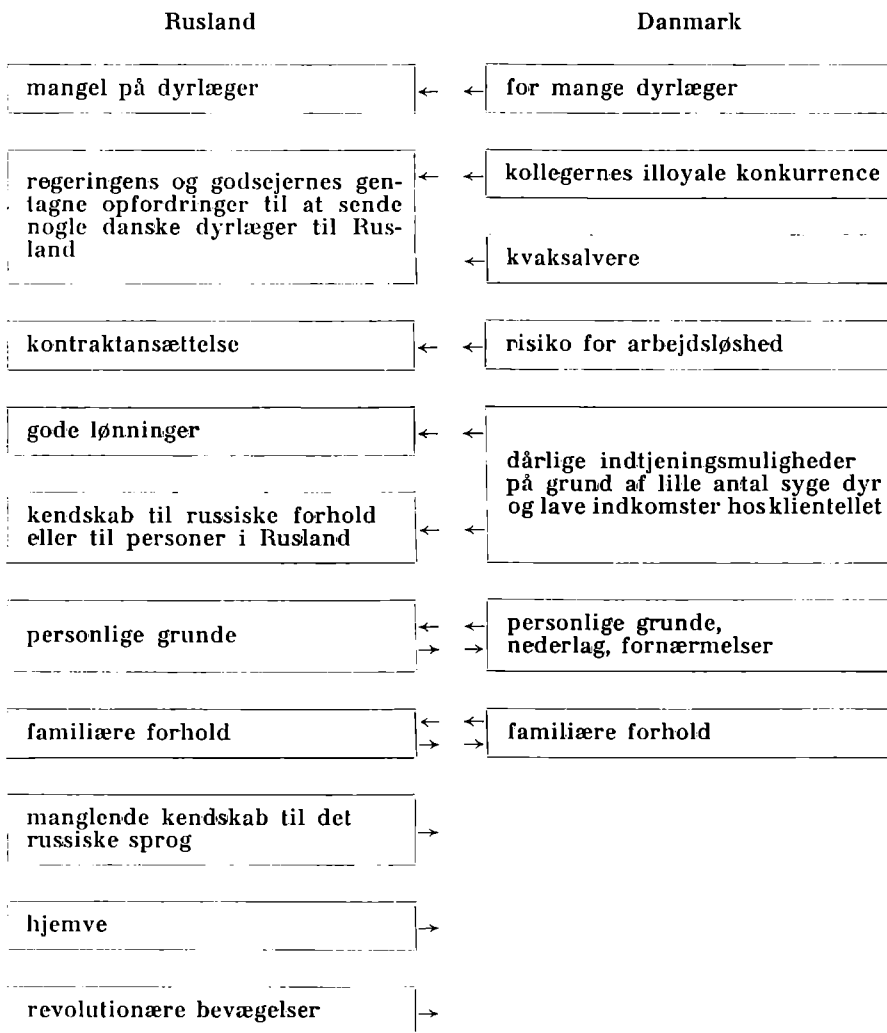

Fig. 21. En russisk telegrafstation (Sibirien). På en sådan arbejdede dyrlæge Chr. G. S. Engelsen de første par år, indtil han havde lært russisk; så tog han russisk dyrlægeeksamen og virkede som dyrlæge i en menneskealder i europæisk Rusland. Fra G. Kennan: *Sibirien*. Christiania/Kjøbenhavn 1891.

I denne afhandling har følgende emigranter og deres skæbne været genstand for en nærmere undersøgelse:

1. *Jürgen Schütt*, veterinæreksamen 1818, emigreret 1819, død 1865 i Skt. Petersborg.
2. *Erik Christian Kuhn*, veterinæreksamen 1822, emigreret 1822, re-emigreret sandsynligvis samme år, død 1883 i København.
3. *Hans Peter Boye Jessen*, veterinæreksamen 1823, emigreret 1824, død 1875 i Dorpat.
4. *Dettlef Hinrich Dreyer*, veterinæreksamen 1815, emigreret ikke før 1825, død sandsynligvis i Rusland, årstal og sted mig ukendt.
5. *Christopher Pedersen Steensballe*, veterinæreksamen 1818, emigreret 1827, reemigreret 1828, død 1849 i Vejle.
6. *Otto Friderich Borchsenius*, veterinæreksamen 1824, emigreret 1828, forsvundet 1854 i Sydrusland.
7. *Carl Ludvig Helper*, veterinæreksamen 1829, emigreret 1830, død efter 1874 i Rusland, sandsynligvis i Oranienbaum.
8. *Johan Ernst Dreyer*, veterinæreksamen 1830, emigreret ikke før 1830, død sandsynligvis i Rusland, årstal og sted mig ukendt.
9. *August Friederich Wilhelm Langreuter*, veterinæreksamen 1834, emigreret ikke før 1834, død før 1851 i Libau (Liepaja).
10. *Johan Asmus Friederich Bruhns*, veterinæreksamen 1841, emigreret ikke før 1841, død 1844 sandsynligvis i nærheden af Mogilev.
11. *Hans Bagge*, veterinæreksamen 1838, emigreret 1844, død 1897 i Oranienbaum ved Skt. Petersborg.
12. *Christian Ferdinand Eszlinger*, veterinæreksamen 1837, emigreret ca. 1842, død ca. 1854 sandsynligvis i Rusland.
13. *Christian Georg Schultz Engelsen*, veterinæreksamen 1870, emigreret 1871, død 1906 i Vinniza.
14. *Carl Christian August Mæhl*, veterinæreksamen 1872, emigreret 1874, død 1930 i Nižnij Novgorod.
15. *Gustav Danelius*, veterinæreksamen 1905, emigreret 1913, reemigreret 1913, fornylig bosat i Ängelholm, Sverige.

Faktorer, der har haft indflydelse ved overvejelse om emigration:

V. 1. Jürgen Schütt.

ca. Den første danske veterinær, der havde lykken med sig i Rusland, var *Jürgen Schütt*. Han er født på Fehmern omkr. 1800 som søn af en tømmer, og kom til Veterinærskolen, sandsynligvis ligesom sin ældre broder Jacob: med den lokale præst *Friedr. Tychsens* anbefaling.

1815 *Jürgen Schütt* studerede på Veterinærskolen på Christianshavn for egen regning fra 8. juni (1. juli) 1815 til 4. november 1818, indskrivningsnummer 660. Testimonium meddelt ham d. 14. november 1818 (1. karakter med udmærkelse). Trods fint eksamensresultat og dygtighed ser det ud til, at det kneb for ham at leve af praksis på Fehmern, der var for lille til at brødføde tre dyrlæger, en af de to andre var den tidligere nævnte *Jacob Schütt* dimitteret 1815. Da *Jacob Schütt* d. 6. febr. 1820 skrev til professor *Erik Viborg* i anden anledning, benyttede han samtidig lejligheden til at informere professoren om, at hans bror befandt sig i Rusland som kontraktansat dyrlæge og havde udsigt til gode indtægter (se *Bilag 3*).

1827 Da den danske dyrlæge *Peter Jessen* i 1827 kom fra Novgorod til Skt. Petersborg, fandt han dér *Jürgen Schütt*, som havde tilpasset sig godt til de russiske forhold, det nævnes, at han allerede var assessor ved det Medikokirurgiske Akademis veterinærmedicinske afdeling.

1847– Deres fælles baggrund bevirkede, at de i Skt. Petersborg etablerede et nært samarbejde, idet de åbnede et *dyrehospital* sammen. Desværre gik det, ifølge *Jessens* brev til H. P. Bergmann, dat. 25. sept. 1829, ikke ret godt. Fra 1847 til 1853 virkede *Schütt* som professor i veterinærkirurgi og veterinærfødselsbistand ved det Medikokirurgiske Akademi i Skt. Petersborg.

Den direkte årsag til, at *Jürgen Schütt* rejste til Rusland, er det vanskeligt at påvise; muligvis har nogle familiemedlemmer fra Fehmern haft kendskab til russiske forhold eller haft tilknytning til landet. I det danske Gesandtskabs protokol i Skt. Petersborg ses, at flere personer med efternavnet *Schütt* rejste fra Fehmern til Skt. Petersborg i perioden 1805–1809 og derfor må vi antage, at de også kendte noget til de russiske forhold.

I den russiske veterinærhistoriske monografi af *V. M. Koropov* 1949, p. 52, siges det, at *Schütt* har organiseret de kliniske øvelser for veterinærstuderende godt.

Schütt døde i Skt. Petersborg i 1865. *Tidsskrift for Veterinærer* bragte en kort meddelelse om hans død, men først i 1865 1867, p. 291.

Fig. 22. *Jürgen Schütt's* underskrift.

Bibliografi

1. Gestörte Circulation in den Schenkelarterien bei 4 von mir beobachteten und zum Theil behandelten Pferden (Obliteration arteriae cruralis), pp. 21—25.
2. Verhärtung des Saamenstranges (Induratio funiculi spermatici), pp. 25—33.
3. Ugger und Wasza, pp. 33—37.

Alt publiceret i *Memorabilien der Veterinair-Medizin in Russland. Erste Jahreslieferung für das Jahr 1853*. Skt. Petersborg 1855.

Fig. 23. Skt. Petersborg (ca. 1800). Med sine 400.000 indbyggere og de ca. 100.000 heste i byen og omegnen var dette et udmærket sted for en dyrlæge med hestepraksis. (Det kgl. Bibliotek. Kort og Billedafdelingen).

V. 2. *Erich Christian Kuhn.*

Født 23. oktober 1802, død 19. december 1883. Søn af dyrlæge *Johan Christopher Kuhn* (ca. 1768—1823), veterinæreksamen 1795).

1817 Erich Christian Kuhn blev indskrevet på Veterinærskolen i 1817 (indskrivningsnummer 713), eksamen afsluttet 13. april 1822 (1. karakter).

1823 Han ankom 2. august 1822 til Skt. Petersborg, men blev der ikke længe, idet han fra 18. februar 1823 var konstitueret og fra 22. maj 1824 blev udnævnt til kur- og rejsesmed ved Den kgl. Staldetat i København. Han virkede der indtil 1. august 1845
1845 1881. I V.K. 1845 findes der en notits om ham, der siger, at han opholdt sig som dyrlæge og smed på Holbæk egnen.

Grunden til hans relativt kortvarige ophold i Rusland kender jeg ikke helt præcis, men opholdets korte varighed kan muligvis sættes i forbindelse med familiære forhold i Danmark:

Han havde en ældre broder, dyrlæge *Johan Friderich Kuhn* (født 1799, indskrivningsnummer 712), der blev eksamineret 1822; måske var han allerede da svagelig, idet han døde 29. maj 1824. Faderen var dyrlæge ved Den kgl. Staldetat fra 21. april 1796 til sin død 31. januar 1823, og der er sandsynlighed for, at den syge Johan Friderich Kuhn allerede i 1823 kunne udelukkes som faderens arvtager i stillingen; det er derfor min konklusion, at Erich Christian Kuhn blev kaldt hjem fra Rusland, sandsynligvis ultimo 1822 eller primo 1823 for at overtage denne post.

Fig. 24. Katharinenheerde (i dag Kathrineherd) præstegård, Jessens barndoms-hjem. Foto: Fl. Møller 1975.

V.3. Hans Peter Boye Jessen

... thi for et ungt Menneske, der kan og har Lyst til at arbejde, staaer hele Verden aaben.

P. Jessen i et brev til H. P. Bergmann, dat. 18/30 april 1827.

1801 Født 5. marts 1801 i Katharinenheerde, Eidersted, Tritttau Amt (Holsten). Død 2. juni (21. maj gl. stil) 1875 i Dorpat, begravet sammesteds.

Forældre: sognepræst Peter Jessen og Henriette Dorothea Augusta Schumacher.

1819–1823 Studerede på Veterinærskolen fra 1. november 1819 til 22. maj 1823 (indskrivningsnummer 748). Afsluttet veterinærstudierne med 1. karakter.

Kort efter afrejste han til Holsten, hvor han 11. november 1823 nedsatte sig som praktiserende dyrlæge i Oldesloe ved Lübeck. Sine magre og usikre indkomster supplerede han ved at holde foredrag for unge landmænd på godset Fresenburg, hvorfor han blev lønnet med 20 Rigsdaler for en sæson (ca. 1 semester).

Men i Oldesloe blev han kun knap et

halvt år. Allerede som student hørte han om steder i udlandet, som var mere tiltalende, fordi en ung dyrlæge dér kunne have det økonomisk bedre. Derfor var lanken om emigration til Brasilien, der i 1822 blev et selvstændigt land, eller til Rusland hos ham ret stærk^{V.3}. Lidt om hans situation kender vi fra de få breve, han har skrevet til sin ven og lidt yngre kollega H. P. Bergmann^{V.4} (se også Fig. 90 på side 106 her).

^{V.3} i 1822 modtog Veterinærskolens direktion fra det danske Sanktpetersborgske gesandtskab breve med anmodning om at få sendt nogle kandidater til Rusland (se *Bilag 1c, 1d, 1e, 1f* og *1g*). Jessen har sikkert kendt disse breve, idet han i sin studietid virkede som *sekretær* for den syge Erik Viborg. Som informator om forholdene i Rusland kan også nævnes en russisk ritmester v. *Marnitz*, der opholdt sig hér i efteråret 1822 for at købe heste til Rusland. Jessen fulgte med ham på en rejse gennem Jylland og Hertugdømmerne i efteråret 1822, hvor de aflagde besøg på i alt 56 steder (se *Bilag 13*).

^{V.4} dat. 7. juli 1823, 29. nov. 1823, 23. jan. 1824, (u. d.) marts 1824 se *Breve fra J. P. B. Jessen til H. P. Bergmann...* Kbh. 1977, pp. 17, 20–22, 26–29, 32.

Det sidst mig kendte brev før afrejsen til Rusland er skrevet 29. marts 1824 (se *Bilag 4*). Det første fra Rusland til Bergmann er dateret 3. september 1826^{V.5}.

Jessen blev ansat som divisionsdyrlæge ved 1. Grenaderbrigade i udkanten af Novgorod, syd for Skt. Petersborg 1824—1827; disse tre år var måske de hårdeste i hans liv. Stedet beskrives af *C. Hansteen* 1859, p. 107: *Paa Veien til Novgorod Weliki (det store) kjørte vi... [i 1829] forbi tre militaire Colonier, hver bestaaende af 70 Huse med Kirke og Exerccerplads.*

Den engelske læge *R. Lyall* beretter:

Eine wahre inquisitionsähnliche Polizei hält in jeder Colonie die gute Ordnung aufrecht. Jeden Tag geht ein Subaltern-

^{V.5} forskellige forfattere angiver Jessens afrejseår vidt forskelligt: i f. eks. *C. Graefe*: *Die Hippologische Literatur von 1848 bis... 1857*, udg. i Leipzig 1863, nævnes 1823 som emigrationsår. Den franske *Biographies vétérinaires* (af *L.-G. Neumann*, 1896) siger p. 191 *et entra en 1823 au service de la Russie*. I en nekrolog over *Jessen i Tidsskrift for Veterinærer 1875* pp. 250—251 er også 1823 nævnt som afrejseår. Endvidere *Eichbaum*, 1885 (p. 211): *Jessen trat 1825 als Militärthierarzt in russische Dienste*. Dansk biografisk Leksikon, bd. 9, 1937, pp. 621—622, nævner som eksamens- og emigrationsår 1827. Nekrolog i den russiske *Archiv" veterinarnych" nauk* 1875, 5:1, I—V, omtaler ikke emigrationsåret.

Schrader & Herings Biographisch-literarisches Lexicon... udg. i 1863 nævner, at han i 1825 og 1826 var beskæftiget ved Novgorod, hvad der for så vidt er korrekt.

Jeg har undersøgt rubrikken *Reisende (Til København)* i *avisen Dagen*, hvor jeg fandt i nr. 102 for 28. april 1824 nævnt dyrlæge *Jessen* som ankommet til København fra Kiel 26. april 1824. Sandsynligvis har han fortsat til Skt. Petersborg ved en af de først givne skibsløjgheder. Tre år senere, i et brev til *Bergmann* (dat. 18/30 april 1827) siger han: *Jeg har min Afsked... (efter kontrakten 3 år)... og smigrer mig endnu med det Haab at blive Hof Dyrlæge... (Breve fra J. P. B. Jessen til H. P. Bergmann... Kbh. 1977, p. 44).*

Rejsende.

(Til København.) Komme den 26de April: Deridags møder Sjærene, Casaf Esberg, Rasmusen Bomanberg, Rasm. Ejerens, Jantruds Ejsning, alle f. Corrig. Rasmus Hof f. Faberles. Graf Kirolf f. Esberg, Forvalter Stenborg f. Nat. Pou. Kammer Rindgaard f. Gøtze. Landbetjenten Christensen f. Halberg. Kirmand Jacob f. Stegoff. Landbetjenten Esberg f. Corrig. Christen Eiler f. Oberg. Forstbetjenten Rasm. og Dig, Dyrige Jørgen, alle f. Nat.

Fig. 25. Rejsende ankomne til København fra Kiel d. 26. april 1824 og bl. dem også Jessen. Fra avisen Dagen No. 102, onsdag d. 28. april 1824. Hvorlænge han var i København og hvad han foretog sig er mig ikke kendt. Hvis han ønskede at opleve noget kulturelt bød f. eks. Det kgl. Teater på „Den afbrudte Reise“.

offizier in jedes Haus und macht seinen Rapport über die Bewohner (R. Lyall, 1822, p. 26).

H. von Rimscha 1970, p. 432 omtaler den øverstbefalende for lejren således: *General Aleksěj Araktschéjew war ein beschränkter, brutaler, wenig gebildeter, aber sehr energischer Soldat, ein Ausbildertypus, der für sich anzuführen hatte, dass er dem Kaiser blind ergeben war.*

Hvad *Jessen* selv mener om disse tre vanskelige år, får man indtryk ved at læse hans brev til *Bergmann*, dat. 3. sept. 1826, der gengives delvis her på side 54.

Den russiske dyrlægeeksamen aflagde han ved det Medikokirurgiske Akademi i Skt. Petersborg i begyndelsen af 1827. 1827

Russisk indfødsret fik han i 1828. 1828

Fra 1828 til 1832 var han ansat ved de kejserlige hestestalde. 1832—1834 ernærede han sig som medarbejder ved Landbrugsinstituttet i Skt. Petersborg og havde samtidig privat praksis. Fra 1834 var han dyrlæge ved kejserindens garderegiment og fra 1840 ved den beredne livgarde. Året før fik han bestået en offentlig prøve og udnævnt til overdyrlæge (se diplom *Fig. 250* på s. 272 her). 1840

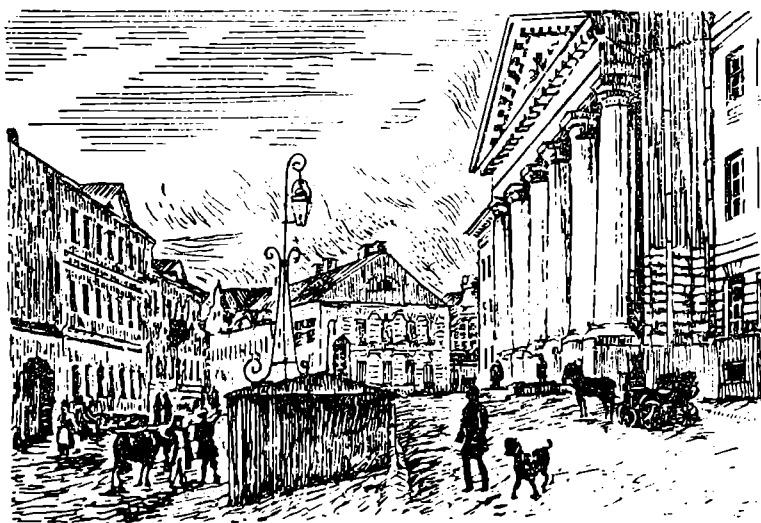

Fig. 26. Dorpat Universitetets hovedbygning (til højre). I midten Universitetets kantine, hvor de veterinærstuderende undervistes fra 1848 til 1856 (tegning fra 1854). Fra: Korgema veterinaarhariduse ajalooost Tartus 1848—1973. Editors J. Tehver & J. Parre. Tallinn 1973.

1845 Sammen med andre tysktalende kolleger (Schütt m. fl.) grundlagde han 1845 den Sanktpetersborgske, meget tyskprægede Veterinærforening.

1848 Fra 1848 til 1875 var han professor (udnævnt 31. marts 1848) ved den nyoprettede veterinærskole i Dorpat^{V.6} og
1858 i perioden 1848—1858 tillige direktør. Han underviste i flere fag, undervisningen foregik på tysk. Der var mange vanskeligheder i begyndelsen, f. eks. manglede der undervisningslokaler, så en del af forelæsningerne måtte holdes i Universitetets kantine de første otte år.

Undervisningen foregik parallelt for to slags elever, veterinærstuderende (med fireårig uddannelse) og veterinærmedhjælpere, der fik en treårig uddannelse.

^{V.6} i Dorpat lå Ruslands ældste Universitet, grundlagt 1632; Jessens veterinærskole var åbnet på forsøgsbasis, i første omgang for fire år; i 1873 blev den omdannet til et institut, hvilket havde den fordel, at der blev ansat flere lærere.

Under sit ophold i Rusland var Jessen — begejstret af Viborgs indsats i Hertugdømmerne i 1813/1814 — meget optaget af kvægstestens bekæmpelse. Allerede under sit ophold i Novgorod førte han notater om dødeligheden blandt kvægsteangrebne dyr, og som resultat af disse iagttagelser og litteraturstudier fik han i Leipzig i 1834 udgivet *Die Rinderpest*, se titelblad Fig. 249 på side 271 her.

I 1853 lod regeringen ham lede forsøg i Sydrusland, der havde til formål at finde ud af, om vaccinationen kombineret med mild smitte, kunne mindske tabene.

I 1858 foretog han en længere rejse til Tyskland, Holland, Belgien, Danmark og Sverige. Fra denne rejse foreligger en længere beskrivelse, publiceret i *Magazin für die gesammte Thierheilkunde* (1861), hvoraf det fremgår, at han har opholdt sig i Danmark medio juli en halv snes dage. I 1866 var han i England for at studere den engelske kvægstestproblematik.

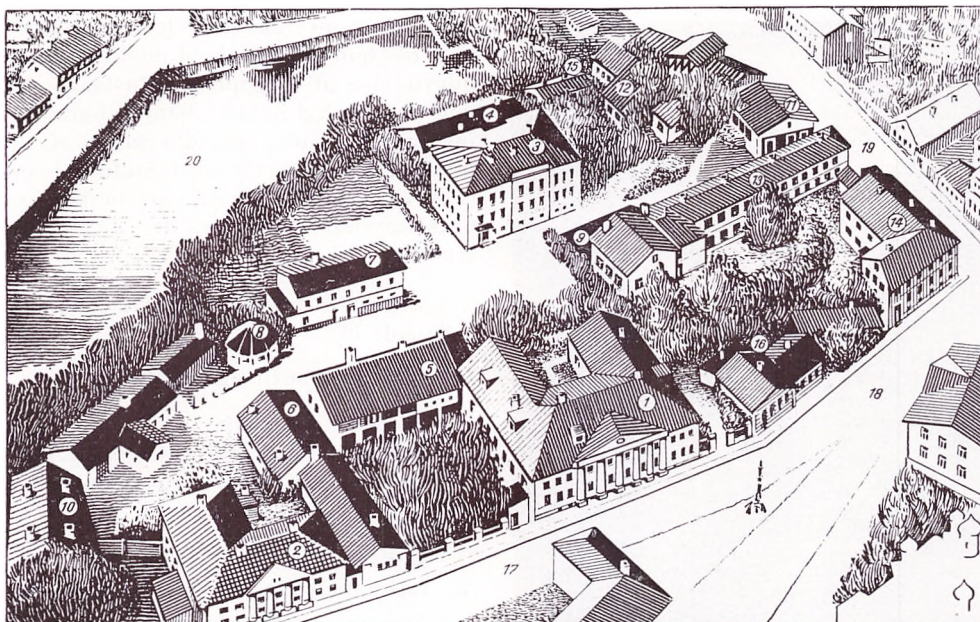

Fig. 27. Det særdig udbyggede Veterinærfakultet, Dorpat i 1931. 1. Hovedbygning. 2. Direktørboligen og administrationen. 3. Theatrum zootomicum (normal og patologisk anatomi). 4. Dissektionssal. 5. Kirurgisk klinik. 6. Operationssal og manege. 7. Medicinsk klinik. 8. Kullerstald. 9. Klinik for mindre husdyr. 10. Bujatrisk klinik. 11. Smedie. 12. Bakteriologisk station. 13. Institut for zoohygijene. 14. Afd. for husdyrbrug, tidl. Afd. for fysiologi. Fra: *Teoretičeskie i praktičeskie voprosy veterinarii*, Tartu 1978.

Jessen var medredaktør af to tidsskrifter (*Zapiski veterinarnoj medicini i skotovodstva* og *Voennomedicinskij žurnal* — Veterinærmedicinske meddelelser og Militærmedicinsk tidsskrift).

Hans 50 års jubilæum som dyrlæge fejrede Dorpat veterinærskole ved en højtidelighed d. 2. juni (21. maj gl. stil) 1873. Kort efter, i juli 1873, var han i København for at tage del i festlighederne om-

1873

Fig. 28. Dorpat Veterinærskole efter den 2. Verdenskrig. I baggrunden t.v. Theatrum zoolomicum. (Tilsendt fra Dorpat veterinærskolens bibliotek 1972). Med skolens hovedbygning nedbrændte desværre også skolens arkiv.

Fig. 29. Peter Jessen. Foto omkr. 1870.
(Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

kring Den kgl. Veterinærskoles 100 års jubilæum 13. juli 1873. Ved denne lejlighed tolkede han på dansk sin taknemmelighed mod den gamle Veterinærskole på Christianshavn og sin uforglemmelige lærer Erik Viborg (se også fig. 153, p. 154 her). Han medbragte hilsner fra de russiske læreanstalter og dyrlægeforeninger, og han deltog også i mødet næste dag, 14. juli 1873, hvor bl. a. Jubilæumsfonden blev dannet. To år senere døde han, efter mere end 50 år tilbragt i Rusland. Nekrologer findes i *Tidsskrift for Veterinærer 1875 2. Række, 5. Bind, 250—251, Archiv" veterinární"ch" nauck" 1875, 5:1, I—V* og i *Baltische Wochenschrift 1875, Nr. 24 (Særtryk)*.

Skal man kort vurdere Jessen som dyrlæge, lærer, forsker og menneske, kan man uden overdrivelse sige, at denne

mand bestemt ikke har levet forgæves. Selv om han ikke fik held med den totale udryddelse af kvægpest i Rusland, som han så inderligt håbede, banede han vejen indirekte gennem grundlæggelse af det første russiske veterinærfakultet og opdragelse af generationer af forskere og praktiserende dyrlæger, der gjorde det senere.

Vedrørende Jessens ægteskaber se note V.8^b side 57.

P. Jessens børn og adoptivbørn^{V.7}

af første ægteskab

1. Ludovik (Ludwig), født 27. 4. 1828, — i indenrigsministeriets tjeneste.

af andet ægteskab

2. Matil'da, født 24. 4. 1832, gift.
3. Luiza, født 7. 12. 1841, hos forældrene.

af tredje ægteskab

4. Eduard, født 31. 8. 1846 — jurist, uddannet ved Dorpat Universitet.
5. Fridrich, født 21. 7. 1849.
6. Tereza, født 23. 4. 1851, hos forældrene.
7. Karl, født 30. 6. 1852 — i Søetatens tjeneste.
8. Gothilf, født 21. 11. 1853, hos forældrene.
9. Hans-Peter-Boye, født 28. 6. 1857, dr. med. ved Dorpat Med. fak., prosekutor, derefter skibslæge.

fra hans tredje kones tidligere ægteskaber:

10. Emma, født 18. 12. 1834, gift.
11. Marija, født 28. 9. 1836, gift.

V.7 udarbejdet af E. Ernits og meddelt mig 29. maj 1977. Kilder: 1) P. Jessens officielle papirer 1875 (CGIA ESSR, f. 404, op. 1, ed.-chr. 523, fol. 469—471).

2) Album Academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat, Dorpat 1889 (især med flere data om Eduard og Hans).

Bibliografi

Fra 1834 til 1875 har *Peter Jessen* offentliggjort mere end 150 artikler, bøger m. m. på tysk, russisk og estisk. En fortegnelse over hans litterære produktion er udarbejdet af *Julius Tehver* og offentliggjort i 1931 i det estiske veterinærtidskrift *Eesti loomaarstlik Ringvaade* 4/5, 132—139. Vi anerkender hans indsats og takker ham hjerteligt!

På de næste par sider bringes nogle få uddrag fra P. Jessens breve til H. P. Bergmann.

1824 *Du veed det formodentlig giennem Professoren at jeg paa fordeelagtige Vilkaar kan komme til Rusland — Du veed ogsaa, at jeg altid har haft megen Lyst dertil, og skiøndt jeg ogsaa her kan have mit gode Udkomme, saa har jeg dog besluttet at modtage Tilbudet. — Jeg skriver Dig dette til, for, at naar Du havde Lyst, saa kunde Du træde i min Praxis igien, førend en anden melder sig dertil. — I det Tydske Sprog er du noksom bevandret som jeg veed, og naar Du vil komme herover, medens jeg endnu er her, saa vil jeg indføre Dig hos alle hvor jeg har haft Praxis, og som jeg med mine Bøger kan vise er ikke ringe, thi jeg har allerede haft over 100 Syge. Her ligger mange og tildeels store Herregaarde omkring, hvor Du faaer Praxis, og det bliver her dog vist altid dobbelt saa dyrt betalt som i Danmark. — Logis og Bispisning kan Du faae aarlig for 50 Rdle Courant, naar Du vil logere hos min Vært. — Da Du veed at jeg er Din oprigtige Ven, saa tvivler Du vel ei paa at jeg beretter Dig Sandheden, og jeg er overbeviist om, at Du vil gjøre Din Lykke her. — Det er sandt, med Kastreren fortjener man her ikke meget, men derimod naar en Dyr-læge her vil give sig af med at udbøde Sviin, saa kan han allerede dermed for-tiene mange Penge, da der gives saa megen Leilighed til. — Jeg ønsker hiertelig at Du vilde antage dette Tilbud, og beder Dig at tale med Professoren derom, som jeg ogsaa skriver til over denne Gien-*

Fig. 30. *Peter Jessen* er ikke glemt i Rusland. I 1973, da veterinærskolen fejrede 125-års jubilæum, blev der på kirkegården i Dorpat afholdt en mindehøjtidelighed, ved hvilken lejlighed talte bl. a. professor *Julius Tehver*. To studerende, *Kulev Kivipalu*, tv., og *Adu Peets*, th., stod væresvagt ved graven.

stand. — Af ham vil Du faae at vide naar jeg skal reise, og naar Du ikke modtager Tilbudet da skriv til mig med omgaaende Post, og ellers kom selv og overtjd Dig. — Jeg vilde ikke gierne at en anden skulde tage dette fra Dig, da jeg er ganske forvisset om, at Du her vil gjøre Din Lykke. — Bryd Dig ikke om at det er saa langt borte fra Din Familie, thi jeg kommer jo endnu længere borte, og gode Mennesker træffer man overalt. — Jeg seer med Længsel Dit Svar eller Din Ankomst imøde og i hvert Tilfælde haaber dog snart at see Dig. (Breve . . . s. 32).

1827 ... I den Tid jeg har været her (3 Aar) har jeg seet — døde 4000 Quæghoveder og henimod 200 Heste, første af Lungesygen, Quægsygen, Sult og andre Sygdommer og sidste for største Delen af Miltebranden (Karbunkulsygen). Om Lægemedlernes Virkning mod disse Sygdomme har jeg gjort mange interessante Erfaringer, i Særdeleshed i de første 2 Aar, da jeg slet ingen havde. — I Henseende til Politieforanstaltninger har jeg ogsaa gjort en Hob Erfaringer (fra den fornægtende Side). Thi af Alt hvad jeg har anordnet, har man gjort det Modsatte. Du seer altsaa, at jeg har maattet forlade mig paa Naturen, som jeg har lært at kiende, baade fra dens grumme, som ogsaa fra dens gode Side. (pp. 47—48).

1828 ... Vi have denne Vinter havt særdeles mange Heste at behandle mod Lungebetændelse; allene fra Marstalden henimod 150, hvoraf kun 2 døde af Brystvattersoet, fordi de vare meldt for sildig og maaskee har vi ikke Blod nok aftappet. Vores Kuur er meget simpel. Saasnart som de første Febertilfælde mærkes aftappes fra 10 til 12 \mathbb{F} Blod og indgives Glaubersalt^{V.7a} med Salpeter^{V.7b} og Althea^{V.7c}. Aareladningen gientages indtil Pulsen bliver frie og Betændelsestilfælde tage af. I Almindelighed ere 2 til 3 Aareladninger tilstrekkelige. — Imidlertid gaves der Heste hvor Betændelsen vedvarede 6—8 Dage og disse bleve ogsaa 7 til 8 Gange aareladt, saa at de i denne Tid tabte henimod 50 til 55 \mathbb{F} Blod.

Den 7de Juli.

1828 Strax naar Hesten bliver bragt til Lasarethet faaer den et Fontanel^{V.7d} for Bry-

V.7a virker laxerende.

V.7b virker urindrivende og laxerende.

V.7c her anvendt som ekspektorans.

V.7d kunstigt frembragte sår fra hvilke man holdt pusafsondring i gang, oftest ved indlæggelse af fremmedlegemer eller irriterende salver eller pulvere, for at sygdomme derigennem kunne få afløb.

stet, og naar Betændelsen er haardnakket, sættes paa den anden eller 3die Dag af Sygdommen, Spanskfluer^{V.7e}, hvilke efter Omstændighederne blive indgnet 1—2 eller 3de Gange. Naar Betændelsen er hævet, saa staaer Hesten 2 Dage foruden Medicin, og 3die Dag begyndes Efter kuren med oplivende Bryst- og urindrivende Midler. Af Brystmidler er i Særdeleshed, i Fald Sygdommen er haardnakket, Spydglands Guldsvolet^{V.7f} fra en halv til en Unse^{V.7g} dagligt at anbefale. Dampesoser bruger vi aldrig, de forværrer kun Betændelsen.

— Jeg skulle ei have fortalt Dig saa meget om en saadan simpel Sygdom, naar det ikke var for Aareladningens Skyld, som ved den Danske Veterinair-skole ikke noksom bliver anvendt. Du skal see, at naar Du ved Lungesygerne ikke vil bryde Dig om Asthenia^{V.7h} og Svækkelse, men aarelader dygtig og gientagne Gange langt flere Heste helbredes. Thi Lungesygdommene hos Hesten ere næsten altid reen betændelsesartet. — Vi have flere gange aareladt Hestene indtil Besvimelse, uden mindste skadelige Følge. Vel er det sandt, at Hestene ved vores Kuurmethode afmagres overordentlig, men den kommer sig ligesaasnart igien, og vi have endnu aldrig havt: Forhærdelse i Lungerne eller Engbrystighed som Følge af Betændelsen. — Her i Omegnen hersker for nærværende Tid Miltebranden blant Hestene, og i denne Sygdom er Aareladning i den høieste Grad, næsten det eneste Redningsmiddel. — I Mavekolike har den hidindtil endnu ikke yttret sig, og kommer vel heller ikke, da Hestene holdes godt. Derimod har jeg for nogle Dage siden tabt en Hest af Tarmebetændelse, en Sygdom, der hersker her i de

V.7e virker hyperæmisk og urindrivende.

V.7f se E. Viborg: Om Spydglands-Midlernes Virkning hos Huusdyrene. Veterinair-Selskabets Skrifter 1808, I, p. 77.

V.7g 1 unse = ca. 30 gram.

V.7h sygetræthed.

hede Dage og dræber Hesten sædvanligvis inden 6 til 12 Timer. Den foranledigende Aarsag bør vel søges i den stærke Brug af Hesten medens den store Hede vedvarer, og derpaa følgende Forkiølelser. Vi have endnu ikke været saa hældig at helbrede en eneste Hest der havde denne Sygdom. — Vel forstaaet: at denne Tarmbetændelse ei maa forvæxles med andre, thi ved denne findes næsten altid Lungerne brandige, og den er vist af millbrandartet Natur (pp. 58—69).

... I Vinteren havde vi Sniven i Marstalden, blant de gamle Heste der fik Pension^{V.s} og havde tilhørt den afdøde Kaiser^{V.sa}. Der blev allerede bygget for dem en ny Stald og bestemt et Plads hvor de skulde jordes og hvor man vilde opreise dem et Æresminde^{V.sb}. Men, beklagelige Skiebne! De faldte alle for Kuglen og fik ikke noget Æresminde, end Taknemmeligheden af de Hunde der blev mættet med deres Kiød. — Men det gaaer jo Mennesket ikke bedre. — Hvor mangen Helt, som Drømmen om Æresminde og Efterverdets Taknemmelighed drev til Døden for Fædrelandet, ligger vel begravet blandt de tusinde af hans Kamerader, og vi veed endog ikke Stedet. — Overalt ere Livet og Skiæbnen to Ting, der, jo mere man grandsker om Oplysning derover, jo mindre faaer man at vide derom; og Mørkets Slør udbreder sig om saa mere over disse Ting naar man forsøger paa at løfte det. — Men vi gaae vel allesammen en Tid imøde, hvor dette Slør bliver løftet, at dette vil skee paa engang. Thi vi skrø-

belige Skabninger vilde forgaae ved det Lys, som denne Erkiendelse udbredte over os. Maaskee forgaae endnu Aartusinde, inden vi blive modne til at fatte dette...

Slottet [Carskoe Selo] er vel 2 gange saa stort som Frederiksberg Slot, og Haugen er fortryllende. I denne Hauge er der ogsaa et smukt Hollænderie og Skæferie. I hiint har man Engelske, Hollandske, Sweitser, Tiroler, Ungariske og russiske Køer, som ere meget velholdet. Men selv iblant disse, har allere[de] Lungesygen hersket flere Gange. — Der er ogsaa en Stald juld af Lamas^{V.sc}, der naar man gjør dem vrede, spytte een lige ind i Ansigtet. I Haugen er der en Landsbye, som er bygget i chinesisisk Maneur, og flere andre Mærkværdigheder...

Det som Frederiksberg har forud for Paulowsk saavel som Zarskoe Selo, er Udsigten. Hvor fortryllende er den ikke der paa Slotsbakken. Til højre Side Amager med sine reenlige smukke Smaaehuse. Til venstre den skjønne Kyst af Sjælland. Lige for sig Kiøbenhavn, med sine Veirmøller, Taarne, Skibe og alt dette begrændset af Sundet og det fjerne Sverrige. Jeg saa i Vinter et temmeligt godt Panorama af Kiøbenhavn, hvor jeg endog har seet Din Faders Huus^{V.sd} med Smedie-Skorsteen, Møller Knudsens Mølle og Havehuset. Du kan ikke troe, hvilken Fornøielse det gjorde mig, og jeg blev ikke keed af at gaae omkring med min Kone i Kiøbenhavn og dens Omegn (p. 62—63). Breve fra J. P. B. Jessen til H. P. Bergmann... Kbh. 1977.

... Den stakkels Borchsenius er ogsaa kommet hertil til urette Tid. — Han kan ikke blive til noget her, naar han ikke er examineret og han kiender jo ikke saa meget til det Tydske Sprog, for at kunde

V.s denne skik, at gamle heste i Rusland bliver pensioneret praktiseres ogsaa i vor tid på visse kolchoser.

V.sa Aleksander I (1777—1825).

V.sb iflg. S. v. Wiltschkowski 1911, 203—204, fik disse heste alligevel et mindesmærke! Nikolaj d. I sørgede for, at broderens yndlingsheste som f. eks. Flora, Kob og l'Ami, den hest A. d. I red ind i Paris på, alle fik en marmorplade med opremsning af deres fortjenester!

V.sc disse lamaer stammede fra Sydamerika og var en gave til kejseren.

V.sd kunne ikke verificeres i Københavns Veiviser 1820.

tage Examen deri. Den Tid, jeg var endnu i Petersborg, har jeg været med ham hos adskillige Smedemestere, for at underbringe ham for det første som Smedesvend, men ingen vilde have ham. Gesandten er ikke her, og alle Store, der kunde bruge Dyrlæger ikke heller. Dog, man kan jo ikke vide det, maaskee træffer der sig endnu en Leilighed for ham (p. 57).

1828 Du skriver i Dit Brev, jeg med Borchsenius har faaet, at Du haaber: jeg skulde komme til Fædrenelandet igjen. Men saa maatte Du ikke have begyndt med: Overbringeren, som er kied af at sulte, Du vil dog vel ikke have, at jeg, Din gamle Ven, ogsaa skulde sulte der hos Eder? Og andet vilde der vel ikke blive noget af, thi vi ere her i Rusland temmeligen vant til at arbeide lidet og faae godt betalt . . .
 . . . Og skulle det ikke gaae Dig saa vel i Fædrenelandet, som jeg ønsker og haaber, og Du har Lyst til at komme til Rusland, saa skriv mig det til i Forveien, og vær sikker paa: at jeg skal give mig al Umage for, at opfinde et godt Sted for Dig. Men, min Ven, om Du kan, saa bliu hiemme og lad Dig nøie, thi om Du ogsaa har alting her, saa mangler Du vist nok dog den sande venskabelige og Oprigtige Omgang Du har der. Et Savn, der vilde for mig altid blive smertelig, om jeg endog sad i Guldet, /: som man siger :/ indtil Ørene. Giv mig et Sted i Danmark eller Holsteen med 200 Rigsdaler Courant fast Løn, og jeg kommer strax (p. 65).

1829 . . . Als ich in Zarsko [Selo] war, herrschte dort unter den Kühen die Lungenseuche, welche aber von dem Professor Janowski^{V.8c} für die Löserdürre erklärt wurde, der denn auch ein gewaltige Belobung für die schnelle Tilgung dieser gefährlichen Seuche erhielt. Die Kühe sterben aber dort noch immer fort an der Lungenseuche. So geht es in Russland,

^{V.8c} Andrej Ivanovič Janovskij (1780—1831).

und wenn auch ein Neergaard^{V.8f} hier wäre, so würde es wenig helfen, denn er dürfte nicht schreiben. Die Veterinair-schule in Petersburg ist überhaupt unter aller Kritik^{V.8g}.

V.4. Dettlef Hinrich Dreyer

Ankom til Veterinærskolen fra Dommersdorf, Ratkau (ved Lübeck) 1. februar 1812, indskrivningsnummer 576. 1812
 Han studerede for egen regning; afsluttende eksamen bestået 14. juni 1815 (2. karakter). Testimonium meddelt 25. juni 1815. Nogle gange skrives hans navn som 1815
 Dreier.

I Veterinærskolens arkiv for 1825, se 1825
Bilag 5, har jeg fundet et brev fra Dettlef Hinrich Dreyer til prof. Carl Viborg, hvori han klager over personer, der har fået lov af amtet til at udføre kastrationer. Heri kan muligvis findes grunden til, at han opgav sin praksis og flyttede til Rusland, hvor han — jfr. H. Krabbes Fortegnelse . . . 1883, p. 16 — var postmester. Kendskab til de russiske forhold kan han have fået gennem beslagmester Johann Casper Dreyer (se *Breve fra J. P. B. Jessen til H. P. Bergmann* . . ., Kbh. 1977, p. 107) eller dennes søn Johann Ernst Dreyer (se V.8, p. 61 her), der begge havde bosat sig i Rusland.

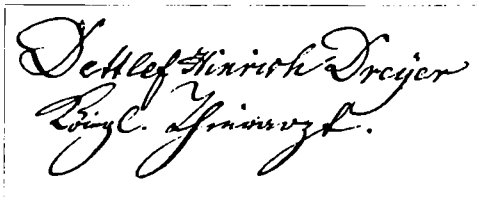

Fig. 31. Dettlef Hinrich Dreyer's underskrift.

^{V.8f} J. V. Neergaard ønskede engang selv at virke i Rusland, men blev af P. Chr. Abildgaard frarådet at tage dertil; mere om dette, se *Bilag 12*, pp. 254—255 her.

^{V.8g} der manglede klinisk materiale og dermed erfaring til senere praktisk virksomhed.

V.5. Christopher Steensballe Pedersen

ca. 1790 Født i Steensballe, døbt 2. maj 1790, død 26. november 1849 i Vejle.

Forældre: dyrlæge Peder Christophersen (1759? — 1841, veterinæreksamen 1787) og Kirsten Pedersdatter.

Gift 31. oktober 1823 i Vejle med Cathrine Bernbaum.

Indsendt til Veterinærskolen af Slesvigske Kyrasserregiment (rytterregiment).

1814 Immatrikuleret d. 14. marts 1814 (indskrivningsnummer 634) under navnet Steensballe, veterinæreksamen bestået med 2. karakter 2. april 1818, meddelt testimonium 20. april 1818.

1826 I et brev til professor *Carl Viborg*, dat. 21. november 1826 (se *Bilag 2e*) skriver han, at han p. t. er i Itzehoe; af brevet fremgår, at han er næsten arbejdsløs p. t. Han er hos gæstgiver *Berghofer*^{V.sh}, hvor han dresserer nogle heste og behandler dem i sygdomstilfælde.

Om hans relativt korte ophold i Skt. Petersborg erfarer vi fra Jessens brev til P. Bergmann, dat. Paulowski d. 5/17 juli 1828, hvori han skriver:

Du erindrer Dig vel endnu Dyrlægen og Berider Steensballe. Han tog jo til vores Tid Examen. Min Svigerfader bragte ham med hertil forgangen Foraar, og han var ogsaa saa hældig at faae en god Plads som Regiments Dyrlæge. Men da han slet ikke kunde tale for sig, saa blev han kun

^{V.sh} sandsynligvis *Johann Ludwig Berghofer*, født i Wien 1784, forpagter af Itzehoer Ratskeller, levede endnu i 1839 i Rusland (se *Breve fra J. P. B. Jessen til H. P. Bergmann* . . ., Kbh. 1977, 98—100 eller *Historia medicinae veterinariae* 1977, 2, 58—60).

Berghofers datter *Louise* blev Jessens første kone, hun døde 1828 efter kun et års ægteskab (tb), derefter giftede Jessen sig i 1831 med *Caroline Wilhelmine Heyse* (fra Oldenburg?), men hun døde i 1838; i 1848 giftede Jessen sig igen med en Berghofer-datter, *Maria Amanda Berghofer* (1818—1879), tidligere gift *Querfurth*.

Fig. 32. Christopher Steensballe Pedersen. Fra [V.] M[ørch]-S[ørensen]: *Kortere Beretninger. Dansk veterinærhistorisk Aarvog 1936*, 3, 175—176; se også K. Klastrup: *Af Horsensegnens Veterinærhistorie. Dansk veterinærhistorisk Aarvog 1935*, 2, 84—119 (95).

et halvt Aar der. Han har denne Vinter levet i 4re Maaneder hos mig og er for ikke længe siden reist tilbage til Lübecke.

Af ovenstående kan konkluderes, at *Christopher Steensballe Pedersen* opholdt sig i Rusland ca. et år (forår 1827—sommer 1828) og kun havde ca. et halvt års tjeneste som regimentsdyrlæge.

Ifølge K. Klastrup (1935) blev han senere distriktsdyrlæge i Vejle, hvor han levede resten af sit liv.

V.6. Otto Friderich Borchsenius

... Borchsenius har nemlig, kjed af at sulte i sit Fædreneland, besluttet sig til at forsøge sin Lykke i Rusland.

P. Jessen. 1828.

1801 Født 26. august 1801 i Raklev ved Kalundborg, død i Rusland ca. 1854?

Førældre: Jens Valdemar Borchsenius og Anna Slangerup.

Ankom til Veterinærskolen 22. januar

1821 1821 (indskrivningsnummer 785). Studerede for egen regning. Dimitteret 22. december 1824 (2. karakter). Testimonium

1824 meddelt 30. december 1824, senere påtegnet: *Nyt Testimonium meddelt på Tydsk d. 13. Mai 1828. Reist til Rusland.*

1825- Borchsenius virkede på Kalundborg-egnen 1825—1827. Der havde han forskellige problemer: kvaksalvere, kolleger, 1827 der udstedte falske attester o. l., alt sammen noget som gjorde ham livet surt. Han henvendte sig derfor til Veterinærskolens forstander, prof. *Carl Viborg*, som rådede ham på forskellige måder (se *Bilag 6a—6d*) og foreslog ham at blive ansat som smed og dyrlæge ved et af grev Reventlows godser på Lolland (se *Bilag 6e*).

I et brev til *P. Jessen*, dat. 28. april 1829 skriver *H. P. Bergmann*, at Borchsenius sammen med flere andre havde søgt en stilling hos grev *A. W. Moltke* (sandsynligvis i begyndelsen af 1828, se note 130' p. 54, *Breve fra J. P. B. Jessen*

til *H. P. Bergmann* . . . , Kbh. 1977). Stillingen fik *Bergmann*. Borchsenius nævnes flere gange i korrespondancen *Jessen-Bergmann*, f. eks. d. 16. maj 1828, hvor *Bergmann* begynder et brev til *Jessen* med følgende ord:

Da saa beqvem en Leilighed tilbyder sig kan jeg ikke lade den gaae ubenyttet forbi, Borchsenius har nemlig, kjed af at sulte i sit Fædreneland, besluttet sig til at forsøge sin Lykke i Rusland^{v.sj}.

4(16) juni 1828 er han allerede i Skt. Petersborg; han findes opført p. 85 under nr. 629 i Gesandtskabets Protokol Liste over Beskyttelser [af danske i Rusland] 1801—1841, *Dep. for udenl. Anlig. Rusland XIII* (RA).

4(16) oktober 1830 skriver *Jessen* til *Bergmann*: *Borchsenius har jeg ikke hørt noget om, siden han gik til Armeen*. Ifølge *Krabbe*, 1883 var han ansat ved de kejserlige russiske domæner. Hans liv sluttede på en gådefuld måde, idet han forsvandt i Sydrusland 1854. Som svar på en forespørgsel fra det Danske Udenrigsministerium i 1878 meddelte hans søn, dr. med. *N. F. Borchsenius*, Skt. Petersborg, at faderen var forsvundet på en tjenestlig rejse i Sydrusland (kvægpestbekæmpelse?). Af korrespondancen kan ses, at han havde overdyrlægetitel og rang af oberst (se *Bilag 6g*, se. p. 233 her).

Om han har publiceret noget, er mig ikke bekendt. I det russiske *Archiv" veterinarnych" nauk" 1871, 1*, p. 168, nævner *Jessen*, at Borchsenius har gjort nogle iagttagelser vedrørende oksernes modtagelighed for kvægpest ved fodring med flydende føde.

^{v.sj} I 1827 virkede omkring Kalundborg dyrlæge *J. E. N. Schnittger* (ca. 1788—1853, veterinæreksamen 1825), som kendte til de russiske forhold fra den tid, han selv var der under Napoleonskrigen, se mere om ham på side 102.

Fig. 33. Underskrift af O. F. Borchsenius.

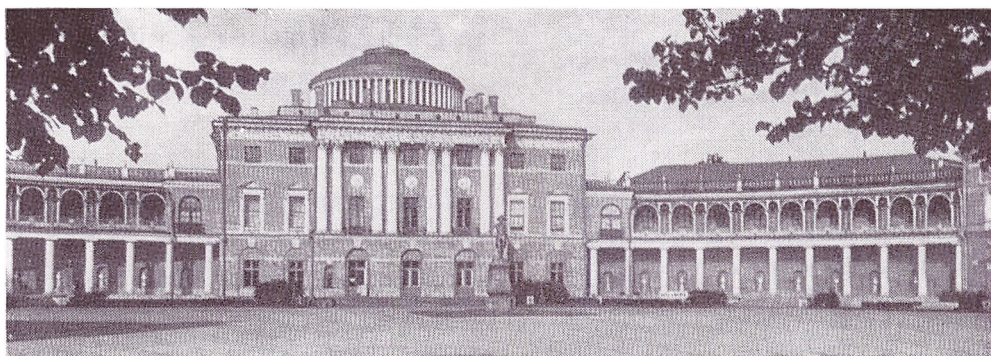

Fig. 34. Slottet Pavlovsk. Foto ca. 1974.

V.7. Carl Ludvig Helper

1805 Født 8. september 1805 i København, levede endnu omkring 1874, død i Rusland efter 1874.

Forældre: dyrlæge Johann Wilhelm Helper (1778—1861, veterinæreksamen Hannover 1799?, dansk veterinæreksamen 1800) og Catharina Elisabeth Zahner.

1825 Indskrevet på Veterinærskolen 1. juli 1825, indskrivningsnummer 879, studerede for egen regning. Afsluttende eksamen 1829 bestået 8. maj 1829 med 1. karakter. Testimonium meddelt 20. maj 1829 på tysk, dette kan tyde på, at han allerede da vidste, at han ikke ville blive i Danmark.

Hvad han foretog sig umiddelbart efter eksamen er mig ukendt; i det danske gesandtskabs protokol (Skt. Petersborg) over beskyttede personer står, at han ankom den 24. juli/5. august 1830 (protokol 1801—1841, Dep. f. udenl. Antig. Rusl. XIII, p. 87, nr. 658).

1830

Senere hører man om Helper i et brev fra P. Jessen til H. P. Bergmann, dateret Zarskoe Selo 4./16. oktober 1830: *Helpers Søn er kommet hertil og lever hos Dreier^{v.87} Der kan ikke blive noget godt af og jeg haaber at Schütt vil tage ham i Protection og naar jeg kommer til Byen^{v.87}, saa skal jeg ogsaa fra min Side gjøre det som mueligt er. Det lader til at være et godt Menneske. (Breve fra J. P. B. Jessen til H. P. Bergmann..., Kbh. 1977, p. 83).*

I de følgende tre år var han ansat som russisk militærdyrlæge ved overkommandoen af det finske dragonregiment (Obajan' 1833), han deltog i felttoget i Polen.

1833

Efter faderens ønske tog han afsked; i 1834 er han i København og medbringer et brev fra Peter Jessen til professor Carl Viborg (se Breve fra J. P. B. Jessen til H. P. Bergmann..., Kbh. 1977, pp. 93—94). Men det var svært at finde beskæftigelse i Danmark. Muligvis har han levet i København af lidt praksis. Fra dokumenter i F.K. 1838, 978 kan ses, at C. Helper i perioden 25.—31. maj 1838 har behandlet statsministerens 2-årige hanhund af blandet race for forgiftning

1834

^{v.87} beslagmester Johan Casper Dreyer eller dyrlæge Dettlef Hinrich Dreyer.

^{v.87} Skt. Petersborg.

Fig. 35. Carl Ludvig Helpers underskrift.

(arsenik?) men uden held, idet hunden døde et par dage senere, og allerede den 4. juni 1838 blev der af prof. *Carl Viborg* udfærdiget obduktionsattest. I dec. 1837 (*F.K. No. 250*) figurerer *Helpers* navn i en fortegnelse over fem ansøgere til regimentsdyrlægestillingen^{V.9}, men han fik den ikke. Han søgte tilbage til Rusland, hvor han i 1842 blev engageret som militærdyrlæge i Pavlovsk (*V. K. 1845*).

C. Mæhl (1926/1927) skriver i sine erindringer (p. 539): *Der var endvidere, da jeg kom til St. Petersborg [1874], en dansk Dyrlæge her, som [Hans] Bagge kendte, hans Navn tror jeg var Helper. Han levede i Nærheden af Oranienbaum^{V.10}, ikke langt fra Hovedstaden, af sin Pension; han havde nemlig ogsaa været Militærdyrlæge; men naar han kom til Rusland og hvorledes, ved jeg ikke, og jeg fik aldrig gjort Bekendtskab med ham.* (Set og oplevet under min Virksomhed i Rusland. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1926/1927, 38, 535—547, 567—576).

En gennemgang af rubrikken *Personalia* i *Archiv" veterinarnych" nauk"* har ikke givet nogen oplysninger om ham; en meddelelse om hans død har muligvis stået i et russisk militærtidsskrift, men sådanne har ikke været tilgængelige for mig.

Bibliografi

Iagttagelser ved Qvægsygen. (*Landoeconomiske*) *Veterinair-Tidende* 1833:30, 120.

^{V.9} de øvrige ansøgere ved Husarregimentet var: *Hans Christian Christensen Kragh* (1810—1861, veterinæreksamen 1835), *Morten Jensen* (1806—1862, veterinæreksamen 1832), *Fritz v. Obel* (1811—1869, veterinæreksamen 1833) og *Lars Heigaard* [= *Lars Haigaard*] (1805—1846, veterinæreksamen 1829).

^{V.10} i dag Lomonosov.

Veterinair-Tidende.

Redigert af *GUSTAV KLICHSEN*,

Kontor: Kommissar i Berlin 20.

Nr. 30.

Berlinberg, den 1de November.

1833.

Jagttaaelser ved Qvægsygen.

Hr. Carl Helper, Keiserlig russisk Veterinair-Læge ved det Fintlandske Dragon-Regiment i Obajan (en Søn af Kongelig Dyrlæge *Hr. Helper* i Kjøbenhavn), som under sidste Felttog i Polen var ansat ved det russiske Hovedkvarter, har i en Skrivelse meddeelt nogle interessante Efterretninger om Qvægsygen, som i de Aaringer hestede af og til blandt det til Armen leverede Qvæg. Da Jagttagelserne ere gjorte ved store Transporter af 120 indtil 1665 Stk., beroe de naturlig ikke paa enkelte Dyrs Eiendommelighed, men have Værd som gjældende for det Almindelige. De fleste Dyr bragtes fra de russiske Stepper, især fra Pobelien, og *Hr. Helper* holder sig for overbevist om, at de derfra medbringe Spiren, som siden ved Marskens Anstrængelser og ved en aldeles forandret Pleie, især Nydelsen af Foderarter, der i Gehalt og Virkning ere forskellige fra de uden Kultur fremvoksende Steppeplanter, kommer til Udbrud, og ved Udtømmelserne smitter. Denne Erfaring stemmer aldeles overens med andre i den nyere Tid yttrede Meninge, som næsten afgjærende paaskaaer, at kun det paa Stepper, Pustaer og ode Strækninger opvoksende Qvæg udviser Qvægsygen. En vigtig Jagttagelse er, at da der i Omegnen ved Lomsa var saa meget Qvæg, at der maatte gjøres mindst tre Udfælinger, lod *Hr. Helper* disse fordele langs med Floden, dels med Hensyn til de bedre Græsange og dels fordi der var højere. De syge Dyr yttrede megen Lust til at drikke; og i den Tanke berod muligen at forebygge eller lindre Fødesteppelsen i den tredje Mave, blev det tilsladt, at Qvæget maatte uhindret drikke saa ofte og saa meget det vilde. Qvæget kemptede ikke atene denne Leilighed tilfulde, men fandt endog Behov i, hele Timer at forblive staaende i Vandet til midt over Bugen — og fra den Tid af fremtidsledes Dodeligheden uansynligt.

Fig. 36. Denne lille meddelelse optaget i den tids eneste danske veterinærtidsskrift, ser ud til at være alt hvad Carl Helper har publiceret i Danmark.

V.8. Johann Ernst Dreyer

Fader: Beslagmester ved Veterinærskolen i København Johann Casper Dreyer.

1826 Påbegyndt veterinærstudiet 1. oktober 1826, indskrivningsnummer 895. Studerede for egen regning. Eksamen afsluttet 17. maj 1830 med 1. karakter. Testimonium meddelt 28. maj 1830.

1830 Hans fader emigrerede allerede i 1822 til Rusland, og Johann Ernst var med derovre og er sendt derfra til Veterinærskolen i København for at studere. I *F.K.* 1845 er der en notits, der fortæller, at han var ansat som *postmester*^{V.10'} i Rusland. Flere oplysninger om ham har jeg desværre ikke kunnet finde.

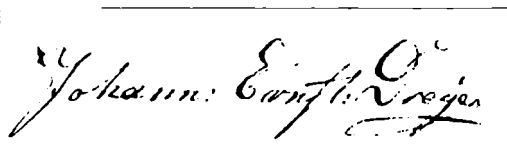

Fig. 37. Johann Ernst Dreyers underskrift.

^{V.10'} postmester (počtovoï) var en slags trafik ekspedient, počtovoja (poststationen = en slags gæstgivergård), et sted, hvor man kunne få skiftet hestene

ud, spist noget og hvile ud; om sådan et sted skriver en dansker, professor G. C. With (1848) følgende:

Poststationerne ere forpligtede til, mod en moderat Betaling, at lade de Reisende faae kogende Vand, som bringes i en saakaldt Samowar (Theemaskine). For alt Andet maa man selv sørge. Det er hændtes mig, at jeg i et Par Døgn ikke har kunnet faae Andet at spise end et Stykke tørt Brød, og endda neppe det. Kartofler med Salt til vare undertiden en Delicatsse. Paa nogle, men langtfra alle, Poststationer kan man faae Fløde, der for det meste ikke er andet end Melk, og selv denne mangler ikke sjældent . . . I Reglen føre de Reisende en Sæk af Lærred og en Læderhovedpude med sig; skal hiin afbenyttes, fyldes den med Høj; herpaa ligger man, udstrakt paa Gulvet, og dækker sig til med sit Reisetøi. Levemaaden lader ogsaa meget tilbage at ønske; i de store Byer er den for det meste god, ofte endog udmærket, hvorimod den pleier at være tarvelig i de mindre, og paa Poststationerne, især ved de mindre Landeveie, er den aldeles utilfredsstillende. Det er derfor nødvendigt, at man i de store Byer og hvor der ellers haves Leilighed dertil, forsyner sig med hvad man ønsker at gjøre Brug af og troer at behøve undervejs, inden en anden By naaes, hvor man kan proviantere sig paany; men undertiden kan man, selv om dette iagttages, komme til at lide Mangel, idet Afstanden mellem de store Byer manges Gang er 40—50 Miil.

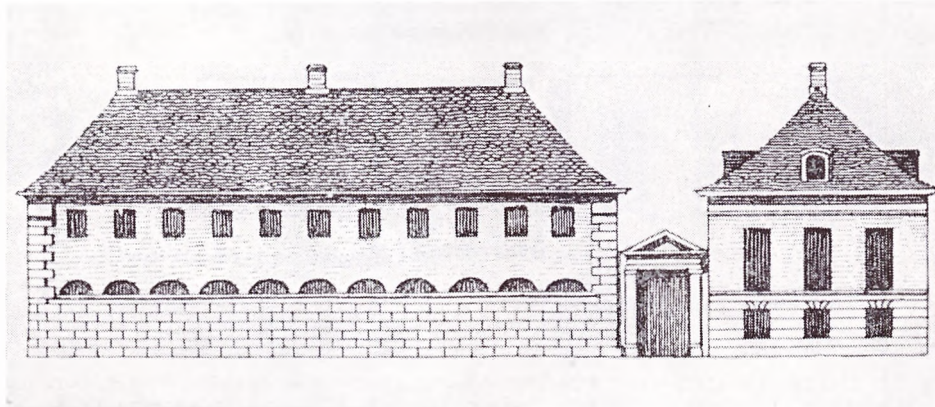

Fig. 38. Veterinærskolen på Christianshavn, set fra Prinsens- (nu Prinsesse-)gade, hvor Johann Ernst Dreyer studerede veterinærmedicin fra 1826—1830. Til venstre sygestald med bolig for beslagmester, skolens dyrlæger og elever. Til højre auditoriebygning. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

V.9. *August Friederich Wilhelm
Langreuter*

1814 Født 23. juli 1814 i København, død før 1851 i Libau (Liepaja), Letland.

Søn af mægler Georg Friederich Langreuter og Magdalene Cassel.

1830 Indskrevet på Veterinærskolen 1. december 1830, indskrivningsnummer 971, studerede for egen regning. Eksamen af-

sluttet 21. maj 1834 med 2. karakter. Emigrerede til Rusland, hvornår og hvortil ved jeg ikke. 1834

I en fortegnelse over de studerende, eksamineret på det Medikokirurgiske Akademis veterinærafdeling i Vilna 1841 finder man på side 187 Langreuters navn 1841 (A. Perenc, 1958). Sandsynligvis drejer det sig om tillægseksamen for at få lov til at arbejde, muligvis som militærdyrlæge.

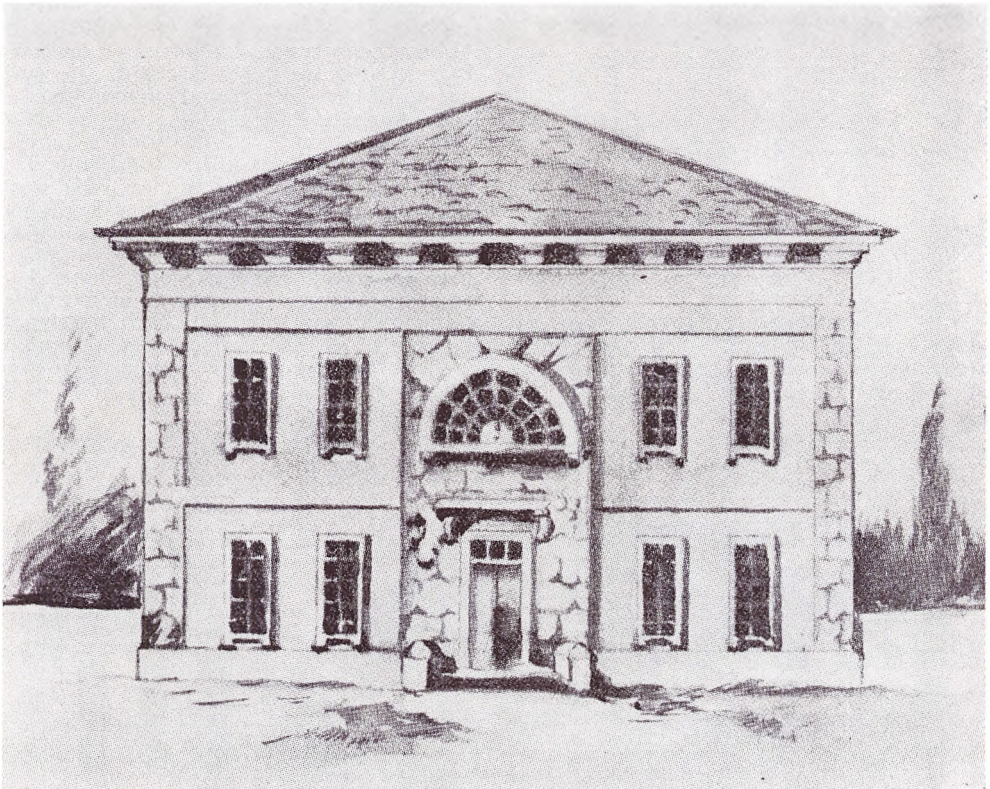

Fig. 39. *Det Medikokirurgiske Akademi i Vilna. Anatomisk Institut. Fra A. Perenc: Historia lecznictwa zwierzat w Polsce. Wyd. 2. Wroclaw/Warszawa 1958.*

V.10. *Johannes Asmus Friederich Bruhns*

- 1837 Hans fødselsår kender jeg ikke. Han blev sendt fra Stockelsdorff (Holst.) ved Lübeck for at læse til dyrlæge og ankom til Veterinærskolen 1. juni 1837, indskrivningsnummer 1082. Iflg. *Fortegnelse paa de Personer som have frekventeret de offentlige Underviisninger i den Kongelige Veterinær-Skole fra Aaret 1773 . . .* præliminæreksamen bestået oktober 1838 med 21 points. I København studerede han på bekostning af det offentlige (Den kgl. Slesvig-Holstenske Regering). Eksamineret d. 22. april 1841, har opnået 1. karakter „med 99 Point“. Testimonium meddelt 22. september 1841.

Der blev tilbudt ham en stilling i Neumünster^{V.11}; for at kunne besætte den, fik han dispensation, hans ophold på Veterinærskolen blev afkortet med et par måneder. Om han har tiltrådt denne stilling, ved jeg ikke.

Bruhns virkede i Rusland i første halvdel af 1840erne som lærer ved det Gorigoretziske Landbrugsinstitut ved Mogilev.

Georg Christian With, professor ved Den danske veterinærskole, var i Rusland i 1845—1846 og skriver i sin rejseberetning (*With* 1848, p. 321): *Ved de andre Universiteter findes, saavidt jeg har kunnet forvise mig derom, et Professorat for Veterinairvidenskaben, der ogsaa doceres i en tilsvarende Retning ved de høiere landoeconomiske Læreanstalter, f. Ex. den Gorigoretziske ved Mohilev, hvor en fra den danske Veterinairskole dimmitteret Dyrlæge Bru[h]ns, hvis tidlige Død maa*

^{V.11} *F. K. 1841*, 34.

beklages, fungerede indtil sin for et Par [Aar] siden paafulgte dødelige Afgang.

Andre oplysninger om Bruhns kortvarige virke i Rusland har ikke kunnet spores. I den anden halvdel af det forrige århundrede støder man i det russiske veterinærtidsskrift *Archiv" veterinarnych" nauk*, Skt. Peterburg" en gang imellem på navnet *Leopold A. [smusovič?]* Bru[h]ns, måske drejer det sig om J. A. F. Bruhns's søn; han levede endnu i 1898 og nævnes at være overdyrlæge i Skt. Petersborg.

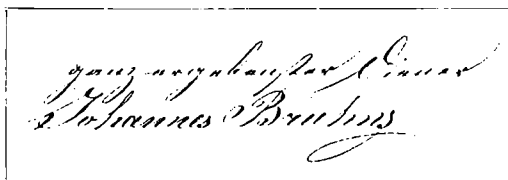

Fig. 40. J. A. F. Bruhns underskrift

V.11. *Christian Ferdinand Eszlinger*

Født 16. oktober 1816 i København, 1816
død 1854 i Rusland.

Forældre: sæbesyder Jacob Friderich Eszlinger og Marianne Wanswig.

Studerede på Veterinærskolen for egen regning fra 9. juli 1833 til 10. april 1837, 1833
indskrivningsnummer 1020. Veterinær-eksamen bestået med 1. karakter. Testimonium meddelt 24. april 1837. Ifølge 1837
Veterinærskolens indskrivningsprotokol var han i Skelskør til ca. 1842 (tilføjet: ca.
men meget fordrunken). Derefter dyrlæge 1842
ved de kejserlige russiske domæner (indre Rusland), ifølge V.K. 1845 var han 1845
på et kejserligt stutteri i nærheden af Moskva.

V.12. Hans Bagge

Født i København 14. september 1816, død 2. november 1897 i Carskoe Selo i nærheden af Skt. Petersborg. Hans fader, Peter Andreas Bagge, var skipper. Indskrevet på Veterinærskolen 11. februar 1835, indskrivnings nr. 1039. Var smedevend før han påbegyndte veterinærstudiet. Afsluttet veterinæreksamen 10. oktober 1838 med 1. karakter. Fra 1838 til 1844 praktiserede han i Lindelse på Langeland, hvor han blev betegnet som en duelig dyrlæge. Han var ansat af amtet som dyrlæge for Langeland sønder herred, og måtte først ansøge om at blive løst fra denne forpligtelse, inden han kunne emigrere (V.K. 1844, 26).

Det er svært at sige, hvorfor han besluttede sig til at forlade denne faste stilling. Blev han opfordret til at komme til Rusland — kendte han muligvis noget til russiske forhold gennem et firma i Skt. Petersborg, *Bagge & Co.* eller måske den hjemvendte militærdyrlæge *Carl Helper*? Bagge var lige efter sin ankomst i begyndelsen af 1844 ansat ved et mønstermejeri i Nordrusland (Vologda) i ca. tre år (iflg. *F.K. 1845 paa Grændsen af Sibirien*). I foråret 1847 henvendte han sig til Veterinærskolen for at få en anbefaling til at opnå titlen kammerråd (*Veterinærskolens protokoller 1835—1850, 1847/41, dat. 14. marts 1847*). Skolens forretningsfører Bendz svarede, at *vi Intet videre vide, der kunne tjene ham til Anbefaling*.

C. Mæhl har i *Maanedsskrift for Dyrlæger 1898/1899, 10, 32*, skrevet en nekrolog over H. Bagge og beretter således om hans videre skæbne:

... i 1849 tog han den russiske Dyrlægeeksamen, blev russisk Undersaat og blev derefter ansat ved *Liv-Ulhanernes Garderegiment*, hvorfra han i 1862 blev forflyttet til *Chevaliergarderegimentet*. Her forblev han til 1879, da han fik den højere Post som *Kredsdyrlæge* for det

*Hans Bagge
Dyrlæge.*

Fig. 41. Regimentsdyrlæge Hans Bagge (1878). Foto: Leon, Skt. Petersborg. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

Odesske Militærdistrikt. I Odessa forblev han dog kun til 1884, hvorefter han tog sin Afsked og tog tilbage til Petersborg, hvor han levede til sin Død. Kun Sommeren tilbragte han almindeligt i Czarskom Sele. — Den afdøde var raadførende Medlem af Veterinærkomiteen og Æresmedlem af Dyrlægeforeningen i St. Petersborg, samt ligedan Æresmedlem af Selskabet for Dyrenes Beskyttelse; desuden var han dekoreret med flere russiske Ordener. Som praktisk Dyrlæge havde han erhvervet sig et betydeligt Renome og forstod at gøre sig afholdt ikke alene af

1884

1897

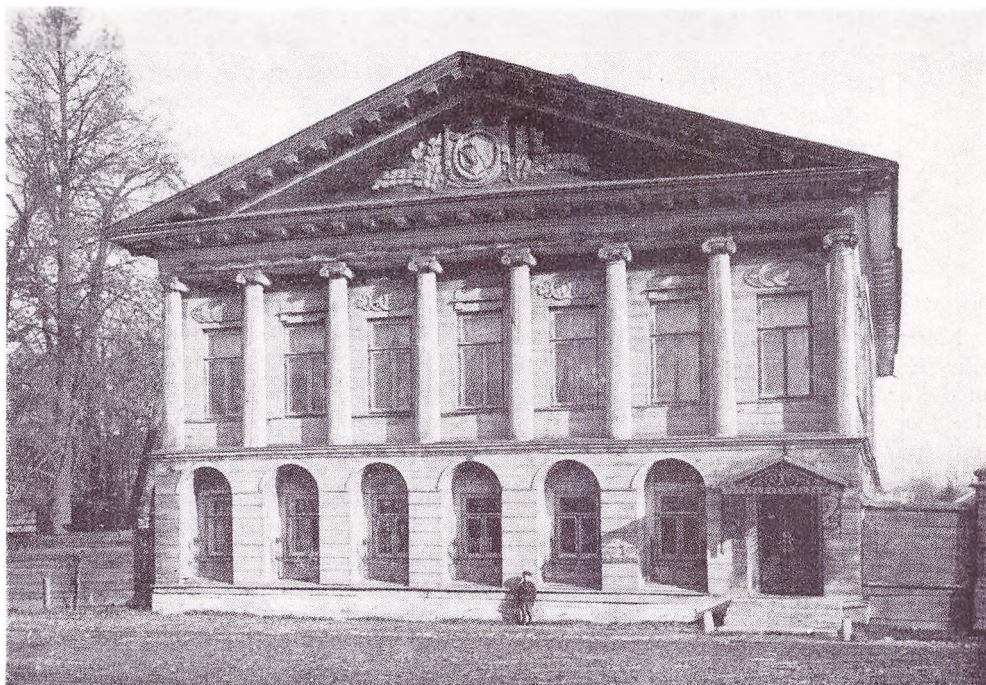

Fig. 42. Vologda. Det russiske aristokrati efterlignede ofte vesterlandsk byggeskik, men da marmor og lign. ikke kunne tåle det barske russiske klima, måtte man nøjes med det hjemlige materiale, in casu træ. Fra W. Weibel: *Rusland*. München 1916, 96 pp. + XXIX.

sine Kolleger, men ogsaa af Officererne i de Regimenter, hvor han var ansat. Herom vidner blandt andet de Kranse, der bleve lagte paa hans Grav, blandt hvilke der fandtes en fra Chevaliergarderegimentet.

Som Landsmand bevarede den afdøde en varm Følelse for sit Fødeland og modtog danske med stor Gæstfrihed og Velvillighed i sit Hus. Han skyede heller ikke Opofrelser for at hjælpe nogen dansk, der

^{V12} Engelsen skriver i sine *Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang* . . . Kbh. 1974, p. 78, om Bagge: *Øg dog er det en stor Glæde naar den sidste Ende ikke er skaaret af den der knytter En til Fædrelandet, som det f. Ex. er gaaet Bagge i Petersborg; tør man deraf konkludere, at Bagge aldrig mere kom hjem til Danmark og ikke har vedligeholdt forbindelse med familie, danske venner og bekendte?*

behøvede en Støtte under de fremmede russiske Forhold^{V.12}. — Bagge var 2 Gange gift, men havde kun een Søn af første Ægteskab; han var ligeledes Dyrlæge, men døde i en ung Alder af Hjernebetændelse i Tirnowa [Trnava?]^{V.12'} under den russisk-tyrkiske Krig^{V.12''}.

Bagge har skænket sin bogsamling til Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles bibliotek. En del af disse bøger kan opspores i dag, idet de bærer H. Bagges karakteristiske signatur, se fig. 41; angående hans oversættelse af *Love for Veterinair Selskabet* i Skt. Petersborg, se kap. XI.8, p. 156 her.

^{V.12'} en by syd for Bucarest.

^{V.12''} se f. eks.: *Russko-tureckaja vojna 1877—1878*, Moskva 1977; den militære situation omkring Trnava er angivet på side 67.

V.13. *Christian Georg Schultz Engelsen*

Det var en god Stjerne, der ledede mig til Rusland, hvor man kan komme frem, naar man er rask og frisk og vil arbeide. (Fra et brev til hans fader, kgl. fuldm. telegrafsekretær Andreas Chr. Engelsen, dat. Petersborg 8/20. januar 1877).

Når man skal danne sig et billede af Chr. Engelsens liv og virke i det fremmede, er det en relativ let opgave, fordi der foreligger det bedst tænkelige kilde-materiale om ham. Jeg tænker her ikke blot på hans breve til Harald Krabbe og Bernhard Bang, offentliggjort i 1974^{V.13}, men også på de ca. 65 private breve, der har været tilgængelige for mig i to omgange, i 1973 og 1975 under besøg hos hans dattersøn i Svejts^{V.14}. Gennem disse interessante breve og mange fotografier får vi et levende indtryk af Engelsen som menneske, dyrlæge og familiefader.

1847

Engelsen blev født i Helsingør den 2. februar 1847. Iflg. Folketælling i Helsingør Købstad 1855 p. 209 (RA) boede familien i No 411, stuen (nu Stengade

^{V.13} Breve til H. Krabbe og B. Bang 1884—1906. Veterinære iagttagelser og kulturhistoriske billeder fra Rusland. Udg. af Ivan Katić. Nordisk Veterinærmedicin 1974, 26, Supplementum II, 163 pp. (Også: Kilder til veterinærhistorisk forskning I). De originale breve findes på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek, Hdskr. 2° IV:75, et brev dat. Vinniza i Podolien den 21. jan. 1901 er fundet på Rigsarkivet i B. Bangs private arkiv. (Sign.: 5078). Brev til P. E. Hansen (afslutning mgl.) fundet på Det kgl. Bibliotek. Pladssign.: Hdskr. Ny kgl. Sml. 3811-4*, brevet er dat. 2. nov. 1895 (ny/gl. stil?)

^{V.14} en tak bringes til Hr. Dipl. Bau-Ing. Alf de Spindler og frue, Wettingen, Svejts, for deres store imødekommenhed og gæstfrihed under mine studieophold hos dem, og tak tillige fordi jeg måtte benytte Deres familiealbum og breve.

24). Men et par år senere, sandsynligvis efter hans moders død (tb), flyttede familien til København, hvor Chr. Engelsen begyndte at gå i Schneekloths skole, hvor H. Krabbe var hans lærer i botanik. Han deltog i krigen 1864.

1864

1865

Den 19. august 1865 blev han indskrevet ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (indskrivningsnummer 301), hvor han har studeret på egen regning; han dimitteredes januar 1870 (2. karakter). I februar samme år nedsatte han sig som praktiserende dyrlæge på Mors (Sindbjerg, med bopæl på Kammerhøigaard). Fra denne periode er der opbevaret 6 breve til hans fader, der viser, at der har været en regelmæssig og venlig forbindelse mellem dem^{V.15}. Gennem brevene erfarer vi, at det er gået ham godt i praksis, og at befolkningen holdt af ham. Men så ophører korrespondancen pludselig. Dette kan sandsynligvis sættes i forbindelse med, at han i mellemtiden har lært en kvinde at kende, som hans fader ikke syntes om. På tværs af faderens ønske giftede han sig med hende i januar 1871^{V.16}.

1870

1871

På dette tidspunkt var Chr. Engelsen klar over, at han „halvfrivilligt“^{V.17} måt-

^{V.15} brevene er dateret d. 23. febr. 1870, og derefter 24. febr., 3. april, 23. maj, 25. maj og ult. juni samme år.

^{V.16} den udkårne var Marie Pabst (1843—1920; mange år senere beskrev han hele situationen i et brev til broderen Otto Waldemar Engelsen, dat. 9. juni 1888: *Solen stod over Hvidbjerg Kirke, den Kirke, jeg var bleven givt i, den kastede sin mørke Skygge ud over Landeveien, den Vei vi gik fra Kirken, dengang da min Kone og jeg vandrede ensomt hjem, skydende en lille Barnevogn foran sig, seende Fremtiden for sig i en ubestemt Taage, anende Uveir, frygtsomme Halvt, men enige om at holde Last og Brast sammen, holde ud til Ende, tage hvad der komme vilde.*

^{V.17} her får man forklaringen, som jeg manglede i 1974! se Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang... Kbh. 1974, p. 19, note 7.

te forlade Danmark for at være på afstand af sin streng moralske far. Han kendte den danske generalkonsul i Skt. Petersborg *Hans Jensen Pallisen* (1815—1881), (Det Store Nordiske Telegraf-selskab^{V.17'}), og undersøgte mulighederne for at blive ansat i Rusland. I sommeren 1871 afrejste han alene til Skt. Petersborg, hvor han fik ansættelse som telegrafist i det østlige Sibirien. Derefter sendte han bud efter sin kone *Marie* og barnet *Mogens*, der kom til Skt. Petersborg, klar til at fortsætte den store og ikke ufarlige rejse til Sibirien. Rejsen foregik med en tarantasse — det var før jernbanens tid — og rejsen varede 72 dage!

I nærheden af Blagoveščensk^{V.18} i Sibirien var han beskæftiget som telegrafist i fem år, han tog sig især af de engelsksprogede telegrammer, der skulle omskrives og videre beforders til Japan. Når tiden tillod det — f. eks. under nattjeneste (hver 2. nat) læste han ved siden faglitteratur og forberedte sig til russisk veterinæreksamen. Imedens var en garanti for hans kones og børnenes sikkerhed i disse nattimer deres to pistoler, altid ladt og parat til at blive brugt mod forviste og andre uønskede besøgende.

Efter de godt fem år i Sibirien meldte trangene sig hos Engelsen til at forlade telegrafien og reaktiveres som dyrlæge. Han ønskede at få en efteruddannelse, opnå evt. en magistergrad og komme til en af de skoler, hvor man uddannede dyrlæger^{V.19}, f. eks. Dorpat. Og i mellem-tiden har han lært det russiske sprog.

V.17' om Det Store Nordiske Telegraf-selskabs tilblivelse kan findes mere i O. Lange's: *Finansmænd, stråmænd og mandariner*. C. F. Tietgen, Privatbanken og Store Nordiske. Etablering 1868—1876. København 1978, 395 pp.

V.18 en guvernementsby med ca. 20.000 indbyggere.

V.19 brev til faderen, dat. 8/20 januar 1877, udg af I. Katić 1975, 8 pp.

Fig. 43. Marie Engelsen.

Fig. 44. Chr. G. S. Engelsen.

Fig. 45. Chr. G. S. Engelsen (1892).

1876

Derfor kom de — nu var familien på fire medlemmer — tilbage til Skt. Petersborg, hvor han i januar og februar 1877 aflagde den russiske veterinærprøve og fik dermed rettigheder som tilstås enhver med bestået russisk veterinæreksamen.

Han skrev til faderen:

Sct. Petersborg d. 8(20) Januar 1877.

Min Examen er bleven afholdt paa Tydsk og Russisk... Examinationen i analytisk Chemie skaffede mig stor Fornøielse. Professor Borodin^{V.20}, en sjelden vakker Mand sagde, at det var ham en overordentlig Fornøielse at examinere mig, at han sjelden traf saa vel forberedte Examinanter. Men jeg havde jo ogsaa læst i Blagowetschensk Gorup-Besanez store Chemi^{V.21}, som jeg havde med hjem-

^{V.20} A. Borodin, 1833—1887, læge, professor i kemi og komponist (Fyrst Igor!).

me fra. (Fra Et brev fra Chr. Engelsen til faderen, Andreas Engelsen, udg. af I. Katić, Kbh. 1975, 8 pp.).

Derefter blev han ansat — et par måneder — i det Novgorodske guvernement ved den første russiske forbrændingsanstalt, der blev bygget med henblik på udryddelse af miltbrand^{V.22}. Muligvis har hans landsmand, regimentsdyrlæge *Hans Bagge*, der var medlem af veterinærkomiteen, skaffet ham denne kortvarige stilling.

I efteråret 1877 blev han ansat ved kvægdrivningsstationen i *Gomel* (Homel), Vestrusland, hvor han meget aktivt tog del i bekæmpelsen af kvægpesten. I 1886/1887 var han udstationeret i Sydrusland (Čapurniki ved Sarepta), hvor der også var problemer med kvægpesten, og hvor der var brug for hans erfaringer. (Se kort over Rusland på pp. 75 og 87 her).

1887 blev han udnævnt til ældre guvernementsdyrlæge (staršij veterinarnyj vrač) med tjeneste i *Minsk*, hvor han tilbragte de næste ti år. Her var han tillige ansat som kommunedyrlæge og havde også lejlighed til at udøve privatpraksis^{V.23}. Omkring 1890 blev han valgt til sekretær i Selskabet til dyrenes beskyttelse. I 1892/1893 var han medlem af Det lutherske Kirkeråd.

I 1896 blev han forflyttet til *Vinniza* (Podolien) som jernbanedyrlæge. Denne stilling var mindre krævende, og ved siden af kunne han drive privatpraksis.

Hans helbred begyndte også at blive dårligere. Hans sidste ønske var endnu engang at besøge Vesteuropa^{V.24} og især

^{V.21} *Gorup-Besanez, E. C. F. v.: Anleitung zur qualitativen und quantitativen zoochemischen Analyse, 3. Aufl. Nürnberg 1871, 497 pp.*

^{V.22} se *Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang...*, Kbh. 1974, p. 31 og note 139, p. 61.

^{V.23} *Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang...*, Kbh. 1974, pp. 75 og 78.

^{V.24} se pp. 131, 137 samme sted.

Fig. 46. Minsk, hvor Engelsen har tilbragt ti vanskelige, men interessante år.
(Det kgl. Bibliotek).

1905 Danmark, som han holdt så meget af. I 1905 foretog han en længere rejse til Østrig og Svejts (men nåede ikke til Danmark), og kort efter måtte han opgive sin praksis. Hans virke tilhørte det fremmede, men hans hjerte slog altid kun for Danmark.

1906 Han døde den 1. juli 1906 (gl. stil) af tuberkulose, kun ca. 100 dage før han havde ret til fuld pension. Den russiske regering så dog stort på dette, og hans kone, der efter hans død emigrerede til Svejts, hvor datteren Anna var gift, fik alligevel ret til ubeskåret pension, som blev tilsendt hende regelmæssigt indtil revolutionens udbrud i 1917.

1920 Efter fru Engelsens død i 1920 er en del af hans rige bibliotek^{V.25} skænket til

^{V.25} se *Breve fra Chr. G. S. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang* . . . Kbh. 1974, p. 105.

den dansk-svejtsiske forenings bibliotek i Zürich. Også nogle af de møbler, som de engang tog med sig til Sibirien, er benyttet til indretning af en sibirsk mindestue i Svejts, hvor også familiealbum'er samt brevene forefindes^{V.26}.

^{V.26} brevene er stilet til familien (faderen, broderen, bedstemoderen) og venner og er skrevet i perioden 1870—1906; korrespondancen med faderen (boende i København, Østerbrogade 126) genoptog han i 1876, og de forblev i kontakt indtil faderens død i april 1888 (25 breve).

Med broderen *Otto Waldemar Engelsen*, sognepræst, Henne, Lolland (1885), senere Hammelev (1893), korresponderede han fra 1883 indtil få måneder før sin død i 1906 (38 breve ialt).

Der er ikke noget, der tyder på en større korrespondance med hans anden broder, læge, tandlæge *Edvard Engelsen*, undtagen almindelige jule- og nytårshilsener.

Fig. 47. Den gamle dansker fra Vinniza, som han selv kaldte sig. Det sidste kendte billede af Chr. G. S. Engelsen, sandsynligvis fra omkr. 1905. Orig. hos Alf de Spindler, Welling, Svejts. Foto: B. Stawski, Vinniza.

Børnenes skæbne: 1. *Mogens* (f. 1871) blev ansat ved den russiske jernbane i Manchuriet (levede endnu omkring 1930). 2. *Anna* (1873—1940) fik lægeuddannelse i Svejts, blev gift med en kemiker, dr. phil. *Otto v. Spindler*. 3. *Andreas* (1882—1946) afsluttede gymnasium, blev lærer i Sarepta, derefter ritmester, emigrerede til Tyskland under dramatiske omstændigheder, havde en vognmandsforretning i Berlin, død i Østrig. Hans kone, hjælpe-sygeplejerske *Alexandra* døde på Socialministeriets alderdomshjem i Thisted januar 1971. 4. *Margrethe*, kaldet *Lala*, født 1884, døde som 16-årig af tuberkulose.

På grund af sin interesse for Danmarks historie — og især Nordsjællands og fødebyen Helsingørs — opfordrede *Chr. Engelsen* i 1890'erne sin broder sognepræst *Otto Waldemar* til at arbejde vide-

re på nogle optegnelser om slægten Engelsen, efterladt af deres fader, så de ikke gik i glemmebogen. Efter meget intensivt arkivarbejde, suppleringer og rettelser udkom der endelig i 1908 *Slægt Register over Familien Engelsen*, sluttet Marts 1908 (9 pp.). Pjecen kan stadig findes på større biblioteker herhjemme.

Fru *Alexandra Maria Engelsen*, Socialministeriets alderdomshjem i Thisted, er død, 72 år. Hun var født i Skt. Petersborg og blev gift med ritmester A. C. Engelsen under kejserinde Marias rytterregiment. I 1917 måtte parret flygte fra revolutionen.

Fig. 48. Dagbladets korte meddelelse om svigerdatteren *Alexandra's* død på Socialministeriets alderdomshjem Dragsbæk pr. Thisted. Disse få linier i Dagbladet, Roskilde d. 13. januar 1971 om hendes død i Danmark førte mig så senere på sporet af familien *Spindler*, der har hjulpet mig med opklaringen af mange uklare punkter omkring *Chr. Engelsens* emigration.

Bibliografi

- Afrivning af Hoven hos en Hest. *Tidsskrift for Veterinærer* 1878, 2. Række 8. Bind, 195—196.
- Krampe i Blærehalsen. *Tidsskrift for Veterinærer* 1886 [3: 1885], 2. Række 15. Bind, 122—123 (også i *Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang...*, København 1974, pp. 23—24).
- Kvæggesten. *Tidsskrift for Veterinærer* 1886 [3: 1885] 2. Række 15. Bind, 137—175 (belønnet med 200 kr. af Jubilæumsfonden).
- Medfødt Forkortning af Bøiesenerne. *Tidsskrift for Veterinærer* 1886 [3: 1885] 2. Række 15. Bind, 123—125 (også i *Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang...*, København 1974, pp. 26—27).

Artiklerne: *Bækkenbrud*, *Om et Brud af Issebenet* og *Om Hundegalskab* blev i sin tid ikke optaget i *Tidsskrift for Veterinærer*, men blev først trykt i 1974 i *Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang...*, København 1974, pp. 27—28 henhv. 87—93.

Fig. 49. Den sidste hilsen som Krabbe modtog fra Engelsen.

Engelsen tog gerne pennen i hånden omkring juletid eller iøvrigt når hjemveen efter Danmark var stor, og skrev til familien eller professorerne ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole H. Krabbe og B. Bang.

Han var meget belæst og en stor stilist og berettede ikke blot om sine veterinære iagttagelser, men også om Rusland og om mennesker han traf der. Derfor er hans breve også værd at læse for ikke-veterinærer. Det er ikke sikkert, at de kommende generationer vil blive beriget med sådanne erindringer fra vor travle, alt for teknisk prægede generation. Forhåbentlig er det ikke overdrevet at påstå, at også sprogforskere vil finde nyttigt materiale i brevene. Gennem en menneskealder kan man her følge tanker og følelser hos en udenlandsdansker, der længtes meget efter sit fædreland.

Her bringes et par prøver på hans skrivemåde:

Charakteristisk for Bøndernes aandelige Standpunkt er at mange ikke vilde lade deres Heste photographere. De ere mistænkssomme og ræsonerede mellem hverandre indbyrdes saaledes efter at de langt om længe havde forstaaet hvorom Taleren var: Med Billedet kan han intet gjøre, altsaa maa han have en Bagtanke; der maa være noget Ondt deri; det Mindste er maaske, at han siger det er hans Hest, thi han har jo Billedet. Da En sagde nei, sagde Alle i den Gruppe nei. Først i den anden Ende af Basaren bevægede jeg en Efterkommer af den gamle polske Smaaadel for et Glas Brændeviin til at lade sin ædle Ganger underkastes den farlige Operation. (Fra Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang... Kbh. 1974, p. 20).

Choleraen gaar sin Gang og kommer rimeligviis ogsaa til Minsk; den udbreder sig mere og mere, da Tilstandene jo her i Rusland ere meget slemme...

Fig. 50. En russisk vandforsyning. Fra H. P. Hjerl Hansen: Danske Pionerer i Sibirien. København 1949, p. 59.

Selv offentlige Bygninger ere i en forfærdelig Tilstand. Hospitalforvaltningen i Byen Jaroslawl lod al Latrinindholdet igjennem hemmelige Ledninger flyde ud i Volgaen ligeoverfor det Sted, hvor Byens Vandforsyning tager Vand til Vandledningerne. Det er jo ogsaa tidligere forekommet, at man i Rørene har fundet Klude gennemtrukne af Jod og Materie; man kunde ikke forklare denne Gaade; nu har man Oplysningen. Ja selv i St. Petersborg forekom lignende Sager. Fra en stor Byning flød ligeledes Latrinindholdet i Nevaen efter dog først at have forpestet hele Omegnen.

Latringruerne havde 3 dobbelt Bund med smaa Huller. Bundene kunde skydes fra og til efter Behag, hvorved Gruberne ved at man lod en Bund gaae for førend en Syning (Besigtigelse) fandt Sted kunde synes tomme og rensede. —

(Uddrag af brev fra Chr. Engelsen til broderen Otto Waldemar Engelsen dat. 14. august 1892. Brevet i privateje).

Den 21. december 1900 skrev Chr. Engelsen til Harald Krabbe:

Jeg er Dyrlæge paa en Strækning som det gamle Kongerige Danmark, det er, som om jeg sad paa Himmelbjerget. Min

Virkningskreds Grændser saa jeg da i Skagen, i Altona og Kjøbenhavn, men reiser da ogsaa gjerne i et væk i en 14 Dages Tid. Er jeg færdig paa en Eien- dom, spændes Heste for og afsted gaaer det igjen en 3—4 Miil videre. Kommer jeg til et Gods, meddeles min Ankomst til Naboerne. Snart til Hest, tilvogns, med Jernbanen, undertiden tilføds gaaer det bestandig fremad... Vel er jeg omgivet af russiske Dyrlæger, men de have ingen Praxis; kun sjeldent henvender Gods- eierne sig til disse. Da jeg kom hertil, var her slet ingen Praxis og nu er den saa stor, saa jeg knap kan blive særdig, hvor- for det herværende Landhusholdnings- selskab har bedet mig anbefale dem en anden Dyrlæge. Jeg har da naturligt tænkt paa en dansk. Da en Udlænding jo ikke vil kunne tale polsk eller russisk, vilde det være ønskelig, om han kunde tale fransk, som er Hovedsproget i disse Egne; men i Nødsfald vilde man kunde hjælpe sig med Tydsk. At practisk Dygtighed i Faget er Hovedsagen følger af sig selv. Gagen vilde være en 1500 Rubler om Aaret, selvfølgelig med fri Reise. Praxis vil kun være tilladt i den Rayon, hvilket er Dyrlægens Virkekreds... Maaske findes der danske Dyrlæger, som ere villige at gaae hertil?

Fire år senere fik H. Krabbe med jule- posten følgende:

Min Praxis er det til Dags Dato gaadt godt med. Naar det blot et Par Aar endnu vil gaae godt, vil jeg være meget tilfreds. Da ville Børnene være opdragne og jeg vil da være overpaa det. De store Udgifter, jeg jevnlige har havt, har gjort det umuligt for mig at røre mig. Jeg er rask.

Jeg har været i Volhynien, i Antonini, Grev Pototski's store Eiendom. Mange mærkelige Sygdomme har jeg seet. Hovedsagelig ved Operationer fortjener jeg mit Brød.

Min yngste Datters Død var og er mig en svær Tort.

Fig. 51. Stutteriet Antoniny. Fra: *Das arabische Pferd ...* af B. v. Lukomski p. 45). Stuttgart 1906 (også i serien *Unsere Pferde*, Heft 33).

Nu er det Juul, og alle de gamle Erin- dringer og med dem den stærke Længsel bliver igjen levende ... men jeg reiser be- standig, kjører gjennem det alentykke Smuds, ned i dybe Huller, over Broer, i hvilke der er mere Huller end Brædder, kjører og kjører ind i mit Livs Aften. Den 2. Februar er jeg 58 Aar. —

Til danske Forhold kjender jeg kun lidt, da man ingen Aviser kan faae. Kun ved et Besøg hos Thor Lange^{V.267} fik jeg nogle. De ere ogsaa fremmede for mig!

(Fra Breve fra Chr. Engelsen til Harald Krabbe og B. Bang ... , Kbh. 1975, p. 113 og 130).

Vinniza den 2 November 1905

Høistærede Herr Professor!

Paa mine ensomme Reiser i Nord og Syd saae jeg, naar Mørket hvilte over Skov og Mark, langt borte i det ukjendte Fjerne en Lysstribe bryde den tykke Taage. Det var ligesom et koldt Aande-

^{V.267} Thor Næve Lange (1851—1915), dansk konsul i Moskva, digter og filosof havde et gods i Ukraine, hvortil Engelsen kom af og til.

pust foer hen over Dal og Vang. Træerne rystede sørgmodigt Løvet, Vanddraaberne trillede lig Taarer ned paa den syndige Jord, hvor en udartet Dyrerace (saakaldte Mennesker) drev deres Uvæsen ... Minuter efter spillede Skyernes Kupler og sønderrevne Spalter i et rødt og gulladent Lysskjær; og op steg da over Horisonten den mægtige Ildkugle ... Og den store Ildkugle vandrede høit op, stadig mod Vest og lidt mod Nord, overalt kaldende til Liv og Virksomhed. Hestene rystede deres tykke Manker og afsted gik det over Stok og Steen. Men altid trak Ildkuglen mod Vest og Nord. Og naar den forsvandt var Farvespillet endnu stærkere. Den sendte sine Glimt, sine Afskedshilsener til de høie Tinder, men den sidste og smukkeste dog til den store Gran paa Karpathernes Ryg. ... Jeg tænkte da, hvor kan jeg blive her. Jeg maae dog ogsaa afsted til hine Vestens og Nordens Egne, hvor Alt glindser i dete prægtige Farvespil. Jeg pakkede mine Sager, jaa saa var jeg snart i Lemberg [og derefter gik rejsen til Wien og Zürich].

(Fra Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang ... , Kbh. 1974, p. 131).

V.14. Carl Chr. August Mæhl

Arbejdet er dog et af de mest reelle Goder i Livet, især naar man som De veed, at man gjør det godt. (Carl Mæhl i et brev til prof. Harald Krabbe, dateret 1907).

1853 Carl Chr. August Mæhl er født i København d. 26. juni 1853. Forældre: skræddermester Daniel Wilhelm Mæhl og Christine Reymann.

1868 Den unge Mæhl voksede op i København og kom tidligt på Veterinærskolen, han blev indskrevet som knap femten år gammel den 15. april 1868 (indskrivningsnummer 416). Af og til har han i sin studietid fået understøttelse (20 kr. ad gangen). I foråret 1872 dimitteredes han med 1. karakter. Derefter var han i kortere tid vikar i Danmark og Sverige og fra oktober 1872 til september 1873 rejste han med en *muldyrtransport* fra Sydamerika til de Vestindiske Øer. Fra 1873 til 1874 var han i praksis i Østerlars på Bornholm.

1875 Gennem en bekendt, regimentsdyrlæge Hans Bagge, Skt. Petersborg, kom han til Rusland, hvor han i 1875 på tysk måtte aflægge den russiske dyrlægeeksamen. På dette grundlag blev han ansat som yngre guvernementsdyrlæge i Vjatka, nordøst for Nižnij Novgorod. Her var han især beskæftiget med bekæmpelse af kvægstygge og miltbrand.

1878 I 1878 blev han efter ansøgning forflyttet sydpå, til Simferopol (Krim), hvor han var den eneste dyrlæge på hele halvøen. Her blev han gift med den græskfødte Anastasia Kentioga. I 1880 kom han som ældste guvernementsdyrlæge til Nižnij Novgorod, hvor han tilbragte 10 år. I 1893 blev han udnævnt til statsråd. Russisk indfødsret fik han 1896. I 1897 blev han ansat ved kvægdrivningsstationen i Pokrovskaja, men da skoleforholdene der var dårlige, og da Mæhl havde tre skole-

søgende børn, blev han næste år forflyttet til Kostroma. Der virkede han som guvernementsdyrlæge indtil 1916 og kunne tillige supplere sine indtægter som kommunedyrlæge. 1916

I 1918 blev han genansat ved staten og i 1924 — 50 år efter sin ankomst til Rusland — udnævnt til arbejdets helt. Den i *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1927/1928, 39, på side 637 omtalte meddelelse af G. Schifmanowitch i den russiske avis *Pravda* har jeg prøvet at skaffe fra Sovjetunionen, men uden held (se også side 78 her). 1918 1924

Mæhl døde i Nižnij Novgorod (i dag Gorkij) den 6. november 1930. En nekrolog, skrevet af St. Friis findes i *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1930/1931, 45, 429—431. 1930

Mæhl var meget afholdt blandt sine kolleger og medborgere. Flere gange har russiske aviser omtalt hans langvarige tjeneste i Rusland og store indsats under bekæmpelsen af epizootier.

Mæhl var en god og produktiv skribent, selv efter næsten 50 års ophold i Rusland skrev han godt dansk og huskede mange detaljer som f. eks. i hans *Erindringer fra en Muldyrfart . . .*, offentliggjort 1922/1923 i *Maanedsskrift for Dyrlæger*, 34, 465—475.

Børnenes skæbne:

1. Elena Karlovna (1880—19 ?), gift 1902 med dyrlæge Nikolaj Milovidov (18 ?—1932).
2. Vera Karlovna (1882—19 ?), gift 1. gang med kunstmaler Aleks. Nik. Nikolski (18 ?—1915). Gift 2. gang med?
3. Sergej Karlovič (1888—1933), agrorkemiker, uddannet i Danmark, afgangseksamen fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1915. Gift og bosat i Sovjetunionen.
4. Zoja Karlovna (1892—19 ?), gift med lærer Serov.
5. Peter Karlovič (1900— ?), kemiker. Gift.

Fig. 52. Kort over europæisk Rusland. Fra Walther Weibel: *Russland*. München 1916.

De fire steder, hvor Mæhl har virket i Rusland, var Vjatka, Krim, Nižnij Novgorod og Kostroma.

Fig. 53. Guvernementsdyrlæge Carl Mæhl, Simferopol (Krim). Foto: Adamowicz, august 1879. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

1872 — 1922

Vor højtærede ældste og kære Kollega
Karl Vasilevitsch!

I Dag, paa Dagen for Festen i Anledning af Deres Arbejde paa Veterinær Omraade, Dagen for Deres 50 aarige Virksomhed som Veterinær, sender Medlemmer af den Veterinære Korporation, Arbejdere i Byen Kostroma, Dem kære Karl Vasilevitsch vore varmeste Hilsener. De har været en af de første Personer i det veterinære Arbejde her, og er meget anset. Deres Arbejdsfane har De i de 50 Aar, som er lagt tilbage, holdt kraftigt og urokkeligt i Vejret, indtil denne Dag. Deres Virksomhed iblandt os har paa det ædle Grundlag, den har hvilet, haft for os Veterinærer overordentlig udstrakt og omfangsrig Betydning.

De fuldendte den Veterinære Skole i Udlandet, i Danmark, og begyndte dér Deres praktiske Arbejde. Skæbnen fører Dem senere til Syd Amerika, Vestindien, Sverige og endelig til Rusland, hvor De modtager Udnævnelse som russisk Veterinærlæge fra det høje russiske medicinsk-kirurgiske Akademi i St. Petersburg. De fortsætter Deres praktiske Arbejde i fjerne Gouvernementer i vort udstrakte Land. For 23 Aar siden kom De til Kostroma og har arbejdet i Deres

Kammeraters Midte. I 23 Aar har De arbejdet ærefuldt og utrætteligt iblandt os, som Mønster paa en Embedsmand. Vi beundrer Deres utrættelige Energi, som De har udvist i et halvt Aarhundrede, De har udført det besværlige Veterinærarbejde. Vi takker Dem for en saadan utrættelig Energi og for det udholdende Arbejde, hvormed De har røgtet Deres Veterinærgerning, og som har givet Dem Borgerretten og tildelt Dem den ærefulde Plads i Landboforvaltningen i vort Land.

Veterinær Korporationen i Kostroma sender Dem med Hjertelighed kære Karl Vasilevitsch paa denne betydningsfulde Dag, Deres 50 aarige Jubilæum, vor dybeste Agtelse og ønsker Dem, at De endnu i mange Aar maa kunne fortsætte Deres gavnlige Virksomhed.

Med 22 Underskrifter fra alle Medtjenende.

Denne adresse fra Veterinærkorpset i Kostroma er oversat af Carl Mæhls søster, lærerinde *Amaline Mæhl*, som gennem sine mange familiebesøg i Rusland har lært russisk.

PERSONLIG PENSION TIL DYRLÆGE K. V. MÆHL

I Maj Maaned dette Aar^{V.27} kunde Dyr- læge K. V. Mæhl fejre 55 Aars Jubilæum for sin veterinære og sociale (s: kollegiale) Virksomhed som ældste Guvernementsveterinærarbejder.

K. V. Mæhl — Dansk af Herkomst — har tilbragt største Delen af sit Liv og sin Virksomhed i Rusland, hvor han i 52 Aar har arbejdet i forskellige Virksomheder. Som Dyrlæge i Byen Kostroma har K. V. Mæhl arbejdet 28 Aar.

Som en dygtig Specialist har K. V.^{V.28} altid været paa Højde med sin tjenstlige Stilling. Idet han fuldstændig ofrede sig for sit Arbejde forblev Kammerat Mæhl i Borgerkrigens Aar — skjønt han havde Mulighed for at rejse til sit Fædreland, — til Danmark — tro mod sin Pligt, og svigtede ikke 1 Minut den Sag, der var ham betroet.

Sanitærenes Gubotdel^{V.29} udnævnte i Anledning af Forbundets 6 Aars Jubilæum i 1924 Kammerat Mæhl med Navnet „Arbejdets Helt“. Til hans 55 Aars Arbejdsjubilæum havde Forbundet forberedt en højtidelig Æresbevisning (Fest), men Jubilæumspludselige og svære Sygdom tvang dem til at opsætte denne Fest.

Kammerat Mæhls ærværdige Alder (han er allerede 74 Aar gammel) og Sygdom — har sat deres Præg — og i Juli Maaned blev han tvunget til at tage sin Afsked. Paa Ansøgning fra Gubsemupravelnie^{V.30} har Kammerat Mæhl af Central-

V.27 1927.

V.28 Karl Vilhelmovič.

V.29 Gubotdel = Gubernskij (= Oblastnoj) otdel (Amtets medicinske afdeling).

Fig. 54. Arbejdets helt, kammerat Mæhl.
(Foto i privateje).

komiteen for personlige Pensioner ved Narkomsovese^{V.31} faaet tildelt personlig Pension. Saaledes har Sovjetmagten værdsat en sand Arbejdets Helt efter Fortjeneste^{V.32}.

G. Schifmanovitch

V.30 Gubsemupravelnie = Gubernskaja zemskaja uprava (Amtets landbrugsdirektion).

V.31 Narodnyj kommissarijat Sovetskogo Sojuza = Sovjetunionens folkekommissariat.

V.32 denne meddelelse er en oversættelse fra avisen *Pravda*, maj 1927 og i let forandret form trykt i *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1927/1928, 39, 637.

KRONOLOGISK FORTEGNELSE

over

CARL MÆHLS BIDRAG

TIL DANSKE TIDSSKRIFTER

- Veterinærvæsenet i Rusland. *Tidsskrift for Veterinærer* 1876, 2. Række 6. Bind, 188—191.
- Mund- og Klovesyge uden den karakteristiske Pustel- eller Blæredannelse i Munden og Klovevigene. *Tidsskrift for Veterinærer* 1878, 2. Række 8. Bind, 103—105.
- En Springorm-Epizooti paa Krim. *Tidsskrift for Veterinærer* 1886 [o: 1885], 2. Række 15. Bind, 87—95.
- Bemærkninger om Pasgangen og dens Afarter. *Tidsskrift for Veterinærer* 1886, 2. Række 16. Bind, 124—131.
- Uheldig Miltbrandsindpodning i Sydrusland. *Tidsskrift for Veterinærer* 1889, 2. Række 19. Bind, 83—87.
- Overblik over Veterinærlovgivningen i Rusland. *Tidsskrift for Veterinærer* 1889, 2. Række 19. Bind, 121—169.
- Om Ruslands Hesteavl og Hestehold. *Tidsskrift for Veterinærer* 1891, 2. Række 21. Bind, 117—166.
- Kvægavlen, Slagtekvæget og Kvæghandelen i Rusland med hensyn til dette Lands Fremtidsudsigt overfor Europas Kjødforsyning. *Tidsskrift for Landøkonomi* 1892, 5. Række 11. Bind, 605—655.
- Overtro og Kvaksalveri hos den russiske Almue. *Tidsskrift for Veterinærer* 1892, 2. Række 22. Bind, 137—158.
- Snivens Udbredelse og Forholdsreglerne mod samme i Rusland. *Tidsskrift for Veterinærer* 1894, 2. Række 24. Bind, 89—116.
- Bemærkninger om Dyrlægernes Forhold til Dyrplagerisager. *Tidsskrift for Veterinærer* 1894, 2. Række 24. Bind, 326—330.
- Tør Gangræn hos en Rekonvalescent efter Oxens ondartede Lungesyge. *Tidsskrift for Veterinærer* 1894, 2. Række 24. Bind, 330—332.
- Meddelelser om de centralasiatiske Hesteracer og deres Historie, navnlig efter russiske Kilder. *Tidsskrift for Hesteavl* 1896, 1, 76—80, 85—88, 97—100, 109—112, 121—125, 135—136.
- [Nekrolog over Dyr læge, Statsraad Hans Bagge]. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1898/1899, 10, 32.
- Nogle Bemærkninger om Mund- og Klovesygen. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1900/1901, 12, 224—237.
- Fremfald af Netmaven i Brysthulen igennem Ruptur af Mellemgulvet hos en Ko. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1909/1910, 21, 214—218.
- Om Hundegalskabens Forekomst i Rusland med Bemærkninger om den praktiserende Dyr læges Forhold til Diagnostiken. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1909/1910, 21, 248—252, 292—302, 325—332.
- Forsøg paa at anvende den kunstige Befrugtning i Husdyravlens Tjeneste. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1910/1911, 22, 81—85.
- Brudstykker af Forhandlingerne ved den 2. russiske Veterinærkongres i Moskov d. 3.—12. Jan. 1910. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1910/1911, 22, 118—134, 147—155, 180—187.
- En privat Akklimatiseringsanstalt i Sydrusland. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1910/1911, 22, 242—244.
- Indtryk fra den russiske Dyr lægekongres i Charkow. 29. December 1913—6. Januar 1914 [gl. stil]. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1914/1915, 26, 179—190.
- Miltbrandsvakinationen i Rusland. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1914/1915, 26, 481—492.
- Erindringer fra en Muldyrfart for 50 Aar siden. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1922/1923, 34, 465—475 v.³³.
- Set og oplevet under min Virksomhed i Rusland. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1926/1927, 38, 535—547, 567—576.

v.³³ en russisk version offentliggjort i 1899: O perevozke životnych morem. *Arhiv" veterinarnych" nauk" 1899, 29:3, 131—140.*

Også Carl Mæhl tog gerne pennen i hånden og meddelte sig en gang årligt til prof. Harald Krabbe. Her bringes nogle linier fra et brev til H. Krabbe, dat. 28. februar 1889:

Hvad Sproget angaaer . . . naar De vidste, hvor vanskeligt det er for mig at skrive Dansk; da jeg aldrig taler eller hører tale Dansk, saa er mit Øre fuldstændig afstumpet med Hensyn til at skjelne mellem, hvad der lyder rigtigt, og hvad der lyder galt, og selv om jeg læser høit, hvad jeg har skrevet, kan jeg ikke gennem Hørelsen afgjøre, hvorledes man bør udtrykke sig, men maa alene lade mig lede af Hukommelsen, og Hukommelsen er hvad Sprog angaaer, derom er jeg overbevist, en meget slet Læremester. Engelsken er i den Henseende meget heldigere stillet end jeg, da hans Familie er Dansk og der altid bliver talt Dansk i Hjemmet hos ham.

Jeg har nu travlt med min Smedie som jeg sammen med en Collega har sat paa Benene her tilligemed Sygestald. Smedien er forresten ikke i Gang endnu, da vi for egen Regning have maattet bygge en heel Deel. Om et Par Uger begynde vi. Jeg havde i Begyndelsen tænkt paa at faa en Smedesvend hjemme fra til at være Mestersvend, men saa betænkte jeg mig, da det er vanskeligt med Sproget. Fra Dorpat kunde vi hellerikke faa nogen Smedesvend der forstod Russisk. Der er alle Smedene ligesom den øvrige Befolkning enten Esther eller Tydskere; saa nu have vi foreløbig antaget russiske Smedesvende og ville nu see, hvorledes det gaaer. Det Værste er at de næsten alle drikke, og den russiske Drukkenboldt drikker ikke som europæiske Drukkenboldte der drikke hver Dag, men drikke med Maade. Russeren drikker slet ikke i Løbet af en Uge eller to eller endogsaa en heel Maaned; han vover ikke engang at smage paa Brændevinen, men naar han saa begynder at drikke, saa varer det flere Dage under-

tiden en heel Uge inden han kan komme i sine gamle Folder igen.

(Breve fra Carl Mæhl til Harald Krabbe, Kbh. 1975, p. 25).

Her i Nischnii Nowgorod faaer vi nok snart et nyt velindrettet Slagtehus. Men Communalbestyrelsen har nok i sinde at overlade Oprettelsen og Indtægterne af dette Slagtehus til et fransk Selskab, som ansøger at faa Consession derfor for 40 Aar. Og det bliver nog ogsaa derved. Hvorvidt det er heldigt er et stort Spørgsmaal. I det Hele taget Franskmændene begynde igjen stærkt at husere i Rusland og det fransk-Russiske Venskab i vor Tid fordrer maaskee lige saa store Offre som den fransk Russiske Krig i 1812. Overalt er nu Franskmændene her i Rusland. De forpagte Skove og Bjergværksminer, Petroleumskilder og Ølbryggerier. Det er nu ikke Kokotter og Parykmagere, men de franske Forretningsfolk der have kastet sig over Rusland. Her bliver ogsaa oprettet i Nischnii Nowgorod af Franskmænd en Podningsstation med Pasteurs Lymphe mod Miltbrand. Skjøndt Russerne have deres egen Lymphe eller Vaccine tilberedt efter Zenkowskis^{V.34} Princip; og som har vist sig meget fordeelagtig og sikker. Veterinærdepartementet havde ikke villet give sin Tilladelse og var imod Franskmændenes Indtrængen med deres Vaccine, men Franskmændene gik til hoitstaaende Personer og Departementet maatte give efter, skjøndt de Forsøg der bleve anstillede i Petersborg med Franskmændenes Vaccine langt fra gave noget heldigt Resultat. Den ondartede Lungesygge ulmer endnu og bryder vist henad Sommeren atter mere tydeligt frem. (24. Februar/8. Marts 1895).

^{V.34} Lev Semënovic Cenkovskij, russisk bakteriolog (1822—1887).

Den 15/27 oktober 1895 skrev han til H. Krabbe:

I Petersborg var jeg ogsaa hos den gamle Dyrlæge Bagge³⁵), han er nu omtrent 80 Aar. Han lever meget godt paa sin Pension, som jo for Militær-Dyrlægerne er temmelig betydelig, men for os hos Indenrigsministeriet en reen Strunt. Han saa forresten svagelig ud, Bagge lider af Aneurisme, og gjør de vist ikke længe³⁶).

Jeg vilde gjerne see at komme hjem i Besøg, men naar det bliver veed jeg ikke. Om Vinteren har man ikke stor Lyst til at reise, og paa de andre Aarstider er det vanskeligt at komme bort. I Aar skal der jo være internationalt Lægemøde i Petersborg³⁷). Tænk De ikke paa at tage dertil. Der projekteres nok ogsaa en Tour paa Wolgaen, og Lægerne her i Nischnii Nowgorod have i den Anledning allerede valgt en Komitet til at forestaa Arrangementet med Hensyn til Modtagelsen af de uden- og indenlandske Gjæster her i Byen. Hvis De eller Prof. Bang skulde komme hertil denne Ravnekrog, haaber jeg at have den Fornøjelse at hilse paa Dem, skjøndt Tiden vel bliver knap afmaalt.

I september 1907 skrev han til H. Krabbe:

Docent Christensen³⁸ ved Landbohøiskolen skrev i Foraaret til mig om nogle Oplysninger om russiske Forhold, da han havde til Hensigt at besøge Rusland for at studere smitsomme Sygdomme. Men om han har været her veed jeg ikke (se

³⁵ H. Bagge (1816—1897), statsråd, se også kap. V.12, pp. 64—65.

³⁶ H. Bagge døde i november 1897 og Mæhl skrev en nekrolog, se *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1898/1899, 10, 32.

³⁷ den 12. Internationale medicinske Kongres afholdtes i Moskva i 1897.

³⁸ A. C. P. Christensen (1869—1953), veterinæreksamen 1889, medicinsk eksamen 1898) var docent i veterinær retslære.

kap. VI.7 p. 93 her). *Her i Kostroma og Omegn havde vi en heel Deel Miltebrand. Saagar en Deel Mennesker bleve smittede, naturligvis ved Uforsigtighed. Og saa har vi haft Hundegalskab lige fra Januar Maaned til nu. Og der har derfor ogsaa været heel Deel Arbeide for mig. Der har ogsaa været flere Tilfælde af Rabies hos Hornkvæg bidt af Hunde. Bidte Mennesker blive for Kommunernes Regning sendte til Moskov, hvor de behandles med antirabiske Indsprøjtninger efter Pasteurs Methode, og det er forholdsvis sjeldent at man hører om at Mennesker dør af Hydrophobi [Vandskræk, Rabies, Hundegalskab].*

Ikke mindst interessante er Mæhls folkløriske beskrivelse af hans russiske landsmænd og de mange andre typer han havde lejlighed til at se på det store marked i Nižnij Novgorod.

Den 15 Juli efter russisk Stil, heises Markedsflaget ved høitidelig Gudstjeneste, efterfulgt af en mindre høitidelig, men ikke mindre pompøs Frokost, serveret af Repræsentanterne for den alrussiske Kjøbmandsstand til Ære for Markedets høiere Embedsmænd og Honoratiories. Hele Markedets Økonomiforvaltning er i Hænderne paa Markedskomiteeten som bestaaer af Deputerede fra Kjøbmandsstandens Repræsentanter paa Markedet.

Thi hvert Tog og hvert Dampskib bringer nye Gjæster fra nære og fjerne Egne, og man møder derfor atter og atter disse lange Rækker „Isvostjikker“, der rulle afsted med de nysankommende Reisende, med deres Byller og Reisegods, til ventende Hoteller og Herberger. I Turban og høi Hat; i let Sommerfrakke og Bulehat, eller ogsaa iførte Asiaternes sribede Silke og Bomuldstalarer, samt høie Faarskindshuer, men hyppigst dog i den konservative russiske Kaftan, og med den solide Kaskjet paa Hovedet, ankommer

Markedets faste Stok af Kjøbmænd til Nischnii. Dog, trods den forskelligartede Dragt, lyser os, under alle disse Hovedbeklædniger, et Udtryk af Begjærlighed og forretningsmæssig Hastværk imøde, som hverken Asiaternes Phlegma eller Europæernes Politur er i Stand til at skjule, eller lægge Baand paa.

Saadanne Ting som Kraner, Vagonetter, eller andre mekaniske Hjælpe midler seer man her kun lidt til, og det er derfor Arbeidsmandens Ryg, der maa holde for. Paa denne slæbes selv Varerne op af Dampskibenes og Prammenes dybe Lastrum. Det er deels russiske Bønder, deels en Mængde Tatarer, deels en heel Hob af tilfældige Vagabonder, af ubekjendt og broget Herkomst, som her, Dag efter Dag, offre deres Kræfter og maaskee Liv... (Breve fra Carl Mæhl til Harald Krabbe... Kbh. 1975, p. 106).

Endvidere (pp. 112—113): ... Det er en for den russiske Kjøbmandsstand eindommelig Skik og Brug, at begynde og ende enhver Forretning paa en Kneipe eller Restauration af 1ste, 2den eller 3die Rang, Alt efter Vedkommendes sociale Smag og økonomiske Omstændigheder. Af den Grund faa disse nyttige Institutioner foruden deres oprindelige, fourage[re]nde, en Tillægsbetydning som Privatbørser, hvor der ved et Glas Thee, Vin eller Brændevin, ikke sjældent arrangeres Forretninger til et Beløb af mange tusinder Rubler. Theedrikningen er ved disse Sammenkomster uundgaelig og traditionel, saaledes at i Moskov, siger man, forlanges der ved saadanne Leiligheder endog „Thee med Haandklæde“, hvilket betyder, at der skal drikkes Thee, til Sveden flyder i Strømme og Haandklædet maa paa Omgang...

Ved alle saadanne Orgier spiller det kvindelige Element naturligvis en ikke ubetydelig Rolle. Til for et Par Aar siden

var Markedet bogstavelig oversvømmet med Sangerinder og Damer af Demimonden fra Nær og Fjern, selv fra vort ærbare Kjøbenhavn. I enhver Restauration fandtes der et Damechor, der underholdt Gjæsterne, fra Formiddag til seent ud paa Natten. Disse Chor bleve engagerede paa ganske eindommelige Vilkaar, hvilke forresten, maaske ikke ere nogen specifik Nischegorodsk Opfindelse; men her netop faldt det saa stærkt i Øinene paa Grund af Værternes naive Gridskhed. Damerne skulde nemlig ikke alene synge for Gjæsterne, men de vare ogsaa forpligtede til, i Mellemakterne at underholde Gjæsterne med Konversation og Koketteri, og ydermere gjaldt det ikke alene om Underholdningen, men de skulde ovenikjøbet faa Gjæsterne til at punke ud, ved at lægge en mærkværdig Appetit og Tørst for Dagen. Restauratørerne gjorde Regning paa Damerne som Haandlangere og fordrede af dem, at de skulde forlange de dyreste Retter og Drikkevarer. Og da nu Altting er dyrt paa Markedet, og det Dyreste er meget dyrt, er det ikke underligt, at en saadan, virkelig „fornuftig“ og forretningsmæssig Dame kunde bringe Regningen for Spise og Drikkevarer op til flere hundrede Rubler, selv om hun tilbragte Tiden blot en del med en svag Repræsentant for det stærke Kjøen. Alt dette var imidlertid dog kun Kaldspligter lige overfor deres Kontragenter; men Damerne havde naturligvis ogsaa deres private Mission, og netop denne gav ofte Anledning til meget vovelige Eventyr, som undertiden strejfede stærkt ind paa det kriminelle. Som oftest handlede det sig om større Pengesummer, der med eller uden det sølle Offers vidende og Villie forsvandt, eller om ualmindelig kostbare Foræringer, som vare i Stand til at ødelægge selv Millionærer; men selv Ægteskabstilbud og Skildmisseprocesser, Mord og Selvmord, vare ikke sjeldne Resultater af solide Handelsfolks Bekjendtskab med Markedets Sirener.

En beskrivelse af Mæhls barndom i København i midten af 1850-erne udkom i Aarhus Amtstidendes Søndagstillæg d. 6. juni 1961 (*Barn i København for 100 år siden*), meddelt mig venligst af bibliotekar Ellen Haugstrup, Kalundborg.

V.15. Carl Gustav Danelius

Født 5. november 1887 i Frederiksstad, Norge. Dansk veterinæreksamen 1911, derefter vikar i Danmark indtil udvandring til Sverige — via Rusland.

I 1968 offentliggjorde länsveterinär Carl Gustav Danelius sine erindringer^{V.38'}. Havde de russiske politiske forhold ikke været alt for urolige, ville han måske være blevet i Rusland og have fortsat rækken af de 14 dyrlægemigranter udgået fra den danske veterinærskole, der siden 1819 har søgt beskæftigelse i Rusland.

I kap. *Studieresa till Ryssland* skriver han (pp. 455—456):

Det förhöll sig nämligen så, att jag dessförinnan med stöd av ett smickrande intyg från professor B. Bang samt bifogade betygsavskrifter hade sökt Kejsertliga Ryska Regeringens tillstånd att bliva rysk veterinär. Jag hade fått ett rätt lockande erbjudande om anställning från lantbruksvetenskapliga sällskapet i Kiew. Jag fick regeringens tillstånd under villkor, att jag avlade fullständig rysk veterinärexamen, vilket beräknades ta cirka ett år. Följaktligen gav jag mig under tiden januari—april 1913 ut på en studieresa omfattande Köpenhamn, Berlin, Ryssland, Stockholm.

I Berlin tog jag del av Eberleins föreläsningar och mötte Fröhner, som höll föredrag om kolik. Eberlein var mycket

intresserad av sin Kehlkopfspeiferoperation. Från Berlin gick resan över Polen till Dorpat eller Jurjew, som det kallades under den ryska tiden.

Veterinärhögskolan där var ej så värd modern beträffande bebyggelsen, men där fanns rätt många studerande. En viss antisemitism rådde i Ryssland. Endast 5 % judiska studenter antogs vid skolan. Flertalet professorer talade endast ryska, men rektorn, profesor Kuntzin, talade tyska, och bakteriologen, professor Happich, var tysk. Syftet med mitt besök i Jurjev var egentligen att studera förut-sättningarna för min planerade verksamhet i Ryssland. Men som jag nyligen tagit examen i Danmark, var jag relativt ajour med de teoretiska ämnena och frågade därför rektorn, om jag ej omedelbart kunde få börja med tentamen. Han erbjöd mig att tentera hans ämne, anatomi. Det gick så till, att vaktmästaren för några rubel anskaffade den ena hunden efter den andra. Jag dissekerade hela dagen och förhördes efter varje avslutat parti av professorn, som slutligen förklarade mig godkänd. Betyget skulle jag få, när jag återvände till skolan. Romanovs trehundraårsjubileum firades just då. Jag passade på att besöka Riga och naturligtvis S:t Petersburg, som staden kallades. Där var stora festligheter med militärparader, trojkor på Neva Prospekt, Peter Pauls-fästningen med kejsargravarna och mycket annat . . .

Från Ryssland bar det iväg till Stockholm. Där träffade jag laborator Gerhard Forssell, och det blev egentligen vändpunkten i min målsättning för min fortsatta veterinära utbildning. Forssell utövade en enastående gästfrihet gentemot utländska veterinärer, livligt sekunderad av sin spirituella fru. Veterinärhögskolan vid Brunnsviken, Vennerholms verk, och det jagra Stockholm imponerade i högsta grad. Borta från Ryssland började jag därför fundera på, om det ej var klokare

^{V.38'} Svensk Veterinær-Tidning 1968, 20, 451—457, 512—521, 579—590, 651—657. [også] Meddelande från Rådet för veterinärhistorisk och bibliografisk forskning 32.

Кіевская Губернская Земская Управа

ПРИГЛАШАЕТ НА СЛУЖБУ

ВЕТЕРИНАРНАГО ВРАЧА

Д 11 51

ЗАВѢДЫВАНІЯ ВЕТЕРИНАРНЫМЪ БЮРО

при Губернской Управѣ. Окладъ жалованья 3.000 руб. въ годъ, разъѣзды на счетъ Земства въ подотчетное распоряженіе. Заявленія съ приложеніемъ: а) curriculum vitae съ подробными свѣдѣніями о предшествующей дѣятельности и б) списка учебныхъ трудовъ съ представленіемъ по возможности и самыхъ трудовъ, печатныхъ или находящихся въ рукописи.—подавать въ Губернскую Земскую Управу г.Кіевъ.

до 1-го Іюля 1912 г.

Fig. 55. I Archiv "veterinarnych" nauk" 1913 har jeg fundet denne annonce om en ledig stilling for en afdelingsdyrlæge ved Landbrugsdirektionen i Kiev. Stillingen lønnedes med 3000 rubler årlig, ansøgningsfristen udløb 1. juli 1912. Muligvis blev denne stilling ikke besat i første omgang af en russer, og B. Bang har fået at vide, at evt. en dansk kandidat kunne søge den (sammenlign også Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe . . . pp. 113, 128, 149).

att överge det ryska projektet och i stället söka tillstånd att bliva svensk veterinär. Jag kände mig nog väl oerfaren och drog mig även lite för det svårartade ryska språket. Säkerligen hade jag, när revolutionen senare bröt ut, varit för oförsiktig i mina yttranden för att passa in i bolsjevikernas Ryssland.

Med Forssells välsignelse uppsökte jag professor Vennerholm, företedde mina examensbetyg, intyg från professor Bang och från de svenska veterinärer hos vilka jag arbetat och frågade, om professorn hade något att invända mot, att jag hos Kungl. Maj:t sökte om rättighet att bliva svensk veterinär, under villkor att jag tenderade i alla ämnen i den omfattning, som erfordrades för avläggande av full-

ständig veterinärexamen med undantag dock av de förberedande ämnena anatomi, fysiologi och kemi. Jag ansåg mig ej kunna offra tid på dessa ämnen, speciellt som jag just tenterat anatomi i Ryssland och ej för så lång tid sedan tenterat kemi och fysiologi i Köpenhamn. Hade professor Vennerholm vid detta tillfälle avrått, hade jag återvänt till ett osäkert öde i Ryssland.

På Rigsarkivet findes der en kort notits vedrørende ansættelse af Chr. Lauritz Friis (1825—1903, veterinæreksamen 1845) som dyrlæge ved det kejserlige stuteri (papirerne p. t. ikke til stede). Dept. for udenl. Anliggender 1844—1847, CLXV—CCXXXIV nr. CCI).

VI. DANSKE VETERINÆRER I RUSLAND OG SOVJETUNIONEN MED OPHOLD AF KORTERE VARIGHED (STUDIEREJSER OG LIGNENDE)

VI.1. E. N. Viborg og F. C. E. Nielsen

Den første forbindelse, som har relation til denne afhandlings emne, er den rejse, som Veterinærskolens anden lærer, *Erik Nissen Viborg* (1759—1822) foretog til Polen og Rusland i 1796. Sammen med stutmester, dyrlæge *Frederik Carl Emil Nielsen* (1769—1851, veterinæreksamen 1790), opholdt han sig flere uger i Polen, Moldavien, Podolien og Volhynien, (se kort på side 237), for der at indkøbe heste til Frederiksborg stutteri. Samtidig så han også på andre grene af husdyrbruget og sygdomme hos husdyrene, specielt kvægpest.

Fra Viborgs og Niensens rejse er der opbevaret en mappe med papirer^{VI.1}, for det meste daglige notater om, hvilke landsbyer de har passeret eller taget ophold i. Desuden findes udkast til afsluttende regnskab (udgifter til indkøb og transport af de indkøbte dyr m.m.).

At denne rejse var forberedt på det højeste plan, viser bl. a. et introduktionsbrev, skrevet i 1796 til den danske konsul *J. T. Fursmann* i Skt. Petersborg (se Bilag 8). Men bekymringerne for rejsen til de nylig okkuperede områder viste sig at være overdrevne og unødvendige. De danske udsendinge hjembragte 16 heste

^{VI.1} Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek, sign. Hdskr. 4° XIII:70. En mere udførlig beskrivelse af denne rejse, baseret på materiale fundet på DVJB (rejsedagbog, regnskab) er allerede bearbejdet hed henblik på udgivelse andetsteds.

Fig. 56. Stutmester på Frederiksborg Stutteri, Frederik Carl Emil Nielsen, der var i Moldavien sammen med professor Erik Viborg for at købe heste m.m. Miniature af ukendt kunstner i privateje (fru Hilma Hjørland). (Det kgl. Bibliotek. Kort- og Billedafdeling).

til kongens stutteri samt en halv snes får og en vædder til skæfferiet ved Esrom.

Et par år efter hjemkomsten publicerede Viborg sammen med F. C. E. Nielsen et arbejde, hvori de beskrev det moldaviske kvæg samt dets sygdomme (*Viborg & Nielsen, 1803*). Erfaringerne fra

denne rejse har mulig bidraget til, at Viborg var i stand til at standse kvægestestens hærgen i Slesvig-Holsten i 1813/1814 (se bl. a. *Breve fra J. P. B. Jessen til H. P. Bergmann* . . ., Kbh. 1977, p. 82, note 230).

VI.2. G. Chr. With

I den første halvdel af det 19. århundrede har den russiske regering flere gange engageret lærde tyske læger og veterinærer: *W. Haupt* (1809), *C. J. Lorinser* (1829), *W. Th. J. Spinola* (1846) samt en gruppe *franske veterinærer* (1844) for at finde kvægestestens årsager. Denne sygdom voldt gennem decennier store skader i landet og fik efterhånden de vesteuropæiske stater til at lukke for import af russisk slagtekvæg. Deres rejser

Fig. 57. Stutmester, professor Georg Chr. With. Litografi (efter fotografi). C. F. Tegners litografiske institut. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

og virke i Rusland synes ikke at have givet det forventede resultat.

Man besluttede derfor at invitere en international kommission sammensat af videnskabsmænd, der upåvirket af egne landes interesser skulle arbejde og — om muligt — udtale sig om, hvor kvægstesten kommer fra. Den russiske regering var især interesseret i at vide, hvilke forholdsregler den skulle foretage for at standse smittens udbredelse og dermed efterhånden likvidere landets store plage. Et højst interessant videnskabeligt spørgsmål var også, om kvægstesten hos steppekvæg opstod *sui generis* eller ej. Om dette spørgsmål herskede der længe divergerende synspunkter.

Fra Preussen deltog professor ved Veterinærskolen i Berlin, *C. H. Hertwig*, fra Sachsen professor *C. G. Prinz* (Dresden), den sidstnævnte har opholdt sig i Danmark på Veterinærskolen fra oktober 1821 til marts 1822 og har måske kendt With. Østrig repræsenteredes ved kredsphysicus dr. *Zachar* fra Černovice (Bukovine).

I Danmark faldt valget på Veterinærskolens første lærer *Georg Christian With* (1796—1861, kirurgisk eksamen 1821). Han afrejste fra København med dampskib den 21. august 1845 og ankom til Skt. Petersborg fire dage senere. Efter Withs ankomst til Skt. Petersborg rejste kommissionen dog ikke straks af sted, men først den 27. næste måned. Den lange ventetid benyttede With til forskellige faglige studier (f. eks. i dyreparken Gatčina), udflugter og lignende. Det var så heldigt, at flere danske dyrlæger boede i byen, f. eks. *Jürgen Schütt* (? — 1865) og *Peter Jessen* (1801—1875), der var ham en stor støtte og sikkert har sat ham ind i mange praktiske forholdsregler, der var nødvendige under en længere rejse i Rusland. Iøvrigt var With en særdeles vågen iagttager under sit ophold i Rusland, se blot beskrivelsen af de fire hestetatuer på Aničkov's bro (Fig. 59).

1845

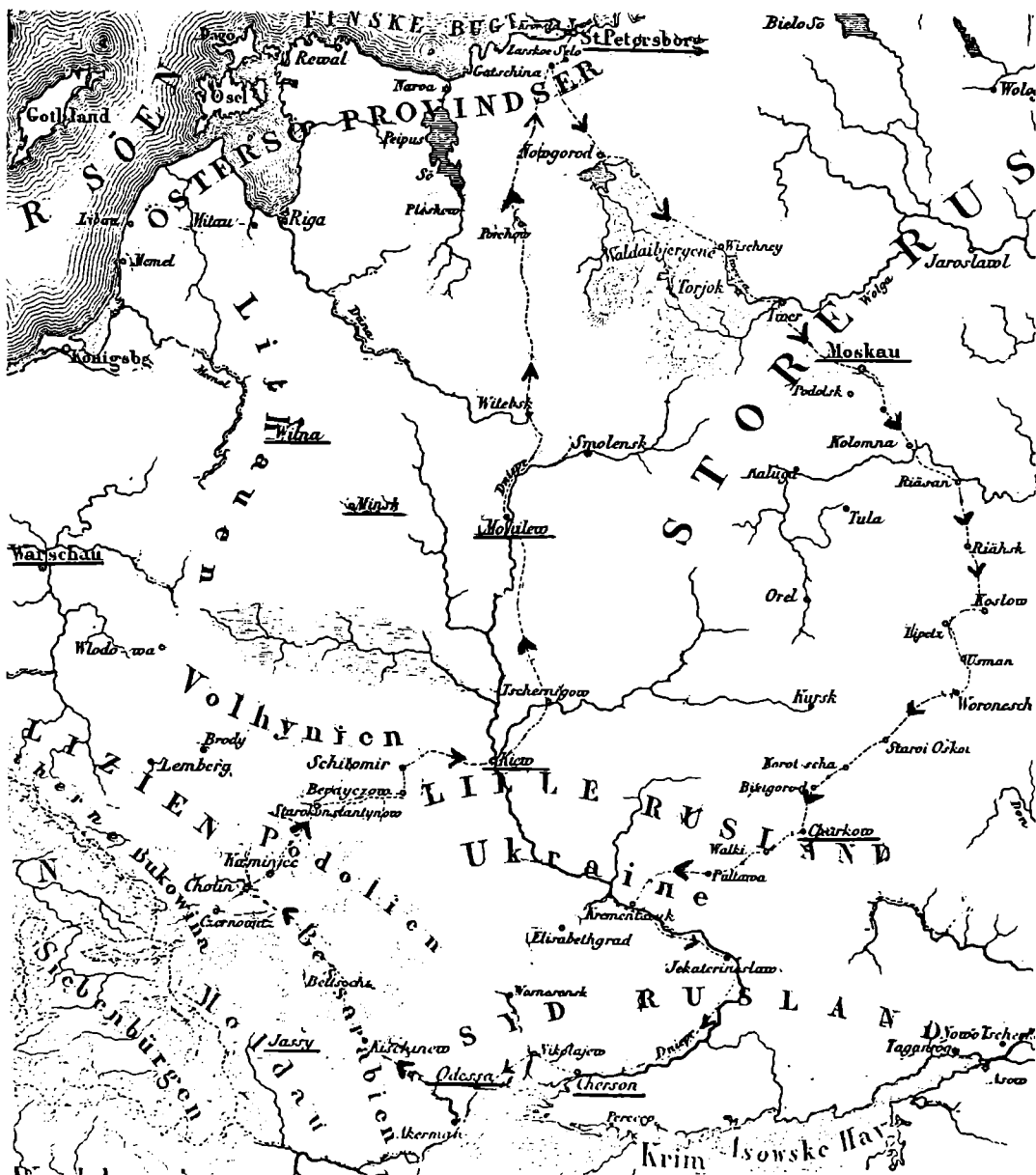

Fig. 58. Kort over Rusland i midten af 19. århundrede (udsnit). Modificeret efter G. C. Wilh: *Beskrivelse af en Reise i Rusland . . . Kjøbenhavn 1848.*
 Ruten gik igennem følgende byer: Skt. Petersborg — Novgorod — Tver — Moskva — Rjazan — Voronež — Charkov — Pollava — Jekaterinograd — Cherson — Nikolajev — Odessa — Kišinev — Kaminjec — Žitomir — Kiev — Černigov — Mogilev — Vitebsk — Skt. Petersborg.

Den forsinkede afrejse fra Skt. Petersborg gjorde hele rejsen meget besværlig. Datidens veje og broer var om efteråret næppe indbydende for de rejsende, som oplevede en række besværligheder og livsfarlige situationer. To gange (se *V. K. 1845*, 219 og *V. K. 1846*, 11 a) måtte G. Chr. With skrive til Veterinærskolen og meddele, at hans hjemkomst blev forsinket. Rejsen afsluttedes dog lykkeligt d. 26. december 1845, efter at selskabet på de tre måneder havde rejst ca. 700 mil = 5000 russiske verst (ca. 5.300 km) eller ca. 60 km dgl., se ruten på Fig. 58.

Oplysninger om antallet af dyr, der var døde af kvæggpest, samlede kommissionen undervejs af alle, der var i stand til at give nogle troværdige oplysninger såsom dyrlæger, læger, apotekere, præster, landmænd o. a. Det var også nødvendigt at obducere nogle selvdøde dyr.

Undervejs var der lejlighed til at besøge en praktisk veterinærskole (i Charkov, grundlagt 1835) og den Gorigoretziske landbrugsskole (i Mogilev), stutterier o. a. institutioner til landbrugets fremme, større ejendomme^{VI.2} samt lære husdyr at kende, man ikke holder i Danmark, f. eks. kameler og rensdyr.

Efter endt rejse og et ophold på et par uger i Skt. Petersborg kom kommissionen til følgende konklusion:

- 1 Kvæggysten opstår *sui generis* hos steppekvæg.
2. I resten af landet udbredes smitte gennem *kontakt*, og udryddelse skal derfor ske gennem afsondring.
- 3 For at forebygge udbredelsen af smitten anbefales *værnindpodning*.
4. Der hvor det er muligt, bør *hesten* afløse oxen som trækdyr.
5. Rusland har behov for *flere veterinærskoler* i de områder, hvor kvæggysten hærger.

VI.2 f. eks. først *Kočubejs* ejendomme ved Poltava som nævnt på side 307 i rejsebeskrivelsen.

Men hvor meget kommissionens ophold reelt har betydet for kvæggestens bekæmpelse, er det vanskeligt at udrede.

Hvordan afskedsceremonien har udformet sig, ved vi heller ikke, men de store rejsebesværligheder trådte lidt i baggrunden, da de tre professorer fik udmærkelser, og With hædredes også på anden måde (se kap. XI.1, p. 150 her).

Ende gut — alles gut.

Da With kom hjem, gav han sig til at skrive om sin rejse og de mange iagttagelser samt veterinære råd til den russiske regering.

Hans rejsebeskrivelse udkom i 1848 under den lange titel: *Dr. With's Reise i Rusland i Aaret 1845, i Anledning af den der herskende Qvægpests Undersøgelse. Tidsskrift for Landøkonomie, Ny Række 10. Bind, 249—403.* [Udgivet også særskilt som særtryk og med egen paginering og lidt ændret titel: *G. Chr. With: Beskrivelse af en Reise i Rusland i Aaret 1845, med særligt Hensyn til den der herskende Qvægpests Undersøgelse.* København 1848, 155 pp.].

Bogen er en meget interessant læsning og har bestemt fortjent at blive genoptrykt^{VI.3}. *C. G. Prinz* har også nedfældet sine indtryk men ikke nær så detaljeret som With og udgivet dem ca. 1847 i Dresden.

Om veterinæruddannelsen i Rusland siger With følgende (cit. pp. 321—323):

... *Veterinairskolen i St. Petersborg og Charkow saae jeg... jeg kan ikke undlade at bemærke, at de tildeels lade meget tilbage at ønske, hvortil Aarsagen mindre maa søges hos vedkommende Lærere... end i disse Anstalters Organisation og Bestyrelse. Man burde vist ikke tvivle om, at Veterinairskolen i den store Residensstad St. Petersborg maatte ind-*

VI.3 bogen er efterhånden blevet en antikvarisk raritet og koster ca. 250 kr.

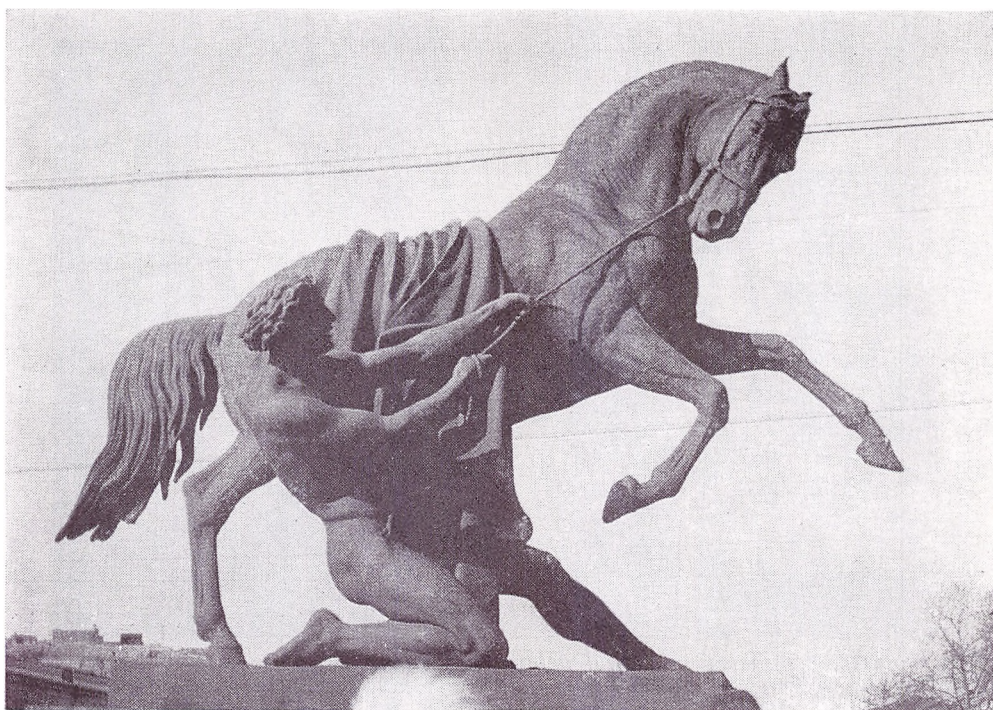

Fig. 59. Skt. Petersborg. En af de fire hestestatuer ved Aničkov's bro. I Withs Beskrivelse af en Reise til Rusland . . . siges (pp. 317—318): Ved at omtale det russiske Hestevæsen kan jeg ikke undlade at meddele, at der i St. Petersborg paa en af de Broer, som føre over en Canal, der krydser Alexander Neffsky Prospect, i Nærheden af Alexandra Theatret, findes 4 Heste i Bronze, som i høi Grad tiltrak sig min Opmærksomhed. De have kun staaet der i en kort Tid, og ere blevne modellerede af en russisk Konstner, samt forfærdigede i Rusland^{VI.3} Uden at være Konstkjender, troer jeg at kunne yltre, at de ere Konstværker, og fortjene den Plads, som de indtage; men ikke desmindre stødte det mig, at de to, staaende paa skraa for hinanden, havde orientalsk Præg, hvorimod de andre to vare af engelsk Fuldblodsrace, halvt trænerede og med afkortet Hale. Vare de tilsammen Orientalere, eller Fuldblodsheste, ei forandrede ved konstig Hjælp, tvivler jeg ikke om, at de ville gjøre et bedre Totalindtryk, end det nu er Tilfældet. I Modsætning af disse 4 Bronzeheste, som Konststykker, maa jeg ogsaa, men paa en anden Maade, yltre mig over tvende i Gips støbte Heste, som staae foran Garde-Regimentets Manege, og som, mildest talt, ere Hestecaricaturer (de stode endnu der i Januar Maaned 1846), der ikke burde findes paa nogen offentlig Plads i en By som St. Petersborg.

tage den første Plads; det forekom mig ikke at være Tilfældet, og saavidt jeg kunne skjønne, udretter den i Charkow ikke alene mere, i Forhold til, hvad den har at virke med, men den udretter endog forholdsviis meget. Alt vidner der om Orden, og man sporer Interesse for Faget

baade hos Lærerne og Eleverne, der, som man fortalte, for største Deel henhørte til Almuen, hvilket næsten forekom mig utroligt, thi deres hele Holdning og den ved Underviisningen udviste Agtpaagivenhed lode formode, at de havde nydt en bedre Opdragelse, end der rimeligviis

Fig. 60. Om Sommeren ere Landeveiene meget gode at kjøre paa, hvorimod de i Sølføre paa mange Steder ere næsten ufremkommelige; ved indtrædende Frost blive de igjen lette at færdes paa . . . Veiene var her saa slette, at vi mangen Gang stode Fare for at blive siddende, skjøndt vi, for en let Karreet, havde 8—10 Heste. Selv i Kjøbstæderne vare Gaderne paa sine Steder saa slette, at vi havde ondt ved at komme igjennem, hvilket f. Ex. var Tilfældet i Berdüczw; Ubehageligheden her ved forøgedes endmere derved, at der ei kunde være Tale om at staae ud af Vognen, da man saa vilde være bleven siddende i Snavset (With 1848, p. 277).

pleier at blive den russiske Almue tildeel. Men henhørte de til Almuen, da kan det tjene til Beviis for, at den russiske Almue er modtagelig for Dannelse og er lærenem.

Jeg skylder ogsaa Sandheden at sige, at vi underveis lærte endeel fra Veterinair-skolen i Charkow dimitterede Dyr læger at kjende, der ved Maaden, de assisterede os paa, afgave et factisk Beviis for, at denne Skole ikke arbeider uden Held for sin Opgaves Løsning. Man finder i Veterinairskolens Localer en smuk lille Samling af de til Underviisningens Oplysning fornødne Gjenstande, og deriblandt en udmærket chirurgisk Instrumentsamling, der maaskee er fuldstændigere end de

fleste andre europæiske Veterinairskolers; Sygestalden er, om ogsaa ikke stor, saa dog velindrettet, og indeholdt endeel syge Heste; vi saae der ogsaa nogle Stykker Qvæg, som befandt sig i Reconvalscensen efter Qvægpesten; Smedien svarede til sin Bestemmelse, og, om Elevernes Arbeide ogsaa ikke var godt, kunde man dog see, at der skænkedes denne for Dyr lægen vigtige Gjenstand fornøden Opmærksomhed.

Hvad Lærestolene i Veterinairfaget ved Universiteterne angaaer, da troer jeg, at de mere ere til for Navnet, end den Nytte, som de stifte. Der er derimod Grund til at antage, at den veterinaire Lærestol, som man agter at oprette ved de land-

Fig. 61. Der er allerede gjort meget til Communicationens Lettelse i Rusland, men saare meget staaer endnu tilbage at gjøre, og tilveiebringes der ikke en liveligere Forbindelse mellem Ruslands mange saare forskjellige Provindser, endog i Europa alene, vil det være til væsentlig Hinder for Civilisationens og Culturens Fremskriden (With 1848, p. 276). Foto fra H. P. Hjerl Hansen: Danske Pionerer i Sibirien. København 1949 (p. 73).

oeconomiske Læreanstalter af et høiere Slags, vil bidrage til nyttige Kundskabers Udbredelse om Huusdyrene. I St. Petersburg underholdes også for Statens Regning en Læreanstalt for Dannelsen af et Slags meget underordnede Dyrlæger, der, om de også ikke henhøre til de saakaldte Canowals^{VI.4} eller selvgiorte Dyrlæger, af hvilke der overalt i Rusland findes en

stor Mængde, alligevel ei henregnes til den egentlige Dyrlægestand. Saavidt jeg har kunnet erfare, er det Artilleriet, som underholder en sliq Læreanstalt, for med de deri oplærte unge Mennesker at besætte sine underordnede Dyrlægeposter.

^{VI.4} sml. også Fig. 15 på side 34.

VI.3. F. L. Torp

1873 I maj og juni 1873 var krigsgeneral-kommissær, dyrlæge *Franz Louis Torp* (1818—1894, veterinæreksamen 1851) i Rusland for at købe nogle heste til Frederiksborg stutteri. Hans interesse samlede sig hovedsageligt omkring hestene fra det kejserlige russiske orientalske statsstutteri *Streletzk*.

En beskrivelse af Ruslands stutтерivæsen og hans rejseindtryk fra dette land er offentliggjort i *Tidsskrift for Veterinærer* 1874, 2. Række 4. Bind, 1—15.

Om selve indkøbet se kap. XIV.2.

VI.4. Chr. Rostgaard v. d. Maase

1875 Om *Chr. Rostgaard v. d. Maase's* (1831—1899, veterinæreksamen 1856) rejse til Rusland i 1875 kan man læse i *J. P. Traps: Fra fire Kongers Tid*, Kbh. 1967. Hans besøg gjaldt ikke noget decideret veterinært emne, studier eller lign., idet han var i *Christian IX's* følge under hans besøg i Rusland; det er dog sandsynligt, at han har besøgt de kejserlige hestestalde i Carskoe Selo og/eller Skt. Petersborg og nogle stutтерier. Om selve rejsen siger *J. P. Trap* (p. 305):

Onsdagen d. 26de [o: 1875] tiltraadtes en Reise til Rusland. I Hans Majestæts Følge vare Hans Excellence Overkammerherre Greve Holstein-Holsteinborg, jeg, Hofmarskal Løvenskjold, General Dreier, Jagtcaptain Kammerherre Hedemann, Adjutanterne Oberst Holten og Ritmester v. d. Maase, Hofmedicus dr. Nebelong . . . Kongerne og Dronningerne samt Prindsesse Thyra og endvidere Holstein [og] Løvenskjold vare paa Fregatten Jylland, de øvrige Førnævnte og den russiske Gesandt i Kjøbenhavn Baron Mohrenheim samt Prinds Valdemars Gouverneur Capitain Koch paa det gamle Slesvig, Prinds Valdemar endvidere paa Cadetkorvetten Heimdal.

Fig. 62. Overdyrlæge G. F. Westring.

VI.5. G. F. Westring

Korps- og politidylrlæge *Gustav Frederik Westring* (1834—1909, veterinæreksamen 1857) var i Rusland i sommeren 1883 for at studere kvægpest i de russiske steppeområder. Fra Skt. Petersborg gik turen til Samara ved Volga og derfra til stepperne mellem Volga og Ural. Fra denne studierejse medbragte han organer af kvæg, angrebet af kvægpest, og demonstrerede disse for sine tilhørere ved et foredrag i Københavns Dyrlægeselskab 5. september 1883. Foredragsholderen måtte dog undskylde præparatets dårlige kvalitet, fordi konserveringen ikke blev udført lege artis. Den sprit, han havde bragt med sig, havde russerne nemlig frastjålet ham og drukket. Referat af Westrings foredrag findes i *Tidsskrift for Veterinærer* 1883, 2. Række 13. Bind, 286—290.

1883

Fig. 63. H. C. Mørkeberg.

Præparatet er indgået i Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles patologisk-anatomiske samling (se *Tidsskrift for Veterinærer* 1884, 2. Række 14. Bind, p. 153), hvor den opbevaredes indtil for nylig.

VI.6. H. C. Mørkeberg

Dyrlæge *Harald Christoffer Mørkeberg* (1868—1930, veterinæreksamen 1895, uddannet som mejerist før veterinærstudiet) var fra 1895 assistent i Veterinærfysikatet. Hans rejse til Rusland i 1906 må betragtes som nødvendig studierejse, især med henblik på bedre at kende snivesituationen i Rusland, hvorfra Danmark ved flere lejligheder ved århundredskiftet havde fået importeret snivede heste (se også kap. XIV.2).

Så vidt jeg ved, har han ikke publiceret noget om denne rejse. På Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek findes ingen efterladte manuskripter af ham.

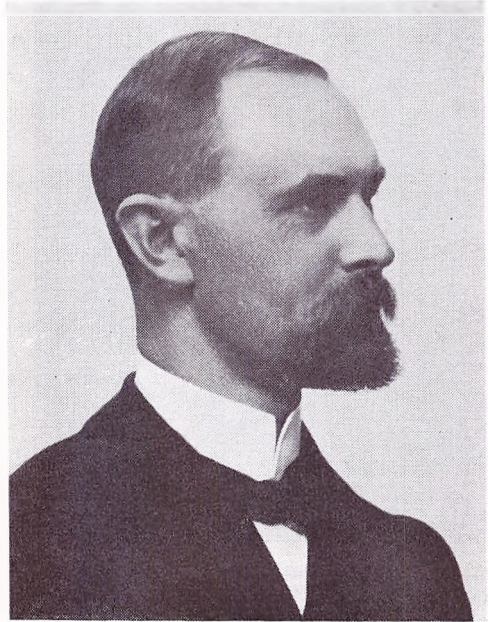

Fig. 64. A. C. P. Christensen.

VI.7. A. C. P. Christensen

I et brev fra Carl Mæhl til H. Krabbe, skrevet sandsynligvis i foråret 1907 (se *Breve fra Carl Mæhl til Harald Krabbe...*, Kbh. 1975, p. 65), nævnes de forberedelser, som anbefales i det tilfælde, at *Adolf Carl Peter Christensen* (1869—1953, veterinæreksamen 1889, medicinsk eksamen 1898) skulle besøge Rusland for der at studere husdyrenes smitsomme sygdomme. A. C. P. Christensen, docent i veterinær retslære, kom til Rusland i sommeren 1907, hvor han studerede udbredelsen af diverse smitsomme sygdomme hos husdyr og de russiske veterinæradministrative bestemmelser, lovgivning m. m.^{VI.5}.

^{VI.5} en lignende rejse med samme formål blev planlagt allerede i 1886 af *B. Bang* og *N. Bruun-Pedersen*, men blev ikke realiseret (se *Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe...*, Kbh. 1974, p. 71).

1906

1907

Fig. 65. Louis Bahr. Foto: Marius Christensen. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

VI.8. A. P. L. Bahr

Anders Peter Louis Bahr (1876—1958, veterinæreksamen 1898) har opholdt sig ved Veterinærinstituttet i Dorpat en måned i 1908. Efter hjemkomsten holdt han et foredrag om Dorpat Veterinærinstituttet i Københavns Dyrlægeforening.

Som bakteriolog (han var laboratorieforsøger for A/S Ratin selskabets bakteriologiske laboratorier siden 1904) og som hygiejniker valgte han Dorpat, hvor flere betydningsfulde bakteriologer i tidens løb har virket, bl. a. E. Semmer og K. Gappich.

Takket være bakteriologen, professor K. Gappichs imødekommenhed lykkedes det Bahr i disse år at udvide samarbejdet i forbindelse med efterprøvning af Ratin på rotter (offentliggjort 1907).

Ved udarbejdelsen af ovennævnte manuskript til henholdsvis foredrag og offentliggørelse i *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1912/1913, 24, pp. 246—256, har Gappich også været Bahr behjælpelig med

forskellige oplysninger af historisk karakter. I L. Bahrs efterladte papirer, der opbevares på DVJB, fandt jeg ikke noget materiale, der belyser hans rejse til Rusland (Hdskr. IV, Ny Saml. 2° 216).

VI.9. N. E. Nielsen

Niels Edvard Nielsen (1869—1941, veterinæreksamen 1894) var praktiserende dyrlæge i Aal, Norge, 1894—1897, derefter i Viby Sjælland til 1910 og i Osager til 1912, hvorefter han flyttede til København. Fra 1912 til 1914 var han ca. tre måneder årligt i de russiske Østersøprovinser for at foretage drægtighedsundersøgelser og ufrugtbarhedsbehandling på mange af godserne dér, inkl. det kejserlige Carskoe Selo^{VI.6} (V. Mørch-Sørensen 1942).

1912—
1914

Noget efterladt materiale om hans rejser til Rusland har jeg ikke kunnet finde. Afdøde overdyrlæge, lektor Henrik Jensen har meddelt mig, at N. E. Nielsen blev kaldt *russer-Nielsen* af kolleger. Veterinærinspektør O. Hall har fornylig (1978) fortalt mig, at N. E. Nielsen muligvis også har handlet med russiske heste.

Fig. 66. N. E. Nielsen.

^{VI.6} senere omdøbt til Detskoe Selo, i dag Puškino.

Fig. 67.
E. Hainau Christensen.

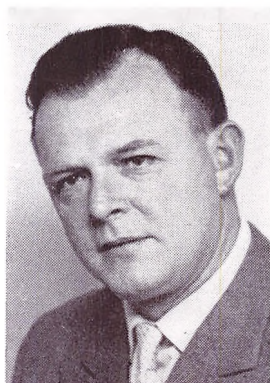

Fig. 68. A. R. Jensen.

Fig. 69. N. O. Rasbech.

VI.10. O. Grini

1935 I efteråret 1935 besøgte nordmanden *Ola Grini* (1898—1975, dansk veterinær-eksamen 1925) flere veterinære institutter i Sovjetunionen. Rejsens hovedformål var studium af husdyrenes reproduktionsfysiologi, et område, hvor den russiske forskning var langt fremme^{VI.7}.

I *Norsk Veterinær-Tidsskrift* har han skrevet en udførlig beretning om sit 1½

månedes lange studieophold i USSR (Grini, 1936); se også fig. 76, pag. 99 her.

VI. 11. E. Hainau Christensen og A. R. Jensen

Ebbe Hainau Christensen (* 1911, veterinæreksamen 1936) og *Axel Robert Jensen* (* 1921, veterinæreksamen 1945) har sejlet som dyrlæger ved *heste- og kvægtransporterne* fra Danmark, Norge, Sverige og Holland til Polen og Sovjetunionen fra november 1947 til midten af 1948. Mere om deres erfaringer fra disse rejser, se kap. XIV.1, pp. 183—184 her.

1947—
1948

^{VI.7} i sommeren 1936 bragte *Maanedsskrift for Dyrlæger*, 48, 253, og *Norsk Veterinær-Tidsskrift* 1936, 48, 239, meddelelser om en *Fællesrejse til Sovjetunionen* for skandinaviske veterinærer; turen arrangeredes af *Intourist*, Stockholm, afrejse med *S/S Kastellholm* d. 17. august samme år, prisen varierede fra 364 til 560 kr. for 2 uger.

Af det faglige program, der kunne bydes veterinærerne, kan nævnes besøg på slagtehusene i Leningrad og Klinik for infektiøse hestesygdomme og i Moskva Det videnskabelige institut for husdyravl, hippodromen, zoologisk have, Veterinærinstituttet i Kuzminki i nærheden af Moskva samt et stort mejeri og en kolchoz.

I det ovennævnte arrangement synes ingen fra Danmark og Norge at have deltaget. Fra Sverige deltog bl. a. bakteriologen *H. Magnusson*, Malmø (*O. Grini*, Personlig meddelelse 1971 og 1972).

VI. 12. N. O. Rasbech

Professor *Niels Ole Rasbech* (* 1917, veterinæreksamen 1943), Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, besøgte Sovjetunionen i 1954 som medlem af en dansk delegation til den permanente landbrugsudstilling i Moskva.

1954

Materiale fra udstillingen (ca. 30 brochurer) findes på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek; den ene af brochurerne er vejviser for den veterinære paviljon. Omtale af N. O. Rasbechs andet besøg til Sovjetunionen findes i kap. VI.16, pp. 97—98 her.

Fig. 70. O. Hall.

Fig. 71. H. Pedersen.

Fig. 72. Palle Krogh.

VI.13. O. Hall

Veterinærinspektør *Ove Hall* (* 1896, veterinæreksamen 1919) var i Sovjetunionen i 1964 i forbindelse med dansk kreatureksport til USSR (aftale om sundhedsattester m. m.) (Personlig meddelelse 1978).

1964

VI.14. H. Pedersen

Dr. med. vet. h.c. *Hans Pedersen* (1902—1980, veterinæreksamen 1927) besøgte Sovjetunionen i 1964 og 1971. I begge tilfælde var formålet med besøget planlægning af den tekniske del af *The International Dairy Development Training* — startet af FAO i 1954 — som Sovjetunionen havde besluttet at støtte ved at stille faciliteter til rådighed.

1964

Det første kursus blev organiseret i Minsk i 1964, da ca. 20 deltagere fra u-lande deltog i et ca. to måneders kursus.

Efter programplanlægningsmødet i Minsk aflagde Hans Pedersen besøg i Moskva for at mødes med de øverste myndigheder inden for samarbejdet med FAO. Resultatet af dette møde var, at et meget vigtigt samarbejde mellem Sovjetunionen og FAO på dette specielle om-

råde blev etableret, og i årene derefter blev flere fellowship-kandidater inden for mejeriområdet modtaget og specielt uddannet på de tekniske områder, som Sovjetunionen specialiserer sig i.

Det næste kursus blev organiseret i Tallinn. Den Estiske SSR i 1971. Også denne gang var der godt 20 deltagere fra de forskellige u-lande, som gennem FAO fik mulighed for at sende udvalgte unge mejerister til træning især i produktionen af specialprodukter.

1971

Det blev et træningskursus, der skabte basis for de allerbedste forbindelser mellem FAO og regionale myndigheder inden for mejeriområdets træningsafdeling. Ikke mindst har Hans Pedersens efterfølgere nydt godt af det samarbejds-klima, som han har skabt, og som resulterede i flere personlige venskaber, der har fortsat indtil nu (Personlig meddelelse 1979).

VI.15. P. Krogh

Videnskabelig medarbejder ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Hygiejnisk-bakteriologiske institut, dr. med. vet. *Palle Krogh* (* 1935, veterinæreksamen 1962) har haft to studieophold i Sovjetunionen med det formål at gennem-

1965 føre *mykotoksin forskning*. Første ophold fandt sted i 1965 (tre mdr.). Studieopholdet var henlagt til Sovjetunionens videnskabelige forskningsinstitut for vet.-sanitære problemer (VNIIVS = Vsesojuznyj naučnoissledovatel'skij institut veterinarnoj sanitarii) i Moskva. Dette ophold var muliggjort via den dansk-sovjetiske kultur-aftale, sml. også pp. 180—181 her.

1966 Palle Kroghs andet studieophold fandt sted i 1966 (tre mdr.), det var organiseret via *Overenskomst mellem Kongeriget Danmark og U.S.S.R. angående samarbejde på det videnskabelige landbrugsforskningsområde*. Følgende institutter blev besøgt: Institutet for virologi og mikrobiologi under Det Ukrainske Videnskabelige Akademi i Kiev, Unionens institut for eksperimentel veterinærvidenskab (VIEV = Vsesojuznyj institut eksperimental'noj veterinarii) i Moskva, Afdelingen for jordbunds mikrobiologi ved Moskva's statsuniversitet, samt Unionens institut for fjerkræsygdomme, Leningrad, og nogle veterinære regionallaboratorier (Personlig meddelelse 1972).

VI.16. A. Neimann-Sørensen og N. O. Rasbech

1965 I tiden 4.—19. september 1965 besøgte en dansk husdyrbrugsdelegation Sovjetunionen. Blandt de fire deltagere var to veterinærer: professor i kvægavl, dr. med. vet. *Agner Neimann-Sørensen* (* 1924, veterinæreksamen 1951) og professor i husdyrenes reproduktionssygdomme og veterinærgynækologi *Niels Ole Rasbech* (* 1917, veterinæreksamen 1943). Direktøren for Sovjetunionens Landbrugsministeriums Afdeling for udenlandske forbindelser *A. F. Charčenko* stod for tilrettelæggelse af programmet. Efter hjemkomsten udarbejdede delegationen en rapport om rejsen, hvori der konkluderes, at delegationen havde haft stort fagligt udbytte af studierejsen.

Delegationen har besøgt følgende steder:

1. *Den permanente landbrugsudstilling i Moskva*, hvor man især studerede forskellige kvæg-, fåre- og svineracer, pelsdyr m. m.

2. *Centralstationen for kunstig inseminering* i Bykovo i nærheden af Moskva, hvor prof. *I. I. Sokolovskaja* informerede om instituttets aktuelle arbejde (ilt- og brintbehandling af sperma, fosterdødsproblemer, apparatur til brunstbestemmelse, saprofytisk mikroflora i ornesæd, syntetiske fortyndingsvæsker). Blandt stationens tyre og køer fandtes også sortbrogede importeret fra Danmark.

3. *Forskningsinstituttet for husdyravl i Puškino* (tidl. Carskoe Selo) i nærheden af Leningrad, hvor man især beskæftigede sig med undersøgelser af de større husdyrs reproduktionsfysiologi. Til forskellige kombinationskrydsningsforsøg i meget stor målestok anvendtes Jerseykvæg fra Danmark (udnyttelse af Jerseyracens anlæg for høj fedtprocent og gode malkeorganer).

4. *Forskellige tyrestationer, svinefarme, fjerkræfarme, levedsmiddelforretninger*.

5. *Det estiske forskningsinstitut for husdyrbrug og veterinærmedicin* i Tartu (Dorpat), hvor prof. *A. Neimann-Sørensen* forelæste over emnet:

Udnyttelse af amidostoffer i kvægets fodring og prof. *N. O. Rasbech* talte om *Kvæggets vibriose og dybfrysning af tyresæd*.

I Estland var afkomsprøver i svineavl baseret efter de samme principper som i Danmark, og der fodres efter *Lars Frederiksens* VI.7' normer.

6. *Tyrestationen* i Saku, Estland, og *Statsgården Tartu*, hvor der findes en del

VI.7' *Lars Frederiksen* (1883—1933, agronomeksamen 1904), professor i husdyrbrug, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole..

Fig. 73.
A. Neimann-Sørensen.

Fig. 74. H. E. Marthedal.

Fig. 75. E. Blom.

RDM køer importeret tidligere fra Danmark.

7. *Instituttet for husdyravl* i Charkov, hvor man arbejdede med mælkesekretionens fysiologi, immunogenetik, kunstig inseminering, diverse fodringsforsøg m.m. Delegationen fik også lejlighed til at deltage i en rundbordskonference sammen med den omstridte sovjetiske genetiker prof. T. D. Lysenko, Gorki-Leninsky Institutet.

8. *Unionens Institut for eksperimentel veterinærvidenskab* i Moskva (VIEV = Vsesojuznyj Institut eksperimental'noj veterinarii) besøgtes kun af prof. N. O. Rasbech.

9. *Unionens Institut for mejeribrug* besøgtes kun af prof. A. Neimann-Sørensen.

VI.17. H. E. Marthedal

Professor, dr. med. vet. Hans Ejnar Marthedal (1912—1981, agronomeksamen 1938, veterinæreksamen 1945), Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, besøgte Sovjetunionen i 1966. Rejsens formål var deltagelse i den 13. Internationale fjerkrækongres, der afholdtes i Kiev i juli 1966 (Personlig meddelelse 1978).

VI.18. E. Blom

Afdelingsforstander, dr. med. vet. Erik Blom (* 1913, veterinæreksamen 1940) Statens veterinære Serumlaboratorium, København, opholdt sig i perioden 5.—31. maj 1967 i Sovjetunionen. Han var udpeget af FAO's hovedkvarter i Rom til leder af den første *FAO Group fellowship study tour on veterinary microbiological and diagnostic services*. Seminaret var organiseret for en gruppe på 12 veterinærer udvalgt fra Sydøsteuropa og landene i Mellemøsten. Leder fra russisk side var afdelingschef A. F. Charčenko, Afd. for videnskabeligt og teknisk samarbejde med udlandet, USSR's landbrugsministerium (Otdel naučnogo i tehničeskogo sotrudničestva ... Ministerstva sel'skogo chozjajstva SSSR). Seminarets organisation og forløb er nøje beskrevet i *FAO rapport no. TA 2504* (Rome, 1968).

Den mere teoretiske del af seminaret (6.—22. maj 1967) blev afholdt på

1. *Moskvas Veterinærakademi* (Moskovskaja veterinarnaja Akademija, Kuz'minki).
2. *Unionens Institut for eksperimentel veterinærmedicin* (Vsesojuznyj insti-

1967

1966

tut eksperimental'noj veterinarii, Kuz'minki).

3. *Statens institut for kontrol af veterinærpræparater* (Gosudarstvennyj institut kontrola veterinarnych preparatov, Moskva).
4. *Unionens helmintologiske institut* (Vsesojuznyj naučno-issledovatel'skij institut gel'mintologii, Moskva).

Forelæsere og demonstratorer var en række af Sovjetunionens bedste eksperter på de forskellige specialområder. De efterfølgende diskussioner foregik i en fri og utvungen atmosfære.

Udover en række ekskursioner inden for Moskva området blev der arrangeret en flyverejse i dagene 23.—28. maj 1967 til sovjetrepublikkerne *Azerbajdzan* (Baku området) og *Georgien* (Tbilisi områ-

det), lokaliteter, som meget sjældent har været besøgt af fremmede veterinærer. Sygdomsbekæmpelsen i disse områder med subtropisk klima var af betydelig interesse for veterinærerne fra Mellempøsten.

Efter særlig aftale med *A. F. Charčenko* lykkedes det dr. *E. Blom* at få organiseret en en-dags ekskursion (17. maj) for sig selv og en enkelt af seminarets deltagere til *Sovjetunionens institut for husdyrbrug, Afdelingen for reproduktionsbiologi*, i Strelkovo ca. 40 km syd for Moskva. Besøget her omfattede gennemgang af instituttet og dets aktiviteter, samt en privat reception hos instituttets chef, akademik *V. K. Milovanov* og dennes hustru, prof. *I. I. Sokolovskaja*, se også kap. VII.1, p. 111 her. (Personlig meddelelse 1978).

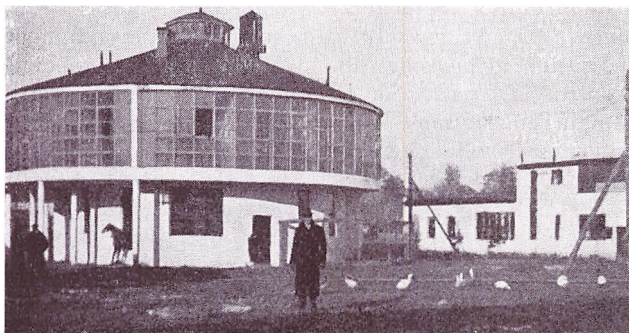

Fig. 76. Institut for kunstig inseminering i Petrovski-parken ved Moskva. Fra O. Grini: Fra en studiereise til Sovjet-samvældet, Norsk Veterinær-Tidskrift 1936, 48, 401—416 & 443—455.

Fig. 77. H. V. Sønnichsen.

Fig. 78. Sig. Andersen.

Fig. 79. J. B. Andersen.

VI.19. H. V. Sønnichsen

Lektor, dr. med. vet. *Hans Victor Sønnichsen* (* 1924, veterinæreksamen 1957), Institut for kirurgi, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, deltog i Moskva i det *Internationale rideforbunds veterinærkommissions årsmøde* 19.—21. maj 1970. Emnerne var: definition af begrebet doping, veterinærkontrol ved nationale og internationale konkurrencer, samt forebyggelse af smitsomme sygdomme hos sportsheste. (Personlig meddelelse 1970).

VI.20. Sig. Andersen

Lektor *Sigurd Andersen* (* 1919, agronomieksamen 1943, veterinæreksamen 1952), Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, besøgte Sovjetunionen i dagene 16.—31. august 1970. Ved den 9. internationale anatomikongres, afholdt i Leningrad 16.—22. august 1970, repræsenterede han *European Association of Veterinary Anatomists* i sin egenskab af vicepræsident i denne organisation. Efter kongressen besøgte han uofficielt Moskva, Taškent, Samarkand og Buchara. (Personlig meddelelse 1977).

VI.21. J. B. Andersen

Efter invitation af direktør *V. Ja. Demin*, Prodintorg, Moskva, besøgte veterinærinspektør *Jørgen Bent Andersen* (* 1926, veterinæreksamen 1951) i september 1975 Moskva for at give de russiske veterinærmyndigheder en redegørelse vedrørende den specielle biologiske afprøvningsmetode, som man benytter i Danmark ved import af tyresæd. Redegørelsen blev givet i det russiske landbrugsministerium ved et møde ledet af veterinærnærdirektør, Dr. *A. Tretjakov*. Der blev på mødet givet udtryk for russisk forståelse for de danske synspunkter, og efter mødet er der sket en tilføjelse til de russiske importbestemmelser, der nærmer disse til den danske opfattelse^{VI.8} (Personlig meddelelse 1977).

VI.⁸ ISO/TC 34/SC 1/WG 5 (Sekretariat XIII) 33D
ISO Internationaler Normenausschuss.
Der technische Ausschuss ISO/TK 34
Nahrungs- und Landwirtschaftsgüter.

Fig. 80.
J. F. Hyldgaard-Jensen.

Fig. 81.
Johs. Moustgaard.

Fig. 82.
Birthe Palludan.

VI.22. J. F. Hyldgaard-Jensen,
J. Moustgaard og B. Palludan

Professor i fysiologi, ernæringsfysiologi og endokrinologi, dr. med. vet. *Johannes Moustgaard* (* 1911, agronomeksamen 1936, veterinæreksamen 1943), lektor, dr. med. vet. *Jens Filip Hyldgaard Jensen* (* 1935, veterinæreksamen 1961) og lektor, dr. med. vet. *Birthe Palludan* (* 1923, agronomeksamen 1949, veterinæreksamen 1956), alle tre fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, har besøgt Sovjetunionen i 1975. Besøgets formål var deltagelse i et dansk-sovjetisk symposium, *Vitamins and trace elements in animal nutrition*, der afholdtes i forbindelse med de dansk-sovjetiske dage i Moskva i september 1975.

975

Prof. Moustgaard indledte med et foredrag *Trace elements in pig nutrition*, lektor Palludan præsenterede (i to dele) *The influence of vitamin A on reproduction in swine*, og lektor Hyldgaard-Jensen talte om *Nutritional deficiencies and blood enzymes*. (J. Moustgaard: Personlig meddelelse 1977).

VI.23. C. Lynderup Jeppesen

Efter indbydelse fra Sovjetunionens Sundheds- og miljøministerium foretog

dyrlæge ved Miljø- og levnedsmiddelkontrollen i København *Claus Lynderup Jeppesen* (* 1942, veterinæreksamen 1969) i perioden 21. september til 2. oktober 1975 en studierejse til Moskva og Kiev. Formålet var at studere udøvelsen af *levnedsmiddelkontrol og levnedsmiddelproduktion* i Sovjetunionen. En rapport om hans iagttagelser blev offentliggjort i *Dansk veterinærtidsskrift* 1976, 59, 230—234.

1975

VI.24. E. Stougaard og
Chr. I. Werdelin

Veterinærdirektør *Christian Isak Werdelin* (1906—1981), (veterinæreksamen 1929) har sammen med veterinærinspektør *Erik Stougaard* (* 1934, veterinæreksamen 1961) besøgt Sovjetunionen i juni 1976. Rejsens formål var deltagelse i det 7. regionale OIE møde i Moskva.

1976

Ved samme lejlighed fik veterinærdirektøren tildelt S. N. Višelesskij^{VI.9} medalje. (E. Stougaard og Chr. I. Werdelin: Personlig meddelelse 1978).

VI.⁹ S. N. Višelesskij (1874—1958), russisk epidemiolog, var i Danmark 1926 for at studere Bangs tuberkulosebekæmpelsesmetode, se kap. XII.16, p. 170 her. Medaljen blev skænket til De veterinærhistoriske Samlinger, KVL 1980.

Fig. 83. C. Lynderup Jeppesen. Fig. 84. E. Stougaard. Fig. 85. Chr. I. Werdelin.

Nogle få dyrlæger, der virkede i Danmark, kom til at betræde russisk jord — ikke i deres egenskab af dyrlæger, men som indrullerede i hæren under de ulykkelige krigsbegivenheder i 1914—1918 eller 1940—1945. Deres navne vil ikke blive omtalt her, da de falder uden for denne afhandlings rammer.

Hannibal Valdemar Graae

Under afholdelse af *H. V. Stockfleth Symposium* i København i oktober 1979 gjorde en finsk kollega, statsveterinær II. kl. vet. med. dr. *C.-H. Klatt*, mig opmærksom på, at en dansk veterinær har gjort tjeneste i Finland og derfra ved flere lejligheder rejste til Rusland.

Det drejer sig om *Hannibal Valdemar Graae* (1851—1931, veterinæreksamen 1880), født i Svendborg. Han var militærdyrlæge i Grækenland og Ægypten (1882), derefter 4 år praktiserende dyrlæge på Hindsholm (Fyn). 1887 blev han ansat ved *Det finske Landbrugsselskab* i Salo, og fra 1890—1902 var han dyrlæge ved Finske Dragonregimentet (chef for beslagssmedien, forstander for feltskærerskolen). Foretog flere rejser til Rusland for at studere det russiske remontvæsen.

I 1919 flyttede han til Danmark og bosatte sig i Frederiksværk, død i Roskilde.

Mig bekendt, har fire danske personer været i Rusland, før de fik gennemført deres veterinæruddannelse herhjemme.

1. *Joachim Erdmann Nicolaus Schnittger* (1788—1853) var i Rusland som feltskærer i Napoleons hær. Blev dyrlæge 1825, praktiserede ved Kalundborg og i Sdr. Tranders, hvor han endte som krohvært.

2. *Oluf Bendz Olsen* (1834—1885) deltog i Krimkrigen 1855 som medlem af fremmedlegionen. Dyr lægeeksamen 1864, hvorefter han praktiserede i Tommerup til 1870. Derefter dyrlæge i fransk kolonitjeneste 1873—1875 og resten af sit liv i Osted ved Roskilde.

3. *Ejnar Christiansen* (1900—1970) var telegrafist i Store Nordiske Telegraf selskab 1920—1928 med udstationering i Vladivostok og Leningrad. 1937 tog han veterinæreksamen og har derefter arbejdet som dyrlæge i Skjern, Kalundborg og Struer.

4. *Knud Christian Nielsen* (1891—1976) har opholdt sig i Rusland i tiden omkring første verdenskrig som militær intendant. 1924 blev han dyrlæge, 1938 overdyrlæge i Kalundborg, hvor han virkede til 1961. Et aftalt interview med ham kom desværre ikke i stand på grund af hans sygdom og død.

Fig. 86. Oluf Bendz Olsen.

Fig. 87. H. V. Graae.

Johann Casper Dreyer

Foruden de omtalte veterinærer skal det nævnes, at Veterinærskolens beslagmester *Johann Casper Dreyer* også har tilbragt nogen tid i Rusland. Han er født i Süssel i Holsten og ankom til Veterinærskolen d. 1. april 1801. Han blev indskrevet (under nr. 446) som beslagsmed og blev d. 29. og 30. marts 1804 eksamineret til mestersvend (eksamen bestået). Fra samme år var han ansat som beslagmester ved Veterinærskolen (*V.K. 1804*, 18).

1813

Den 21. maj 1813 fik han et brev fra prof. Erik Viborg (se *Bilag 7 a*, p. 234 her), hvor Viborg i 6 punkter opremser og indskærper de forskellige forpligtelser, som påhviler *Dreyer* som skolens beslagmester^{VI.10}.

Hvad han derefter foretog sig, ved jeg

ikke^{VI.11}, men i 1892 var han i Skt. Petersborg, hvor det danske gesandtskab prøvede at skaffe oplysninger om ham til brug ved en ansættelse (se *Bilag 7 b*, og svarene fra Danmark, *Bilag 7 c* og *7 d*). Hans videre skæbne har jeg ikke kunnet opspore^{VI.12}.

^{VI.10} *Johann Casper Dreyer* var mere end en almindelig beslagmester, han har udformet den *smalle Dreyerske hestesko* og har konstrueret en hakkelsesmaskine (...*Et Prøvestykke, som koster mig uhyre meget Arbejde og Mange Penge ud af min Lomme...*, *F.K. 1819*, 357).

^{VI.11} fra 1814 var skolens beslagmester *Chr. Gjerløv Pedersen*.

^{VI.12} i et brev fra Jessen til Bergmann (dat. 4/16 oktober 1830 nævnes en *Dreier*, se note 236, muligvis beslagmester *J. C. Dreyer* eller dyrlæge *Detlef Hinrich Dreyer* (se kap. V.8, p. 61 her)).

VII. ANDRE KONTAKTER

VII.1. *Kontakter mellem personer*

Allerede før den danske veterinærskoles oprettelse var der forbindelse mellem russisk og dansk naturvidenskab. Den senere professor i fysik ved Københavns Universitet, dr. med. *Christian Amadei Gottlieb Kratzenstein* (1723—1795, medicinsk eksamen 1746) var aktivt medlem af Det Videnskabelige Akademi i Skt. Petersborg fra 1748 til 1753, derefter flyttede han til Danmark, men deltog fortsat i Akademiets videnskabelige arbejde. Han var lærer for *Erik Viborg*, der blev immatrikuleret ved Københavns Universitet 1777.

I 1804 henvendte Det Videnskabelige Akademi i Skt. Petersborg sig til *Erik Viborg* i hans egenskab af botaniker med

anmodning om at få oplyst, om man kan bage *brød af norsk mos* (se *Bilag 9 a*, p. 241). Nogle år efter kom en forespørgsel om en metode til at *lufttørre grønne ærter*.

Men de mere intensive forbindelser kom først et par år senere, og det skete gennem den danske *Societas fautorum rei veterinariae* (Selskabet for Veterinairkyndighedens Fremme), hvor *Erik Viborg* var sekretær. I selskabets arkiv har jeg fundet materiale, der viser, at han ved flere lejligheder har korresponderet bl. a. med *Det videnskabelige Akademi* i Skt. Petersborg samt med de *Medikokirurgiske Akademier* i Moskva og Vilna, *Det økonomiske Selskab* i Skt. Petersborg, (se *Bilag 7*) og enkelte dyrlæger som f. eks. *Jürgen Schütt* i Skt. Petersborg.

1804

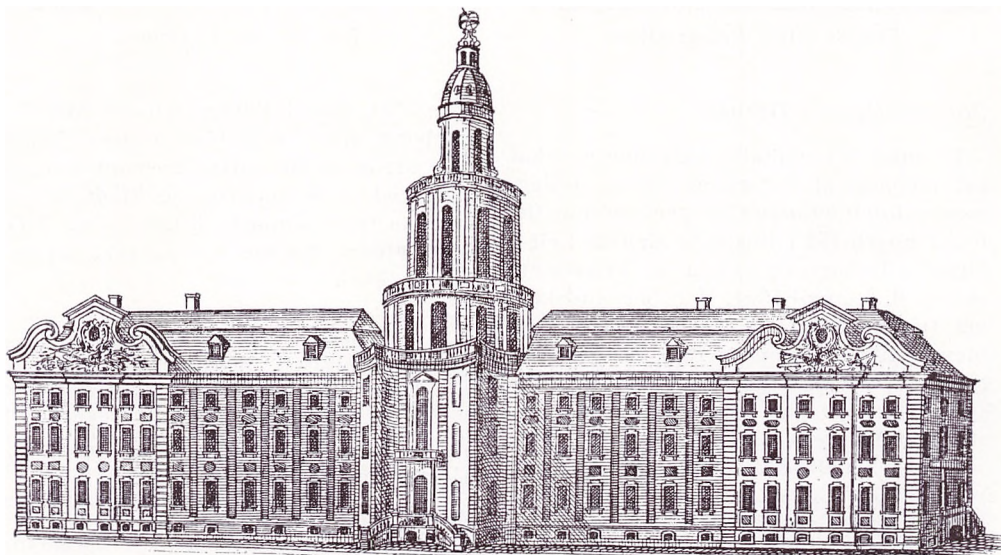

Fig. 88. *Det kejserslige Videnskabelige Akademi i Skt. Petersborg. Fra J. Weitbrecht: Syndesmologia sive historia ligamentorum corporis humani ... Petropoli (Skt. Petersborg) 1742.*

Dni 22te August: P. Jørgensen. 1826.
 Næst Kjøbenhavn. Bergmann.

Ljælle og uljælle mæbbens gjærteck vejdeu Ljælle
 ijs pænnaljsen dne uljæbbelige jstær Lænnel
 æt mæbbela sig nu Lænnel! Dne Ljælle oisjættel
 jala Lænnel mæd Lænnel; jame dne i Lænnel
 jiu Ljælle ullæu jiu mænnel mæddela jiu Lænnel
 Lænnel og no i dne Lænnel: æt og jiu Lænnel Lænnel
 jiu dne Lænnel i jiu Ljælle. Dne uljæbbelige jiu
 mæd mæddelaljsen æt jiu Ljælle æt Lænnel jiu
 dne Lænnel jiu dne Ljælle, dne jiu Lænnel jiu
 jiu Lænnel; æt æt og jiu Lænnel jiu dne Lænnel,
 jiu jiu Lænnel jiu jiu dne Lænnel jiu dne Lænnel
 jiu Lænnel jiu Lænnel mæd Lænnel Lænnel Lænnel,
 jiu dne jiu Lænnel og jiu jiu dne Lænnel dne
 jiu Lænnel jiu Lænnel. - Jæ jiu Lænnel, no
 Lænnel Ljæbbelig og uljæbbelig, og dne Lænnel
 Lænnel jiu Lænnel jiu dne æt jiu jiu Lænnel jiu
 jiu Lænnel Lænnel Lænnel jiu Lænnel, jiu Lænnel
 Lænnel - Lænnel. - Jæ dne Lænnel Lænnel Lænnel
 mæd jiu Lænnel Lænnel og dne Lænnel Lænnel æt jiu jiu
 Lænnel. - Jæ no æt Lænnel, æt jiu Lænnel dne Lænnel
 dne Lænnel jiu Lænnel jiu dne Lænnel æt Lænnel, jiu
 Lænnel mæd dne jiu Lænnel jiu, jiu mæd
 jiu jiu dne Lænnel jiu og dne Lænnel Lænnel Lænnel
 Lænnel Lænnel Lænnel. - Lænnel jiu dne jiu Lænnel
 Lænnel jiu Lænnel no Lænnel, æt jiu jiu Lænnel Lænnel
 dne Lænnel Lænnel Lænnel æt jiu Lænnel, æt jiu æt dne
 dne Lænnel Lænnel jiu Lænnel Lænnel Lænnel Lænnel
 Lænnel, mæd jiu dne Lænnel Lænnel Lænnel jiu Lænnel
 dne Lænnel Lænnel Lænnel jiu dne Lænnel Lænnel
 Lænnel no Lænnel Lænnel Lænnel; jiu Lænnel Lænnel
 Lænnel Lænnel Lænnel Lænnel Lænnel Lænnel Lænnel
 jiu jiu Lænnel i Lænnel; jiu Lænnel Lænnel Lænnel
 mæd jiu Lænnel Lænnel, mæd jiu Lænnel Lænnel Lænnel

Fig. 89. P. Jessens brev til hans kollega H. P. Bergmann, dat. 22. august (3. september ny stil) 1826. (Orig. på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

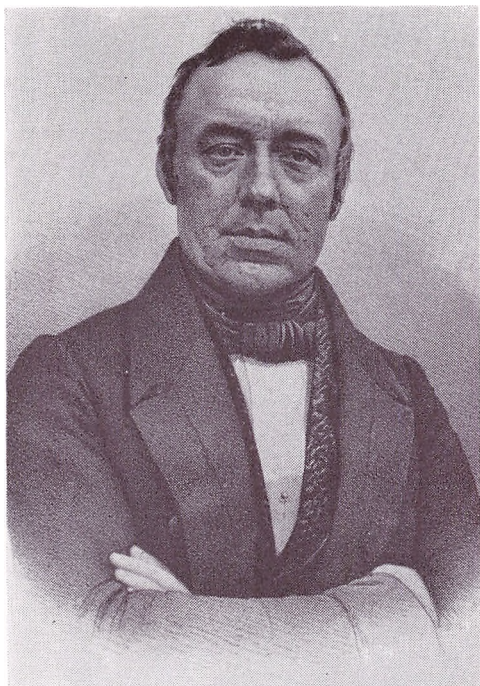

Fig. 92. *Gustav Michelsen. Litografi af I. W. Tegner. Erh. Børentzen & Co. Lith. Inst. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).*

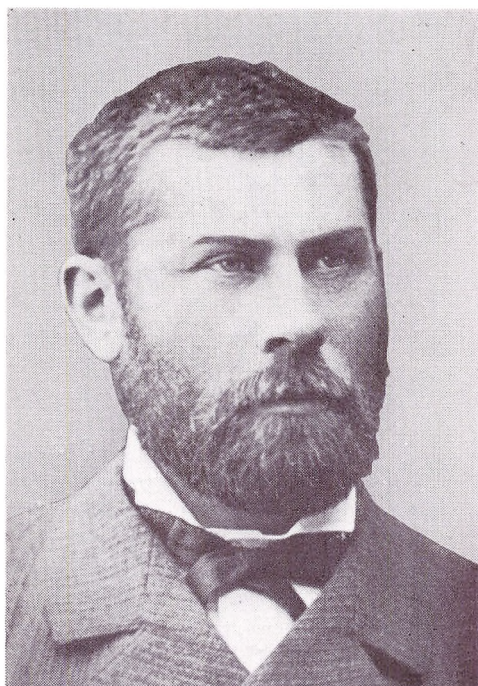

Fig. 93. *Chr. G. S. Engelsen (1885). Fotograf ukendt. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).*

har opholdt sig i udlandet (Tyskland, Ungarn), da han korresponderede med Jessen og brevene måske derfor ikke findes i Danmark.

Professor ved Dorpat Universitet, antropologen, dr. med. *Chr. Hermann Ludwig Stieda* (1837—1918) og professor ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole *Harald Krabbe* (1831—1917) kendte hinanden personligt og korresponderede om faglige emner (se *Bilag 14 a—14 i*). Da Stieda i 1884 måtte forlade Dorpat Universitet, var en af ansøgerne til den ledige stilling den danske zoolog *Johan Erik Vesti Boas* (1855—1935). Stieda blev anmodet om at forhøre sig hos Krabbe om Boas's kvalifikationer (se *Bilag 14 i*); hvad Krabbe svarede, ved jeg ikke, men

stillingen i Dorpat tilfaldt en anden, og Boas blev 1885 ansat som docent og i 1903 som professor i zoologi ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og blev således Krabbes efterfølger.

Dyrlæge *Chr. G. S. Engelsen* havde fra 1884 til 1906 brevveksling med professorerne *Harald Krabbe* og *Bernhard Bang*. De 33 breve + 1 manuskript (Om Hundegalskab) blev udgivet af *I. Katić* (1974^{VII.1}).

VII.1 *Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang 1884—1906. Veterinære iagttagelser og kulturhistoriske billeder fra det gamle Rusland. København 1974, 163 pp.*

Fig. 95. Carl Mæhl.

Dyrlæge Carl Mæhl korresponderede også i en lang årrække med professor Harald Krabbe. Disse breve^{VII.2}, ialt 33 + 3 artikler, er ligeledes udgivet af I. Katić (1975). Mæhl har også korresponderet med St. Friis, der var redaktør for *Månedsskrift for Dyrlæger*. Da Mæhl døde i 1930, var det St. Friis, der skrev hans nekrolog i dette tidsskrift.

^{VII.2} Breve fra Carl Mæhl til Harald Krabbe 1886—1916. Set og oplevet i Rusland som borger og veterinar. København 1975, 143 pp., hvori følgende tre beretninger fra Rusland: Løsgjængeriet og Omstreiferiet i Rusland, pp. 77—103. Markedet i Nischnii Nowgorod, pp. 105—122. Min Reise til Bui, pp. 123—125.

Fig. 96. N. Bruun-Pedersen.

Docent i veterinær retslære N. Bruun-Pedersen (1839—1898, veterinæreksamen 1864) har korresponderet med professor K. Gappich ved veterinærinstituttet i Dorpat om den russiske lovgivning vedrørende husdyrhandel (N. Bruun-Pedersen, 1898/1899).

Under gennemgang af Bernhard Bangs privatarkiv på Rigsarkivet (pladssignatur 5078) har jeg fundet to visitkort (se Fig. 99) fra dyrlæger ansatte i kejserlig russisk veterinærforvaltning. Påtegning af kortene fører ikke til opklaring om, hvor kortene blev overgivet eller sendt til B. Bang. Hvis de var i Danmark, har de sandsynligvis besøgt prof. Bang for at drøfte erfaringer vedr. tuberkulosebekæmpelse i Danmark.

*** Отъ Королевской ветеринарной и сельскохозяйственной высшей школы въ Конейгагенѣ.**

«Die Veterinair-Fachlehrer der dänischen Hochschule senden herzliche Glückwünsche zur 50-jährigen Feier des Dorpater Veterinair-Institutes.

Bang, Becker, Brun-Pedersen, Goldschmidt, Henriques, Jensen, Krabbe, Mørkeberg, Sand.»

1898

Fig. 97. I 1898 fejrede Veterinærskolen (fra 1873 Veterinærinstitut) i Dorpat 50 års jubilæum. I den anledning sendte lærerne i de veterinære fag ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole dette telegram. Fra K. Gappich & Ja. Negotin: Pjati-desjatiletnij jubilej Jur'evskogo Veterinarnogo Instituta 14. januarja 1898. Jur'ev 1898.

Fig. 98. Lærere ved Den kgl. Veterinærskole ca. 1895 (udsnit). Foto E. Møller. Fra venstre til højre: Overdyrl. P. B. Rasmussen, Kødbyen (praktisk kødkontrol), A. V. Mørkeberg (kirurgi), doc. E. Becker (beslaglære), lektor H. Goldschmidt (husdyrbrug), prof. B. Bang (speciel patologi og terapi, Stationær klinik for større dyr), lektor G. Sand (fødselshjælp, Amb. klinik), doc. N. Bruun-Pedersen (veterinær retslære), lektor C. O. Jensen (alm. patologi og patologisk anatomi, Stationær klinik for mindre husdyr), lektor V. Henriques (fysiologi), docent E. Gottlieb? (farmakologi), assistent S. Pauli (histologi).

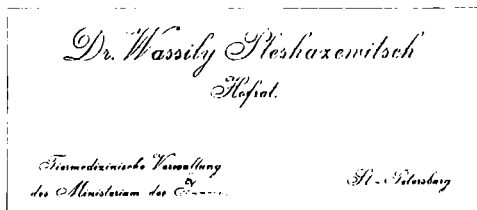
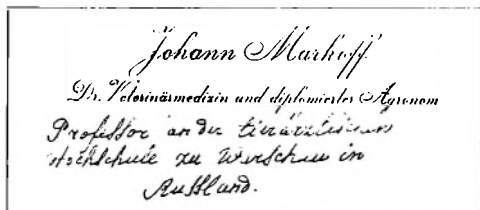

Fig. 99. To visitkort fundet i B. Bangs privatarkiv på Rigsarkivet.

Fig. 100. V. K. Milovanov.

1902 Akademik (Akademimedlem) V. K. Milovanov (* 1902) regnes som den egentlige igangsætter af den kunstige sædoverføring i moderne husdyravl. Hans konstruktion af den kunstige vagina til tyr (1931) var en nødvendig forudsætning herfor, og hans lærebog i kunstig sædoverføring hos husdyrene (5. udg. 1940^{VII.3}) blev en vigtig inspirationskilde for en række forskere i den vestlige verden.

1940 E. Blom (1950) benyttede således en idé fremsat af V. K. Milovanov (1940) til inddelingen i primære og sekundære spermieabnormiteter i sit disputatsarbejde^{VII.4}. Fra 1946 og til dato er der mellem København og Moskva foregået en regelmæssig korrespondance og udveksling af

^{VII.3} V. K. Milovanov: Iskusstvennoe osemenenie sel'skochozjajstvennych životnych. 5. omarb. udg. Moskva 1940, 367 pp.

^{VII.4} E. Blom: Om bedømmelsen af tyresperma specielt med henblik på anvendelsen ved den kunstige sædoverføring. Kbh. 1950, 223 pp.

publikationer. Et af resultaterne af denne korrespondance har været konstateringen af den russiske prioritet til den nu meget benyttede *differentialfarvning* af levende og døde spermier ved hjælp af eosin (Morozov, 1938) — fire år før metoden blev beskrevet i den vestlige verden.

Milovanov har i en senere udgave af sin lærebog (1962^{VII.5}) benyttet tabeller og illustrationer vedrørende spermaundersøgelsesmetoder fra Bloms disputats (fig. 16, p. 76 og fig. 46, p. 124)^{VII.5}. Ved den 5. Internationale kongres for husdyrenes reproduktion i 1964 i Trento (Italien) havde Blom lejlighed til at træffe akad. V. K. Milovanov og dennes hustru, professor Irene I. Sokolovskaja, der ligeledes er en højt anset forsker inden for dette specialområde.

Tre år senere i maj 1967 lykkedes det E. Blom under et FAO seminar i USSR at aflægge forskerparret et besøg såvel i deres Institut for reproduktionsbiologi som i deres private hjem i Strelkovo syd for Moskva. Det blev ved den lejlighed opklaret, at et af Bloms tidlige arbejder: *Komparationskammeret* (1946) var udkommet i en russisk udgave i 1947^{VII.6}.

Samme år (1967) findes der i et jubilæumshæfte af det russiske tidsskrift *Životnovodstvo* (Husdyrbrug) en oversigtsartikel med titlen: De internationale forbindelser mellem videnskabsmænd bliver stadig stærkere — forfattet af prof. Irene Sokolovskaja. Heri beskrives på en meget smuk måde den her refererede mangeårige udveksling af videnskabelige resultater mellem Danmark og USSR, og et portræt af dr. E. Blom afslutter artiklen. (E. Blom, Personlig meddelelse 1978).

^{VII.5} V. K. Milovanov: Biologija vosproizvedenija i iskusstvennoe osemenenie životnych. Biologo-zootehničeskaja monografija. Moskva 1962, 695 pp. (Husdyrenes avlsbiologi og kunstige inseminering).

^{VII.5} de omtalte billeder er placeret på pp. 422 (Katalase prøve) og 435 (Klassificering af spermier) i Milovanovs bog.

^{VII.6} se fig. 124 og 125, p. 132 her.

1968

Ved udarbejdelse af en bibliografi over paratuberkulose (Johnes disease)^{VII.7} har *Ivan Katić* indsamlet og bearbejdet ialt 1234 referencer, hvoraf 133 russiske. Da det ikke var muligt i alle tilfælde at verificere russiske indførsler i danske eller andre biblioteker i nabolandene, måtte de ikke komplette titler m. m. verificeres i russiske biblioteker. En uvurderlig hjælp er fra 1962 til 1968 ydet af professor, dr. *Ch. Š. Al'meev* (*19 ?), Riga, senere L'wow og af videnskabelig medarbejder ved Unionens Institut for eksperimentel veterinærvidenskab (Vsesojuznyj Institut eksperimental'noj veterinarii, (V.I.E.V.) *V. E. Ščurevskij* (* 1908) o. a., der begge velvilligt har verificeret og suppleret det oprindelige materiale med nogle mig ukendte russiske videnskabelige arbejder om paratuberkulose.

^{VII.7} *Bibliography of literature on Johnes disease (paratuberculosis) 1895—1964*. København 1969, XXXII + 162 pp.

Fig. 101. *Ch. Š. Al'meev*, foto 1967. (Orig. i privateje).

Fig. 102. *V. E. Ščurevskij*.

Af de to ovennævnte videnskabsmænd har jeg tillige modtaget materiale i form af særtryk til udarbejdelse af bibliografiens *Supplementum*^{VII.8}, der omfatter perioden 1965—1976, og som udkom i 1976 1977.

Det skal tilføjes, at flere russiske biblioteker også har været mig behjælpelige med at supplere materialet vedrørende litteratur om paratuberkulose med diverse artikler fra mindre kendte tidsskrifter på russisk, for det meste modtaget som mikrofilm.

^{VII.8} *Bibliography of literature on Johnes disease (paratuberculosis) 1965—1975*. Supplementum to *Bibliography of literature on Johnes disease (paratuberculosis) 1895—1964*. *Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Årsskrift 1977*, 110—154.

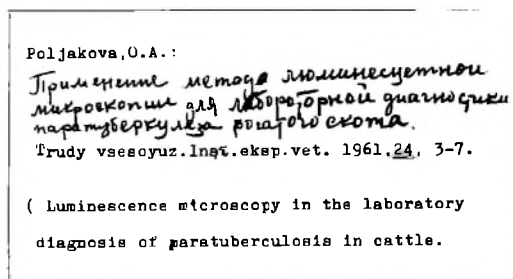

Fig. 103. Eksempel på udfyldning af inkomplet reference.

1961.
 Кокурин Г. П. и Меланцева В. И.
 Патологоанатомические изменения
 при паратуберкулезном энтерите
 овец. Журнал микробиологической и
 паразитологической науки
 Международной конференции по
 паразитологической анатомии с/х
 животных. 1961. стр. 309-317
 Воронеж.

Fig. 106. Professor Julius Tehver.

Fig. 104. Eksempel på en ny indførsel, der ikke var mig tidligere kendt. (En kongresberetning afholdt i 1961 i Voronež, USSR). Håndskriften er prof. Al'meevs.

Dorpat Veterinærskoles bibliotek, Det videnskabelige Akademis bibliotek i Leningrad, USSR's Landbrugsbibliotek i

Moskva og Kazan Veterinærskoles bibliotek har været mig meget imødekomende ved mine anmodninger om at få tilsendt bøger, artikler, fotografier og andet materiale, som jeg har benyttet ved udarbejdelse af denne monografi; flere fotografier og endda hele mikrofilmmede bøger har jeg fået lov at beholde.

Ved udgivelsen af de tre brevsamlinger fra danske dyrlæger i Rusland (Engelsen, Mæhl, Jessen) var der forskellige lakuner, der skulle udfyldes (oplysninger om biografiske data og lign.). Ved sådanne lejligheder har jeg flere gange henvendt mig til den prominente veterinærhistoriker i Dorpat, prof. Julius Tehver (* 1900), der altid beredvilligt har besvaret mine spørgsmål.

Prof. Tehver er også medlem af Honorary Editorial Board of *Historia Medicinae Veterinariae*, der udgives i København, og hans engelsksprogede artikel om Dorpat Veterinærskolens 125-års jubilæum i 1973 blev anvendt ved udsendelse af HMV's prøvenummer i 1976. Af hans tidligere forbindelser med Danmark bør nævnes, at han i sin egenskab af professor i anatomi, histologi og reproduktionsfysiologi ved flere lejligheder har sendt fagbøger til prof. Edv. Sørensen, der efter dennes død er skænket til Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek. I de seneste par år har DVJB og I. Katić modtaget flere af J. Tehvers bøger direkte fra forfatteren.

К. МА 196 г. Лания час.
 № Чит. билета Фамилия читателя
 Шифры 1941к
1361
 Автор Вишневский П.П.
 Фамилия и инициалы
 Заглавие Паратуберкулезный энтерит рогатого скота (болезнь Коне)
 Том, вып. _____
 Место и год изд. М., 1941
 Дата заказа 27.7.67г.
 Подпись _____ Вол. ел. 1 кн.
 Сро́к Одноразовый пользования книгой 1 месяц.
 Библиотека Академии Наук СССР
 Междугородный рабочий центр
 Библиотека работников
 Библиотека работников каталога

Fig. 105. Følgeseddel ved lån af litteratur fra USSR.

VII.2. Internationale veterinærkongresser

På en række internationale og nationale veterinærkongresser og -møder siden 1863, da den første internationale veterinærkongres blev afholdt i Hamburg, var der lejlighed til at etablere kontakter mellem de danske og russiske kongresdeltagere.

Nogle gange kan man gennem diskussionsprotokoller direkte påvise, at medlemmer af de to delegationer har udvekslet meninger og diskuteret faglige problemer på det officielle niveau. Andre gange må vi nøjes med at konstatere, at der var mulighed for kontakter og formode, at kontakt mellem medlemmer af den danske og russiske/sovjetiske delegation har fundet sted, men mere uofficielt f. eks. i pauser, under selskabelige sammenkomster o. lign. som f. eks. mellem B. Bang og K. Gol'cman i Holland i 1909.

1863 1. Hamburg 14.—18. juli 1863

Fra Rusland deltog hofdyrlæge *Alex. Undritz*, Skt. Petersborg og statsråd *A. Unterberger* samt Coll.-Rath. *F. S. Unterberger*, begge fra Veterinærskolen i Dorpat. Med tysk grundighed nævnes i kongresberetningen, at også direktøren for veterinærskolen i Charkov, *Napoleon Halicki* var til stede, men først nåede frem ved kongressens afslutning.

Kongressens emne, kvægpesten, var meget aktuelt og særdeles interessant, ikke blot for den danske og den russiske delegation, men også for andre deltagere. Datidens førende forsker på kvægpestens område, professor *P. Jessen*, var ikke til stede, han var optaget med kvægpestforsøgene i de russiske steppeområder.

Unterberger forelagde *P. Jessens* resultater vedrørende forsøgene med vaccination mod kvægpest. Den danske delegation (stabsdyrlæge *D. G. Ringheim*, prof. *H. V. Stockfleth*, hans broder, praktiserende dyrl. *J. F. Stockfleth* m. fl.) VII.8'

har sikkert med interesse lyttet til disse meddelelser, da emnet var ikke uden betydning for Danmark.

Man tør håbe, at der var glæde også i den danske lejr, da professor *J. Gamgee* i sin rapport nævnte følgende: *Dem Herrn Staatsrath und Professor Jessen zu Dorpat und auch der kaiserlichen russischen Regierung kann man des Lobes nicht genug zollen für den Eifer, womit Sie die Aus- und Einfuhr von Vieh, welches die Rinderpest schon bestanden hat, und jene schreckliche Seuche daher nicht weiter verbreiten kann — befördern, aber dennoch ist es unstreitig, dass, mit Bezug auf die Lungenseuche, die Maul- und Klauenseuche, und die Schafpocken, eine sträfliche Nachlässigkeit unter Viehhändlern und Züchtern der verschiedenen Länder noch gegenwärtig herrscht.*

Ad Amtlicher Bericht . . . 1863, Bilag II a, p. 14.

2. Wien 21.—27. august 1865

1865

Kongressens hovedpunkt var igen kvægpest. En af de mest prominente deltagere var kejserlig virkelig statsråd, professor *Peter Jessen*. Fra Danmark deltog alene professor i veterinærrettsmedicin *Hans Chr. Tscherning* VII.9', formand for Det ve-

VII.9' *H. C. Tscherning* (1804—1886, farmaceutisk eksamen 1822, kirurgisk eksamen 1829, veterinæreksamen 1836), der — ifølge hans dagbog — samtidig opholdt sig i Altona, synes ikke at have deltaget i kongressen.

VII.9' *H. C. Tscherning* har gennem mange år (1837—1838 og 1851—1872) ført dagbog — desværre med en næsten ulæselig håndskrift; for tirsdag 22. august 1865 har jeg fundet noteret følgende:

Tirsdag 22. August. I Dyrlæge-Mødet præsenterede Professor, Medicinalraad Fuchs — som selv leverede mig sit Portrait — for Stat[s]raad, Professor Unterberger fra Dorpat og for Medicinalraad Wörtz fra Stuttgart . . .

. . . Efter Middag var jeg paa Veterinair-skolen hos Prof. Pillwax i Comité ang.

Fig. 107. En del af deltagerne i den 1. Internationale veterinærkongres i Hamborg 14.—18. juli 1863.
Foto: A. Noack. Orig. De veterinærhistoriske Samlinger Kbh.
Anden række fra venstre nr. 4 prof. H. V. Stockfleth, nr. 10 hans broder J. F. Stockfleth fra Aalborg.
Navnene på samtlige afbildede personer findes i Berliner tierärztliche Wochenschrift 1914, 30, 568.

Fig. 108. I august 1865 deltog H. Chr. Tscherning i den 2. Internationale Veterinærkongres i Wien, hvor han mødte flere russiske dyrlæger og blandt dem også Peter Jessen. Her ses Tscherning (bageste række i midten) med et hold veterinærstuderende fotograferet sandsynligvis sommeren 1865. Billedet blev taget på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole foran Nordre sidebygning. H. V. Stockfleth er også med på billedet (2. række, 1. l. v.). Fotograf ukendt. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

terinære Sundhedsråd. Tscherning og N. Halicki, Charkov, tog del i diskussionen om karantæne for kvægpesten, Tscherning kunne ikke tiltræde Halickis ønske om en karantæne på 10 dage. Jessen blander sig også i diskussionen, måske lidt irriteret

en Hundeholds-Lov, med Prof. Nussion fra Brusseler-Skolen, Politidyr læge Sondermann fra München, Prof. Fürstenberg fra Eldena, Professor Fuchs fra Carlsruhe, Excellence Statsraad og Prof. Jessen fra Dorpat og Prof. Leizinger fra Dresden. — Man var meget imødekommende mod mine Bemærkninger, men det smagte ikke rigtigt, at jeg var imod Hundemundkurve i Almindelighed. —

over sin landsmand Tschernings indlæg, og først derefter besluttede man sig for en karantæne på 10 dage (p. 163). En del af deltagerne kunne dog ikke overbevises, bl. a. Tscherning (p. 40), og de stemte imod resolutionen (p. 40), jfr. *Amtlicher Bericht . . . 1865*.

Kongressen takkede Jessen for hans indsats for at løse problemerne omkring kvægpestens inkubationstid, men han henviste blot til afstemningsresultatet. (*Sie haben mich in dieser Versammlung durch ein anerkennendes Votum geehrt*).

Der var også diskussioner mellem P. Seifmann fra Warszawa, dengang høren-

de under Rusland, og Tscherning, København, om huderne af får var smittefarlige (kvægpest!).

1867 3. Zürich 2.—7. september 1867

På programmets øverste punkt stod igen kvægpest. Fra Danmark deltog professor S. H. O. Bagge og dyrlæge L. W. Oppermann, og fra Rusland bl. a. J. Ravič, Skt. Petersborg.

Ruslands delegerede, J. Ravič, som var Jessens medarbejder, informerede deltagerne om de nyeste russiske forsøgsresultater vedr. kvægpest. Til kongressen havde P. Jessen indsendt en anmodning om, at man skulle danne en *international kommission* til undersøgelse af kvægpesten i de lande, hvor denne sygdom var permanent til stede.

1883 4. Bruxelles 10.—15. september 1883

Russerne synes ikke at have sendt repræsentanter til denne kongres. Dette skyldes sandsynligvis den nye politiske situation i Rusland, der førte til mere isolationisme og fremhævelse af alt, som var russisk. Fra Danmark deltog bl. a. S. H. O. Bagge. Kongressens emner var veterinærvæsenets tilstand og ordning, kontagiøs pleuropneumoni, tuberkulose samt ret for veterinærer til at dispensere medicin. Kongressens beretning indeholder også en oversigt over undervisningen ved forskellige veterinærskoler.

1889 5. Paris 2.—8. september 1889

Fra Danmark deltog bl. a. prof. B. Bang. Fra Rusland var bl. a. dyrlæge Ch. I. Gelman (Skt. Petersborg) og prof. E. M. Semmer fra Dorpat til stede.

Kongressens temaer var tuberkulose, kontagiøs pleuropneumoni, det internationale sanitære samarbejde (hovedreferat ved Ivan Neiman fra Skt. Petersborg), kødkontrol og udnyttelse af slagteaffald.

Fig. 109. K. v. Raupach.

6. Bern 16.—21. september 1895

1895

Professor B. Bang og professor E. M. Semmer, Dorpat, havde begge foredrag i den sektion, der handlede om tuberkulitets betydning som diagnostikum. Fra Rusland deltog også et par andre dyrlæger.

7. Baden-Baden 7.—12. august 1899

1899

Fra Danmark deltog professor B. Bang og 3-4 andre veterinærer. Også ved denne kongres var der russiske deltagere, f. eks. prof. K. M. Golc'man fra Kasan, prof. V. Nagorskij fra Skt. Petersborg, K. von Raupach fra Dorpat og V. S. Sobolevskij fra Skt. Petersborg. Det er sandsynligt, at Nagorskij og Sobolevskij ved denne lejlighed har drøftet muligheden af et senere besøg i Danmark (se kap. XII.14, p. 169 her).

8. Budapest 2.—9. september 1905

1905

Fra Danmark deltog en halv snes personer, bl. a. professorerne C. O. Jensen og B. Bang, konsulent Johs. Arup og dyrlæge J. Jørgensen Schmidt fra Kolding.

Den russiske delegation var på 16 personer, hvoraf bl. a. dyrlæge N. I. Ekkert og A. Vladimirov fra Skt. Petersborg, prof. M. F. Ivanov fra Charkov og prof. K. Gappich fra Dorpat.

Om husdyrforsikring i Danmark talte Johs. Arup. De danske resultater af tuber-

Fig. 110. En del af den russiske delegation ved den 9. internationale veterinærkongres i Haag 1909. Fra venstre til højre (s i d d e n d e): J. Kačinskij, Belinskij, V. L. Jakimov, N. I. Ekkert, N. N. Mari, M. P. Mari, K. M. Gol'cman. A n d e n r æ k k e: S. K. Živopiscev, I. I. Šukevič, S. Ja. Maevskij, K. G. Bol', A. A. Vladimirov, P. N. Andreev, S. N. Pavluškov, D. F. Konev, V. L. Semenov. T r e d i e r æ k k e: N. N., M. I. Romanovič, V. S. Sobolevskij, N. N., V. V. Mostynskij, N. D. Ball. Fra Veterinarija, Moskva 1973: 5, 4.

kulosebekæmpelse blev fremlagt af B. Bang. Om ensartede principper for bedømmelse af tuberkulin og mallein talte bl. a. A. Vladimirov fra Stk. Petersburg.

Mælk og malkehygiejne blev belyst bl. a. af professor Karl Gappich fra Dorpat.

Ved samme lejlighed blev der — for første gang — dannet en *permanent veterinærkomité* til at forberede den næste veterinærkongres, heri indvalgte bl. a. professorerne K. Gappich og B. Bang.

1909 9. Haag 13.—19. september 1909

Den 9. internationale veterinærkongres afholdtes i Haag i 1909; der deltog 1600 personer fra 44 nationer. Bernhard Bang holdt foredrag om *paratuberkulose* og kom også her i kontakt med russiske deltagere. På hjemrejsen efter kongressen besøgte en af disse, K. M. Gol'cman fra veterinærinstituttet i Kazan, B. Bang i København. Af årsberetningen fra veterinærinstituttet i Kazan fremgår, at han ved

den lejlighed fik et paratuberkulosepræparat med af B. Bang (se også p. 169 her).

Den 10. Internationale Veterinærkongres i London, der skulle afholdes den 3.—8. august 1914, blev afbrudt allerede den 4. august 1914, samme dag den var blevet åbnet, fordi den første verdenskrig brød ud. Mange delegerede måtte i største hast skynde sig hjem.

Den russiske delegation var sammensat af 9 personer, den danske af 13. Det er illusorisk at tro, at der var tid til reelt at etablere nogen kontakter i en sådan forvirret situation. Denne kongres synes at have været den sidste, som blev afholdt i den gamle ånd, der prægede det intime samarbejde mellem de europæiske lande, og ikke mindst Danmark og Rusland i mere end et århundrede.

De senere revolutionære begivenheder og omvæltninger har frembragt nye problemer, som de sovjetiske myndigheder i samarbejde med veterinærer måtte løse,

1914

*Fig. 111. Deltagere ved Den 9. internationale Veterinærkongres i Scheveningen ved Haag september 1909.
Efter originalen, udlånt fra biblioteket ved Veterinærskolen i Utrecht.*

Fig. 112. Den russiske parasitolog K. I. Skrjabin (1878—1977) og den danske professor H. Chr. Bendixen (1897—1976), her fotograferet sammen med fru Elisabeth Michailovna Skrjabina ved den 17. internationale veterinærkongres i Hannover, august 1963. Foto: Aa. Thordal-Christensen.

f. eks. udryddelse af smitsomme sygdomme (kvægpest 1920/1921!), mangel på egnet foder for at få forøget den animalske produktion, sabotage ved kollektiviseringen og en betydelig mangel på veterinærer og veterinærteknikere.

Om sådanne ting kunne man læse i tredivernes veterinære presse eller også høre lejlighedsvis på de senere veterinære kongresser som for eksempel den 11., der afholdtes igen i London i 1930, og hvor nye ansigter repræsenterede den russiske eller rettere nu det sovjetiske veterinærvesen, f. eks. *K. I. Skrjabin, I. V. Guinzburg* o. a. Men i tidens løb blev kongresserne også større og større og dermed måske mindre overkommelige. Nogle internationale veterinærkongresser blev afholdt udenfor Europa, som f. eks. den

12. (New York 1934) og den 19. (Mexico City 1971), hvad der heller ikke virkede fremmede for en større mødedeltagelse hverken fra Danmark eller USSR. Den anden verdenskrig gjorde isolationen endnu større.

Gode muligheder for at møde repræsentanter for det russiske officielle veterinærvesen, såvel før som efter den anden verdenskrig, var de årlige møder i den internationale organisation til bekæmpelse af husdyrenes smitsomme sygdomme (*Office international d'epizootie, O.I.E.*), som siden 1927 blev afholdt i Paris, samt de mere specialiserede møder arrangeret efter den 2. verdenskrig af FAO, O.I.E., W.H.O. og andre organisationer og ofte afholdt regionalt.

VII.3. Undervisningsmateriale af russisk oprindelse på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole

Danske veterinærer har under deres ophold i Rusland ikke glemt Danmark og deres lærere på Veterinærskolen. De mindedes sikkert ofte skolens lokaler, samlingerne, smedien, kørslen med ambulatorisk klinik og biblioteket. Under deres virke i praksis, i dagligdagens travlhed og på rejser har de sikkert fundet mange ting, som de mente kunne anvendes til at forbedre undervisningen af de nye studenterårgange. Lejlighedsvis har de derfor indsamlet og indsendt materiale til forskellige afdelinger ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. En hel del af disse effekter er heldigvis opbevaret og findes stadig tilgængelige. Blandt de flittigste indsendere af forskelligt undervisningsmateriale kan nævnes guvernementsdyrlægerne Chr. G. S. Engelsen og Carl Mæhl.

Anatomi / Zoologi

Erik Viborg og Frederik Carl Emil Nielsen medbragte fra deres rejse til Moldavien i 1796 bl. a. en vædder og nogle får. Kraniet af den 10 år gamle fedthalede vædder er indregistreret i protokol V. II, No. 28 b og findes stadig på KVL's Institut for husdyrbrug.

Samme sted er indgået følgende osteologiske præparater: hovedskal af en hingst fra Rusland, indgået i protokol 7. november 1862, donator ? (se *Tidsskrift for Veterinærer* 1862, 1. Række 10. Bind, p. 327), skelet af en mynde, ♂, født i Sibirien, bragt af en skibskaptajn (se *Tidsskrift for Veterinærer* 1868, 1. Række 16. Bind, p. 275) og et skelet af en 13 år gl. ulv, der kom til Danmark som 5-årig, fra Gatčina (kejslerligt slot sydvest for Skt. Petersborg), gave fra Zoologisk have i København (indgået 9. oktober 1886. Protokol, Det zoologisk-anatomiske Museum, KVL).

Fig. 113. Kraniet af den vædder, som F. C. E. Nielsen og E. Viborg købte i Moldavien i 1796. (Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Institut for husdyrbrug). Foto: I. Katić, 1979.

Harald Krabbe har i perioden 1876—1882 determineret et meget omfangsrigt parasitologisk materiale, bestående af arter af ordenen *Cestodes* (Bændelorme) stammende fra en russisk ekspedition til Turkmenistan under deltagelse af bl. a. Aleksej Pavlovič Fedčenko (1844—1873).

Krabbe (1882) skriver om dette arbejde følgende:

Siden Udgivelsen af „Bidrag til Kundskab om Fuglenes Bændelorme“ i Vidensk. Selsk. Skr., 5. Række, naturv. og mathem. Afd., 8. Bd. VI. 1869, har jeg haft Lejlighed til at undersøge de Bændelorme, som Fedtschenko havde samlet 1870—71 under et Ophold i Turkestan, i det jeg efter Professor R. Leuckarts Anmodning i 1876 bearbejdede denne Del af den afdøde russiske Naturforskers Universitetet i Moskau tilhørende Samlinger. Krigsbegivenhederne i Tyrkiet^{VII.9)} medførte, at Udgivelsen, der skulle ske paa Russisk, blev forsinket, og Afhandlingen, trykt i 34te Bind af Izvestija imperatorskago ob-

^{VII.9)} den russisk-tyrkiske krig 1877/1878.

6. *Taenia innominata* n. sp.

Longit. 20 mm. *Latit.* 1 mm.

Uncinulorum circiter 20 *longit.* 0,043 mm.

Hamuli embryonales longit. 0,013 mm.

Habitaculum. „*Pesotschnik*“ s. „*Travnik*“, in Turkestan (*Fedtschenko*).

Hos en Fugl, som paa Russisk benævnes *Pesotschnik* eller *Travnik* (formodentlig en Vadefugl), fandt *Fedtschenko* (Juli 1871) et par Bændelorme af henholdsvis 10 mm og 20 mm Længde samt en Strækning modne Led paa 15 mm. Paa en af dem fandtes Hovedet med fremstrakt Snabel (Fig. 2), hvis Kroge for største Delen vare tabte; der var 9 tilbage, af 0,043 mm Længde (Fig. 3), men i det hele har der formodentlig været omtrent 20. Kjønsaabningerne vare ikke tydelige. De modne Led vare 0,8 mm lange og 1 mm brede og indeholdt langagtige Æg (Fig. 4), hvis Hinde yderste løb ud i et Par betydelige Forlængelser, som for største Delen fandtes indskrumpede og forbjødede; Fosterkrogene 0,013 mm lange.

Fig. 114. En typisk beskrivelse af det parasitologiske materiale, som H. Krabbe har delermineret. A. P. Fedtchenko døde i 1873, og det er således Krabbes fortjeneste, at han gennem sin indsats ikke blot har reddet dette materiale, men også beriget zoologien qua beskrivelsen og udgivelsen af Fuglenes Bændelorme.

schtschestva ljubitelej jestestvoznanija, antropologiji i etnografii („Afhandlinger udg. af det kejserl. Selskab af Naturvidenskabens, Anthropologiens og Ethnografiens Dyrkere“, Moskau 1879), kom mig først i Hænde i Efteraaret 1881. Blandt de af Fedtschenko samlede Bændelorme vare adskillige fundne hos Fugle, og medens en Del af dem ikke tidligere vare beskrevne, var der ogsaa en Del andenshedsfra bekjendte Arter; men de gave dog et interessant Bidrag til Kundskaben om disse Snyltedyrs geografiske Udbredelse.

Hvad jeg saaledes siden 1869 har undersøgt vedrørende de hos Fuglene forekommende Bændelorme, fremtræder her samlet som et lille Tillæg til min tidligere Afhandling over dette Æmne.

En del af dette materiale er blevet konserveret og findes stadig opbevaret på

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Institut for Zoologi.

I 1884 har prof. *Chr. H. Ludwig Stieda*, Dorpat Universitet, som deltog i den 8. Internationale Medicinske Kongres i København, foræret Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles anatomiske og zoologiske samling *to kalvelunger*, præparerede med glycerin, så at de kunne opbevares uden væske og pustes op (se *Bilag 14 h* eller *Tidsskrift for Veterinærer 1884, 2. Række 14. Bind, p. 241*).

Her bør også nævnes nogle *fuglæg*, indsendt af *Chr. Engelsen*, indgået i den samme samling 15. okt. 1886:

1. *Haliaetus albicilla* (havørn)
2. *Aquila naevia* (= *A. pomarina*, lille skrigeørn)
3. *Buteo ferox* (= *B. rufinus*, ørnevåge)
4. *Grus virgo* (jomfrutrane)
5. *Ardea cinerea* (fiskehejre)

1884

Desuden sendte Engelsen *dyr* og *æg* til Universitetets zoologiske Samling (prof. Chr. F. Lütken), se *Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang...*, Kbh. 1974, pp. 72—73. De på side 73 samme sted omtalte *sandsten* er indgået i Mineralogisk museums samlinger i København (meddelt venligst af fru Anne-Liese Thomsen).

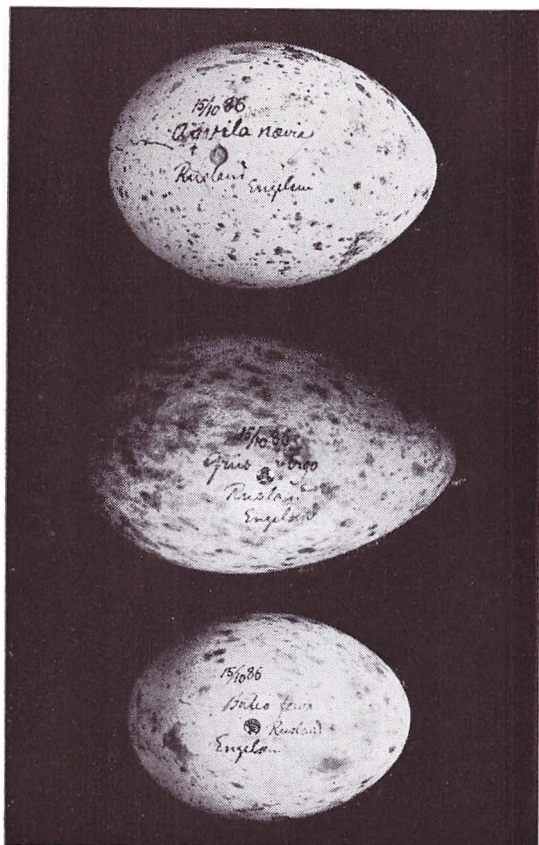

Fig. 115. Æggeskaller af *Aquila navia* (lille skrigeørn), *Grus virgo* (jomfrutrane) og *Buteo ferox* (ørnevåge) med påtegning 15/10 [18]86/Rusland/Engelsen, opbevares på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Zoologiske Institut. Foto: O. Martin 1973.

Patologi

Som omtalt i kap. VI.2 har G. Chr. With besøgt Rusland i 1845/1846. På denne rejse har han i Skt. Petersborg set flere sjældne *knoglepræparater* (spina ventosa)^{VII.10} af fuldblodsheste, hvoraf flere præparater er indgået i Veterinærskolens patologisk-anatomiske samling (With, 1848, p. 315).

Omkring 1880 har regimentsdyrlæge Hans Bagge fra Skt. Petersborg indsendt tre præparater til Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles patologisk-anatomiske samlinger, nemlig:

1. *luftørshoved* af en hest, opereret for lungepiben. Bendannelser har afsat sig på forskellige steder.

2. *melanotiske svulster* af en hest.

3. *halmstrå, befængte med svampe*;

disse stammer fra et russisk stutteri, hvor tidligere så godt som alle følhopperne havde kastet. Det oplystes, at hopperne jævnlige åd strøelsen, der var sortpletlet (svampedannelse). I *Tidsskrift for Veterinærer 1880*, 2. Række 10. Bind, pp. 79—80, findes flere oplysninger om disse tre præparater.

VII.¹⁰ ... eine Auftreibung des Knochens mit Auflockerung seines Gewebes, so dass eine Menge erweiterter blasenartiger Zellen bestehen, in welchen Eiter und Jauche enthalten sind. Die Oberfläche des aufgetriebenen Knochens ist rau, selbst mit Spitzen und anderen Auswüchsen versehen, und im Innern finden sich ausser den Zellen Fistelgänge und selbst grössere Höhlen; zuweilen ist auch an einer oder der anderen Stelle die Substanz knorpelartig erweicht oder auch von Caries oder Necrosis ergriffen. Das Ganze stellt also gleichsam eine Complication der verschiedenen Ausgänge der Knochenentzündung mit gleichzeitiger unregelmässiger Bildungsthätigkeit und mit schleichender Knochenentzündung dar. Fra C. H. Hertwig: *Praktisches Handbuch der Chirurgie für Thierärzte*. Berlin 1859, p. 207.

1884 Organer af kvæg, angrebet af *kvægpest*, hjembragte fra en rejse i Rusland af dyrlæge *G. F. Westring* er indgået i KVL's patologisk-anatomiske samling 1884 (*Tidsskrift for Veterinærer* 1884, 2. Række 14. Bind, p. 153).

1888 Knoglepræparater fra en ko, hvor *kode-, kron- og klobbenene* kun var enkelte, som *Chr. Engelsen* skriver, at han har sendt fra Minsk 1888, kunne jeg ikke opspore (*Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang*... Kbh. 1974, p. 79).

En *svulst* (odontom) af en hest (?) er skænket af guvernementsdyrlæge *Carl*

1893 *Mæhl* fra Niznij Novgorod i 1893, sandsynligvis har han selv medbragt den under sit ophold i Danmark i slutningen af 1892. (*Tidsskrift for Veterinærer* 1893, 2. Række 23. Bind, p. 267 og *Breve fra Carl Mæhl til Harald Krabbe*... Kbh. 1975, p. 35).

Husdyrbrug

I protokollen for *husdyrbrugssamlingen* (1884/1885, pag. 4, nr. 50—58) står, at ca. 10 billeder af russiske heste- og kvægracer *m. m.* er indgået i samlingen. Disse billeder er modtaget fra *Chr. Engelsen* med beskrivelser af de enkeltes præstatio-

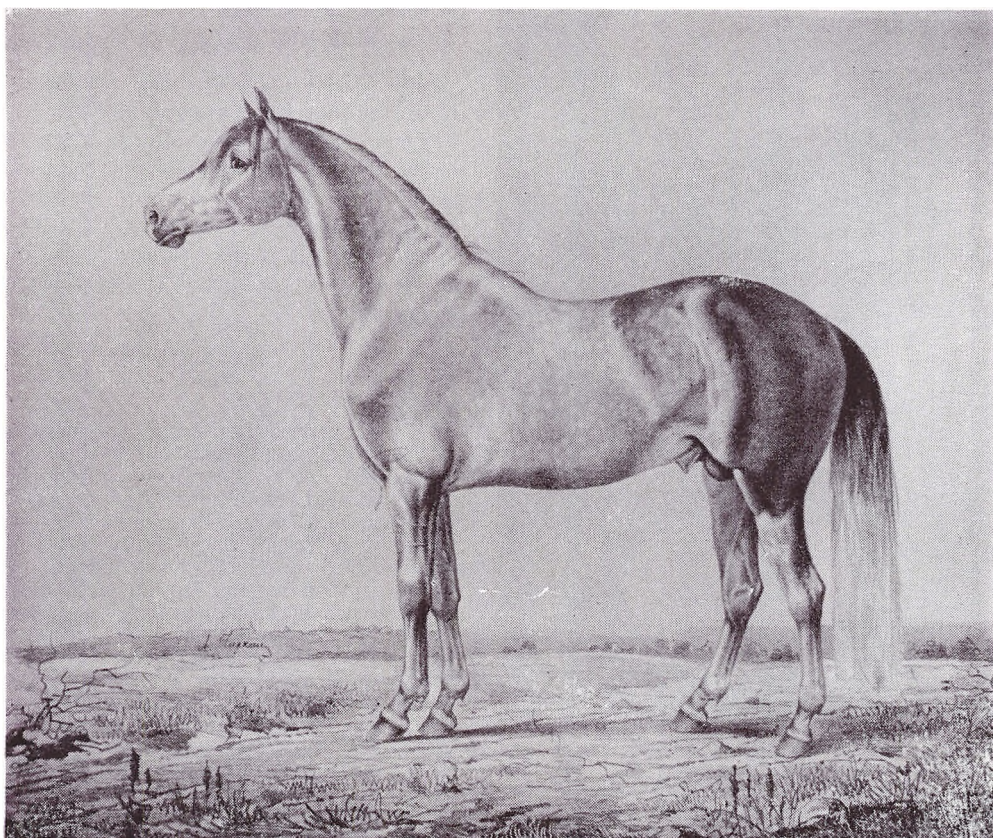

Fig. 116. *Bezimenka*, med påtegningen købt af en finsk elev 1874. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

Fig. 117. Fra: *Issledovanija sovremennogo skota*.
Foto fra omkr. 1880 (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

ner og ydelser. Desværre kunne jeg ikke finde denne gave trods eftersøgning i Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles forskellige samlinger (Institut for husdyrbrug, Afdeling for normal anatomi, Institut for zoologi), på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek og Nationalmuseets Etnografiske Samling. Tabet er dog ikke så stort, da Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek i omtrent den samme periode har anskaffet et russisk pragtværk *Les races chevalines avec une étude spéciale sur les chevaux russes*. Paris 1894, 316 pp. og atlas over russiske kvægracer: *Issledovannija sovremennogo skota*.

I et brev til Harald Krabbe skriver Chr.

Engelsen (Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang . . . , Kbh. 1974, p. 79), at han har indsendt en *kalmykisk rem*; denne kunne jeg ikke finde på KVL's institut for husdyrbrug.

I april 1898 har lektor i husdyrbrug ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole *Harald Naphtali Julius Goldschmidt* (1857—1923, agronomeksamen 1880, veterinæreksamen 1882) foræret Afdelingen for husdyrbrug en *russisk kanin*, lagt i skind.

Den kgl. Stald-Etats samling af seletøj m. m. har ingen russiske effekter af interesse for denne afhandlings emne, og *Tøjhusmuseet* heller ikke.

1898

Hestesko

Ad forskellige veje og ved forskellige lejligheder har danske og udenlandske dyrlæger og andre sendt Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Beslagsamling materiale, som de mente kunne være af interesse for forskningen og for undervisningen af veterinærstuderende og beslagsmede.

Carl Ludvig Helper, i nedennævnte protokol betegnet som *Helper jr.*, militærdyrlæge i Rusland, har i 1845 skænket en *engelsk bagsko mod smedning*, registreret i De veterinærhistoriske Samlingers Beslagnprotokol (i den videre tekst betegnet som *Prot.*) *afd. Y, p. 201 nr. 25 (2)*.

Året efter har Veterinærskolen modtaget en *russisk hestesko (med søm)* fra prof. *G. Chr. With*, der havde fået den under sit besøg på Veterinærskolen i Charkov i 1845/1846 (*Prot. afd. M, p. 121, nr. 62*).

Carl Helper har atter i 1853 skænket 1 *hestesko mod smedning* (engelsk mønster) med strygerem til KVL's beslagsamling (*Prot. afd. Y, p. 201, nr. 277*).

Også i 1860 er der indgået en *engelsk bagsko mod smedning*, muligvis også gave fra *Carl Helper* (*Prot. afd. Y, p. 201, nr. 164*).

En *forsko mod smedning* fra Skt. Petersborg er indgået i samlingen ca. 1870. Donator ukendt (*Prot. afd. Y, p. 201, nr. 47*).

En *strygesko* fra Skt. Petersborg er indgået ca. 1870, donator ukendt (*Prot. afd. Z, p. 205, nr. 147*).

I sektionen *Asiatisk normalbeslag (undt. skærping)* findes en *persisk hestesko*, skænket af statsråd, regimentsdyrlæge *Hans Bagge*, Skt. Petersborg. Den er taget fra en hingst, som den persiske shah i 1872 forærede den russiske zar (*Prot. afd. Q, p. 149, nr. 1*).

I 1893 fik beslagsamlingen af en ukendt donator to *hestesko* (normalbeslag undt. skærping) *fra de russiske Østersøprovinser* (*Prot. afd. M, p. 121, nr. 4 og 5*).

Russisk normalbeslag (undt. skærping) til en let kørehest eller en travser er 1894 skænket af guvernementsdyrlæge *Carl Mæhl*, Nižnij Novgorod. Hagerne er af karakteristisk russisk form (*Prot. afd. M, p. 121, nr. 1*).

Samme år har samlingen modtaget 3 *skærpede hestesko* fra de russiske Østersøprovinser (*Prot. afd. S, p. 162, nr. 13*).

Skærpet hestesko, opfundet af en russer, er skænket af guvernementsdyrlæge *Carl Mæhl* 1895 (*Prot. afd. S, p. 163, nr. 26*).

I 1897 har en ukendt donator skænket 2 *hestesko fra de russiske Østersøprovinser* (*Prot. afd. M, p. 121, nr. 2 og 3*).

En *hestesko fra Kaukasus* er skænket af docent i beslaglære ved veterinærskolen i Dorpat, *Valdemar Gutmann* og medbragt i 1908 af dyrlæge *Louis Bahr*. Ved samme lejlighed medbragte *Bahr to kinesiske hestesko*, som en russisk officer havde erhvervet i 1905 under den russisk-japanske krig (*Prot. afd. Q, p. 149, nr. 2 og 3*).

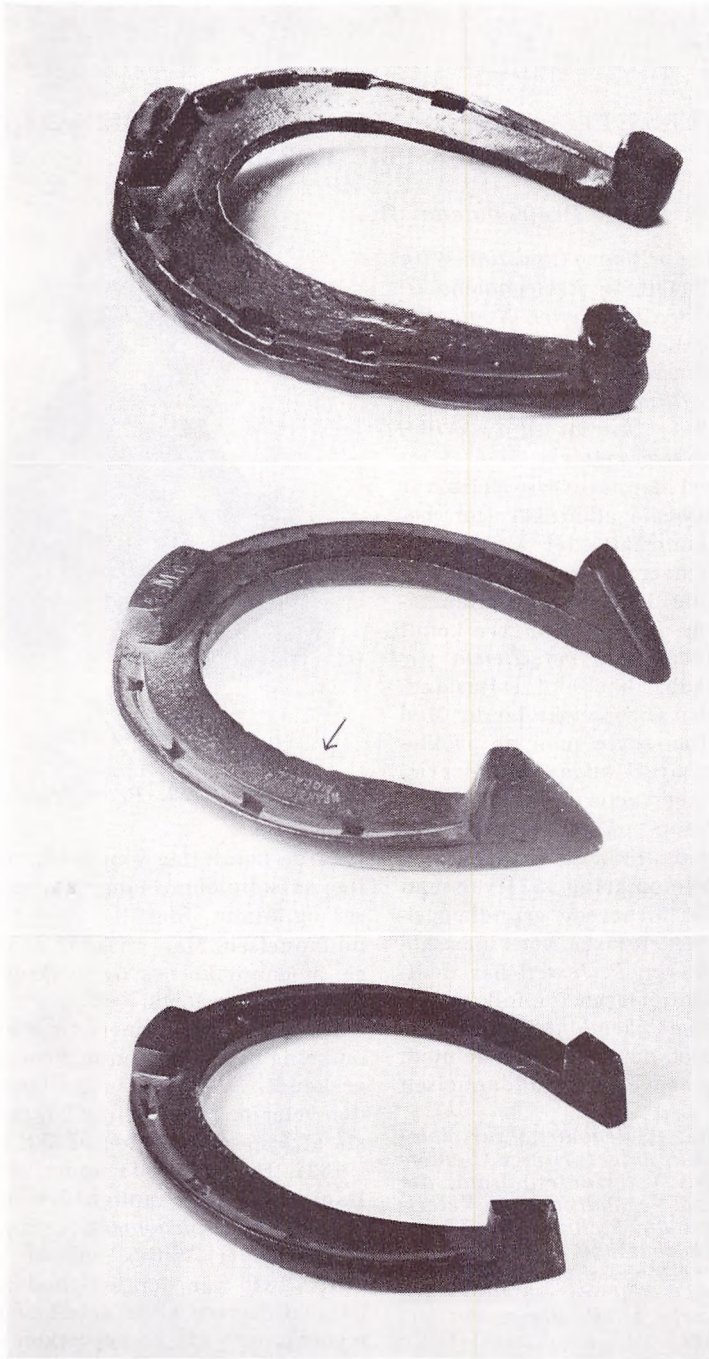
I samlingen findes også to *hestesko (forsko, vintersko)*, der stammer fra en russisk hest, indført hertil i 1912 (*Prot. afd. S, p. 164, nr. 65*).

En *hestesko fra Moskva* (normalbeslag undt. skærping) medbragt 1891 er skænket i 1917 af smedemester *J. Pedersen* (*Prot. afd. M, p. 121, nr. 6*).

Russisk artilleri for- og bagsko er 1916 sendt til Danmark som modeller ved eventuel leverance af hestesko til den russiske hær under verdenskrigen. Skænket 1918 af smedemester *P. Olsen*, København (*Prot. afd. M, p. 121, nr. 7 og 8*).

To sko af en beholdning på 3000, der af finnerne blev taget som krigsbytte fra russerne på det Karelske Næs 1941, er skænket af dyrlæge *Kjeld Wamberg*, der i 1941 gjorde tjeneste i den finske hær (*Prot. afd. Ø, p. 220, nr. 73*).

Søm til russiske hestesko er ved flere lejligheder indgået i beslagsamlingen, bl. a. i 1893.

*Fig. 118. Tre russiske hestesko. (De veterinærhistoriske Samlinger). Foto: O. Martin 1973.
Bemærk pilen, der peger mod ordet МОСКВА (Moskva).*

VIII. OVERSÆTTELSE AF DANSKE FAGLIGE PUBLIKATIONER TIL RUSSISKE FORMÅL

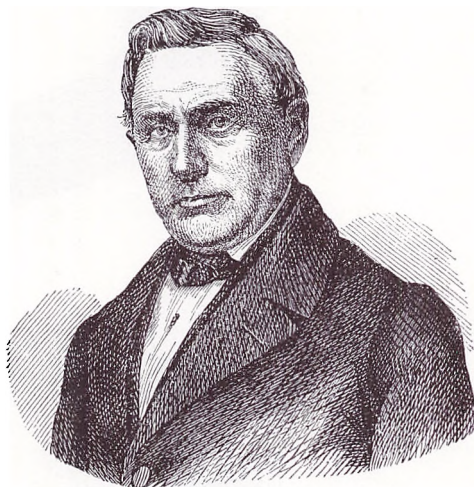
VIII.1. G. Chr. With: *Prolegomena*

1844 I 1844 blev den af *Georg Christian With* (1796—1861) forfattede *Prolegomena til Veterinairpropädeutiken eller Nogle Bemærkninger om Veterinairstudiet, Veterinairskolers Organisation og Bestyrelse, og Dyrlægernes Stilling som Statsborgere* (København 1841) oversat til tysk^{VIII.1}. *Peter Jessen* var oversætter.

Hensigten med denne oversættelse var at gøre den russiske administration bekendt med et materiale, der var baseret på danske erfaringer, og som virkede meget overbevisende. Lignende programmatisk skrifter var allerede tidligere kendt (*L. Bojanus*, 1805). *Ars veterinaria* var en ung videnskab, ikke blot i Rusland, men også i andre europæiske lande. Med den slags skrifter søgte man at proklamere, hvad der burde indgå i et undervisningsprogram for veterinærstuderende. At Rusland netop på dette tidspunkt trængte til et sådant skrift, er der ingen tvivl om. Allerede omkring 1834 var man for alvor ved at forberede grundlæggelsen af den første russiske veterinærskole^{VIII.2}. Oversætteren *P. Jessen* har dediceret bogen til ministeren for folkeoplysning grev *Sergej Semjonovič Uvarov* (1786—1855). Det, man især sigtede mod, var at påvise, at veterinæruddannelsen

^{VIII.1} tysk titel: *Prolegomena zur Veterinairpropädeutik, oder: Einige Bemerkungen über das Veterinairstudium, die Organisation und Verwaltung der Veterinairschulen, und die Stellung der Thierärzte als Staatsbürger*

^{VIII.2} denne meddelelse gav *P. Jessen* i et brev til prof. *C. Viborg* (se *Breve fra H. P. B. Jessen til H. P. Bergmann* . . . Kbh. 1977, p. 94).

P. Jessen

Fig. 119. *Peter Jessen*.

med de basale fag som fysik og kemi var lige så solid som mange andre uddannelser og kunne sidestilles med f. eks. lægeuddannelsen. Man ønskede at demonstrere, at empirikernes og kvaksalvernes tid definitivt var forbi.

En del af de nærmere omstændigheder omkring oversættelsen af *Prolegomena* . . . er kendt. *P. Jessen* fulgte med interesse den veterinære udvikling i Danmark efter sin afrejse fra Oldesloe til Skt. Petersborg i 1824. Han drøftede under sin rejse til Danmark i 1843 muligheden af en oversættelse af *Prolegomena* . . . med *G. Chr. With*. Under *With*'s ophold i Rusland 1845—1846 var der lejlighed og god tid til at diskutere visse afsnit af bogen. De medlemmer af kvægpestkommissionen,

Fig. 120. C. H. Hertwig.

Fig. 121. C. G. Prinz.

der befandt sig i Skt. Petersborg (C. H. Hertwig, C. G. Prinz, dr. Zachar) deltog også ved redigeringen af den tyske udgave sammen med With og Jessen. Oversættelsen udkom dog først i 1847 i København/Berlin (trykkested: København).

VIII.2. Remontekommissionens Betænkning

1874 I 1874 udkom *Remontekommissionens Betænkning* i *Ugeskrift for Landmænd* nr. 80, pp. 617—626, og samme år udkom den også i en tysk oversættelse^{VIII.3} i Dorpat. Den var oversat af P. Jessen, som også havde skrevet forord.

VIII.3. H. Krabbe: Lentočnye ...

Som omtalt i kapitel VII.3 har professor ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole Harald Krabbe (1831—1917, medicinsk eksamen 1855) artsbestemt en større samling parasitologisk materiale fra Rusland, indsamlet af A. P. Fedčenko, men da denne omkom ved en ulykke i bjer-

^{VIII.3} tysk titel: Die Remontierungsfrage in Dännemark. *Baltische Wochenschrift* 1874:47 (særtryk, 16 pp. med Jessens påtegning: Veterinær-Landbo-Højskolens Bibliothek) findes på DVJB.

gene, måtte Krabbe bearbejde og udgive materialet. H. Krabbes manuskript blev oversat til russisk af A. P. Bogdanov og udkom i Moskva i 1879 (*Putešestvie v Turkestan ... Izvestija Imperatorskago obščestva ljubitelej estestvoznanija ... tom 34, vyp. 1, 23 pp.* (se titelblad fig. 244, p. 265 her).

1879

VIII.4 H. Krabbe: Huspattedyrenes ... Bygning og Liv ...

I to breve til prof. H. Krabbe (se *Breve fra Carl Mæhl til Harald Krabbe ...*, Kbh. 1975, pp. 39 og 51) meddeler C. Mæhl, at han har påbegyndt en oversættelse af H. Krabbes anatomi^{VIII.4} til russisk. Denne oversættelse blev dog aldrig udgivet, da Mæhl på grund af travlhed m. m. ikke fik oversættelsen afsluttet.

ca.
1894

VIII.5. B. Bang: Tuberkulose

I november 1895 boede en russisk læge og dyrlæge, dr. N. Tschigajeff, Abastouman, Kaukasisk Rusland, på Bernsdorff slot, muligvis som medlem af det russiske

1895

^{VIII.4} H. Krabbe: Huspattedyrenes, særlig Hestens Bygning og Liv (Anatomi og Fysiologi) kort fremstillet ... Kbh. 1892, 194 pp.

kejserslige følge. I et brev til *B. Bang* (1848—1932, medicinsk eksamen 1872, veterinæreksamen 1873) anmoder han om tilladelse til at oversætte et af Bangs nyligt udkomne arbejder om kvægtuberkulose til russisk (se *Bilag 10 a* og *10 c*). I et svarudkast på fransk skriver Bang, at han ikke har noget imod dette (se *Bilag 10 b*), men vi ved ikke præcist, hvilke af de tre publikationer Tschigaiëff har valgt at oversætte, sandsynligvis den i *Bilag 10 b* omtalte oversættelse af *H. J. Gasse*, Geneve 1895 (*La lutte contre la tuberculose en Danemark*; foruden to afhandlingar af Bang var også den danske lov om bekæmpelse af kvægtuberkulose af 14. april 1893 inkluderet).

VIII.6. *N. Bjerrum: Kursus i uorganisk Kemi*

1935 *Niels Bjerrums* (1879—1958) *Kursus i uorganisk Kemi* udkom i 1935 på russisk under titlen: *Kratkij kurs neorganičeskoj chimii*. Oversættelsen er baseret på den tyske udgave: *Kurzes Lehrbuch der anorganischen Chemie*, Berlin 1933. Til den russiske udgave har prof. Bjerrum^{VIII.5} skrevet et specielt forord i februar 1935. Den russiske redaktør *I. Kazarnovskij* skriver i sit forord, at den russiske udgave af Bjerrums kemi er lidt udvidet i forhold til den tyske.

Foruden den omtalte russiske udgave, findes der også en *hviderussisk udgave*. Udgivelsesåret kender jeg ikke^{VIII.6}.

^{VIII.5} *N. Bjerrum* var professor i kemi ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og underviste dermed også veterinærstuderende.

^{VIII.6} her ville det også være naturligt at nævne en ikke verificeret oplysning, nemlig den at professor *Holger Møllgaard's* lærebog i husdyrenes ernæringsfysiologi er blevet oversat til russisk (muligvis drejer det sig om oversættelse af den tyske udgave fra 1931).

VIII.7. *A. Thomsen:*

Brucella infection in swine

I efteråret 1936 modtog dyrlæge *Thomas Hestlund Axel Thomsen* (1887—1971, veterinæreksamen 1909), forsøgsleder ved Statens veterinære Serumlaboratorium, et brev fra den sovjetiske virusforsker *Aleksandr L. Skomorochov* (1890—1969). Den russiske kollega anmodede om — og fik — tilladelse til at oversætte *A. Thomsens* doktorafhandling *Brucella infection in swine. Studies from an epizootic in Denmark 1929—1932*, et arbejde, der var offentliggjort i *Acta pathologica & microbiologica scandinavica* 1934, 11, Suppl. 21, 1—253. Til denne russiske udgave har forfatteren skrevet et særligt forord, se *Bilag 11*, pp. 253—254 her.

Arbejdet med oversættelsen skred dog langsomt frem, og det samme gjaldt trykningen. Axel Thomsen, der var en stor beundrer af slavisk litteratur og kunst, fulgte med levende interesse hele proceduren omkring udgivelsen og overvågede hele tiden den russiske udgaves skæbne i Rusland. De mange detaljer vedrørende oversættelsen og tovtrækkeriet, der trak den i langdrag, har jeg fået kendskab til, da jeg af *A. Thomsen* i efteråret 1970 lån-

Fig. 122. *A. Thomsen*.

АКСЕЛЬ ТОМСЕН

БРУЦЕЛЛЕЗ СВИНЕЙ

Опыт изучения эпизоотии в Дании в 1929—1932 гг.

Перевод с английского
А. П. Смирновой и В. Л. Кордес

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
КОЛХОЗНОЙ И СОВХОЗНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА 1937 ЛЕНИНГРАД

Figur 123. Det russiske titelblad af A. Thomsens doktordisputats.

te den ret omfattende brevsamling om denne sag på dansk, tysk, fransk, engelsk og russisk. Sml. også *Bilag 000* på s. 000. Efter Thomsens død opbevares dette materiale hos hans datter, dyrlæge *Ester Mortensen*.

1937 I 1937 kunne oversætter og redaktør N. A. Žurnakova endelig meddele, at bogen var udkommet i et oplag på 5000 eksemplarer. (På dette tidspunkt var der ca. 8.500 dyrlæger og ca. 12.500 veterinærteknikere i USSR). Prisen var 3 rubler (forlag: Gosudarstvennoe izdatel'stvo kolchoznoj i sovchoznoj literatury, Moskva/Leningrad 1937, 199 pp., pris: 3 rubler).

N. A. Žurnakova (se fig. 235 på s. 253), A. P. Smirnova og V. L. Kordes var engagerede som oversættere. Bogen, der fik titlen *Brucellez svinej. Opyt izučeniija epizootii v Danii v 1929—1932 gg*, var forsynet med mange noter og redaktionelle bemærkninger og på den måde tillempet de øjeblikkelige russiske forhold. De sort/hvide reproduktioner var knap så gode som de danske, de farvede plancher kunne heller ikke måle sig med den danske udgave, der udkom hos forlaget Levin & Munksgaard, København.

En forsikring om, at bogen er korrekt oversat og i den ånd, den er skrevet, har Thomsen fået i et brev fra slavisten, professor *Adolf Stender-Petersen*, dat. 31. jan. 1940 (se også *Bilag 11*, pp. 253—254).

Som det er russisk skik (men imod Berner konventionens regler!) fik A. Thomsen som forfatter tilsendt 5 (fem!) eksemplarer gratis fra det russiske forlag — og dermed slut. Det ene af disse eksemplarer har forfatteren skænket Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek i 1938, og et af de andre findes på Statens veterinære Serumlaboratorium. En forespørgsel fra *Axel Thomsen* til Den kgl. danske Ambassade i Moskva (16. maj 1962) om der evt. forelå en ny udgave blev besvaret negativt. I mellemtiden har den sovjetiske forsker *M. K. Juskovec* udgivet *Brucellez sel'skochozjajstvennych životnych* (Husdyrenes brucellose, Moskva 1952, 284 pp., 2. udg. Moskva 1960, 495 pp.). Disse to udgaver behandler de aktuelle forhold i Sovjetunionen meget mere fyldestgørende.

VIII.8. E. Blom: Komparationskammeret

I begyndelsen af 1947 udkom i russisk oversættelse E. Bloms arbejde *Komparationskammeret* i *Vestnik Životnovodstva* 1947:1, pp. 79—84.

1947

ЭРИК БЛОМ

Отдел нормальной анатомии Королевского ветеринарного и сельскохозяйственного института
Копенгаген (Дания)

Заведующий — проф. Эд. СОРЕНСЕН

КАМЕРА ДЛЯ МИКРОСКОПИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ
СПЕРМЫ БЫКА

При изучении плодовитости самца микроскопическое исследование неразбавленного эякулята представляет собой наиболее важное диагностическое средство в том случае, если оно выполняется тщательно, тот-

- +++ — быстрое вихревое течение со скользящими очертаниями.
- ++ — ленивые волны.
- + — отдельные появления активности; нет массовой активности.
- 0 — неподвижность.

Как возникают волны, можно видеть, исследуя микроскопически слои спермы

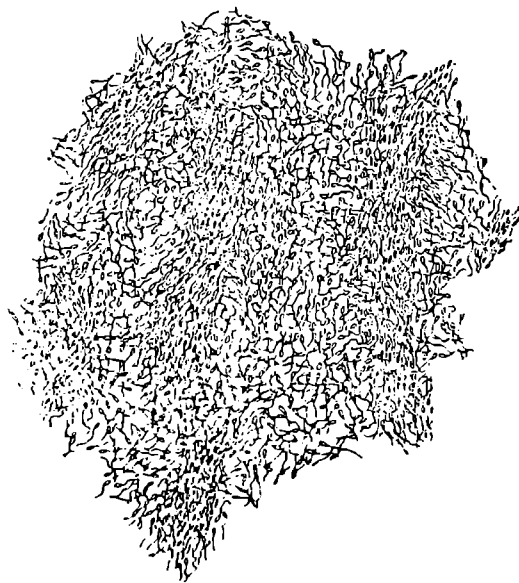

Рис. 2. Начинающееся образование волн в слое спермы 100 микронов (увеличение в 200 раз). (Рисунок П. Г. Винтер.)

ратуре тела. После осторожного смешивания наполняют счетную камеру Тома (старой, закрытой модели) и считают при температуре тела все неподвижные сперматозоиды в 5 или 10 больших

Fig. 124 (øverst). E. Blom: Komparationskammeret i russisk oversættelse (begyndelsen).

Fig. 125 (til venstre). I E. Blom's artikel får den russiske læser også at vide, at tegningen er af P. G. Winther.

VIII.9. *Lošadi iz Danii (Danske Heste)*

I 1946 fandtes der i Danmark omkring 625.000 heste. *Landbrugsministeriets Hesteeksportudvalg* var naturligvis interesseret i at gøre evt. udenlandske købere i det krigshærgede Europa opmærksom på dette hesteoverskud. En luksusbrochure, *Danske Heste*, der beskriver de enkelte danske hesteracer, blev udarbejdet og oversat til flere sprog, bl. a. også til russisk og udgivet under titlen *Lošadi iz Danii*, København 1949, [52] pp.).

VIII.10. *Johs. Jespersen & Hj. Clausen: Svineavl og svinehold*

I efterkrigsårene var det nødvendigt at forøge svineproduktionen i Sovjetunionen, og det fandtes derfor formålstjenligt fra russisk side at oversætte *Svi-*

1959

neavl og svinehold, skrevet af de to prominente danske forskere prof. *Johannes Jespersen* (1881—1971, agronomeksamen 1909, veterinærexamen 1915) og hans medarbejder, dr. phil. *Hjalmar Clausen* (* 1905, agronomeksamen 1928). Bogen er oversat efter den 3. danske udgave (København 1950) af *V. Mazov* og udkom i Sovjetunionen i 1959 i et oplag på 10.000 (Forlag: Gosudarstvennoe izdatel'stvo sel'skochozjajstvennoj literaturi, Moskva 1959, 323 pp., pris 5 rub. 25 kop.).

Også disse forfattere modtog *sine* honorare fem eksemplarer som tak og anerkendelse. Det ene eksemplar har prof. *Jespersen* i 1961 skænket Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek (sign. 1961—646). Ved en senere lejlighed har prof. *Jespersen* udtalt sig positivt til mig om bogens grafiske udstyr.

Fig. 126. Solgte heste føres ombord på et skib. Fra: Lošadi iz Danii.

Профессор И. ЕСПЕРСЕН
Я. КЛАУСЕН

РАЗВЕДЕНИЕ И СОДЕРЖАНИЕ БЕКОННЫХ СВИНЕЙ В ДАНИИ

ПЕРЕВОД С ДАТСКОГО

В. А. Мазова

Государственное издательство
сельскохозяйственной литературы
Москва — 1959

Fig. 127. Svineavl og svinehold — det russiske titelblad.

VIII.11. N. O. Rasbech: *Seksualhormoner ...*

I følge en personlig oplysning fra prof. *Niels Ole Rasbech* (* 1917, veterinærexamen 1943) er hans afhandling: *Seksualhormoner og deres anvendelse i veterinærmedicin* trykt i *Nordisk Veterinærmedicin 1958, 10, Suppl. 1, 1—48* oversat til russisk (forfatteren har selv set den i Charkov). Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek er to gange blevet anmodet om udlån af denne til russisk oversatte artikel, men det kunne ikke lade sig gøre, da biblioteket ikke har den.

ca.
1960

IX. OMTALE AF DANSKE FORSKNINGSRÉSULTATER
I RUSSISK FAGLITTERATUR (VETERINÆRMEDICIN, HUSDYRBRUG)

*Det er for Lærde et Offer paa
Fædrelandets Alter at skrive paa
småa Landes Sprog.*

Carl Mæhl (1892).

I et brev til H. Krabbe skriver Carl Mæhl i 1892: *Det er mærkeligt af alle Høiskolens tidligere og nuværende veterinære Lærere har jeg i den russiske Lit- [t]eratur kun truffet citeret tres Arbejder, nemlig Viborgs, Stockfleths og Deres. Om Bendzs' capitale Arbejde over Husdyrenes Anatomi^{IX.1} har man her intet Begreb naturligtvis fordi de, saavidt jeg veed, ikke ere bleve oversatte paa noget tilgængeligt Sprog. Det er for Lærde et Offer paa Fædrelandets Alter at skrive paa småa Landes Sprog.* (Fra: Breve fra Carl Mæhl til Harald Krabbe, Kbh. 1975, p. 33).

Heri har Mæhl ret, jeg er kommet til samme konklusion, det gælder stadig, at næsten kun de arbejder, der er offentliggjort eller refereret på et af verdenssprogene, findes citeret i russisk litteratur. Hermed nogle eksempler, som jeg har fundet bl. a. ved en systematisk gennem-

^{IX.1} *Icones anatomicae vulgarium danicorum mammalium domesticorum. Fasciculus osteologicus...* Hafniae 1851, 186 pp. Explicatio + 12 tabulae og *Haandbog i den physiologiske Anatomie af de almindeligste danske Huuspattedyr*. Vol. 1—4, Kjøbenhavn 1853—1876, 2454 pp. ialt, endvidere *Kort Fremstilling af de almindeligste danske Huuspattedyrs Bygning og Liv*, Kjøbenhavn 1858, 264 pp. (2. udg. sst. 1870, 3. udg. sst. 1875, 4. udg. sst. 1881); tysk udg. Berlin 1876 (eft. 3. danske udg.); se også *Bilag 14 a*, p. 260 her.

Aoetum arsenicale. Arsenikessig.
(Viborg.)

Nimm: Essig vier Pfund,
destillirtes Wasser zwei Pfund,
arsenige Säure eine Unze.

Koche in einer Porcellanschale so laenge, als bis die arsenige Säure vollständig gelöst ist, lasse erkalten, filtrire und bewahre gut verschlossen auf.

Fig. 128. E. Viborgs recept omtales i farmakologi for russiske veterinærstuderende (J. W. Klewer, Dorpat 1862).

1862

gang af det russiske tidsskrift *Archiv" veterinarnych" nauk"* (Veterinærvidenskabeligt arkiv) 1871—1916, 1—46.

H. V. Stockfleth nævnes to gange (1876, 1880), og i 1881 omtales P. Chr. Abildgaards indsats vedr. *kvægpestbekæmpelse* i Danmark. 1876, 1880, 1881

En af H. Krabbes publikationer om bændelorm^{IX.2} findes citeret af C. Bljunberg, 1883). 1883

I 1884 fik læsere af *Archiv" veterinarnych" nauk"* at vide, at dr. med. Julius Salomonsen havde grundlagt et medicinsk-bakteriologisk laboratorium i København. 1884

Som forventet er B. Bang omtalt flere gange (1888, 1892, 1893), det var bakteriologiens gyldne æra, *tuberkulosebekæmpelsens tid*. 1888, 1892, 1893

Af C. O. Jensens arbejder refereres der i 1893 til en artikel om *aktinomykose* og i 1894 om *hesteinfluenza*. I 1894 og 1899 præsenteredes for de russiske læsere den 1894

^{IX.2} *Recherches helmintologiques en Danemark et en Islande* 1866, 22 pp.

danske Lov om Statsunderstøttelse til Bekæmpelse af Tuberkulose hos Kvæget af 14. April 1893.

En stor artikel om tuberkulinets diagnostiske betydning af Bernhard Bang (Rapport fra Demografisk kongres i Budapest 1894) omtales i 1895 i *Archiv" veterinarnych" nauk" III*, pp. 13—18.

895

898

899

I 1898 informeres de russiske læsere om B. Bangs studier over ætiologien af smitsom kastning og i 1899 om behandling af puerperal parese ad modum J. Jørgensen Schmidt. Der er også omtale af C. O. Jensens tidlige forsøg med anvendelse af røntgenstråler i veterinærmedicinen.

900

I 1900 er der referat af V. Storchs arbejde om betydningen af forekomsten af leukocyter i mælk.

Professor A. Følgers navn har jeg fundet nævnt flere gange^{IX.2'}.

910

I 1910 er der et referat af stadsdyrl. H. M. Høybergs artikel om metoden til hurtig bestemmelse af mælkefedt i homogeniseret mælk.

M. D. Christiansens artikel, der handler om betydningen af fugletuberkulose til svin, blev refereret i *Archiv" veterinarnych" nauk"* for 1913.

913

En beskrivelse af nyere danske veterinære forhold findes i tidsskriftet *Veterinarija, Moskva* 1956. Forfatteren, V. V. Pavlovskij roser de danske dyrlægers indsats, især hvad angår udryddelse af smitsomme sygdomme, men man kan ikke se, hvorvidt han selv har været i Danmark.

956

^{IX.2'} f. eks. i 1909, hvor P. Dizdarev citerer Følgers artikel: Zur Pathologie der Nebennieren bei den Hausthieren, publiceret i *Monatshefte für praktische Thierheilkunde* 1908, 20, 145—192; i 1929 omtales der A. Følgers artikel: Ueber angeborene Zwerchfeldefekte (*KVL's Aarskrift*... i en artikel af G. Ja. Belkin, 1929. (Belkin har tilsendt særtryk af dette arbejde til Prof. Følger 1929).

Л И Т Е Р А Т У Р А .

Брандтъ. „Учебникъ анатоміи домашнихъ млекопитающихъ животныхъ“. 1902 г.
Boas. „Zur vergleichenden Anatomie des Ohrknorpels d. Säugthiere“. Anatomischer Anzeiger Bd. 30; 1907 г.

Fig. 129. Den danske zoolog J. E. V. Boas cileres i A. F. Klimovs dissertation om det ydre øre hos hunden, udgivet 1912.

Oversigten er udarbejdet på grundlag af materiale udgivet af Office international d'Epizootie.

Bernhard Bangs indsats vedr. brucellose- og tuberkulosebekæmpelse nævnes også i den nyligt udkomne sovjetiske veterinærencyklopædi (1968), der også har en artikel om Bang, se fig. 135 på side 139 her.

1968

C. O. Jensens navn har jeg ikke fundet i den sovjetiske veterinærencyklopædi.

Samme encyklopædi bringer også en udførlig beskrivelse af de danske veterinærforhold (se fig. 136, pp. 139—141 her).

Det overrasker ikke, at Danmark og de danske landbrugsforhold, specielt husdyrbrug og mejeribrug, omtales i en del russiske bøger og tidsskrifter samt i aviser og TV. Gennem mange år har russiske delegationer og enkeltpersoner^{IX.2''} besøgt Danmark. Efter kortere eller længere ophold her har flere russere publiceret deres indtryk i bøger, pjecer og lign.^{IX.2'''}. En del af disse beskrivelser er videresendt til *Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliotek*, hvor de stadig findes. Flere af publikationerne er forsynet med *dedikationer* til højskolens lærere eller andre danske, som på forskellige måder har hjulpet de russiske besøgende under deres ophold her i landet.

^{IX.2''} bl. a. V. I. Lenin, der i 1907 og 1909 studerede mejeribrugs litteratur.

^{IX.2'''} se fortegnelse på side 142 udarbejdet af V. G. Zarozza.

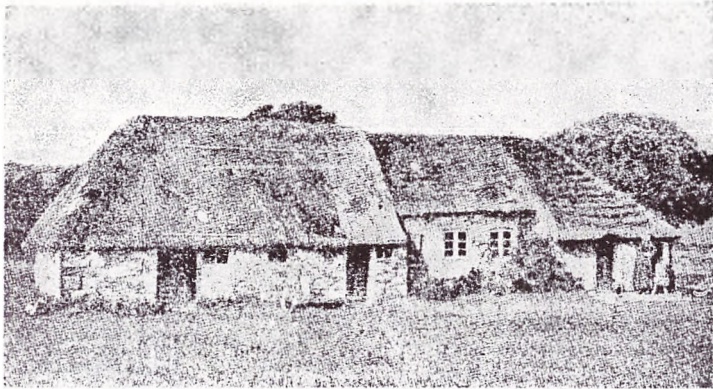

Рис. 1.

Жилище датского крестьянина 60 — 70 лет назад.

Fig. 130. Sådan boede danske bønder for 60—70 år siden

Рис. 2.

Дом датского крестьянина в настоящее время.

Fig. 131. — og sådan bor de nu. Fra M. F. Tomme: Torfjanaja podstilka na skotnych dvorach. Moskva 1930, 27 pp. (Anvendelse af tørvestrøelse i stalde).

РЕФЕРАТЫ.

Лечение туберкулеза санорцизином (Die Behandlung der Tuberculose mit Sanorcysin) (Uebersicht neuerer Arbeiten).

В 1924 г. датский физиолог Møllgaard, профессор Ветеринарного Института в Копенгагене опубликовал свою работу Chemoterapy of tuberculosis, в которой на основании опытов на животных рекомендует для лечения туберкулеза санорцин. Санорцин является неорганическим препаратом золота — натриевой солью, соединением золота с тиосерной кислотой по формуле $Au(S_2O_3)_2N$. Санорцин вероятно идентичен с Natricensthio sulfat Feldt'a, бактерицидные свойства которого по отношению к туберкулезным палочкам были установлены еще в 1913 году. Møllgaard считает санорцин химиотерапевтическим средством в духе Ehrlich'a и считает наблюдающиеся при применении санорцина явления отравления отравлением токсинами погибших туберкулезных палочек. Эти явления отравления выражаются клинически появлением экзантем альбуминурии и поносов. Для противодействия этим токсинам Møllgaard прививал своим животным сыворотку, полученную от коров иммунизированных прививками убитых туберкулезных культур или туберкулезных коров леченных санорцином. Опыты Møllgaard'a оказались положительными. При проверке их Neufeldt'ом и Bang'ом на животных оказалось, что санорцин не оказывает указанного Møllgaard'ом действия. Результаты применения санорцина у людей Friedemann'ом Kwasnewskim и Deicher'ом (D. M. W. 1926, стр. 138) оказались в 43% случаев положительными. У Клемпера результаты оказались сомнительными. (Deutsche Tierärztl. Wochenschr. 1926, № 11).

N. Plum. Туберкулез птиц у млекопитающих. (Geflügeltuberculose bei Säugetieren).

В начале работы приведена сводка литературы предмета и сводка результатов, опубликованных исследовательских работ. Результаты литературной сводки можно формулировать: 1) малые количества культур птичьего туберкулеза при введении под кожу млекопитающих вызывают только слабую местную реакцию; 2) при интравенозных прививках и при интраабдоминальных с небольшими количествами культур птичьего туберкулеза можно у некоторых видов млекопитающих вызвать заболевание туберкулезом. При подобных прививках большими дозами невосприимчивых к птичьему туберкулезу животных, у них можно вызвать смерть при явлениях кахексии; 3) при скормливаниях туберкулезных культур птичьего туберкулеза молодым животным у них можно вызвать заболевание туберкулезом, при скормливаниях большого количества культур более взрослым животным у них можно вызвать заболевание туберкулезом.

Автор исследовал бактериологически 152 последа от коров с абортom на почве туберкулеза и в 6 случаях нашел туберкулез птиц. Коровы эти дали туберкулезную реакцию при применении туберкулина из культур птичьего туберкулеза и не реагировали на обыкновенный туберкулин. Автор пытался заразить 4 коров культурами птичьего туберкулеза, скормливая их 3 коровам и введя ее одной корове интравенозно. У коровы с интравенозными инфекциями птичьего туберкулеза получился аборт. При вскрытии всех 4 коров таковые остались здоровыми. (Труды сывороточной лаборатории Копенгагенского Ветеринарного Института 1925).

Fig. 132. Referat af H. Møllgaards bog og N. Plums artikel i det russiske tidsskrift Trudy Gosudarstvennogo Leningradskogo Veterinarnogo Instituta 1927, 1, 63. Bemærk at det første referat er kommet via tysk veterinærlitteratur (Deutsche tierärztliche Wochenschrift), det andet via Meddelelser fra Statens veterinære Serumlaboratorium (Trudy syvoročnojoj laboratorii Kopenagagkogo Veterinarnogo Instituta 1925: 93, også i Aarsskrift. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1925).

Исследования по отношению к заболеваниям в Testis, Epididymis и в придаточных половых железах у быка.

1. Нормально-анатомические основы, техника клинического исследования и обзор результата клинического исследования 2000-и датских быков из скотобойни.

Авторы: Эрик Блом и Н. О. Христенсен.

Резюме.

В первой части статьи имеется концентрированное описание макроскопических и топографических обстоятельств половых органов быка (с исключением Penis). Здесь говорится о различных обстоятельствах, на которые до сих пор не обращали много внимания, — так, например, слепой мешок, находящийся в Pars bulbaris canalis urogenitalis, Recessus urogenitalis и взаимно изменяющееся расположение Ampullae ductus deferentis и Glandulae vesiculares.

Говорится о встречах Uterus masculinus у быка, и описываются два, очевидно, редких случая, относящихся сюда: во-первых, трубообразное образование под Corpus prostaticae, стоящее в открытой связи с Canalis urogenitalis, во-вторых, очень сильно развитый Uterus masculinus bicornis, но не стоящий в связи с Canalis urogenitalis.

После этого дается систематическое описание клинического исследования половых органов, о которых здесь говорится, причем главное внимание обращается на те органы, которые, как оказывается, чаще всего подлежат заболеваниям (или находятся в большом состоянии).

Касаются тоже те различные и разносторонние области, в пределах которых производили исследования спермы. В специальности дается отчет о *каталажном контроле бромтимолблау*, введенном нами в 1944-ом году.

Наконец дается результат систематического, клинического исследования, предпринятого на 2 000 датских быках, предназначенных для скотобойни, из которых около 98 % были красной датской молочной породы. Отсюда следует, что болезненное состояние было найдено у всего 57 быков (= 28,5 %).

Fig. 133. Kun få danske veterinære artikler forsynes med résuméer på russisk. To foregangsmænd gjorde det allerede i 1947. (E. Blom & N. O. Christensen: Studies on pathological conditions in the testis, epididymis and accessory sex glands in the bull. Skandinavisk veterinærtidsskrift . . . 1947, 37, 1—49).

Undersøgelser over landbrugets driftsforhold XXXV III del 1, 2. Det landøkonomiske Driftsbureau. København, 1955.

Summary of the statistical results of danish milk recording societies 1952—1953 and 1953—1954. (Issued by the national committee of the national committee of danish milk recording committees)

Statistics on agriculture, gardening and forestry, 1954. Published by the statistical department. Kopenhagen, 1956.

Undersøgelser over landbrugets driftsforhold Periodiske beretninger VII. Svinestalde og foderforbrug. København, 1952.

Undersøgelser over fors Kollige forhold vedrørende grovioder forbruget till svineholdet. Uanført af Det landøkonomiske Driftsbureau, 1954.

Fig. 134. Fra E. I. Bugrimov: *Zivotnovodstvo Danii, Moskva 1958, 208 pp.* (Husdyrbrug i Danmark). På de 12 linier fra litteraturfortegnelsen er der 11 fejl at slås med.

БАНГ (Bang), Берихард Лавриц Фредерик (1848—1932) — датский патолог, инфекционист, бактериолог. Окончил медицинскую (1872) и Высшую ветеринарную школу (1873) в Копенгагене. С 1873 по 1879 работал в госпиталях в качестве прозектора и резервного медика. Получил

степень доктора медицины (1880), занял кафедру акушерства и хирургии в Королевской вет.-агрономич. школе, а затем преподавал там и др. дисциплины. Особое внимание Б. уделял патологии и бактериологии. Роль Б. в развитии

вет. науки очень велика. Он ввел в вет. практику антисептику, одним из первых применил туберкулин с диагностич. целью, открыл (1897) совместно со своим учеником В. Стрибблом (V. Strihold) возбудителя бруцеллеза кр. рог. скота. Особое значение имеют работы Б. по туберкулезу. Он исследовал туберкулезные поражения вымени, процессы маститизации молока, предложил систему воспитания здорового стада («система Б.»). В 1905 Б. был награжден серебряной медалью Интернационального туберкулезного общества. Б. избрался почетным членом вет. и мед. обществ многих стран.

Соч.: Die Bedeutung des Koch'schen Mittels für die Diagnose der Tuberkulose bei Rindern und Schweinen, «Berliner tierärztliche Wochenschr.», 1891, 11d 7; Etiology of epizootic abortion, «Z. Tiermedizin», 1897, Bd 1, S. 241; Selected works, Copenhagen — L., 1936.

Лит.: Вильямс Т. Ф. Мискич К. А., Bernhard Bang, «Bull. of the History of Medicine», 1934, v. 28, p. 60.

БАНГОВСКИЙ АБОРТ — см. Бруцеллез.

Fig. 135. Omtale af B. Bang i den sovjetiske veterinærencyklopædi 1968, bind 1. Der fremhæves hans store fortjenester for veterinærmedicinen, især tuberkulose og brucellose bekæmpelse. Efter litteraturfortegnelsen henvises læseren, der ønsker at vide mere om Bangovskij abort (= Abortus Bang), til at læse i samme spalte 525 afsn. „Brucellose“ (Brucellose).

ДАНИИ (Danmark) — гос-во в Зап. Европе, на п-ове Ютландии и о-вах Фюн, Зеландия, Лоллан и др. (всего ок. 500). Омывается водами Северного и Балтийского морей. Пл. 43 тыс. км². Население—4,8 млн. чел. (1965). Столица — г. Копенгаген. Большая часть поверхности — низменная равнина с выс. до 173 м; вдоль юго-зап. побережья простираются плодородные земли. Климат умеренный, морской. Ср. темп-ра февраля от -0,8°С до +0,5°С, июля +15—+16,5°С. Осадков от 600 до 750—800 мм в год. Реки полноводные. Более 3/4 площади Д. занимают пашни и сенокосы; леса — 9% пл. Животный мир представлен зайцами, лисицами, барсуками. Весьма богата фауна птиц, особенно на побережьях.

Д. — индустриально-аграрная страна с развитым с. х-вом животноводческого направления (молочное жив-во, свиноводство). Численность домашних животных (1964, в тыс. голов): кр. рог. скота — 3343, свиней — 7334, овец — 61, коз — 5, лошадей — 81, домашней птицы — 26 113.

Жив-во дает 85—88% стоимости с.-х. продукции Д. Осн. направление жив-ва — высокопродуктивное молочное

Fig. 136. Danija (Danmark) omtales i Veterinærnaa encyklopedija (den sovjetiske veterinæracyklopædi), bind 2, spalte 704—706 (se fortsættelse pp. 140—141 her).

I oversættelse lyder det omtrent således:

Danmark, vesteuropæisk stat bestående af halvøen Jylland og øerne Fyn, Sjælland, Lolland samt omkring 500 andre øer. Dens kyst dannes af Nordsøen og det Baltiske Hav. Areal 43.000 km², 4,8 mill. indbyggere (1965). Hovedstaden er København.

Den største del af landet er frugtbar lavland med 173 m som højeste punkt. Klimaet er moderat kystklima.

Mere end 3/4 af landets areal er marker og græsarealer; 9 % af landet er dækket af skov. Fauna: harer, ræve, grævlinge. Fuglebestanden er meget rig, især ved strandene.

скотоводство и беконное свиноводство. Св. 66% мяса и молока Д. экспортирует в др. страны. Датский бекон продается на мировом рынке дороже бекона из др. стран. В Д. выращивается ежегодно 55—57 млн. бройлеров, $\frac{2}{3}$ продукции идет на внешний рынок. В стране — неск. крупных специализированных х-в, в к-рых произ-во бройлеров организовано на пром. основе. Земледелие специализировано гл.обр. на произ-ве кормов. Ок. $\frac{1}{3}$ с.-х. площади занято под кормовыми культурами, зелеными кормами и селыми травами, картофелем. Половина экспорта (по стоимости) — с.-х. продукты: сливочное масло, свинина, мясо, сыр, яйца, кр. рог. скот. Гл. центр мясопереработки — Рингстед, маслodelия — Хаслев.

На терр. Д. до 70% кр. рог. скота — красной датской породы. Она распространена почти по всей стране, но преобладает на островах и в вост. Ютландии. В значительной части сев. Ютландии доминирует черно-пестрый рваный скот. В юж. и зап. р-нах Ютландии распространены шортгорны и их помеси (ок. 4% поголовья страны). В 60-х гг. в Д., особенно на о. Фюн, распространился джерсейский скот. В свиноводстве Д. преобладают датский ландрас с высокими мясными качествами и йоркширы. Осн. масса лошадей — фридериксборгской и ольденбургской пород.

В е т . с а н . с о с т о я н и е . В 1964 в стране зарегистрировано очагов: сибирской язвы — 2, лигура — 4, туберкулеза кр. рог. скота — 6, лейкоза кр. рог. скота — 57, чумы собак — 27, болезни Ньюкасла — 28. Отмечено также 20 случаев бешенства. У кр. рог. скота отмечены актиномикоз, ботулизм, эмфизематозный карбункул, столбняк, колибациллез, некробациллез, контактный панариций, инфекционный вагинит, паратуберкулез, листериоз, дисперия, пастереллез, оспа, дерматомикоз, паратиф, лептоспироз, лейкоз. Кроме того, наблюдаются демодекоз, гиндерматоз, циститцеркоз, фасциоз, нематодоз, тениоз, гельминтозный бронхит, babesioz, кокцидиоз. У лошадей встречаются ботулизм, столбняк, колибациллез, актиномикоз, вензюлярный стоматит, дерматомикоз, мыт, нематодоз, тениоз. У овец и коз зарегистрированы колибациллез, контактный панариций, нематодоз, тениоз. У свиней — атрофический ринит, бруцеллез, столбняк, колибациллез, некробациллез, розка, лиху (тип С), листериоз, энзоотический мастит, оспа, дерматомикоз, паратиф, дизентерия, грипп, туберкулез, чесотка, гельминтозный бронхит. У собак — бешенство, дерматомикоз, паратиф, лептоспироз, чесотка, демодекоз, тениоз, токсоплазмоз. Из болезней птиц встречаются энзоотический энцефаломенингит, лейкоз, моноцитоз, микоплазмоз, болезнь Ньюкасла, инфекционный бронхит, инфекционный ринит, листериоз, оспа-дифтерит, пситтакоз, паратиф, нематодоз, тениоз, кокцидиоз, гистомоноз, токсоплазмоз, трихомоноз. У кроликов зарегистрированы кокцидиоз, токсоплазмоз: у пушных зверей на зверофермах — чума и ботулизм; у диких животных — бешенство, лептоспироз, тениоз. Болезни недостаточности выявлены у кр. рог. скота, свиней, лошадей и птиц; болезнь, связанная с фотосенсибилизацией, установлена у кр. рог. скота, свиней и лошадей. Из болезней пчел широко распространены позематоз, наблюдается также аспергиллез.

В е т . о б р а з о в а н и е . Подготовка вет. врачей в Д. занимается одно из старейших в Европе вет. учебных заведений — Высшая королевская вет. школа (осн. в 1773). Срок обучения 5½ лет. При школе функционируют курсы усовершенствования вет. врачей. В стране 1800 вет. врачей (1964).

О р г а н и з а ц и я в е т . с л у ж б ы . Вет. служба Д. находится в ведении МСХ. Центральный орган службы — вет. департамент. Непосредственная практика работа осуществляется вольнопрактикующими

23 Ветеринарный энцикл., т. 2

Данмарк er et industri- og landbrugsland med et udviklet husdyrbrug (svineavl, kvægbrug). Antallet af husdyr i 1964 var følgende (i tusinder): kvæg 3.343, svin 7.334, får 61, geder 5, heste 81, fjerkræ 26.113.

85—88% af værdien af landbrugsproduktionen udgøres af husdyrprodukter. Især er produktionen af svin (bacon) og malkekvæg udviklet. 66% af kød og mælk eksporteres til andre lande. Dansk bacon sælges på verdensmarkedet dyrere end bacon fra andre lande. Danmark producerer årlig 55—77 mill. broilere, hvoraf $\frac{2}{3}$ eksporteres. I landet findes nogle få store specialiserede producenter (avlere) med industrielt organiseret produktion. Størstedelen af landbrugsarealet anvendes til foderproduktion. Ca. 2/5 af arealet anvendes til grønt dyrefoder og kartofler.

Halvdelen af eksporten (efter værdi) af landbrugsprodukterne er smør, flæsk, kød, ost, æg samt levende kvæg.

Hovedsædet for kødindustrien er Ringsted, for smør Haslev (!).

Omkring 70% af kvæget er RDM. Denne race er udbredt alle vegne, men forekommer mest på Øerne og Østjylland. I større dele af Nordjylland dominerer det sortbrogede kvæg. I de jyske sydlige og vestlige egne findes korthorn og krydsninger heraf (ca. 4% af det totale antal kvæg i Danmark). I 1960'erne fik Jersey kvæget udbredelse i Danmark, især på Fyn. I svineavlen i Danmark dominerer dansk landrace med høj kødkvalitet og Yorkshires. Af hesteracer findes hovedsagelig den frederiksborgske og oldenborgske race.

Veterinærsanitære forhold

I 1964 var antallet af registrerede udbrud af smitsomme sygdomme følgende:

miltbrand	2
mund- og klovesyge	4
kvægtuberkulose	6
kvægleukose	57
hundesyge	27
Newcastle disease	28

Desuden er der observeret 20 tilfælde af hundegalskab.

Hos kvæg er der observeret aktinomykose, botulisme, emphysematøs karbunkulose, tetanus, colibacillose, nekrобacillose, contagiosus paratitium, infektiøs vaginitis, paratuberkulose, listeriose, dysenteri, pasteurillose, variola, dermatomykose, paratyphus, leptospirose, leukose.

Desuden er der observeret demodekose, hypodermatose, cysticercose, fasciolose, nematodose, taeniasis, verminøs bronchitis, babesiose, koccidiose.

Hos heste fandtes botulisme, tetanus, colibacillose, aktinomykose, stomatitis vesicularis, dermatomykose, snive, nematodose, taeniasis.

Hos får og geder blev registreret colibacillose, contagiosus paratitium, nematodose, taeniasis. Hos svin, atrofisk rhinitis, brucellose, tetanus, colibacillose, nekrобacillose, rødsyge, mund- og klovesyge (typus C), listeriose, enzootisk mastitis, paratyphus, dysenteri, influenza, tuberkulose, verminøs bronchitis.

Hos hunde: hundegalskab, dermatomykose, leptospirose, scabies, demodekose, taeniasis, toxoplasmose.

Hos fjerkræ: enzootisk encephalomyelitis, leukose, monocytose, mycoplasmosse, Newcastle disease, infektiøs bronchitis, psittacose, paratyphus, nematodose, taeniasis, koccidiose, histomoniasis, toxoplasmose, trichomoniasis.

вет. врачами. Они же в обязательном порядке проводят в х-вах своих зон противоэпизоотич. и др. оздоровительные мероприятия, осуществляют контроль за качеством мяса и молока и проверяют работу на пунктах искусственного осеменения. При появлении в х-во инфекционного заболевания (подлежащего регистрации) вет. врач, обслуживающий х-во, в обязательном порядке сообщает об этом местным органам, принимает меры по ликвидации заболевания и наблюдает за соблюдением карантинных мер. Для осуществления вет.-сан. надзора в территориальных округах и р-нах страны имеются штатные гос. вет. инспектора (как правило, 2 на 1 административную территориальную единицу), к-рые контролируют ввоз и вывоз скота и продуктов, соблюдение карантинных мер, правильность действий частиопрактикующего персонала. Вет. лечебниц в сельских местностях Д. нет. Лечебную и др. помощь вет. врачи оказывают на месте, в х-вах. Вет. инспектора МСХ контролируют состояние скотобоев и птицеферм, мест торговли мясными и молочными продуктами, правильность вет.-сан. экспертиз. Строгий контроль установлен за экспортными продуктами. В Д. имеются спец. лаборатории по контролю за качеством молока. Молоко от коров, больных маститом, оплачивается по цене более низкой, чем от здоровых. На основе исследований и практик. опыта мероприятия по борьбе с маститами проводят повсеместно в х-вах, причем первоначальный диагноз ставят в лабораториях, существующих при пунктах сбора молока. Такие лаборатории, руководимые вет. врачами, организованы в Д. повсеместно. На молочных пунктах учитывают жирность молока и производят его сан. оценку: определяют общее кол-во микроорганизмов в молоке и особенно содержание термостабильных бактерий, ароматич., вкусовые качества и др. показатели.

Норма осмотра и вет.-сан. экспертизы скота, туш и органов для вет. врачей на малых и средних мясокомбинатах Д. (дневная): кр. рог. скота — 100 голов, свиней — 200 голов, откормленных телят — 100 голов, телат-молочников или овец — 400 голов. На крупных механизированных предприятиях нормы осмотра повышены.

Научно-исследовательская работа по ветеринарии осуществляется в Гос. лаборатории, Высшей королевской вет. школе и Гос. экспериментальном вет. центре по вирусным болезням (Линкольн). Филиалы и-и. и-та ветеринарии в Рингстеде и Орхусе специализируются на изучении маститов.

Hos kaniner registreredes koccidiose, toxoplasmos; hos pelsdyr på pelsfarme hvalpesyge og botulisme; hos vildtlevende dyr rabies, leptospirose, tæniasis.

Mangelsygdomme forekommer hos kvæg, svin, heste og fjerkræ. Fotosensibilisering fandtes hos kvæg, svin og heste. Hos hjer er nosematose meget udbredt; også aspergillose er konstateret.

Dyrlægeuddannelsen

Uddannelse af dyrlæger i Danmark foregår på en af de ældste veterinære læreanstalter i Europa — Den kgl. Veterinærskole IX.² (grundlagt i 1773). Uddannelsen varer 5½ år. Ved skolen afholdes efteruddannelseskurser for dyrlæger. For tiden (1964) findes der i landet 1800 dyrlæger.

IX.³ der stod ikke „og Landbohøjskole“.

Veterinærvæsenets tilstand og ordning

Veterinærvæsenet i Danmark hører under Landbrugsministeriet. Veterinærvæsenets centrale organ er Veterinærdepartementet [2; Veterinærdirektoratet]. Det daglige praktiske arbejde udføres af privatpraktiserende dyrlæger. Disse er tilføjede forpligtede til i deres praksisområders besætninger at bekæmpe smitsomme sygdomme og udføre profylaktisk arbejde, samt tage del i kød- og mælkekontrollen og kontrollere arbejdet på A.I. stationer. Ved udbrud af en anmeldelsespligtig smitsom sygdom i en besætning skal besættningens praktiserende dyrlæge underrette de lokale myndigheder samt foretage de nødvendige skridt for at sygdommen bliver udryddet og evt. karantæne indføres.

Til at udføre den veterinære sanitære kontrol i distriktet findes der kredsdyrlæger (som regel 2 pr. administrationsenhed); disse kontrollerer udførsel og indførsel af dyr og animalske produkter, sørger for karantæne og passer i øvrigt på, at de praktiserende dyrlæger udfører deres arbejde rigtigt. Der findes ingen veterinære „ambulatorier“ IX.¹ i landsbyer i Danmark. Den terapeutiske o. a. hjælp gives på stedet i besættningerne. Landbrugsministeriets veterinæringsinspektør kontrollerer tilstande (arbejdet) på slagtehus og fjerkræfarme samt butikker, hvor der handles med kød og mælkeprodukter, og sørger for den korrekte veterinære ekspertise.

Der er skarp kontrol med eksportprodukterne. I Danmark findes specielle laboratorier for kontrol af mælkekvaliteten. Mælk af køer med mastitis afregnes med lavere priser end mælk fra sunde køer.

På grundlag af videnskabelige undersøgelser og praktiske forholdsregler bekæmpes mastitis i besætninger på den måde, at laboratoriet udfører diagnostisk arbejde på samleprøver fra mejerierne. Sådanne laboratorier, der ledes af (en) dyrlæge(r), findes flere steder i Danmark. På mejerierne bestemmes mælkens fedtprocent og der udføres også den hygiejniske bedømmelse af mælken (total kimtal specielt med henblik på indhold af termostabile bakterier, aroma, smag og andre værdier).

Vedrørende sanitær ekspertise på de danske slagtehus har dyrlægerne på mindre og middelstore slagtehus følgende daglige normer:

Kvæg	100 stk.
Svin	200 „
Fedekalve	100 „
Spædekalve, får	400 „

På de større slagtehus er normerne større.

Veterinærvidenskabeligt forskningsarbejde udføres på Statens [veterinære Serum]laboratorium, Den kgl. Veterinær [og Landbo]højskole og Statens veterinære Institut for Virusforskning (Lindholm). Statens veterinære Serumlaboratorium har filialer i Ringsted og Århus, hvor man har specialiseret sig i forskning af mastitis.

IX.⁴ se tekst under Fig. 137 på side 142 og beskrivelse derefter.

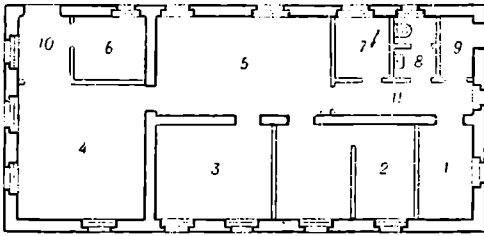

Fig. 137. Et veterinærambulatoriums indretning. 1 diagnostisk afd., 2 dyrlægeværrelse, 3 apoteket, 4 manege, 5 foderum, 6 undervisningsmateriale, 7 garderobe, 8 toilet, 9 og 10 indgange, 11 korridor (Projekttype 67—110, 1960). Fra Veterinarnaja encyklopedija, vol. 1, Moskva 1965, spalte 164.

Et veterinærambulatorium er et sted, hvor folk kan komme med deres syge dyr for at få dem undersøgt og behandlet, og hvor der ofte også udføres kunstig inseminering, mindre komplicerede laboratorieundersøgelser, gives råd og vejledning (uden at man har set dyrene), sælges medicin, fodertilskud, insekticider, rottegift, i nogle tilfælde også levende avlsdyr, f. eks. daggamle kyllinger o. s. v.

Når sygdommens art gør behandling hjemme hos ejeren påkrævet, kan dyrlægehjælp også rekvireres fra veterinærambulanten. I tilknytning til en veterinærambulante findes der ofte nogle få bokse til syge dyr. Medarbejderstaben består ofte af 3—4 dyrlæger med hver sit speciale, en veterinærtekniker, en desinfektor, en chauffør, en bogholder. Privat praksis findes ikke.

De større kolchoser har ofte deres egen dyrlæge og en lille afdeling til syge dyr, fødeafdeling, isolatorium etc.

I den by, hvor Chr. Engelsen for 100 år siden nåede så at sige det hele, både at være dyrlæge ved kvægdrevningsstationen i Gomel, slagterdyrlæge og alm. praktiserende dyrlæge, fandtes der f. eks. i 1972 et moderne veterinærambulatorium med en halv snes ansatte dyrlæger og ligeså mange biler og motorcykler/knallerter (Balašenko 1973). Det første veterinær-

ambulatorium uden for Sovjetunionen menes at være indviet i 1936 i Bulgarien.

Iøvrigt henvises til Kn. Poulsens artikel i *Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening* 1962, 45, 345—357. (Praksisforhold i Jugoslavien).

Fortegnelse over dansk landbrugs litteratur udarbejdet efter russernes besøg i Danmark (tilsendt af V. Zaroza). Listen må betragtes som ufuldstændig. Nr. 2, 4, 11 findes på DVJB.

1. Kudašov, I.: Rybolovnyj promysl v Danii. 1896. (Fiskeri og fiskeindustri i Danmark).
2. Krjukova, N. A.: Sel'skoe chozjajstvo v Danii v svjazi s obščim razvitiem strany. 1899. (Landbrugets udvikling i forhold til Danmarks almindelige udvikling).
3. Tinereva-Muromceva, A. I.: Ekskursija v obetovannuju zemlju. Putevije zametki i vpečatlenija iz putešestvija po chozjajstvam Danii i Švecii. 1908. (Ekskursion til det lovede land. Erindringer og indtryk fra et besøg til dansk og svensk landbrug).
4. Karatyggin, E. S.: V strane krestjanskich tovariščestv. 1909. (I andelsproducenternes land).
5. Fridolin, S. P.: Oščet specialistov po moločnomu chozjajstvu po komandirovke v Šveciju i Daniju v ijune—ijule 1911. (Rejserapport fra mejerifagfolk efter en tjenesterejse til Sverige og Danmark i juni og juli 1911).
6. Ivaškevič, O. I.: Po Germanii, Danii i Švecii. 1911. (Gennem Tyskland, Danmark og Sverige).
7. Vasil'ev, V. A.: Po Švecii i Danii. 1914. (Gennem Sverige og Danmark).
8. Rebane, P. P.: Ekskursija v Šveciju i Daniju 1914. (Ekskursion til Sverige og Danmark).
9. Šmidt, K. P.: Datskoe skotovodstvo. 1915. (Dansk husdyrbrug).
10. Mozain, M. A.: Strana gromatnych krestjan i sel'skich chozjajev. 1925. (Besøg i de dygtige bønders og landmænds land).
11. Inichov, G. S.: Sel'skochozjajstvennoe obrazovanie v Danii i Švecii. 1926. (Landbrugsuddannelsen i Danmark og Sverige).
12. Tomme, M. F.: Torfjannaja podstilka. 1930. (Tørvestrøelse).
13. Bugrimov, E. I.: Životnovodstvo Danii. Danmarks husdyrbrug. 1958.

X. RUSSISK FAGLITTERATUR PÅ DANSKE VETERINÆRE BIBLIOTEKER

Die Dorpater Dissertationen . . . zeigen zugleich, dass die Lehrer . . . verstehen ihren Geist auf die jüngerer Generationen zu übertragen . . ., und dass durch die Tüchtigkeit der Schüler die Zukunft des Instituts gesichert ist.

Prof. R. Schmaltz^{X.1}, 1898.

Det falder naturligt i denne afhandling også at omtale den russiske litteratur, der findes på *Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek* (indtil 1970: *Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliotek*) og et par andre fagbiblioteker i danske veterinære institutioner^{X.1)} (*Statens veterinære Serumlaboratorium, Statens veterinære Institut for Virusforskning, Veterinærdirektoratet*).

Tager man *Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles biblioteks* fortegnelser over accessioneret litteratur, udgave 1898 hhv. 1921, falder det i øjnene, at biblioteket ejer ikke så få bøger og tidsskrifter fra det 19. århundredes Rusland. Meget heraf er trykt på tysk, men af russiske forfattere. Dette gælder især doktordisputater fra Dorpat, som man regelmæssigt modtog i en årrække.

Hvordan er den russiske litteratur egentlig kommet til de danske fagbiblioteker? Hvilke kanaler blev benyttet? Har personlige forbindelser, og da hvilke spil-

X.1 R. Schmaltz (1860—1945), kendt tysk veterinæranatom, Berlin.

X.1) om dansk litteratur i russiske veterinære biblioteker kan der af forståelige grunde ikke siges ret meget, et forsøg herpå er dog gjort (se kap. XV, pp. 199—204 her).

Fig. 138. *Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek. Foto: Guldbrandsen.*

I dette arbejde omfatter russisk litteratur flere kategorier:

- 1) litteratur på russisk.
- 2) litteratur på andre sprog (tysk, fransk, latin, polsk, lettisk, litauisk, estisk, armensk) trykt i Rusland.
- 3) litteratur af russiske/sovjetiske forfattere, trykt i udlandet.

let ind ved anskaffelsen? Hvornår og hvorfor begyndte organiseret litteraturudveksling med tilsvarende russiske institutioner? Disse og mange andre spørgsmål må man stille sig selv, når man ser den mængde russisk litteratur, der har hobet sig op i tidens løb på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek.

I *Peter Christian Abildgaards* (1740—1801) fortegnelse over de ca. 3000 bøger og tidsskrifter, han solgte til Veterinærskolen (kongen) i 1783 findes ingen titler på russisk, men fire bøger om kemi, trykt på tysk og udgivet i Rusland^{x.2}. Abildgaards interesse for kemi stammede fra hans ungdomsår, da han var i apotekerlære.

I den af *Erik Viborg* (1759—1822) i 1790 udarbejdede fortegnelse over bøger, samlet under hans rejser i udlandet og skænket Veterinærskolens bibliotek, nævnes ingen russiske bøger. Denne „forsømmelse“ har han dog senere i rigeligt mål kompenseret, idet han som fundator af og sekretær for *Societas fautorum rei veterinariae* kom i forbindelse med mange lærde i datidens veterinære verden og gennem udveksling skaffede sig bøger og manuskripter f. eks. fra de polsk-russiske provinser til udgivelse i sin *Sammlung von Abhandlungen für Thierärzte und Oekonomen*.

F. eks. har han fra prof. *L. H. Bojanus* omkring 1815 modtaget *Ueber die Ausrottung der Rindviehpest*, Riga 1810;

^{x.2} *J. G. Model*: *Kleine Schriften*, bestehend in *Oeconomisch-Physicalisch-Chymischen Abhandlungen*. St. Petersburg 1773, XVI + 144 pp.

J. G. Model: *Entdeckung des Zeleniten in der Rhabarbar*. St. Petersburg 1774, 20 pp.

Nordische Beyträge zur Physikalischen und Geografischen Erd- und Völkerbeschreibung, Naturgeschichte und Oekonomie. I-III. Band. Petersburg und Leipzig 1781—1782.

Lind: *Abhandlung vom Scharbock* (übersetzt von Pezold). Riga und Leipzig 1775.

Fig. 139. Dorpat Veterinærskolens lille, men effektive bibliotek, hvis efors i en periode var prof. A. Rosenberg. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

Introductio in anatomiam comparatam, Vilna 1815 og *Des principales causes de la dégénération des races des chevaux*, Vilna 1815.

Efter *Erik Viborgs* død i efteråret 1822 er der stadig tilgang af russisk litteratur og manuskripter til den gamle skole på Christianshavn. I et brev til *H. P. Bergmann* dateret 4 okt. (16 okt. ny stil) 1830 nævner *Jessen*, at han sender et manuskript til professor *Carl Viborg* med anmodning om optagelse i *Veterinærskabets Skrifter*, se *P. Jessen: Breve fra J. P. B. Jessen til H. P. Bergmann* . . . Kbh. 1977, p. 83. Beklageligvis kunne jeg, trods flere forsøg ikke finde det. Senere har *Jessen* som direktør for veterinærskolen i Dorpat sørget for, at Danmark fik veterinærlitteratur derfra, og han har selv medbragt nogle bøger og manuskripter til biblioteket under sit ophold her i 1873 (sml. fig. 153 på side 154).

1875 Også efter P. Jessens død i 1875 er der stadig notater om modtagelse af russisk veterinærlitteratur her (se f. eks. *Tidsskrift for Veterinærer 1878*, 2. Række 8. Bind, pp. 73—74).

ca. En mindre del af den russiske litteratur er ifølge C. Mæhl (1898/1899) kommet i bibliotekets besiddelse som en testamenterisk gave efter regimentsdyrlæge, statsråd Hans Bagge (*Maanedsskrift for Dyr læger 1898/1899*, 10, 32).

1899 Professor K. M. Gol'cmans (Kazan) ophold i København i efteråret 1909 og professor Bernhard Bangs udnævnelse til æresmedlem af Veterinærskolen i Kazan i december 1909 medførte, at man begyndte at modtage *Otčet' o sostojanii i d'jatel'nosti Kazanskago Veterinarnago Instituta* (Årsberetning om Kazan Veterinærinstituttets virke, modtaget i 1909—1914).

Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek har en omfattende samling af særtryk, og især en speciel samling, der har tilhørt professor H. Krabbe (1831—1917), indeholder også særtryk tilsendt fra Rusland, f. eks. A. F. Klimovs doktor-disputats (Kazan" 1912) med personlig dedikation til H. Krabbe, se Fig. 129, p. 135 her.

Nogle russiske dyrlæger, agronomer og mejerister har efter besøg i Danmark nedfældet deres indtryk i bøger og artikler. Flere af disse findes i Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek (se også side 142 her).

1930 I 1930'erne blev der hovedsagelig modtaget tidsskrifter, (hvoraf flere desværre er inkomplette), kongresberetninger og kun enkelte bøger (som bytte). Af tidsskrifter kan jeg nævne f. eks. *Trudy Gosudarstvennogo Instituta eksperimental'noj veterinarii* (Publikationer fra Statens institut for eksperimentel veterinærmedicin), Leningrad og *Naukovii praci... Travaux scientifiques de l'Institut de l'Ukraine de médecine vétérinaire expérimentale*. Kiev, Charkov.

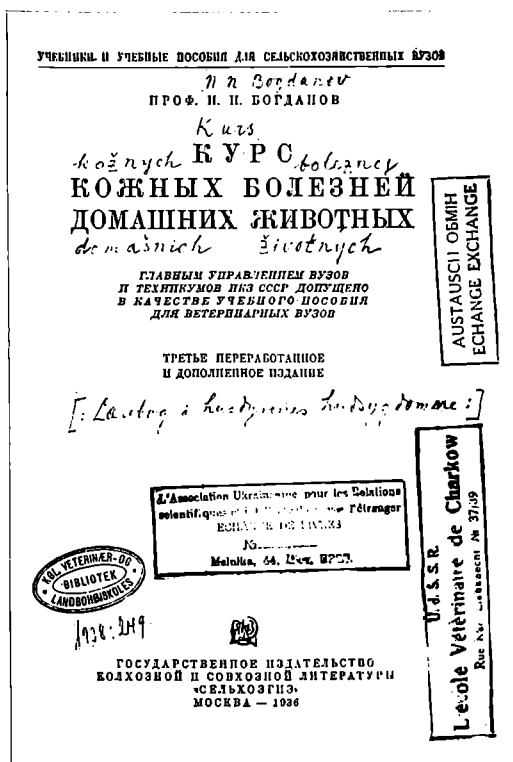

Fig. 140. Veterinærskolen i Charkov har gennem Den ukrainske forening for kulturelle forbindelser med udlandet i slutningen af trediverne foræret Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek denne bog. På det tidspunkt en ægte raritet, idet biblioteket ikke den gang havde bøger, der behandlede husdyrenes hudsygdomme så komplet som denne. Bogen bærer flere steder stemplet Exchange/Austausch.

Efter den anden verdenskrigs slutning blev aktiviteten lidt større, men en rigtig indsats for anskaffelse af slavisk litteratur begyndte først, da Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliotek omkring 1961 på overbibliotekar Helge Nielsens initiativ foreslog systematisk bytte af de vigtigste russiske (og andre slaviske) tidsskrifter af interesse for danske benyttere. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles *Årsskrift* blev tilbudt i bytte.

1961

Fig. 141. Overbibliotekar Helge Nielsen, leder af Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek 1958—1978. Foto: I. Katič 1973.

Denne ordning har hidtil virket meget tilfredsstillende. Der blev etableret bytteforbindelser med mange russiske institutioner. I 1976 sendte DVJB eksemplarer af KVL's Årsskrift til ca. 20 veterinære adresser i Sovjetunionen og modtog følgende tidsskrifter af interesse for veterinærer:

Acta parasitologica lituanica, Vilnius.

Bjulleten' Vsesojuznogo instituta eksperimental'noj veterinarii, Moskva.
(Bulletin fra Sovjetunionens institut for eksperimentel veterinærmedicin).

Darbai. Gyvulininkystes ir veterinarijos instituto, Vilnius.
(Publikationer fra Det litauiske veterinærinstitut).

Latvijas lopkopibas un veterinarijas zinātniskās pētniecības instituta raksti, Rīga.

(Publikationer fra Det lettiske forskningsinstitut for husdyrbrug og veterinærvidenskab).

Lietuvos Veterinarijos Akademijos darbai, Kaunas.

(Publikationer fra Det litauiske Veterinærakademi).

Naučnye trudy. Ukrainskij institut eksperimental'noj veterinarii, Kiev.

(Videnskabelige publikationer. Ukrainsk institut for eksperimentel veterinærmedicin).

Raksti. Lopkopibas un veterinarijas jaunajumi, Rīga.

(Problemer indenfor husdyrbrug og veterinærmedicin).

Sbornik naučnych trudov. Leningradskij naučno-issledovatel'skij veterinarnyj institut, Leningrad.

(Samling af videnskabelige publikationer. Det veterinære forskningsinstitut i Leningrad).

Sbornik trudov Char'kovskogo veterinarnogo instituta, Kiev.

(Samling af publikationer fra Veterinærinstituttet i Charkov).

Sovetskaja zootehnika, Moskva.

Nogle også med titel: *Soviet zootechnics.*

Trudy Gosudarstvennogo naučno-kontrol'nogo instituta veterinarnych preparatov, Moskva.

(Publikationer fra Statens videnskabelige institut for kontrol af veterinære præparater).

Trudy Moskovskoj veterinarnoj Akademii.

(Publikationer fra Moskva's Veterinærakademi).

Trudy Vsesojuznogo instituta eksperimental'noj veterinarii, Moskva.

(Publikationer fra Sovjetunionens institut for eksperimentel veterinærmedicin).

Trudy Vsesojuznogo naučno-issledovatel'skogo instituta fiziologii i biochemii sel'skochozjajstvennych životnych, Bоровsk.

(Publikationer fra Sovjetunionens videnskabelige forskningsinstitut for husdyrenes fysiologi og biokemi).

Uliopilaste teaduslike tööde kogumik. Eesti põllumajanduse akademia, Tartu.

(Samling af studenternes videnskabelige publikationer. Estlands landbrugsvidenskabelige akademi).

Veterinarija, Moskva.

**Сибирская язва. Библиографический указатель. (17). Изд. ЦНСХБ
ВАСХНИЛ, 27 л. 10 000 экз. 88 к. IV квартал 1975 г.**

Библиографический указатель литературы за 1883—1972 гг. составлен совместно Центральной научной сельскохозяйственной библиотекой ВАСХНИЛ и Всесоюзным научно-исследовательским институтом ветеринарной вирусологии и микробиологии. Указатель включает отечественную и зарубежную литературу, освещающую вопросы биологии возбудителя, эпизоотологии, патогенеза, диагностики, лечения, профилактики и мер борьбы.

Для животноводов, ветеринарных работников.

НК № 39—74 г.

(223)

Fig. 142. Tilbud om en bibliografi over miltbrand. Fra den russiske ugentlige bogfortegnelse Nove knigi („Nye bøøger“) 1974, uge 39.

Russisk veterinær- og landbrugsliteratur er også modtaget via Det danske institut for udveksling af litteratur (I.D.É.) samt fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles afdelinger, Det kgl. Bibliotek, Universitetsbibliotekets 2. afdeling og fra Risø. Landsforeningen til Samvirke mellem Danmark og Sovjetunionen og enkelte private kan også tælles blandt bibliotekets donatorer.

En systematisk gennemgang af den russiske ugentlige bogfortegnelse *Nove knigi* i perioden 1965—1976 har bidraget til, at DVJB ved ordinære indkøb er kommet i besiddelse af en del almen og speciel russisk litteratur som *Bol'saja sovjetskaja en-*

ciklopedija (Den store sovjetiske encyklopædi), *Agronomičeskij atlas* (Landbrugsatlas) og *Veterinarnaja enciklopedija* (Den veterinære encyklopædi), *Agri-cultural statistics in USSR* o. s. v.

I følge overenskomsten af 9. oktober 1965, hvori litteraturudveksling særligt omtales i Artiklen 1 (se kap. XIII, pag. 180 her), modtager Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek russisk litteratur, hovedsagelig tidsskrifter enten direkte eller gennem KVL's afdelinger.

Endelig skal det nævnes, at Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek i 1965 er kommet i besiddelse af en samling avisudklip (*Ny samling 2°, Koefoed 179,*

1965

1932-

1960

Справочник по болезням рыб. (09) Под ред. В. С. Осетрова. «Колос», 30 л. В переплете. 20 000 экз. 1 р. 56 к. I квартал 1978 г. 40902.

Справочник содержит разделы: ветеринарно-санитарные мероприятия и лечебно-профилактическая работа в рыбоводстве, незаразные болезни, инфекционные и протозойные болезни, паразитарные болезни, водная токсикология, лабораторные исследования болезней рыб, санитарно-бактериологический и токсикологический анализ воды, ветеринарно-санитарная экспертиза рыбы.

Рассчитан на ветеринарных врачей.

НК № 33—77 г.

(185)

44

Fig. 143. Fra Nove knigi 1977, uge 33: Her tilbydes en håndbog i fiskesygdomme på knap 500 sider for ca. 15 kr. Bogen er trykt i 20.000 eksemplarer og anbefales til dyrlæger.

Treus, V.D. 1969-461

Akklimatisacija i gibridizacija životnych v „Askanii Nova“. Urožaj, U.S.S.R. 1968, 315 s., ill.

Bibliografiske henvisninger s. 305—315.

Akklimatisering og hybridisering af dyrene i zoo-haven „Askanija Nova“.

Ve 215

Vi 240

Fig. 144. Et kartotekskort fra DVJB.

20. diverse) fra nogle af de vigtigste russiske aviser. Artiklerne handler om agerbrug i almindelighed, husdyrbrug, mejeribrug, veterinærmedicin og andre emner. Samlingens begyndelse går tilbage til 1932, da den danske Ambassade i Moskva påbegyndte indsamlingen, og den slutter ca. 1960. Samlingen er en værdifuld dokumentation af de aktuelle begivenheder indenfor de omtalte fagområder i denne periode i Sovjetunionen. Forhåbentlig vil landbrugshistorieinteresserede kunne benytte noget af dette materiale til videre forskning.

Et vigtigt spørgsmål, som melder sig ved en generel diskussion om at anskaffe russisk litteratur eller ej, er om denne litteratur overhovedet nogensinde bliver brugt. Dette spørgsmål kan heldigvis besvares med et klart ja^{X.3}. Allerede fra slutningen af forrige århundrede var den

X.3 *Veterinarija Moskva* 1967, 44, var f. eks. udlånt 6 gange, *Vsesojuznyj Institut eksperimental'noj veterinarii* 2 gange. N. Bjerrum: *Kratkij kurs neorganičeskoj chimii* udlånt 3 gange, hvoraf to gange i 1946 til Dansk røde kors (anvendt til kursus i russisk? en russer?); *Veterinarnye instrumenty* . . . 1967 var udlånt to gange. Endvidere kan det nævnes, at *Archiv" veterinarnych" nauk" 1871—1916* har af mig været gennemset næsten komplet (på mikrofiche), og at den har været benyttet af en amerikansk veterinærhistoriker flere gange, fordi den ikke findes andre steder udenfor USSR end i Finland og her.

russiske litteratur på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek ordentlig *katalogiseret*, og det kyrilliske alfabet blev *translitteret* comme il faut, og kan tjene andre som forbillede. For at hjælpe de interesserede, oprettedes der på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole *kursus i russisk* fra januar til maj 1918, 3 timer ugentlig og under magister *Leo Feigenbergs* ledelse (*Maanedsskrift for Dyr læger* 1917/1918, 29, 572). I vore dage er der flere og flere, der kan tilstrækkelig russisk til at klare en tekst indenfor deres eget fag.

Nu er en mindre del af den russiske litteratur forsynet med sammendrag på engelsk eller tysk; og russerne anvender UDC (universel decimal klassificering) i meget udstrakt grad, deraf kan en mindre russisk-kyndig også få oplysninger om artiklens indhold. Med den større og større anvendelse af databaser kommer der også flere titler på russisk til lånernes kendskab, og der spørges derfor hyppigt om hjælp.

Fra Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbiblioteks side har man også gjort noget for at lette benyttelsen af slavisk litteratur: omkring 1960 blev der engageret en *slavist* til at hjælpe biblioteket med

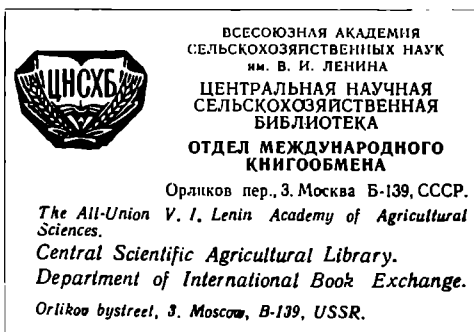

Fig. 145. Den mest almindelige litteraturudveksling mellem Danmark og Sovjetunionen foregår gennem det centrale landbrugsbibliotek i Moskva, der har til huse i et gammelt fyrstepalads i Orlikov pereulok 3.

translittering og oversættelse af titler, katalogisering og korrespondance med de tilsvarende slaviske biblioteker og institutioner. Lånerne blev — og bliver stadig — hjulpet med kortere oversættelser. Især tabeller, tekst under illustrationer, kapiteloverskrifter, indholdsfortegnelser og russiske sammendrag er blevet oversat for forskellige lånere (ca. 20—25 henvendelser årlig).

Som kuriosum kan nævnes, at vor første viden her i Danmark om veterinær akupunktur blev tilgængelig via russisk (*M. V. Plachotin: Igloterapija v veterinarii, Moskva 1966, 263 pp., hovedsagelig baseret på kinesiske erfaringer*).

Statens veterinære Serumlaboratorium, Statens veterinære Institut for virusforskning og Veterinærdirektoratet^{X.4} har russisk faglitteratur, men kun få bind, modtaget lejlighedsvis mest som gaver. Det

samme gælder visse afdelinger på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og Vildtbiologisk Station Kalø, Rønne; stationen har igennem længere tid, siden 1968, haft litteraturudveksling med tilsvarende sovjetiske institutioner og derfor som regel forsynet stationernes publikationer med resuméer på russisk (*Birger Jensen, Personlig meddelelse 1978*). Russisk veterinærlitteratur har kun fået sparsom omtale i danske veterinære tidskrifter og kan derfor ikke præsenteres som et selvstændigt kapitel, men nævnes ganske kort i *Bilag 18*.

^{X.4} *Bjulleten' o dviženii zaraznich boleznej sel'skchozjajstvennych životnych, Moskva. Bulletin sur expansion des epizooties, Moscou, der svarer til den danske Rapport angående smitsomme husdyrsygdomme.*

TABEL IX. ANTAL RUSSISKE BØGER PÅ DANMARKS VETERINÆR- OG JORDBRUGSBIBLIOTEK

A. Veterinærmedicin

Anatomi	10
Fysiologi	27
Farmakologi, toksikologi	22
Patologi	17
Bakteriologi, inf.sygdomme	15
Virologi, virussygdomme	15
Parasitologi, parasitære sygdomme ..	21
Medicinske sygdomme	10
Reproduktionssygdomme	2
Kirurgi	4
Beslaglære	3
Retslære	1
Levnedsmiddelhygiejne	6
Undervisning, forskning	15
Leksika, ordbøger, alm. skrifter	22
Kongresser	17

Ialt 207

Til disse tal skal der tilføjes 16 veterinærtidsskrifter.

B. Husdyrbrug

Husdyr i almindelighed	28
Fodringslære	9
Heste	16
Kvæg	17
Får	10
Geder	2
Svin	15
Hunde	1
Fjerkræ	3
Pelsdyr	1
Fisk	11
Biavl	1
Husdyrenes hygiejne	1
Andet	12
Kongresser	11

Ialt 138

Til disse tal skal der tilføjes 3 husdyrbrugstidsskrifter.

XI. RUSSISKE HÆDERSBEVISNINGER TIL DANSKE VETERINÆRER M. M.

Den dygtighed, de fleste danske veterinærer i Rusland udførte deres arbejde med, kunne ikke stå upåagtet for de russiske myndigheder. Dels avancerede danskerne med tiden i deres stillinger, og som følge heraf fik de forbedrede økonomiske vilkår, dels fik de også nogle synlige tegn på deres fortjenester, ordner. Det passede også det russiske system godt at vise, at det havde dygtige mænd i sin tjeneste, uanset om de var udlændinge og ikke engang kendte det russiske sprog (som f. eks. den tysk/danske læge *Christian Amadei Gottlieb Kratzenstein* (1723—1795), der virkede i Rusland og var medlem af Videnskabernes Selskab i Skt. Petersborg, uden at kunne russisk). Kendskab til russisk var dengang ikke nødvendig, da undervisningen f. eks. ved Veterinærskolen i Dorpat i mange år foregik på tysk, og flere lærere knap kunne russisk.

Men man glemte heller ikke de lærde udlændinge, udenlandske fagmænd, der ikke var bosatte i Rusland, men havde deres virke i et andet land, in casu Danmark.

XI.1. G. Chr. With

1845/
1846

I 1845/1846 besøgte første lærer ved Den danske Veterinærskole, dr. med. *Georg Chr. With* (1796—1861, medicinsk eksamen 1816, kirurgisk eksamen 1821) en ret stor del af det europæiske Rusland, og efter sin hjemkomst skrev han en udførlig redegørelse om sin rejse (se også pp. 85—91).

Han blev dekoreret på samme måde som sine medrejsende tyske kolleger, professorerne *Carl Gottlob Prinz* (1795—

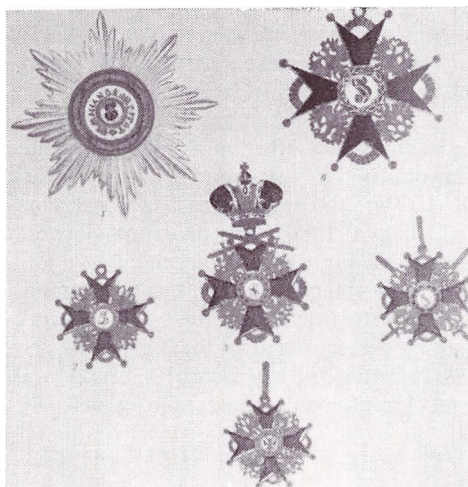

Fig. 146. Russiske ordner. Fra I. G. Spasskij: *Inostrannyje i russkije ordena do 1917 goda. (Udenlandske og russiske ordner indtil 1917). Gosudarstvennyj Ermitazj, Leningrad 1963. En ældre beskrivelse af det russiske ordenssystem findes f. eks. i W. Coxe, 1785, p. 362.*

1848) og *Carl Heinrich Hertwig* (1798—1881), idet de blev udnævnt til riddere af Skt. Annae Ordenen 2. kl., og With blev også medlem af flere russiske lærde selskaber.

XI.2. H. C. B. Bendz

En anden dansk videnskabsmand, veterinærskolens lærer i anatomi *Henrik Carl Bang Bendz* (1806—1882, medicinsk og kirurgisk eksamen 1830) fik i 1851 den russiske kejsers fortjenstmedalje for sit første bind af *Icones anatomicae vulgarium danicorum mammalium domesticorum. Fasciculus osteologicus. Hafniae*

1851

1851, 12 tavler + *Explicato*, 186 pp. Desværre førte denne anerkendelse og opmuntring ikke til en fortsættelse af værket. Hans engagement som lærer og reorganisator af undervisningen ved den i 1858 nystiftede Veterinær- og Landbohøjskole har desværre forhindret ham i at fortsætte arbejdet på dette anatomiske værk.

1869 Den 15. marts 1869 blev han udnævnt til æresmedlem af lærerrådet for Veterinærskolen i Dorpat og medio 1873, i anledning af Den kgl. Danske Veterinærskoles 100 års jubilæum, til æresmedlem af Veterinærsekselskabet i Skt. Petersborg.

1873

XI.3. J. V. Neergaard

1859 I 1859 fik krigskommissær, dr. med. & chir. *Jens Veibel Neergaard* (1775—1864), Roskilde, et brev og diplom (se *Bilag 13*) fra direktøren for Veterinærskolen i Dorpat, professor Fr. Unterberger. Man meddelte *Ew. Hochwohlgeboren... in betracht der grossen Verdienste...* at hr. generalkrigsråden var blevet valgt til

Fig. 148. H. C. B. Bendz. Litografi efter fotografi. I. W. Tegner og Kittendorffs lithogr. Institut. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

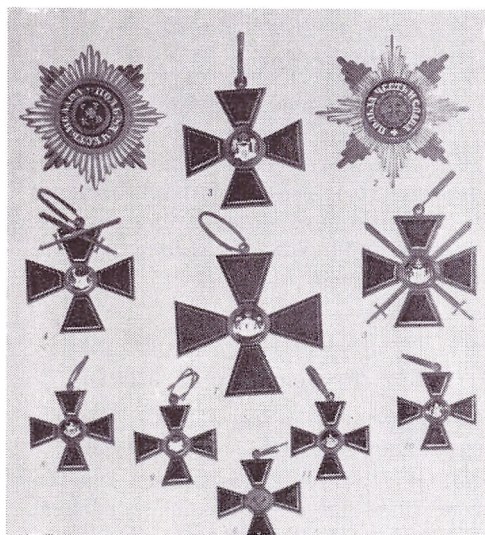

Fig. 147. Russiske ordner (samme kilde som den anført i fig. 146).

æresmedlem af Veterinærskolen i Dorpat^{XI.1}.

Dette var måske en anerkendelse eller kompensation for alt det, han ikke opnåede her i Danmark, men måske havde fortjent. Når man ved, at *Peter Jessen* kendte Neergaards litterære produktion og måske selv delte Neergaards synspunkter om hesteavl^{XI.2}, er det nærliggende at tro, at Jessen var initiativtager til denne æresbevisning.

Dog har J. V. Neergaard herhjemme længe fortiet denne hæder, og først i 1864, et par måneder før sin død, meddeler han dette i sit *Afskedsbrev...* til

XI.1 Dorpat Veterinærskolen fejrede 10 års jubilæum i begyndelsen af 1858.

XI.2 Jessen var også beskæftiget med hesteavlens fremme i Rusland og har affattet adskillige artikler om dette emne.

Fig. 149. C. D. v. Hegermann-Lindencrone (Det kgl. Bibliotek. Kort- og billedafdeling).

Frønder, Venner og Ikke-venner ... (p. 23):

... At jeg saa yderst sjældent har gjort Brug af den mig viste Ære, at være Medlem af det berømte gøttingske Videnskabs Selskab, ligesom og, at jeg ikke tillod mine Venner og Velyndere offentlig at kundgjøre den mig for nogle Aar siden viste Ære at optages som Medlem af en berømt Veterinairskole i Rusland, hvortil sendtes mig Diplom, ledsaget af en meget hæderlig Skrivelse, taler nok heller ikke for min Forfængelighed. Men herom nok.

XI.4. P. Jessen

før 1875 I slutningen af det 18. århundrede blev der etableret en Skt. Stanislav orden (op-

rindelig som polsk dekoration), der uddeltes efter 25 hhv. 35 år tilbragt i statens tjeneste. De russiske kejsere benådede ikke blot deres undersåt *Peter Jessen* (1801—1875, veterinæreksamen 1823) med *Skt. Stanislav ordenen 1. kl. (ridder)*, men gjorde ham også til *ridder af Skt. Vladimir 4. og 3. kl.* og tildelte ham *Skt. Annae ordenen 2. kl. (ridder)*; Jessen blev også udnævnt til *virkelig statsråd* og fik *Krigsmedaljen* 1853—1856.

XI.5. H. Bagge

På det eneste billede (se fig. 41, p. 64) jeg kender af regimentsdyrlæge *Hans Bagge* (1816—1897, veterinæreksamen 1838), ses han i militæruniform, bærende bl. a. *Skt. Stanislav ordenen 2. kl.* Senere blev han udnævnt til statsråd og æresmedlem af såvel *Dyrlægeforeningen i Skt. Petersborg* som af det russiske *Selskab for dyrenes beskyttelse*.

før 1878

XI.6. C. D. v. Hegermann-Lindencrone

Omkring 1864 blev her i landet dyrlæge *Cai Ditlev v. Hegermann-Lindencrone* (1807—1893, veterinæreksamen 1834), kammerherre og generalleutnant, formand for Stutterikommissionen, Gjorslev, St. Heddinge, udnævnt til *ridder af Skt. Annae ordenen 1. kl.*

ca. 1864

XI.7. Chr. Rostgaard v. d. Maase

Dyrlæge *Christian Rostgaard v. d. Maase* (1831—1899, veterinæreksamen 1856) generalmajor, adjutant hos kongen, var dekoreret med følgende russiske ordener: *Skt. Stanislav 1. kl. (ridder)*, *Skt. Vladimir 4. kl. (ridder)*, *Skt. Annae 1. kl. (ridder)*.

18 ?

Fig. 150. Chr. Rostgaard v. d. Maase.
(Det kgl. Bibliotek. Kort- og billedafdeling).

XI.8. H. V. Stockfleth, C. E. Fenger,
S. H. O. Bagge, F. V. A. Prosch
o. a.

1873 Ved Den kgl. Danske Veterinærskoles 100 års jubilæum den 13. og 14. juli 1873 var *Peter Jessen* den, som repræsenterede Dorpat (en måned tidligere havde han selv haft 50 års jubilæum som dyrlæge), og ved denne lejlighed blev professor (og senere dr. med. h.c.) *Harald Viggo Stockfleth* (1824 — 1879, veterinæreksamen 1844) optaget som æresmedlem af Dorpat Veterinærskolen.

Samme æresbevisning fik også Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles fhv. direktør, gehejme-etatsråd, cand. med. & chir. *Carl Emil Fenger* (1814—1882, kirurgisk eksamen 1835), professorerne *Ferdinand*

Victor Alphons Prosch (1820—1885, medicinsk eksamen 1843) og *Svend Henrik Olufsen Bagge* (1817—1895, medicinsk eksamen 1842). Også fhv. stabsdyrlæge *David Gottschalksen Ringheim* (1787—1875, veterinæreksamen 1809) blev hædret på samme måde.

Som korresponderende medlemmer ved den samme skole blev udnævnt stiftsdyrlæge *Rasmus Christian Marcus Høyer* (1820—1888, veterinæreksamen 1844), stabsdyrlæge *Christian Lauritz Friis* (1825—1903, veterinæreksamen 1845), docenterne *Hans Thøger Valdemar Bay* (1833—1880, veterinæreksamen 1860, medicinsk eksamen 1862) og *Gustav Frederik Westring* (1834—1909, veterinæreksa-

Fig. 151. Den højtidelige ceremoni ved Veterinærskolens 100 års jubilæum fandt sted d. 13. juli 1873 i en af Danmarks smukkeste foredragssale, auditorium VII (i dag 1-01).

Fig. 152. Prof. Harald Viggo Stockfleth. Litografi efter fotografi. I. W. Tegner & Kittendorffs lith. Inst. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

men 1857) samt dyrlægerne Johan Frederik Stockfleth (1817—1896, veterinær-eksamen 1838), Johannes Euche Hermann Holm (1835—1890, veterinær-eksamen 1857) og Ludvig Waldemar Oppermann (1833—1908, veterinær-eksamen 1852).

Veterinær-selskabet i Skt. Petersborg hædrede fire professorer med æresdiplomer, nemlig Svend Henrik Olufsen Bagge (1817—1895), Henrik Carl Bang Bendz (1806—1882), Harald Viggo Stockfleth (1824—1879) og gehejmeetsråd Carl Emil Fenger (1814—1882).

Fig. 153. Omtale af festlighederne omkring Veterinærskolens 100 års jubilæum i Berlingske Tidende d. 14. juli 1873, pag. 1—2. Den omtalte taler var prof. S. H. O. Bagge. Dagen afsluttedes med en festmiddag på Skydebanen.

Den kongelige Veterinærskoles 100-årige Jubilæum. Som fortellig omtalt i Morgenavisen afholdt Dyrlegeforeningen lørdag den 13de Juli, Hundebesørgedagen for den kongelige Veterinærskoles Stiftelse, en festlig Sammenkomst paa Veterinær- og Landbohøjskolen, hvis Reklame var smykket med forskellige Flag, Stikplaster og Blomster, medens man i Høstskolen havde opbygget Stiftensræs Abildgaard og Erik Vibergs Portraiter, omgivne af en smagfuld Blomsterdekoration, over hvilke to store Dannebrogflag bare anbragte. Kl. 12 samledes her Foreningens Medlemmer, blandt hvilke mange fra Provintserne havde indfundet sig, flere fremmede Dyrleger, Veterinærlejerne fra Høstskolen m. Fl., saa at Antallet af Deltagere udgjorde over 200. . . .

Taleren foreslog derefter paa Dyrlegens Vegne at udnævne følgende til Æresmedlemmer af Foreningen: Statsraad Jesen fra Dorpat, Veterinærmedicinalraad, Dr. med. Herring fra Stockholm, Statsraad, Directeur for den kongelige Veterinærskole i Dorpat Unterberg, Professor, Directeur for Veterinærskolen i Stockholm Fr. Lundberg, Geheimetatsraad, Directeur for Veterinær- og Landbohøjskolen Fenger, Kammerherre. Overpræsident Kolesova samt forhen. Stabsdyrlæge Ringholm — Mand, der alle paa forskjellig Maade stode eller have staaet i Forbindelse med Skolen eller Foreningen. Forsamlingsen tiltraadte ved at røste sig Dyrlegens Forslag om Udnævnelsen af disse Æresmedlemmer. Statsraad Jesen tog derefter Ordet, idet han takkede for den ham udtalte Udmærkelse. Han overbragte Udsagninger i Anledning af Jubilæet fra Veterinærskolerne i Dorpat og St. Petersborg med Paasjensville af den store Forskjæmte den danske Skole havde haft af Veterinærvidenskabens Udvikling og den Nytte de her den udgaaende Elever havde skaffet ogsaa i Udsland. Fra Skolen i Dorpat medbragte han Æresdiplomer til Geheimetatsraad Fenger, Stabsdyrlæge Ringholm samt Professorerne Prof. Stockfleth og Bagge og Diplomer som særskjendte Medlemmer til Stabsdyrlæge Døger, Stabsdyrlæge Friis, Docenterne Bay og Bestyring samt Dyrlegerne N. B. Stockfleth, Polm og Oppermann. Fra Veterinærskolestaten i St. Petersborg bragte han en Udsagning og Æresdiplomer til Geheimetatsraad Jen, Statsraad Bendz samt Professorerne Bagge og Stockfleth. Endvidere medbragte han til Veterinær- og Landbohøjskolens Bibliotek nogle Boger og Manuskripter, for hvilken Gæde Statsr. Bendz lavede. Prof. Stockfleth meddelte en Skrivelse fra Overmedicinalraad Herring, hvori denne udtalte sine bedste Ønsker for Veterinærskolen, som han i 1822 havde besøgt, og som han er kjendt at fylde Regiet, og hvis Jubilæumsfest han beklagede, at hans holt Alder forhindrede ham i at overvære. Med Skrivelsen fulgte en samlet Guldspal som Gæde til Dyrlegeforeningen. Fra de norske Dyrleger, der næsten alle ere udgaaede fra den danske Veterinærskole, var der ligeledes kommen en Hilsen i Forbindelse

**ОБЩЕСТВО
ВЕТЕРИНАРНЫХЪ ВРАЧЕЙ**

С. Петербурга.

den 24. Juni 1873 r.

Nº 16:

C. E. Fenger

*Jærfølelse smilte sig oplysnings
Et med: O Fenger!*

Dr. med. C. E. Fenger!

*Res. medic. i. Skt. Petersborg
i sine Indsprælinger den 30. Mai d. 18. Aar, indlydte
at den til sine Stud. = Medlem, og begav
sig fremad med Længsel at tilfælle den
fulde Diploma som Udfærdiget af
denne Medlem, og at Exemplar af Udfærdiget
Loven, med tilføjet. Blev den 30. Mai
fuld at indlægge samme, og skal det end
lige i gode Ord for den medic. indlydte
med Lægen.*

*Med jærsk. forligning og den
fulde overblikke
Theodor Fischer,*

Res. medic. i. Skt. Petersborg

*den 24. Juni af
H. Bagge*

Fig. 154. Veterinærsekskabet i Skt. Petersborg hædrede Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles direktør, gehejmeetatråd C. E. Fenger med et diplom. Oversat af Hans Bagge; bemærk hans karakteristiske håndskrift.

Fig. 155. Guvernementsdyrlæge Carl Mæhl omkr. 1905 med flere russiske dekorationer. (Foto i privateje).

Til samme lejlighed har dyrlæge Hans (nu Ivan Petrovič) Bagge oversat fra russisk til dansk *Love for Veterinair Selskabet i Skt. Petersborg* . . . 34 §§ ialt. (Håndskr. findes i dag på DVJ Bibliotek, plads-sign. Hdskr. IV 225).

XI.9. Chr. G. S. Engelsen

1883 I 1883 fik Christian Georg Schultz Engelsen (1847—1906, veterinæreksamen 1870) *Skt. Stanislav ordenen 3. kl.* og blev samtidig statsråd.

XI.10. B. L. F. Bang

Bernhard Laurits Frederik Bang (1848—1932, medicinsk eksamen 1872, veterinæreksamen 1873) blev hædret fra russisk side to gange, først som æresmedlem af Veterinærinstituttet i Dorpat i anled-

ning af instituttets 50 års jubilæum i 1898 1898 og anden gang i 1909 (Fišer, 1910), da 1909 da han blev optaget som æresmedlem af Veterinærinstituttet i Kazan. Da Danmark ikke var i krigsforhold til Rusland i 1914, var det ikke nødvendigt at fortryde og tilbagesende denne æresbevisning, hverken fra hans eller russisk side, som det var tilfældet med de berømte tyske veterinærer, Bangs samtidige^{XI.3} (A. G. Fišer: Početnye členy Instituta . . . 1909/1910).

XI.11. C. Mæhl

Carl Chr. August Mæhl (1853—1930, veterinæreksamen 1872) fik tildelt flere russiske ordner og blev i 1924 udnævnt til *Arbejdets helt*.

XI.12. P. A. Mørkeberg

Omkring 1907/1908 blev Peter August Mørkeberg (1861—1927, veterinæreksamen 1881), statskonsulent i husdyrbrug, dekoreret med *Skt. Stanislav ordenen 2. kl.* (Maanedsskrift for Dyrlæger 1907/1908, 19, 287). 1907 1908

XI.13. O. Pedersen Pyndt

Afdøde kredsdyrlæge, dr. med. vet. J. J. Tønnesen oplyste i et brev til mig dat. d. 18. sept. 1972 på min forespørgsel om mulige årsager til dyrlæge Ole Pedersen Pyndt's (1854—1935, veterinæreksamen 1879) dekoration med *Skt. Stanislav orden 3. kl.* følgende:

. . . konsulent Aidt har fortalt mig, at der fra Universitetet i Petrograd, nu Leningrad, før første verdenskrig årligt var arrangeret besøg her i landet af russiske landbrugsstuderende.

Ejeren af avlscentret for svin, Nielsen, Thorslundegaard ved Tåstrup, var med til at planlægge et sådant besøg, og da han

^{XI.3} professorerne E. Fröhner, R. Schultz (Berlin), W. Ellenberger (Dresden), E. Vogel (Stuttgart).

Во Императорском Царствование

Всеправительствующаго, Государя Императора, Великаго Государя

Николая Александровича

Императора и Самодержца Всероссийскаго

и сына и сына и сына

Советъ Казанскаго Ветеринарнаго Института въ собраніи 16 Октября 1909 г. единогласно избралъ

профессора

Королевской Ветеринарно-Сельскохозяйственной высшей школы въ Копенгагенъ и

Завѣдующаго ветеринарной частью Даніи

Доктора медицины БЕРНГАРДА БАНГА

Почетнымъ Членомъ

Казанскаго Ветеринарнаго Института

въ знакъ ученыхъ заслугъ на поприщѣ ветеринарной медицины.

Въ ознаменованіе сего, въ надлежашаго утвержденія и на основаніи 48 ст. Высочайше утвержденного положенія своего, Советъ Казанскаго Ветеринарнаго Института выдалъ настоящій дипломъ за нижеслѣдующимъ подписомъ и приложеніемъ большой Институтской печати. Г. Казань. Декабря 14 дня 1909 г.

Председатель Совета, Директоръ Института,
заслуженный ординарный профессоръ

Секретарь Совета, доцентъ

Fig. 156. Æresdiplom til prof. B. Bang fra Veterinærinstituttet i Kazan'. (Veterinærhistoriske Samlinger, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole).

Nærværende er udstedt under Hans allerhøjeste, enevældige Majestæt Kejser og Selvhersker over Alt russiskt m. m. Nikolaj Aleksandrovitsch's lykkelige Regerings-tid. --

Det Kasanske Veterinær-Institut's Præsidium (Raad) besluttede i sit Møde d. 16. Oktober 1909 enstemmig at vælge Professor ved Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole i København og Leder af Danmarks Veterinær-Afdeling Dr. med. Bernhard Bang til Æresmedlem af det kasanske Veterinær-Institut, som (Tegn paa) eller (Følge af) hans videnskabelige Fortjenester (Fortjenstfuldheder) paa den veterinære Medicins Omraade.

Til Bekræftelse heraf, og efter behørig Stadfæstelse samt paa Grundlag af Institutets allerhøjest stadfæstede Statuters § 48, har Præsidiets (Raadet) for det Kasanske Veterinær-Institut udstedt nærværende Diplom, forsynet med de behørige Underskrifter og under Institutets store Segl.

Kasan, den 14. December 1909.

Raadets Præsident, Direktør for Institutet (sign.)
ord. Professor G. P. Kirillow"

Raadets Sekretær, Docent (sign.) A. G. Fišer"

No 1591/46

Oversat af konsul Orenfeld; oversættelsen formidlet via E. Fridor 22. aug. 1932.

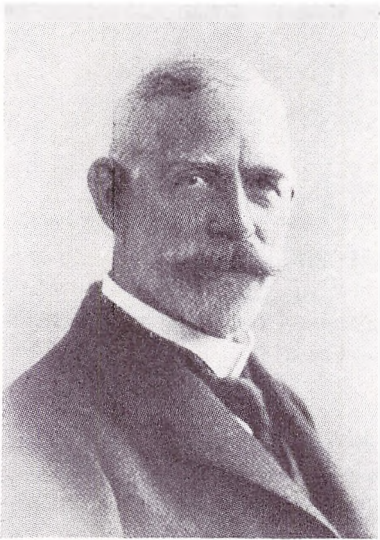

Fig. 157. Dyrlæge, konsulent P. A. Mørkeberg. (Fra Maanedsskrift for Dyrlæger 1936/1937, 48, 599).

var svoger til dyrlæge Pyndt, var Pyndt med til at arrangere besøg på ture i Jylland, specielt på Viborgeggen, bl. a. tilbagevendende besøg på Lynderupgaard. Holdenes leder var en dansktalende russer, hvis navn ikke erindres.

Disse besøg ophørte under første verdenskrig, men i 1926 eller 1927 var der igen et hold i landet, bl. a. besøgte dyrskuet i Aalborg, og herfra blev dyrlæge Pyndt igen kontaktet af den samme leder, og besøg blev igen arrangeret bl. a. på Lynderupgaard, hvor holdet spiste frokost. Medens det før krigen var velhavende godsejersønner, så var det denne gang folk med få penge, hvilket bl. a. viste sig, da de skulle indkvarteres på hotel i Viborg. Under dette sidste besøg i Danmark var det især andelsbevægelsen, holdet var interesseret i at høre nærmere om, bl. a. besøgte husmandsbrug på Viborgeggen.

ca. 1915 Konsulent Aidt mener, at Pyndt fik ordenen i 1915 eller 1916. Årsagen hertil var således ikke Pyndt's fortjenester ved-

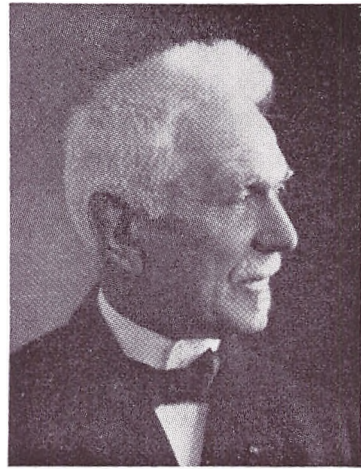

Fig. 158. Kredsdyrlæge O. Pedersen Pyndt. (Fra Dansk veterinærhistorisk Aarbog 1936, 3, 186—187).

rørende gedeavl, men derimod for hans medvirken ved disse besøg her i landet gennem flere år.

Fig. 159. Dyrlæge Jørgen Jørgensen Schmidt (Kolding) har fået det kejserslige finske landhusholdnings-selskabs (Kejsersliga Finska Hushållnings sällskapet) fortjenstmedalje (i dag i privateje), meddelt mig venligst af dyrlæge Johs. Kristiansen, Egtved. På medaljens revers portræt af d. russiske kejser Nikolaj 2. Foto: Hanne Richter, Billund.

XII. BESØG FRA RUSSISKE/SOVJETISKE VETERINÆRE LÆRE-ANSTALTER, INSTITUTIONER ETC.

Ich bin in vielen Ländern gewesen, aber Dänemark machte auf mich den besten Eindruck, besonders die Arbeitsamkeit und die ansprechende Verbindung der Leute.

K. Kurm, 1978

Den kgl. danske Veterinærskole blev grundlagt i 1773, og nogle ganske få år efter skrev *P. Paludan: Skolen er allerede meget berømt... [og] er baade [til] Gavn og Ære for Danmark.* Men den blev også hurtigt et tiltrækkende studiested for udlændinge, også efter *P. Chr. Abildgaards* død i 1801. Flere udenlandske dokumenter omkr. 1815—1820 betegner skolen som verdens bedste, se f. eks. *Bilag 1 a.* Æren for denne betegnelse må gives den dynamiske *Erik Viborg*, hvis navn i udlandet var meget kendt, også blandt ikke-veterinærer, se også note IV.2 på side 30 her.

Det var ofte en fordel for en mand at kunne studere hele sit studium eller blot en del af det i København, fordi man her virkelig fik kontant viden om veterinærmedicin. Herom vidner fortegnelsen over udenlandske studerende, der har opholdt sig her^{XII.1}. De blev behandlet godt, ja, nogle gange gik det så vidt, at de danske studerende klagede over, at udlændinge var højere prioriteret ved øvelserne end danskere. Selv fra det fjerne Rusland kom der tilhørere til forelæsninger ved det gamle Christianshavnske „rakkerhus“.

^{XII.1} foruden veterinærstuderende søgte også andre personer fra udlandet ophold på veterinærskolen som f. eks. stutmester *Georg Meier* og smedemester *Frederik Ziel*, begge fra Litauen, der i 1801 tilbragte tre måneder her.

Fig. 160. L. H. Bojanus.

XII.1. L. H. Bojanus

Dr. med. & chir. *Ludwig Henryk Bojanus* (1776—1827, medicinsk eksamen 1797) besøgte 1801—1803 en række europæiske lande for at studere forholdene ved veterinærskolerne og husdyrenes sundhedstilstand.

Foruden Frankrig, England og Tyskland besøgte han også Danmark, hvor han sandsynligvis var i 1803. Hvor meget han fagligt har fået ud af opholdet her, er det svært at vurdere, men da han beherskede

ca.
1803

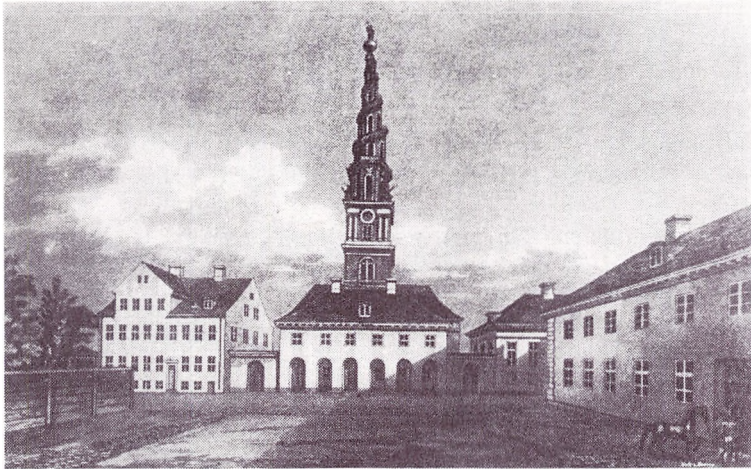

Fig. 161. Den kgl. Veterinærskole ca. 1821 set fra gårdspladsen med Vor Frelser's kirke i baggrunden. Efter kobberstik af Holm, 1822.

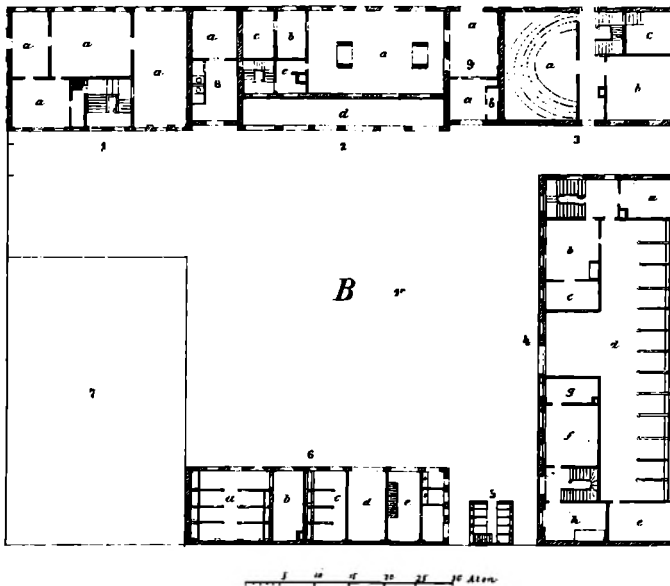

Fig. 162. Plan over Veterinærskolens indretning. (Fra H. C. Tschernings Efterretninger om den Kongelige Danske Veterinærskole, Kjøbenhavn 1851).

Grundrids af skolens bygninger. 1. Museumsbygningen, a) museumslokale. 2. Smediebygningen, a) smedie, b) værelse for drejerlad, c) rum for kul og jern, d) beslagsskur, e) kontor. 3. Læsesalsbygningen, a) læsesal, b) anatomistuen, c) kemisk laboratorium. 4. Søndre staldbygning, a) portnerværelse, b) medicinstue, c) kontor, d) hestestald, e) søderkammer, f) apotek, g) kontor, h) laboratorium for apotek. 5. Hundestald. 6. Vestre staldbygning for større husdyr, a) stald for heste og køer, b) karlekammer, c) hestestald, d) brændeskur, e) vognskur; til højre for samme: stødekammer. 7. Have. 8. Mellemgård, a) vognskur. 9. Mellemgård, a) dissektionslokale, b) hundestalde. 10. Gård.

flere sprog, deriblandt dansk^{XII.2}, var udbyttet nok ikke så magert. I 1804 blev han, efter konkurrence, valgt til lærer i komparativt anatomi ved Det kejserlige Universitet i Vilna, som efter Polens deling hørte under Rusland (*Perenc*, 1958). I et programmatisk skrift, publiceret 1805, sammenligner han forholdene ved veterinærskolerne i London, Hannover, Wien og Berlin, men han omtaler mærkværdigvis ikke den danske veterinærskole. I Vilna virkede han fra 1806—1824, undtagen 1812—1815, da han på grund af Napoleons indmarch i Rusland flyttede til Skt. Petersborg. Han beholdt forbindelsen til Danmark, og i 1819 blev han valgt til medlem af *Societas fautorum rei veterinariae* (Veterinærvidenskabens vel-ynderes Selskab), se mere herom *Bilag 9* i pag. 249 her.

1819

En biografisk skitse over hans liv blev udgivet i 1839 af A. F. Adamowicz i *Magazin für die gesammte Thierheilkunde*.

XII. 2. P. I. Lukin

1821

I 1821 har dr. med. *Petr Illarionovič Lukin* (1790—1839) fra Skt. Petersborg opholdt sig ved den danske Veterinærskole (H. C. Tschernings håndskrevne *Efterretninger* ... 1851, pp. 187). Det er ikke angivet, hvor længe Lukin har været i Danmark, en tilføjelse i *Fortegnelse paa De Personer som have frekventeret de offentlige Underviisninger i den Kongelige Veterinær-Skole fra Aaret 1773* ... (indskrivningsnummer 801) siges det, at han afrejste d. 14. november 1821 til Stettin, for derfra at fortsætte til Berlin. Han har også studeret i London, måske endda i flere år (1818—1821?). Det, som især interesserede ham, var farmakologi, anatomi og komparativ anatomi. I 1826 udgav han *Disquisitio naturae morbi* og fik sølvmedalje derfor; året efter blev han

^{XII.2} han var gift med *Wilhelmine Roose*, datter af den københavnske pastor *Roose*.

professor i anatomi og farmakologi ved Det medikokirurgiske Akademi i Skt. Petersborg. Ifølge den sovjetiske veterinær-cyklopædi har han oversat nogle af E. Viborgs publikationer til russisk.

En henvendelse til den russiske medicinhistoriker, fru *T. A. Lukina* i 1978 har ikke resulteret i yderligere informationer om ham. Den tyske medicinhistoriker fra Østeuropa-Institutet i Berlin, prof. dr. med. *H. Müller-Dietz* havde heller ikke noget at tilføje til mit udkast over P. I. Lukins biografi.

Dr. C. Muyschel

Fig. 163. K. J. Muyschel.

XII. 3. K. J. Muyschel

Den senere lærer ved den veterinære læreanstalt i Vilna *Karol Justus Muyschel* (1799—1843, medicinsk eksamen 1823) foretog omkring 1829—1830 en lignende studierejse som Bojanus (Tyskland, Holland, England, Svejts, Italien og Østrig). Han besøgte også Danmark og opholdt sig ved Veterinærskolen i nogle måneder i 1830 (*Perenc* 1958, p. 179).

1830

Fig. 164. A. F. Adamowicz.

XII. 4. A. F. Adamowicz

Adam Ferdynand Adamowicz (1802—1881), ligeledes lærer ved den veterinære læreanstalt i Vilna (komparativ anatomi, patologi, epizootologi) var i 1829—1831 på en større rejse udenlands (Lwov - Budapest - Wien - München - Bern - Lyon - Paris/Alfort - København - Berlin). I København og Berlin tilbragte han ½ år (fra 1. april til slutningen af september 1831 (Perenc 1958, p. 158).

XII. 5. G. W. Kersting

Georg Wilhelm Kersting (? —18?) søn af den berømte hannoveranske professor *Johan Adam Kersting*, var dyrlæge ved det kejserlige stuttevæsen i Rusland, og i den egenskab foretog han flere rejser til Persien og England. Omkring 1832 var han to gange i Holsten, hvor han købte et par hingste til de russiske militære stuttevæser (se *Breve fra J. P. B. Jessen til H. P. Bergmann* ... Kbh. 1977, p. 74).

XII. 6. P. Jessen

I de breve, som *Peter Jessen* (1801—1875, veterinæreksamen 1823) stiler til sin ungdomsven, dyrlæge og senere rigsdagsmand *Hans Peter Bergmann* (1805—1871, veterinæreksamen 1823), udtrykker han flere gange ønske om at besøge Danmark, veterinærskolen og ungdomsvennerne, der efterhånden var spredt i riget. Dette ønske blev opfyldt ret sent, han besøgte først Danmark i 1843.

Nogle år senere, i 1858, var han på en studierejse til Sverige, hvorefter han fortsatte til Danmark og derfra til Tyskland. Ved denne lejlighed opholdt han sig ca. 10 dage i København. En beskrivelse af de forandrede forhold ved den danske veterinærskole publicerede han i 1861. Han besøgte den da 80-årige beslagsmed og dyrlæge *Johann Wilhelm Helper* (1778—1861), der netop fejrede sit 60 års jubilæum som dyrlæge.

Det var ved dette besøg han måtte høre følgende beklagelse fra en af professorerne:

Es ist, meiner Meinung nach, ein sehr gefährliches Experiment, dass Stockfleth in die Reihe der Lehrer eingetreten ist; denn die Veterinärmedizin wird nur so lange Achtung geniessen, als ihre Lehrer an der Universität gebildet werden.

Jessen nåede også at besøge den meget gamle, næsten blinde krigskommissær, dr. med. *Jens Veibel Neergaard* (1775—1864) i Roskilde, som engang selv havde ønsket at emigrere til Rusland, men var blevet frarådet det af *Abildgaard*^{XII.3}. Jessen skriver om mødet (i *Magazin für die gesammte Thierheilkunde* 1861, 27, 33):

^{XII.3} mere om disse omstændigheder kan læses i *J. V. Neergaard: Mit Livs vigtigere Tildragelser ... Første Deel, København 1844; siderne 57—61 bringes — i uddrag — som Bilag 12 a, se pp. 254—255.*

1843
1858

1831

1832

Fig. 165. Johann Wilhelm Helper fotograferet før 1861. Fotografiet synes at være det ældste kendte fotografi af en dansk dyrlæge. Foto: J. Wunderlich, København. (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

Als ich diesen würdigen, jetzt vollkommener blickenden Greis in Rothschild [o: Roskilde] besucht hatte, reichte er mir zum Abschied die Hand, mit den Worten:

„Nach dem, was Sie mir über Russland erzählt haben, hoffe ich, dass einst sehr viel Gutes für die Veterinärwissenschaft von dort kommen wird. Nur müssen die Schulen immer mehr vervollkommenet, nur muss das Studium immer mehr ein Universitätsstudium werden!“

Dieser Ausspruch erinnerte mich daran, dass mir einst ein hochgestellter Mann in unserem Ministerium sagte: „Sie möchten die Dorpatsche Veterinärschule zu einer Universität machen; das geht nicht — so weit sind wir noch nicht!“ In dem Nachsatze lag also doch das Zugeständniss, dass wir einmal so weit kommen könnten!

Fig. 166. Da P. Jessen i 1858 besøgte København, var den nye Veterinærskole på Frederiksberg netop fuldført efter den dygtige arkitekt Gottlieb Bindesbølls planer.

Fig. 167. P. Jessen.

Næste gang, Jessen var i Danmark, var i forbindelse med veterinærskolens 100 års jubilæum. Han medbragte en hilsen fra de russiske læreanstalter og dyrlægeforeninger, og han deltog også i mødet næste dag den 14. juli, hvor bl. a. jubilæumsfond blev dannet (se også pp. 51—53 her).

XII. 7. N. N.

1875 I august 1875 besøgte en russisk dyrlæge Danmark i en ret ejendommelig funktion: som ledsager af en kejserlig ko^{XII.3'}. Derom fortæller *J. P. Trap* i sine erindringer (*Trap* 1967, p. 299).

XII.3' *J. Wechsberg* skriver (pp. 71—72) i bogen *Leningrad, Kbh. 1978: Hoflægen, dr. Martin Mandt, der var tysker, oplyser, at der var installeret køer øverst i Vinterpaladset, i nærheden af kammerpigernes værelser, for at køkkenets behov for mælk altid kunne imødekommes.*

Den næste Dag kom Kongen til Kjøbenhavn og tog strax til Fredensborg, hvor han forblev for det Første. Der modtog Hans Majestæt Efterretningen om H. C. Andersens Død den 4de August. Hans Majestæt tog Selv ind den 11te derefter og overværede Digterens Bisættelse i Frue Kirke. Dagen efter kom Storfyrstinde Dagmar med sine 3 Børn. 2 Sønner og en lille kvindelig Bæbi. I Følget med Sidstnævnte var en Ko og en Dyrlæge, der havde særlig Tilsyn med samme. Den ældste Storfyrste var nu bleven en smuk Dreng med et eiendommeligt russisk Ydre, med en naturlig drengagtig Livlighed. Det var ret en Glæde at se ham.

XII. 8. Chr. G. S. Engelsen

Dyrlæge *Christian Georg Schultz Engelsen* (1847—1906, veterinæreksamen 1870), udvandrede til Rusland i 1871. Det kan nu betragtes som fastslået, at han i løbet af sine 35 års ophold der har besøgt Danmark to gange: første gang i februar 1886^{XII.4}, hvor han bl. a. besøgte prof. *H. Krabbe* og anden gang tidligt på sommeren 1888^{XII.5}, da han ville have besøgt sin syge fader, men ikke nåede det, idet faderen døde d. 20. april 1888, inden Engelsen havde fået formaliteterne ved rejsen i orden. Ved denne lejlighed besøgte han den store nordiske *industri-, landbrugs- og kunstudstilling* (åbnet d. 18. maj 1888, lukket 2. okt. samme år), hvor Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole også havde en stand^{XII.5'}. Han kom også til Mors, hvor han 18 år tidligere

1886

1888

XII.4 se *Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang*... København 1974, p. 64.

XII.5 se *Breve fra Chr. Engelsen til Otto Vald. Engelsen*... dat. 9. juni 1888 (ikke udgivet)

XII.5' på teatret i Kbh. gik *Fjernt fra Danmark*; det ser ud til, at Engelsen har set forestillingen og overværet en koncert.

havde virket som dyrlæge. På en gård, *Mariesminde*, samledes en halv snes landmænd m. fl. fra omegnen for at høre, hvordan det var gået ham som dyrlæge i det fjerne Rusland. Om denne begivenhed skriver han:

Men [med] min Reise til Morsø var jeg overmaade vel tilfreds. I Sandhed, det var som om jeg havde ligget i 18 Aar i Jorden og var pludselig stegen op af Graven! Hvilke Forandringer! Hvormange vare ikke døde! Dog var der mange tilbage! I de 5 Dage jeg var der besøgte jeg Mange, det var mig en stor Glæde at see; og Mange, der hørte om min Ankomst kom kjørende til Gaarden Mariesminde i Sindbjerg, hvor jeg boede. Dagen efter min Ankomst var der samlet over 20 Gaard-

mænd, Forvalteren fra Blidstrup, fra Glamstrup, saa mange gamle Bekjendte, Pastor Sørensen fra Karby, Pastoren i Redsted (en ung Mand, jeg har i Øieblikket glemt hans Navn; han kjender ogsaa Dig) jeg talte med saa Mange. Saa gik vi paa Kirkegaarden i Redsted og der fandt jeg de Andre. Jeg fik endog Praxis paa Morsø, jeg skrev de første danske Recepter, jeg skrev efter 18 Aar. Jeg var i Sindbjerggaard, paa Eistrup, overalt brasede de og stegte for mig, jeg fik saa meget Kaffe, saa jeg nær havde faaet for meget. Det glædede de gode Morsinger, at jeg ikke havde glemt dem.

Chr. Engelsen i et brev til broderen Otto Waldemar Engelsen dat. lørdag d. 9. juni 1888 (ny stil).

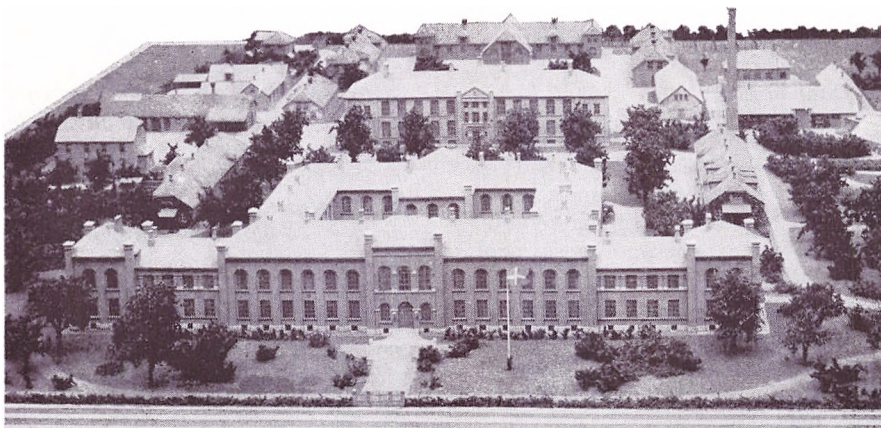

Fig. 168. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole efter ombygning og modernisering omkr. 1892, da Mæhl var i København. (Model vist på den Internationale landbrugsudstilling i Paris 1900. Veterinærhistoriske Samlinger, KVL).

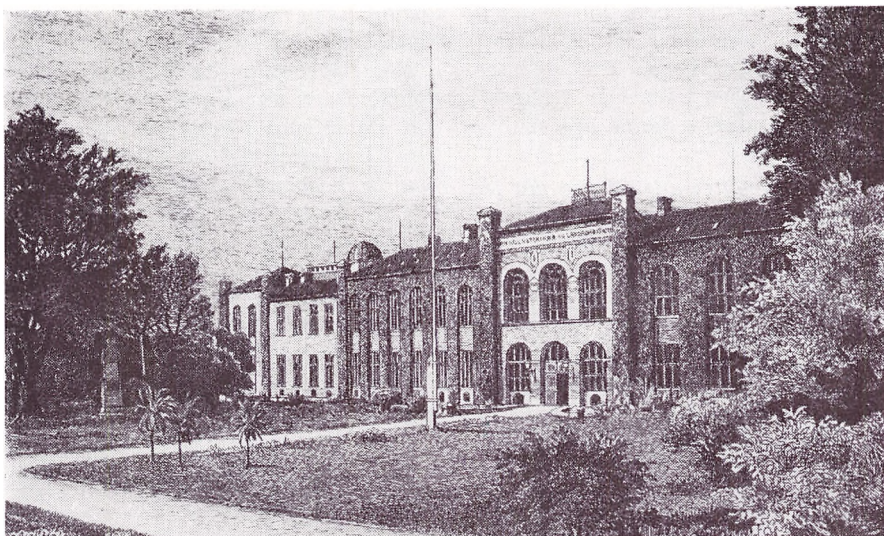

Fig. 169. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1923. Hver gang Mæhl kom til Danmark var der sket en udvidelse, ombygning eller forbedring af hans gamle læreanstalt. Således da han var her i 1925, hvor biblioteksfløjen med den karakteristiske observationskuppel var blevet tilbygget hovedbygningen, i begyndelsen af 1920-erne. (A. Holm 1923).

XII. 9. Carl Mæhl

1888 Carl Mæhl (1853—1930, veterinæreksamen 1872) emigrerede til Rusland 1874.
 ca. Mæhl besøgte flere gange Danmark: 1888,
 1892, ca. 1892, 1901 og 1925. Han havde en stor
 1901, familiekreds her og besøgte også prof.
 1925 Harald Krabbe, med hvem han havde et
 godt samarbejde^{XII.6}. Under et af sine besøge
 her ønskede han at blive indskrevet
 som ekstraordinær deltager i kursus i
 bakteriologi, men dette synes ikke at være
 blevet til noget^{XII.7}.

Engelsen og Mæhl var begge i København i sommeren 1888, men traf åbenbart ikke hinanden. Mange år senere skrev C. Mæhl om Engelsen:

^{XII.6} Krabbe var redaktør af *Tidsskrift for Veterinærer*.

^{XII.7} se *Breve fra Carl Mæhl til Harald Krabbe* . . . Kbh. 1975, p. 32, note 48.

Engelsen var vist et meget energisk og dygtigt Menneske . . . Jeg korresponderede i sin Tid med ham og gjorde et Forsøg paa at mødes med ham i Minsk^{XII.7}, da jeg rejste der forbi, men det lykkedes ikke og under Krigen og senere i Revolutionstiden tabte jeg ham af Syn og ved ikke, om han endnu lever. Hvis Skæbnen har forundt ham en saa høj Alder, sender jeg ham hermed en venlig Hilsen; hvis ikke mødes vi maaske et andet Sted.

Da Mæhl skrev disse linier, var Chr. Engelsen (* 1847, † 1906) forlængst død; (pp. 539—540) i *C. Mæhl: Set og oplevet under min Virksomhed i Rusland. Maa-nedsskrift for Dyrlæger* 1926/1927, 38, 535—547 og 567—676.

^{XII.7} Engelsen boede i Minsk 1886—1896.

Et halvt Aarhundrede som Dyrlæge i Rusland.

Den hjemvendte Carl Mæhl af den kendte
Kalundborg-Familie fortæller.

I 1874, altsaa for samfulde 51 Aar siden, rejste den unge Dyrlæge Carl Mæhl, Søn af den i sin Tid kendte Strædemester i Pilestræde i København og altsaa Broder til den ansete gamle Kalundborgenser, Urmager Georg Mæhl, til Czarens store, hellige Rusland. Den unge, dygtige Dyrlæge, der begyndte sin Kariere om Bord paa et af de Skibe, der sejlede med Muldhyr fra Argentina til Vestindien, maatte i St. Petersborg tage sin gode danske Eksamen om paa Lyst og traadte derefter i det russiske Veterinærvæsens Tjeneste. Dyrk. Mæhl blev i Rusland en meget anset Embedsmand — han holdt dog ikke af at blive erindret om, at han ligesom Thor Lange og Koefoed i sin Tid udnævntes til Statsraad

— og nu har vi, da han har sat Foden paa dansk Jord for første Gang siden 1901, anmodet ham om at fortælle lidt om Forholdene i sit nye Fædreland og om sit eget Arbejde derovre.

Interview.

— Jeg bor, begynder Dyrlæge Mæhl, nu paa 25. Aar i Byen Kastrama ved Volga, 50 Mil fra Moskva, men har ellers boet 10 Aar i Nishnij Nowgorod, 2 Aar i Samara, 3 Aar i Nordrusland og 10 Aar paa Arim. Det sidste Sted blev jeg gift med en Grækerinde; i vort Ægtefælskab har vi 3 Døtre og 2 Sønner. Sønnerne er nu Remisere i Moskva.

Efter at have taget min Eksamen paa Landbohøjskolen praktiserede jeg

en Tid paa Bornholm, men det var den Gang Løje Lidet for Dyrlægerne — det var jo for Eksportflagteriernes Tid — og faldet af en Bekendt, der gjorde velsonnet Tjeneste ved et kejserligt Rytterregiment i St. Petersborg, hvor Officererne var meget rige Godsejere, rejste jeg saa en Skønne Dag til Rusland. Om jeg med den Udvikling, Forholdene senere er undergaaet i Danmark, har bundet økonomisk ved at udandre, er maasse et Spørgsmaal.

Det russiske Veterinærvæsen.

— Er der ingen private Dyrlæger i Rusland?

— Nej. Allerede i Czarens Tid blev det Kommunerne — Semsitvoerne — overdraget at sørge for Undervisnings-, Vej- og Sanitærvæsenet mod Tilskud til at tilbageholde en Del af Staten. Nu forterer Veterinærvæsenet dog nærmest under Staten. Hvert Guvernement er inddelt i Regioner, som hver har sin Dyrlægestation med Stalde, Klinik, Medicin og andre Hjælpemidler. Paa min Station indskrives der aarlig 5—6000 „Patienter“.

Fig. 170. Mæhls interview til Kalundborg Avis i 1925. Fra Breve fra Carl Mæhl til Harald Krabbe 1886—1916. Set og oplevet i Rusland som borger og veterinær. København 1975.

Begge sendte ofte deres børn på besøg hos familien i Danmark, og lagde vægt på, at den yngre generation lærte dansk sprog og kultur.

Engelsen ønskede, at hans datter Anna fik lov til at studere medicin i Danmark og korresponderede med H. Krabbe herom. Imidlertid var det en vanskelig sag, idet faget endnu kun var forbeholdt mænd. Nielsine Nielsens sag var endnu ikke afsluttet, og Anna Engelsen kom herefter til at studere i Svejts (se Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang . . ., p. 142).

Chr. Mæhls ældste søn Sergej Karlovič (1888—1933) søgte tilflugt i Danmark under urolighederne i Rusland 1906/1907. Ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole fik han agronomuddannelse 1915 og senere blev professor i landbrugskemi ved Moskvas Landbrugsakademi. For nylig har jeg fundet omtalt navnet Mell; den pågældende var agronom i en af de baltiske Sovjetrepublikker; fra de andre familiemedlemmer har man ikke hørt siden slutningen af 1930'erne.

Fig. 171. V. F. Nagorskij.

XII. 10. V. F. Nagorskij

Den russiske epidemiolog, læge og dyrlæge *Valentin Fedosevič Nagorskij* (1845—1912) opholdt sig i udlandet (Frankrig, Danmark^{XII.9}) i 1895—1897. Her i landet har han især studeret veterinærvæsenets indretning. I 1911 opholdt han sig igen i Danmark, denne gang i forbindelse med studier i Sverige og Norge. Rejsens formål i de tre skandinaviske lande var at studere forsikring af husdyr.

XII. 11. N. Tschigiaeff

I slutningen af 1895 besøgte en russisk læge og dyrlæge, Dr. N. *Tschigiaeff*, Danmark, muligvis attacheret det russiske zarfølge. Under hans ophold havde han kontakt med prof. B. Bang (se Bilag 10a, 10b og 10c, pp. 250—251).

XII.⁹ 1875—1878 var C. *Mæhl* i Vjatka og da også Nagorskij boede der, er det meget sandsynligt, at Nagorskij af Mæhl fik værdifulde informationer om danske veterinære forhold; i 1899 deltog Nagorskij i den 7. internationale veterinærkongres i Baden-Baden, hvor der var lejlighed til at træffe den danske delegation (B. Bang og J. Arup, der kunne fortælle en hel del om husdyrforsikring i Danmark.

Fig. 172. K. Gappich.

XII. 12. K. Gappich

Den estiske veterinærhistoriker, dr. *Enn Ernits*, Tartu, har meddelt mig følgende pr. brev 19. juli 1977:

Mit Unduld erwarte ich das Erscheinen Ihrer Monographie über die dänisch-russische veterinären Beziehungen. Sie ist ohne Zweifel höchstens interessant für alle Vet.historiker. Ich kann nur hinzufügen, dass Carl Gappich (1863—1923) war Zögling, Professor und Direktor unseren Vet.-Institutes. Im J. 1900 hatte er bei Storch^{XII.9} (Københ.) u.a. die Herstellung der Rahmsäure-Reinkulturen studiert, die ihm später in der ganzen Russland so bekannt machte. (C. Happich, Über die Anwendung der Rahmsäure-Reinkulturen. — Baltische Wochenschrift, 1900, Jg. 38, H. Nr. 35, S. 389).

1900

XII.⁹ V. *Storch* (1837—1919), dansk landbrugskemiker. Breve til V. Storch såvel fra danske som fra udenlandske brevskrivere opbevares på Det landøkonomiske Forsøgslaboratorium (nu Institut for Husdyrbrug), København. I brevsamlingen findes også Carl Gappichs takkebrev til V. Storch.

(Meddelt mig venligst af fhv. kredsdyrlæge *Jes P. Jørgensen*, medarbejder con amore ved De veterinærhistoriske Samlinger, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole).

Fig. 173. G. I. Gurin.

XII.13. G. I. Gurin

ca. 1903 Den russiske hygiejniker *Gavriil Ivanovič Gurin* (1858—1933) foretog 1902—1903 en studierejse til Tyskland, Holland og Danmark. Rejsens formål var at studere tuberkulose hos husdyr.

Mere om G. I. Gurin kan findes f. eks. i *Veterinarija, Moskva 1963:4*, 80—81.

Det er meget sandsynligt, at der findes en beskrivelse af hans indtryk fra disse tre lande, hans litterære produktion omfatter ca. 250 titler. Indtil nu har jeg ikke været i stand til at finde ud af, om en af hans mange publikationer handler om danske forhold og især bekæmpelsen af tuberkulose i Danmark.

XII.14. V. S. Sobolevskij

1907 Ved Den danske Dyrlægeforenings møde den 2. juni 1907 i København på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole deltog også en russisk gæst, guvernementsdyrlæge, hofråd *Viktor S. Sobolevskij* (1863—19 ?) fra Skt. Petersborg. Professor *Bernhard Bang* orienterede ham og en halv snes andre udenlandske gæster ved mødet om Veterinærskolens og Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles historie og udbygning. Sobolevskij kendte Bang i forvejen, idet de begge deltog i flere internationale veterinærkongresser.

På fig. 110 side 118 her ses *V. S. Sobolevskij* på et gruppebillede sammen med andre russiske deltagere ved den 9. internationale veterinærkongres i Haag 1909.

XII.15. K. M. Gol'cman

1909 Rektor ved Det kazanske Veterinærinstitut 1905—1908 og 1911—1914 prof. *Karl Matveevič Gol'cman* (1854—1922) har efter afslutningen af den 9. internationale veterinærkongres i Haag i september 1909 opholdt sig kortere tid i København for at studere de veterinære klinikkers indretning. Ved denne lejlighed fik han med sig makroskopiske og mikroskopiske præparater af tarme angrebet af *paratuberkulose*. Dem har han efter hjemkomsten benyttet bl. a. ved et foredrag for medlemmer af Veterinærforeningen ved Det kazanske Veterinærinstitut (*Fišer*, 1910).

Fig. 174. K. M. Gol'cman.

XII.16. S. N. Višelesskij

Prof. *Sergej Nikolajevič Višelesskij* (1874—1958), den senere direktør for Institut for eksperimentel veterinærmedicin (VIEV) i *Kuz'minki* i nærheden af Moskva, besøgte Bernhard Bang i efteråret 1926 for at drøfte problemer vedrørende tuberkulosebekæmpelse i Rusland (*B. Bang* p. 171 i *Maanedsskrift for Dyr-læger* 1927/1928, 39, 145—191, 193—206. Bekæmpelsen af Husdyrtuberkulose i andre Lande end i Danmark).

1926

XII.17. S. A. Grjuner

Den russiske epidemiolog, prof. *Sergej Aleksandrovič Grjuner* (1864—1931) har i forbindelse med udarbejdelsen af en *bibliografi over litteratur om rensdyrsygdomme* (fortegnelsen indeholder 1183 titler) besøgt biblioteker i København, Oslo, Stockholm, Uppsala, Lund og Helsingfors. Han har benyttet sig af litteraturen på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles

1927

Fig. 175. Sovjetunionens Institut for eksperimentel veterinærmedicin i *Kuz'minki* (engang fyrst Galitzins gods) i nærheden af Moskva.

Fig. 176. S. N. Višelesskij.

bibliotek, selv om der på dette tidspunkt dér kun fandtes få bøger om rensdyr; men i tidsskrifterne har han fundet mere brugbart materiale.

Det ser ud til, at hverken Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek, Statens veterinære Serumlaboratorium eller Hygiejnisk bakteriologisk laboratorium på KVL senere har modtaget nogen litteratur af Grjuner.

En meget interessant beskrivelse af Grjuners ophold her i sommeren 1927 og publiceret samme år i tidsskriftet *Veterinarnyj truženik* (Veterinærarbejder) har jeg fornylig modtaget (som fotokopi) fra den amerikanske veterinærhistoriker L. Z. Saunders, Philadelphia, der fandt den i et amerikansk bibliotek, og som jeg i kort uddrag og oversat bringer her.

Efter en kort historisk oversigt over veterinærskolens tilblivelse og udflyt-

ning til Frederiksberg i 1858, informerer S. A. Grjuner de russiske læsere om de 6 studieretninger på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og om antallet af de indskrevne studerende pr. år. Han nævner, at Norge ikke har en veterinærskole^{XII.9}, og derfor bliver så at sige alle norske dyrlæger uddannet i Danmark; enkelte veterinærstuderende kommer også fra Island og Finland. Der fandtes ingen kvindelige veterinærer; to damer har vist nok i sin tid påbegyndt veterinærstudiet, men ikke afsluttet det.

I gamle dage, da der ikke fandtes veterinærskoler i Rusland, kom mange danske dyrlæger til Rusland, hvor de fik ansættelse. Dette gjaldt især militærdyrlæger. I almindelighed har *danske* gjort meget for at højne det russiske veterinærvæsen, og den danske veterinærskole i København har igennem Peter Jessen lagt kimen til den første russiske veterinærskole. Derfor bør vi interessere os for denne gamle læreanstalt, som har haft en stor indflydelse på udviklingen af veterinærvæsenet i Rusland.

Den danske veterinærskole gør allerede udefra indtryk på én og er meget moderne. De mange godt oplyste rum skjuler inde mange behagelige overraskelser, som f. eks. den kirurgiske klinik, hvor der findes bevægeligt operationsbord, røntgenapparat, der støtter kirurgernes diagnosticeringsarbejde, glasskabe med instrumenter og medicin etc., alt sammen noget der viser, hvad veterinærvidenskabens har opnået i de forløbne 50 år — et fremskridt som vi slet ikke kunne forestille os og som alt sammen findes i København.

Alle steder hersker der renlighed, hvadenten det drejer sig om anatomisk, kirurgisk eller patologisk afdeling eller administrationen, korridorerne eller andre steder. Man kan sige, at det måske er

^{XII.9} den norske veterinærskole blev åbnet i 1935/1936.

Fig. 177. S. A. Grjuner.

en luksus, som vi vanskeligt kan vænnes til.

Omkring skolen er der alle steder beplantning. Der findes også en botanisk have med drivhuse, og haven tjener ikke blot til rekreation, men man lærer også en masse interessante ting om træer, ukrudt... (Grjuner var samtidig forskningskandidat, og her opremser han latinske navne på de træarter, han har set i haven).

Alle vegne finder der *mindesmærker* for skolens lærere (prof. B. Bang fik sit, medens han levede). På skolens fødeklinik^{XII.9'} er der anbragt et relief^{XII.9''} til minde om prof. G. Sand. Ja, danskerne er i almindelighed stolte over deres lærde.

Folk er meget imødekommende, og man får det indtryk af, at alle disse faciliteter, renlighed, kombineret med orden og akkuratse, føres sammen af en usynlig hånd for at gøre tilværelsen endnu mere behagelig.

^{XII.9'} nedrevet 1966/1967.

^{XII.9''} findes i dag på Institutet for husdyrenes reproduktion.

Biblioteket

Der findes adskilte studieborde, alle med blækhus og pen. Blækhusene er meget snedigt indrettede^{XII.9'''}. Når de ikke bruges, vipper man dem, og de lukker af sig selv med et lille metallåg. Ved hvert bord er der en elektrisk læselampe. Tidsskrifter er anbragt i små bokse. Man orienterer sig meget let, fordi der allevegne findes ordentlige overskrifter. Biblioteket modtager tidsskrifter fra *hele verden* og på *mange sprog*. Der er også gode bibliografier (*Jahresbericht über die Leistungen auf dem Gebiete der Veterinärmedizin* og *Experimental Station Records*), hvori Grjuner har fundet meget nyttigt litteratur, dækkende forskellige områder af interesse for ham.

^{XII.9'''} bibliotekets medarbejdere har sørget for, at et par af disse blækhuse blev opbevaret efter moderniseringen af bibliotekets læsesal i 1940'erne.

Fig. 178. Bibliotekets mangeårige medhjælper C. C. Nielsen i det gamle udlån i slutningen af 1920'erne.

Fig. 179. Bibliotekets læsesal ca. 1927.

Den kirurgiske klinik^{XII.10}

Der skal især fremhæves god belysning og et operationsbord med regulerbar højde (model Röhler). I tilknytning til kirurgisk klinik findes der et diagnostisk laboratorium og røntgenanlæg. Prof. Möckleberg (☉: A. W. Mørkeberg) benytter efter operationer med dygtighed termokautering (ad mod. Paquelline); han har konstrueret et apparat, der straks signaliserer, hvis der er noget faretruende ved respirationen.

Såvel *Klinik for mindre husdyr*^{XII.11} som *Afdeling for special patologi og terapi* er begge moderne indrettet. Den sidste har et rum med dyb strøelse.

XII.¹⁰ nedrevet 1966/1967.

XII.¹¹ nedrevet 1966/1967.

Fødeklinikken har flere rum, blandt andet to rum til køer, der skal kælvne. Der findes et operationsbord for større husdyr.

Afdelingen for patologisk anatomi og alm. patologi har et stort sektionrum, der har form af et amfibi-teater med god ovenlys. Gulvene vaskes let, og i bordene er der indgraveret et mål til bestemmelse af organernes størrelse. Der er 10 vaskekummer. Der anvendes gum-miforklæder og galocher.

De studerende secerer uden betjentes hjælp. Grjuner har selv overværet fem sektioner på afdelingen: hest (maveruptur), hund (leversarkom), ko (knogletuberkulose), svin (muskel- og lymfekirteltuberkulose), kat (skudt).

Derefter beretter han om antallet af udførte obduktioner pr. år og om de al-

mindeligt forekommende infektiøse sygdomme i Danmark.

Han roser afdelingens *museum*, der i sig selv er en stor rigdom. Det vil kræve flere dage, hvis man vil studere de enkelte præparater. Grjuner undrer sig lidt over, at der ikke var fjerkræpræparater.

På øverste etage fandt han *hygiejnisk-bakteriologisk laboratorium*, ledet af en relativ ung mand, prof. *M. D. Christian-sen*.

Afdelingen for normal anatomi. Der præpareres på sorte borde. De 10 store vinduer sikrer en god belysning.

Den zoologiske afdeling har interesse-ret Grjuner meget, da han som nævnt også var forstkandidat og vildtpatolog. Ved

indgangen var der en stor gevirsamling^{XII.12}. Den pyntede pænt. På afdelingen så han mange embryologiske og parasitologiske præparater, og der var en særlig samling af skadelige insekter.

Derefter beretter han om hvilke slags dyr, hvor mange og for hvilke sygdomme de blev behandlet på KVL.

I fortsættelse heraf beskriver Grjuner kort den *kemiske afdeling*, *apoteket*, *administrationen*, og han har også haft sin gang i *De studerende råds lokaler*. Han nævner, at de studerende ofte tilbringer aftenerne på skolen, f. eks. på den anatomiske afdeling.

XII.12 en gave til afdelingen.

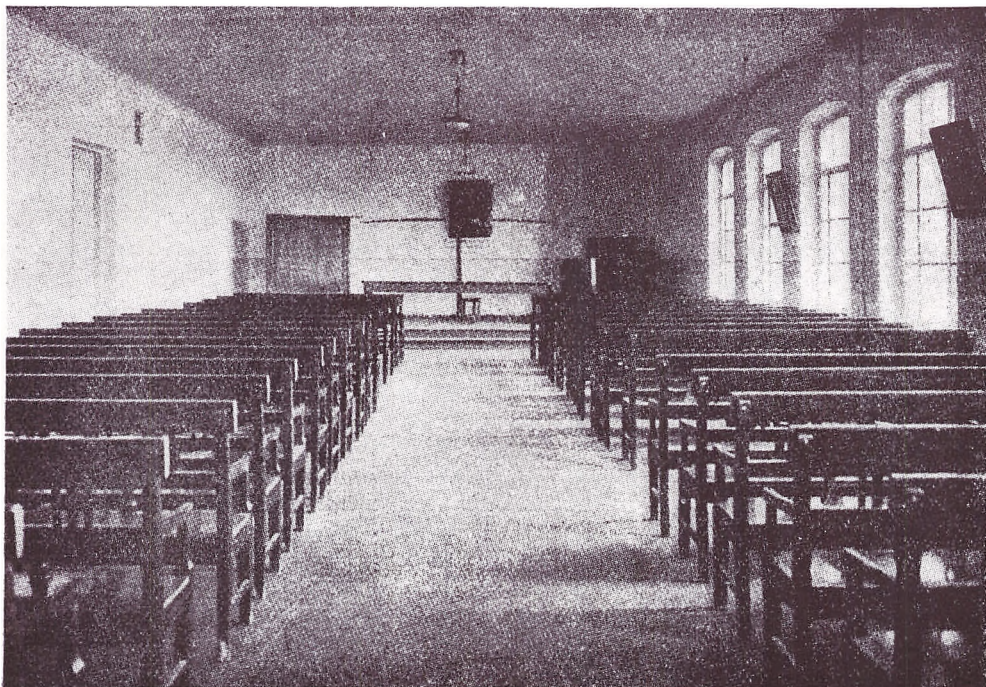

Fig. 180. Grjuners forbløffelse bliver forståelig, når man ser ovenstående billede, der viser festsalen fra veterinærskolen i Omsk, hvorfra han kommer.

Fig. 181. Patologisk anatomi.

Derefter bringer han en fortegnelse over lærere, der underviser veterinærstuderende, og hvad de enkelte afdelinger forsker i. Han nævner også, at prof. C. O. Jensen samtidig er forstander for Statens veterinære Serumlaboratorium (SVS). Derefter følger en beskrivelse af denne institution på 12 linier. Der har han set mange forsøgsdyr. I øvrigt henviser han til en beskrivelse af Statens veterinære Serumlaboratorium i *Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Årsskrift for 1927* [3: 1917].

Til slut nævner han, at KVL udgiver en *Arsberetning* og et *Årsskrift*, begge trykkes på fint papir. *Årsskriftet* er ofte forsynet med gode illustrationer (som det var tilfældet i 1926, hvor der bragtes mange illustrationer af KVL's nybygninger eller de restaurerede gamle afdelinger). Skolen tildeler ingen dokortitler.

Han nævner, at skolens lærerkræfter [3: C. O. Jensen] tager del i udgivelsen af *Månedsskrift for Dyr læger*.

Fig. 182. A. L. Skomorochov.

XII.18. A. L. Skomorochov

Dr. med. vet. prof. *Aleksandr Leon'evič Skomorochov* (1890—1969), den kommende leder af det nyoprettede mund- og klovesygcinstitut på øen Gorodomlja i Seliger søen (mellem Leningrad og

Moskva) besøgte *Statens veterinære Institut for virusforskning* på øen *Lindholm* 1928. Forskellige faglige problemer blev drøftet med daværende afdelingsleder *Hans Oluf Schmit-Jensen* (1892—1961, veterinæreksamen 1915). Skomorochov har givet en beskrivelse af sin studietur til Danmark (og Tyskland) i 1929; de danske forhold skildres på pp. 122—126 i *Trudy Gosudarstvennogo instituta éksperimental'noj veterinarii* 1929, 6:1. 1928

XII.19. Dolmankov

Kaptajn *Dolmankov*, dyrlæge ved de russiske tropper på Bornholm, har opholdt sig på øen i 1945. Han har sammen med de danske dyrlæger *Jens Schouenborg*, *Finn Nielsen* o. a. i maj 1945 deltaget i bekæmpelsen af *mund- og klovesygen*, som russerne indslæbte med det kvæg, der skulle forsyne dem med kød under deres midlertidige ophold på Bornholm (se *Bilag 16*). 1945

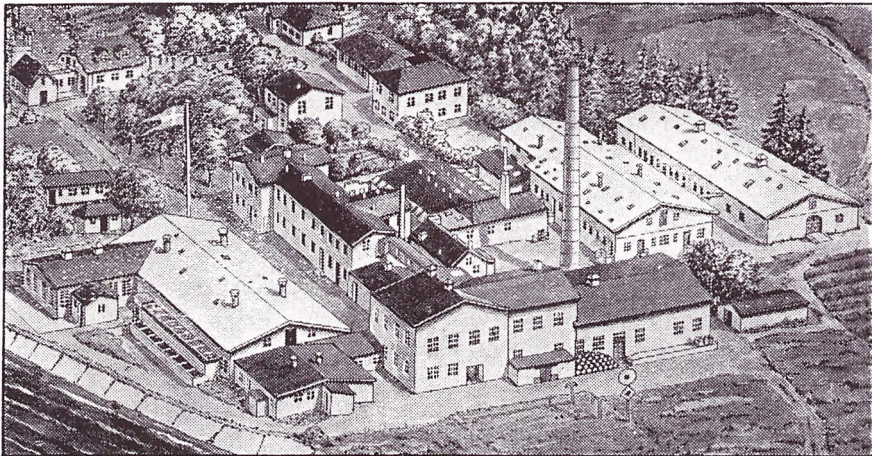

Fig. 183. *Statens veterinære institut for virusforsøg, Lindholm pr. Kalvehave.*

XII.20. J. Kastenko

1964 I 1964/1965 har dyrlæge *Jurij Kastenko* (* 1930) fra Kødteknologisk institut i Moskva tilbragt syv måneder på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Hygiejnisk-bakteriologiske laboratorium. Studiets emne var levnedsmiddelhygiejne. Desuden tilbragte han en kortere tid på Statens veterinære Serumlaboratorium i København (*Beretning fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole for 1964/1965*, p. 63).

XII.21. V. F. Ivanov

Dyrlæge *Vitalij Fjodorovič Ivanov* (* 1930), der i 1957 har afsluttet Moskvas Veterinærakademi, aspirant ved Det veterinære forskningsinstitut i Leningrad, blev af den sovjetiske regering indstillet til et dansk forskerstipendium af 9 måneders varighed. På Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Afdeling for obstetrik og gynækologi og Statens veterinære Serumlaboratorium har han fra 3. marts til 30. september 1965 studeret *vibriose* hos kvæg og får.

XII.22. A. A. Kudrjavcev

1965 I slutningen af 1965 var professor i fysiologi og patologisk fysiologi *A. A. Kudrjavcev* (1902—1974) i Danmark for at studere staldklima m. m. Ved samme lejlighed holdt han et foredrag (på russisk med dansk oversættelse) på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole om sit forskningsarbejde i Sovjetunionen. Desuden besøgte han flere danske gårde, slagterier, institutioner m. m.

Fig. 184. A. A. Kudrjavcev.

Under sit ophold i Danmark og flere gange senere har han skænket bøger til Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek (dyrefysiologi, staldklima, fodrings-tabeller m. m.).

Fig. 185. Statens veterinære Serumlaboratorium i København.

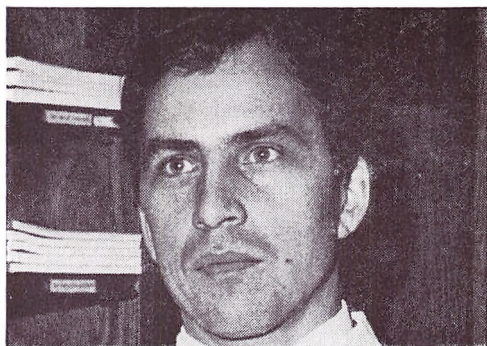

Fig. 186. V. G. Zaroza.

XII.23. V. G. Zaroza

1970 I 1970 (28/1-70—24/11-70) tilbragte dyrlæge *Vasilij G. Zaroza* (* 1936) Moskorskaja veterinarnaja Akademija (Inst. f. sygdomme hos unge dyr) ti måneder på Statens veterinære Serumlaboratorium for at studere sygdomme hos nyfødte kalve. Afdelingsleder *Arne Dam* var hans videnskabelige rådgiver. Efter hjemkomsten har han publiceret en monografi over nyfødte dyrs sygdomme og tilsendt den til DVJB.

XII.24. E. Aaver

1974 Dyrlæge *Endel Aaver* (*1923) fra det Estiske Institut for husdyrbrug og veterinærmedicin, Dorpat, har sammen med professor, dr. agro. *K. Kurm* besøgt Danmark i april 1974. Lad prof. *K. Kurm* i et brev til mig, dateret 18. april 1978, selv berette om rejsens formål og varighed:

Wir sind in Dänemark gewesen ab März bis zum Mai 1974. Mit mir war auch ein Tierarzt, ein Kandidat der Veterinärme-

dizin (Magister) ein wissenschaftlicher Mitarbeiter des Estnischen Forschungsinstituts für Tierzucht und Veterinärmedizin Endel Aaver.

In Dänemark waren wir auf einer Dienstreise, als Experten für Beurteilung und Auswahl der Zuchtrindern für Sowjetunion^{XII.13}). Wir besuchten viele Bauernhöfe und wissenschaftliche Institutionen und hatten viele bekannten vortreffliche Fachgelehrte getroffen. In Königliche Universität für Veterinärmedizin und Landwirtschaft den Herren Prof. O. Venge, im National Institute of Animal Science den Direktoren Herren Ejner Nielsen, Johs. Brolund Larsen und Herren E. Blom [Staatliches veterinäre Seruminstitut], in Landesausschuss für Dänische Rinderzucht und Rindviehhaltung mit dem Geschäftsführenden Sachverständigern Herren T. Petersen-Dalum.

XII.13 foruden dyrl. *E. Aaver* har flere andre dyrlæger fra USSR været på besøg i Danmark i forbindelse med opkøb af dansk avlsskvæg. Den første større eksport af dansk avlsskvæg fandt sted i november/december 1964 og er blevet fortsat siden med større eller mindre intervaller.

Dyrene bliver som regel godkendt på samlings- og karantænestationen (Kolding) af en russisk indkøbskommission bestående af en veterinær og en agronom. Det har været undtagelsen, at den samme ekspert (veterinær eller agronom) har været med mere end én gang.

Sovjetiske eksperter har sammen med tolken i mange tilfælde, når bedømmelsen var tilendebragt, aflagt et besøg på Statens veterinære Serumlaboratorium i København for at drøfte sundhedstilstanden hos danske husdyr i almindelighed og også for at kunne få oplyst enkeltheder om de af laboratoriet benyttede diagnostiske metoder (*E. Blom*, Personlig meddelelse 1978 og SVS gæstebog).

Fig. 187. E. Aaver.

Wir waren in Versuchsstationen Trollesminde, Hillerød und Favreholm.

Ich bin in vielen Ländern gewesen, aber Dänemark machte auf mich den besten Eindruck, besonders die Arbeitssamkeit und die ansprechende Verbindung der Leute.

Til slut skal jeg oplyse, at flere af de nævnte dyrlæger med en nytårshilsen trofast mindes Danmark og dem, der har hjulpet dem under deres ophold her.

Her skal der også refereres til følgende begivenhed:

Fra 9. til 27. maj 1964 opholdt en sovjetisk delegation sig i Danmark for at studere dansk husdyrbrug. Delegationen har besøgt Vardeegnens Kvægavlsforenings tyre- og afkomsprøvestation *Vardegaard*, Varde, Aalborg Amts Kvægavlsforenings tyrestation *Drastrup*, Skalborg, Forsøgs- og demonstrationstyrestation *Østerhaab*, Statens forsøgsgårde *Favrholm* og *Trollesminde*, Det landøkonomiske forsøgslaboratorium, KVL's Dybfrysningslaboratorium m. m.

Ved dette besøg var fra dansk side følgende dyrlæger impliceret: dyrlæge *Carl Grønnebæk Jespersen*, Hjerting, forsøgsleder *F. G. Hoppe*, prof. *N. O. Rasbech*, prof. *A. Neimann-Sørensen* og prof. *H. C. Adler*.

Delegationen blev ved hjemrejsen forsynet med dansk litteratur. Ved de afsluttende drøftelser blev der givet udtryk for ønsket om køb af danske kvægracer og dybfrosset sæd.

Den sovjetiske vicelandbrugsminister *I. N. Kuznecov* har med en delegation i 1974 forhandlet med Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles videnskabelige medarbejdere om videre samarbejde på det landbrugsvidenskabelige område. Efter forhandlingerne aflagde ministeren efter eget ønske besøg i de Veterinærhistoriske Samlinger, som han roste meget. Hans indtryk er nedfældet i besøgsbogen med følgende ord:

Med stor glæde har jeg beskuet museumsgenstandene. Mange tak til de lærde, specialister, held og lykke i deres arbejde og i livet.

Ignaty N. Kouznetsov
Deputy Minister
of Agriculture of the USSR

XIII. OVERENSKOMST MELLEM KONGERIGET DANMARK OG UNIONEN AF SOCIALISTISKE SOVJETREPUBLICKER AF D. 9. OKTOBER 1965

I 1965 blev der i Moskva underskrevet en overenskomst om dansk-sovjetisk samarbejde på det videnskabelige landbrugsforskningsområde (udenrigsm. Ø.P.V. j. nr. 75. D.9).

I artikel 1 siges:

Artikel 1.

Begge lande vil yde bistand til en udvidelse af kontakter mellem de videnskabelige landbrugsforskningsinstitutioner og videnskabsmænd i Kongeriget Danmark og Unionen af Socialistiske Sovjetrepublikker gennem indbyrdes udveksling af teknisk-videnskabelig information og litteratur og, efter fælles aftale, af prøver af frø og plantemateriale og udveksling af andre materialer, samt tillige gennem udveksling af besøg af videnskabelige medarbejdere.

Denne overenskomst må ses som en direkte fortsættelse af de drøftelser, som allerede i 1964 førtes mellem Danmark og USSR under premierminister *N. S. Chrusčev's* besøg i Danmark og statsminister *J. O. Krags* besøg i USSR samme år.

Samarbejdsbestræbelserne af veterinær interesse koncentrerer sig især omkring følgende forskningsområder:

- 1) Kunstig inseminering hos husdyr med specielt henblik på dybfrysning af sperma. Udarbejdelse af metoder og teknisk apparatur til dybfrysning af sperma.
- 2) Blodtyper hos kvæg.
- 3) Arvelige sygdomme hos kvæg og svin.
- 4) Offentlig bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos husdyr.
- 5) Staldklimaforsøg hos husdyr.
- 6) Kvægavl.
- 7) Fodring af svin og kalve.

I samarbejdet deltog fra dansk side hovedsagelig institutter ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og Landøkonomisk Forsøgslaboratorium, og fra sovjetisk side Unionens Videnskabelige forskningsinstitut for eksperimentel veterinærmedicin (VIEV), Moskva, samt Unionens videnskabelige institut for husdyrbrug (VIZ), Dubrovicy.

Aftalen blev underskrevet d. 9. oktober 1965, og kort efter påbegyndtes en række aktiviteter fra begge sider.

Fra sovjetisk side blev flere videnskabsmænd sendt hertil (dyrlæger, agronomer) for at studere ved danske laboratorier og se dansk praksis. Den gensidige udveksling af informationer begyndte, idet de enkelte institutter såvel fra Danmark som fra USSR sendte hinanden forskningsplaner og programmer for de kommende år.

En af de meget alvorlige barrierer allerede fra begyndelsen var og er stadigvæk sproget. Denne ulempe er delvis løst på initiativ af Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek, der har ydet, og stadig yder assistance i forbindelse med benyttelse af litteratur på russisk.

For biblioteket og dets lånere og for de enkelte afdelinger ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole har bibliotekets slavist, forskningsbibliotekar, dyrlæge *I. Katić* (*1930, veterinæreksamen Zagreb,

Jugoslavien, 1956, dansk tillægseksamen 1959) oversat titler på bøger og tidsskrifter og indholdsfortegnelser og ført korrespondance på russisk. Efter anmodning har Katić også oversat artikler, dog i mindre omfang, og forklaret tekst til tabeller og illustrationer.

Ved den første revision af aftalen (jfr. Art. 2) blev der fra dansk side udtrykt stærkt ønske om, at litteratur, der indgår i udvekslingen, forsynes med resuméer på f. eks. engelsk.

Nogle institutioner impliceret i aftalen har gennemført dette. Virkningen er utvivlsomt meget bedre, idet informationer om landbrugsvidenskabeligt forskningsarbejde i Sovjetunionen på denne måde bliver mere udbredt og kendt af flere.

Artikel 2.

Begge parter vil virke for oprettelse af samarbejde vedrørende de i den vedlagte plan nævnte emner. Denne emneliste kan fra tid til anden revideres og udvides efter fælles aftale mellem landbrugsministeriet i Kongeriget Danmark og landbrugsministeriet for Unionen af Socialistiske Sovjetrepublikker.

Ejendommeligt nok nævner overenskomsten intet om muligheden for udveksling af studerende til trods for, at interessen for en sådan udveksling eksisterer blandt veterinærstuderende.

*Hel række af resultater
blev opnået i Moskva*

*Dansk eksport af æg og
af viden om kunstgødning*

Hvad Krag fik med sig

*Øget samhandel, erstatninger
og tilladelse til slægtsbesøg*

**Zobelpels
og maleri
samt gaver**

*Den mere præcise
dansk-sovjetske
udveksling*

Fra vor sidste medarbejder

Alf Hans Larsen
Politikens udsendte medarbejder

MOSKVA, torsdag.

EN stribe af konkrete resultater opnåedes under de sidste dages forhandlinger i Moskva, og meget, der måske er større, synes i sigte. Det fremgår til dels af det communiqué om statsminister Jens Otto Krag's besøg, som offentliggjordes her

7 En gruppe sovjetiske ekspederer kommer om kort tid til Danmark for på stedet at studere danske tilstande og at levere Sovjetunionen større kvantité erstatning, herunder gødning, skov, maskiner og korn.

Se mere side 2

8 Noget helt nyt

8 Den meget nye i den internationale handel har Sovjetunionen accepteret at forhandle om, at Danmark udveksler sovjetiske mængder af tyresæd til Sovjetunionen. Ifølge den 1. af de 11 af de 11 artikler i den internationale handel vil der blive udsat forhandlinger om tyresæd.

9 Fra dansk side er det indtil videre for tid, som Sovjetunionen har sagt man kan levere praktisk inget tyresæd, og det er uopretteligt, hvilket Sovjetunionen ikke vil levere tyresæd, som skibet.

Fig. 188. Under J. O. Krag's besøg i Sovjetunionen i slutningen af februar 1964 bragte Politiken d. 28. 2. 1964 meddelelse om salg af betydelige mængder af tyresæd til Sovjetunionen på forsiden. I pkt. 8 siges det: Som noget nyt i den internationale handel har Sovjetunionen accepteret et forsøg om, at Danmark udfører betydelige mængder af tyresæd til Sovjetunionen. Herom skal føres forhandlinger bl. a. for at se, om udbringningen kan klares i denne usædvanlige eksport. Den store aftale, der ikke blev til noget.

XIV. HANDEL MED HUSDYR OG ANIMALSKE PRODUKTER MED SÆRLIGT HENBLIK PÅ DE EPIDEMIOLOGISKE PROBLEMER

Handelen med Rusland med *dyr* og *dyriske produkter* kan føres helt tilbage til den tidlige middelalder, da danske købmænd besøgte russiske handelsbyer, især Novgorod og opkøbte bl. a. skind, pelse m. m. Også igennem de sidste to hundrede år har de dansk-russiske handelsforbindelser været ret livlige; en af de mere vigtige begivenheder er opkøb af dansk avlsmateriale til konsolidering af den russiske orlov traver (1784). Mere om dette se P. Jessens enquete: Zur Frage über die Reinheit der Race des Orlow'schen Träberpferde, Wien 1873.

Hvad angår specielt husdyr, har overførsel fundet sted mest som egentlig *handel*, i nogle tilfælde som *gaver* og endelig under *force majeure situationer* (krig, skibsforlis).

XIV.1 *Sendt fra Danmark til Rusland/Sovjetunionen*

Om forsendelse af levende dyr eller animalske produkter i de sidste ca. 180 år har jeg fundet følgende:

Heste

1822

I efteråret 1822 besøgte en russisk ritmester *v. Marnitz* sammen med *Peter Jessen* ca. 50 steder i Jylland og hertugdømmerne for at opkøbe hingste til Rusland. En fortegnelse over de hingste, de fik tilbudt, fandt jeg på Rigsarkivet, og et uddrag af denne bringes her som *Bilag 13*; kun tre af de foreviste hingste betegnedes med „købt“; hvilket tyder på, at de var kritiske over for den daværende danske hesteavl.

C. Freytag skriver (pp. 16—17) 1881 i sin bog om Ruslands hesteracer følgende: *Durch den dänischen Gesandten am St. Petersburger Hofe M. de Blom[e]*^{XIV.1} *wurden vier hübsch gewachsene Hengste des schweren dänischen Wagenschlages besorgt. Die Händler Bergjaffer [Berghofer?] und Mink führten den Militair-Gestüten 8 Hengste und 12 Stuten dänischer Race und später noch 16 holsteinische Stuten zu, für welche zusammen 92.000 Rubel Assignaten gezahlt wurden... Eine im Jahre 1831 von Kerstling [o: Kersting]*^{XIV.2} *unternommene Reise nach Dänemark, Holstein und Mecklenburg fiel höchst unbefriedigend aus, er fand dort nur 2 Hengste... [die] benutzt werden konnten.* 1831

I midten af 1830'erne solgtes et par danske *heste* sammen med en dansk bygget vogn til Rusland. Vognbyggeren var *Paul Erhardt* og køberen den berømte digter *Aleksander Puškin* (1799—1837), der købte hele herligheden for 910 rubler med en udbetaling på 500 rubler. Da han nogle år senere omkom i en duel, gjorde de danske kreditorer via gesandtskabet i Skt. Petersborg en kraftig indsats for at få udbetalt den resterende sum. Om det lykkedes er mig ikke bekendt. (RA Dept. f. undenr. Anlig. 1834—1847, LXXIII—CVIII). 1837

XIV.1 *Otto Blome* (1770—1849), lensgreve, diplomat, dansk gesandt i Skt. Petersborg 1804—1841 (med enkelte afbrydelser).

XIV.2 *Georg Wilhelm Kersting*, søn af professor ved Veterinærskolen i Hannover *Johann Adam Kersting*.

I bogen *Hjallerup markeds historie gennem fem århundreder*, skriver E. Dalsgaard 1974, at der flere gange har været russiske hesteopkøbere i Hjallerup. På pp. 139—140 siges det:

... Hjallerup marked er en begivenhed for alle hesteinteresserede. Alle, der vil sælge eller købe en god hest, tager i juni måned til Hjallerup marked... Internationale konflikter kan berøre Hjallerup marked... En mængde tyske opkøbere havde givet møde, og alt, hvad der overhovedet var sælgeligt, blev solgt. Den russisk-japanske krig kan nemlig allerede mærkes så langt som til Hjallerup, og mangen god dansk hest vil sikkert komme til at vrinske højt af længsel efter den jyske stald, når kosakken hugger sporen i dens sider og driver den fremad over de mantshurske slagmarker. Foreløbig er de danske heste i Hamborg, og byder russerne ikke højt nok, sælger tyskerne til japanerne. Hamborg-opkøberne forstår sig jo også lidt på hestehandel og indtager i det østasiatiske spøragsmål en fuldt ud korrekt neutral holdning. De holder med dem, der betaler mest for deres heste...

ca. 1920 Om den berømte hestehandler Viktor Kisum (1875—1950) er der også et par linier:

Intet kunne forstyrre den seje jyske ro, der lå over Kisum og som var så vigtigt et aktiv for ham i hans omfattende handel. Ingen kunne se på ham, om han tjente 10.000 kr. på en stor handel, eller han satte lige så meget til... Det skete f. eks., da han solgte 156 heste à 1000 kr. til Rusland, netop som revolutionen standsede enhver forbindelse med det store land, og der kom forbud mod at føre penge ud af landet^{XIV.3}. Kisum fik ikke en øre for hestene, men det lod han sig på ingen måde mærke med (p. 123).

XIV.3 også det danske handelselskab *Sibirskaja kompanija* led store økonomiske tab af samme grund.

Tabel X. Udførsel af heste til USSR efter den anden verdenskrig.

1949	5299
1950	3312

Dyrlæge Axel Robert Jensen (* 1921, veterinæreksamen 1945) har i en samtale med mig i 1970 givet mig nedenstående oplysninger om hestetransporter til Sovjetunionen i 1948.

Sammen med dyrlæge Ebbe Hainau Christensen (* 1911, veterinæreksamen 1936) ledsagede han 6 hestesendinger til Libau (Liepaja), Sovjetunionen. Hestene blev i Danmark indkøbt af en ungarsk kommission, idet hestene indgik som en del af Ungarns krigsrestatning til Sovjetunionen. Rederiet Clausen tog sig af transporten.

Rejsen, der varede omtrent to dage, foregik med *M/S Jaco*, et engelsk bygget landgangsartøj^{XIV.4}.

Der blev fra Kolding afskibet ialt ca. 1.500 heste, omkring 200 dyr ad gangen.

Under sejladsen måtte de to dyrlæger behandle mindre sår, der bl. a. stammede fra, at hestene bed hinanden. Ved ankomsten til Liepaja blev kun to heste afvist, grundet påslået lungeemfysem.

Deres erfaringer fra disse søtransportrejser har de beskrevet i *Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening* 1949, 32, (Hestetransport pr. Skib). Senere har Ebbe Christensen i *Veterinary Record* 1950, 63, (Transportation of horses in ships) beskrevet for de engelsksprogede dyrlæger, hvad man kan komme ud for, når man transporterer heste til søs, og hvad sådanne situationer kræver af de(n) attachede dyrlæge(r). På den måde har de to kolleger fortsat den nyttige tradition, som flere danske veterinærer, f. eks. J. Arup, H. E. Følger og C. Mæhl, har

XIV.4 skibets interiør er afbildet i *Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening* 32, pp. 47—48.

1948

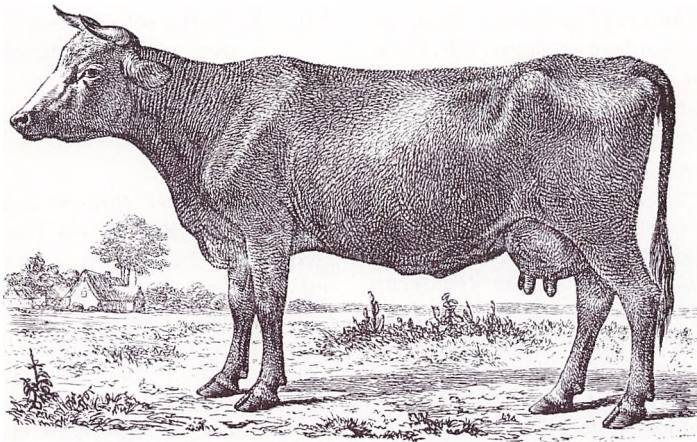

Fig. 189. Anglerko. Fra V. Prosch: *Kvægets Avl og Pleie*. 4. udg. Kbh. 1885.

praktiseret med at følge dyrene til søs XIV.5.

Udover de nævnte 6 transporter fra en dansk havn, udgik der i perioden 16. juni — 8. juli 1948 fire hestetransporter fra en svensk havn (Malmö), men med en dansk veterinær om bord. Af de fire forsendelser med ialt 1201 heste, der blev transporteret fra Malmö til Liepaja, døde kun 1 undervejs (kolik?).

XIV.5 i forrige århundrede sejlede danske skibe bl. a. mellem Sydamerika og De Vestindiske Øer og forsynede sukkerplantagerne med friske muldyr; ved sådanne transporter deltog flere danske dyrlæger (C. Mæhl, J. Arup, H. E. Følger). En dagbog fra sådan en rejse blev udgivet — i uddrag — af Ulla Katić i *Dansk veterinærhistorisk Årbog* 1972, 25, 168—188.

Kvæg

På foranledning af G. Chr. With, der havde været i Rusland i 1845—1846, blev der efter hans hjemkomst for den russiske regerings regning sendt 2 tyre af jysk race og 4 kvier af jysk race, samt 2 angler tyre og 4 angler kvier til den Gorigoretziske Landbrugsskole ved Mogilev (With 1848, p. 306). 1847

I følge A. E. Gazieva 1911, fandtes der på avlsgården i Carskoe Selo en besætning af fynsk kvæg, der var blevet importeret til Rusland i 1906. 1906

I sin pjece: *Nogle Oplysninger om Letland* skriver den danske landbrugskonsulent i Rusland H. Kristensen 1920 følgende: *En stor Del af de røde danske Tyre, der er solgt herfra til „Rusland“, har fundet deres Hjem i Letland, og der efter Kontrolforeningsberetninger og Stambøger at dømme gjort god Nytte* (se også kap. VI.16, pag. 97, punkt 6).

CERTIFICATE of ORIGIN and HEALTH

for

Breeding Cattle to be Exported from Denmark to USSR

I, the undersigned, duly authorized veterinary surgeon hereby certify that

heifer }
cow } x) punched earmark No. metal earmark No.
bull }

belonging to
(Seller's name and address)

- 1) is of Danish origin and that Denmark for the last 12 months has been free from Pestis bovina, Pleuropneumonia contagiosae bovim, or Foot-and-Mouth disease of exotic types,
- 2) a) derives from a farm which has been free from Foot-and-Mouth disease during the last 12 months before shipment and from a region which has been free from Foot-and-Mouth disease the last 6 months before shipment in a radius of 100 kilometres from the farm,
b) derives from a herd which has been free from Infectiosia Rhinotrachoitis and Virus Diarrhoe the last 12 months before shipment,
c) derives from a herd which has been free from Brucellosis, Tuberculosis, Paratuberculosis, Leptospirosis, Trichomoniasis, and Vibriosis during the last 12 months before shipment and from Enzootic Leucosis during the last 3 years before shipment,
d) derives from a farm where no infectious diseases peculiar to cattle were officially registered durint the last 30 days previous to shipment,
- 3) the animal
 - a) is not vaccinated against Brucellosis,
 - x) b) is not vaccinated against Foot-and-Mouth disease,
 - x) c) is vaccinated against Foot-and-Mouth disease (type OAC) on (more than 3 months before shipment),
- 4) has been found pregnant by an examination carried out on the (the day before shipment),
- 5) (for bulls under 18 months) according to information from the owner has not been used for natural covering,
- 6) has been subjected to an examination to-day and no signs of contagious diseases were found.

Date

.....
Stamp of authorized
veterinary surgeon

.....
Signature of authorized
veterinary surgeon

x) Please cross out the text not used.

This form - Certificate No. 29 f - was approved by the
Veterinary Directorate in July 1971.

Fig. 190. Sundheds- og oprindelsesattest for avlskvæg, bestemt til eksport til Sovjetunionen.

Efter den første verdenskrig har eksport af dansk kvæg til Sovjetunionen fundet sted i følgende omfang:

Tabel XI. Udførsel af kvæg til USSR (Kilde: Årsberetninger fra Veterinærdirrektoratet for 1934—1976).

1934	3287 stk.
1946	7342
1947	4556
1948, 1949, 1950 .	0
1951	573
1952, 1953, 1954 .	0
1955	297
1956—1959	0
1960	73
1961	45
1962	533
1963	290
1964	276
1965	477
1967	218
1968	296
1969	362
1970	0
1971	172
1972, 1973	0
1974	140
1975	126
1976	1801

Ved import af avlskvæg fra Danmark kræver de sovjetiske veterinærmyndigheder formularattest nr. 29 f (se fig. 190).

Svin

Ifølge *F. Unterberger* 1853, p. 49, fandtes der i midten af forrige århundrede ved flere russiske mønsterfarme svin af jysk race. Muligvis skyldes dette, at der efter *G. Chr. Withs* besøg i Rusland 1845/1846 kom en handelsaftale i stand om afsendelse af et mindre parti jyske svin.

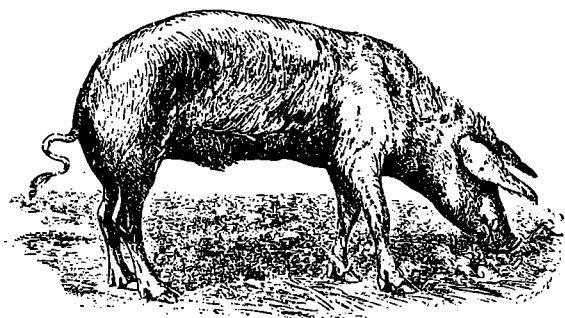

Fig. 191. Jysk svin.

Levnedsmidler af animalsk oprindelse

I de allerseneste år har der lejlighedsvis været eksport til Sovjetunionen af smør, dybfrosset fjerkræ og fisk.

KINGDOM OF DENMARK

Ministry of Agriculture - Veterinary Department

Oprindelses- og sundhedsattest

Certificate of Origin and Health | Ursprungs- und Gesundheitszeugnis
Certificat d'origine et de santé | Certificado de origen y de sanidad

DANISH POULTRY EXPORT COMMITTEE,

Vesterbrogade 6D, 3., DK-1620 Copenhagen V

Afsenderens navn og adresse
Name and address of consignor | Name and Address des Absenders | Nom et adresse de l'expéditeur | Nombre y dirección del consignante

V/O PRODINTORG, Smolenskaja-Sennaja 32/34, Moscow

Modtagerens navn og adresse
Name and address of consignee | Name und Adresse des Empfängers | Nom et adresse du destinataire | Nombre y dirección del consignatario

Varens art | Description of goods | Warename | Nature de la marchandise | Naturaleza de la mercancía:
FRESH FROZEN FULLY Eviscerated CHICKENS, GRADE A

CONTRACT NO.: 0804/77057 SF March 21., 1977

LETTER OF CREDIT NO.: 570577057

Antal colli 4,330
No. of pieces or packages | Stückzahl | Nombre des colis | Número de bultos
Sendemærker (og nummer) 2
Shipping mark (and number) | Versandzeichen | Marques d'expédition | Marcas de expedición del consignante

Bruttovægt 63,305 Nettovægt 59,040,0
Gross weight | Bruttogewicht | Poids brut | Peso bruto | Net weight | Nettogewicht | Poids net | Peso neto

Veterinære kontrolmærker på emballage eller kød
Veterinary inspection markings on packing or meat as the case may be
Tierärztliche Kontrollzeichen an der Verpackung oder am Fleisch, je nach Umständen
Marcas de control veterinario en el embalaje o en la carne, según las circunstancias
litra 8 Aut. nr. 751
letter Licent. no.
Litra Aut. Nr.
Letra No. d'autorisation
No. de la autorización

Underegnede af den danske stat autoriserede veterinær attesterer herved, at ovenfor beskrevne forsendelse af kød eller kødprodukter er af dansk oprindelse og underlagt offentlig kontrol og underkastet veterinærundersøgelse umiddelbart før og efter slagtingen og fundet sunde og fri for kontagøse sygdomme, at varen ved afsendelsen er sund og egnet til menneskeføde, at behandlingen, fremstillingen og pakningen af varen er foretaget under hygiejniske forhold under offentlig tilsyn.

I, the undersigned State Veterinary Surgeon licensed by the Danish Government, do hereby certify that the above described shipment of meat or meat food products is of Danish origin and is derived exclusively from animals - horses, cattle, sheep, goats, pigs, or poultry - which have been slaughtered under government supervision and have been subjected to veterinary examination immediately before and after the slaughtering and found sound and free from contagious diseases, that the commodity at the dispatch is sound and unconditionally fit for human consumption, that the commodity has been dealt with, produced and packed under sanitary conditions and under veterinary supervision.

Unterzeichneter vom Dänischen Staat autorisierter Amtstierarzt bestätigt hierdurch, dass der oben beschriebene Versand von Fleisch bzw. Fleischprodukten dänischen Ursprungs ist und ausschliesslich von Tieren - Pferde, Rinder, Schafe, Ziegen, Schweine oder Geflügel - herrührt, die unter öffentlicher Kontrolle geschlachtet sind und sowohl vor als nach dem Schlachten einer tierärztlichen Untersuchung unterzogen und dabei als gesund und von ansteckenden Krankheiten frei befunden wurden, dass die Ware beim Versand gesund und zum Genuss für Menschen unbedingt geeignet ist, dass Behandlung, Herstellung und Verpackung der Ware unter hygienischen Verhältnissen sowie unter tierärztlicher Beaufsichtigung vorgenommen wurde.

Je soussigné, vétérinaire public autorisé par l'Etat danois, certifie par la présente que le lot de viande ou de produits de viande ci-dessus indiqué est d'origine danoise et provient exclusivement d'animaux - chevaux, bétail, moutons, chèvres, porcs ou volaille - abattus sous contrôle public, soumis à l'examen vétérinaire immédiatement avant et après l'abattage et trouvés sains et exempts de maladies contagieuses, que, au moment de l'expédition, la marchandise est de bonne qualité sanitaire et absolument propre à la consommation, que le traitement, la préparation et l'emballage de la marchandise ont eu lieu sous des conditions hygiéniques sous surveillance vétérinaire.

Yo, el veterinario firmante, autorizado por el Estado danés, certifico por la presente que la partida de carne o de productos cárnicos arriba citados es de origen danés y en su totalidad de origen animal: ganado equino, bovino, ovino, caprino, porcino y aves de corral, cuya mananza ha sido oficialmente controlada, habiendo sometido los respectivos animales a examen veterinario antes y después de ser matados, siendo declarados sanos y libres de enfermedades contagiosas, que la mercancía estaba en buenas condiciones al ser despachada y absolutamente apta para el consumo humano, que la manipulación, elaboración y empaque de la mercancía se han efectuado bajo condiciones de plena estricta vigilancia veterinaria.

Danske veterinær kontrolmærker:
Danish veterinary inspection markings:
Dänische tierärztliche Kontrollzeichen:
Marcas de control veterinario danesas:

D
Glasbrev
af
DANMARK

B
DA
000
EØF

La 23.0.77

Embedsstempel
Official stamp | Amtlicher Stempel | Cachet | Sello oficial

Sted og dato: Ørbæk 051077
Place and date | Ort und Tag | Lieu et date | Lugar y fecha

H. Larsen
Overdyrlæge
Autoriseret dyrlæge underkædet
Signature of Licensed Veterinary Surgeon | Unterschrift des Amstierarztes | Signature d'un médecin vétérinaire autorisé | Firma del médico veterinario autorizado

Fig. 192. Oprindelses- og sundhedsattest for slagtet fjerkræ eksporteret til Sovjetunionen.

XIV. 2. Modtaget i Danmark fra russisk område

Heste

1796 Som nævnt i kap. VI.1 medbragte *Erik Viborg* og *Frederik Carl Emil Nielsen* i 1796 fra deres rejse til Moldavien 16 heste til Frederiksborg stutтерiet. Foruden hestene havde de også købt en vædder og nogle får. Flere af disse heste blev — iflg. *Prosch*, 1856 — brugt til avl så sent som 1812, selv om *E. Viborg* i 1800 skrev:

Den danske Hest har endog fra de ældste Tider af erhvervet sig en udmærket Anseelse ved sin Skjønhed, Styrke, Lærvillighed, ædle Udseende og Varighed. Af alle Europas Heste erkjendes den Danske for at være den bedste Skolehest. Den lærer ligesaa let den spanske Gang, som at gjøre Courbetter, og udøver begge Bevægelser med lige Ædelhed. Selv den berømte Englænder maa her vige den Danske.

E. Viborg: Indledning til *Bidrag til en historisk Udsigt over Danmarks Hestavl*. København 1800, 43 pp.

1873 Krigskommissær *Frants Louis Torp* var i Rusland i 1873 og købte på det kejserlige stutteri *Streletz* to hingste *Ganymed* på 4 og *Iney*^{XIV.6} på 5 år og to fem-årige drægtige hopper af orientalsk afstamning, *Idylla* og *Irissa*.

1892 Den 3. juni 1892 skrev *Chr. Engelsen* til *B. Bang*:

... jeg har en meget vigtig Sag for ... , og jeg tillader mig at regne paa Deres velvillige Understøttelse. Sagen er denne. Med en dansk Mand, Godseier Michaelsen reiser jeg til Homel til Markedet for at købe Heste. Jeg haaber at vi kunne sende en 16 udsøgte Exemplarer til Danmark og da jeg ikke kan komme afsted med

^{XIV.6} bemærk at heste af samme alder har samme forbogstav i navnet.

Fig. 193. *F. L. Torp* (Hærens billedsamling).

hjem, da der behøves Tid for at faae udvirket Permission, reiser kun Michaelsen afsted med Hestene. Jeg beder Dem derfor have den Godhed ved Indspørelsen i Danmark at være Michaelsen behjælpelig saa meget som De kan. Jeg vil være Dem meget taknemmelig herfor.

Ja saaledes gaar det i Verden; nu er jeg blevet Hestehandler!

(*Breve fra Chr. Engelsen ... Kbh. 1974, pp. 141—142.*)

Hvorledes det senere gik, kan man læse i et brev, som Engelsen ca. to uger senere skrev til professor *H. Krabbe*:

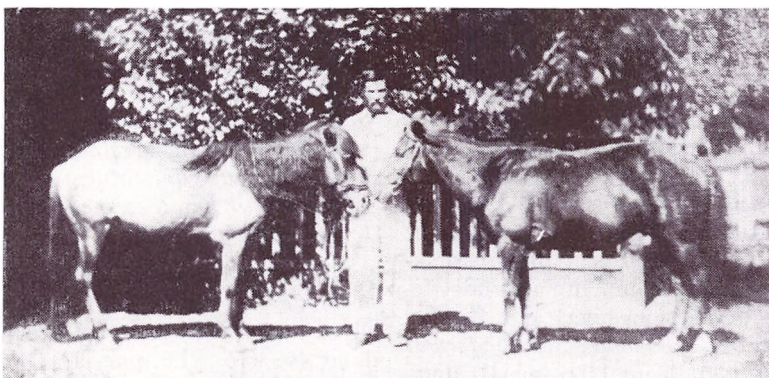

Fig. 194. Chr. Engelsen med to heste muligvis beregnet til forsendelse til Danmark. Han var forsigtig med afsendelse af russiske heste til Danmark, han udførte malleinprøve på alle. Original i privateje.

... Som De maaske veed, sendte jeg til- sammen med Eiendomsbesidder Michael- sen 24 Heste til Kbhvn. Ifølge Telegram, jeg fik inat ere 13 Heste nu solgte. Saa- snart Michaelsen vender tilbage, reise vi til det Indre og købe Heste paany. Jeg haaber da at komme hjem med en kom- mende Hestetransport. Det gjælder jo først at overvinde alle de Vanskeligheder, der ere forbundne med at faae Pas og som kunne vare en 4—5 Uger!!

(Breve fra Chr. Engelsen . . . Kbh. 1974, p. 105).

I slutningen af det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede skete der en be- mærkelsesværdig stor indførsel af rus- siske heste til Danmark, de fleste af disse heste kom fra de baltiske områder. Det drejede sig om små arbejdsheste, der for- trinsvis blev købt af husmænd og små- handlende. Priserne på disse heste var overkommelige, og de var derfor ret efter- spurgt. En omtale af disse „russeres“ egenskaber har dyrlæge J. Jensen^{XIV.7} givet i *Tidsskrift for Veterinærer* 1879.

XIV.7 Jens Poulsen Jensen (1845—1935, veterinarereksamen 1866).

Tidsskrift for Hesteavl 1897, p. 263, 1897 skrev:

Russiske Heste. De bekendte Kulimport- tører Jørgensen & Ørum have forrige Maaned paabegyndt en ret livlig Import af smaa, russiske Heste, som Firmaet for- handler fra Cirkusstaldene i Kjøbenhavn.

I de imponerende Stalde, som om Af- tenen oplyses af elektrisk Lys, tage de smaa Dyr sig særdeles godt ud, og det er en Fornøjelse at se, hvor Forretningen her gaar livlig for sig. Den raske Omsæt- ning er formentlig begrundet i den for- holdsviis billige Pris, som Firmaet kan udbyde Hestene til, fordi det tager Dyre- ne hjem som Returfragt paa sit eget Skib.

Da hestene i Rusland kom mange for- skellige steder fra, blev samlet et par dage før afrejsen, og under selve sejldsen stod tæt sammen, var der rig lejlighed til smittespredning, f. eks. af snive, kværke, skab.

Efter udskibningen i Danmark blev de hurtigt solgt og spredt, hvorved evt. smitte kunne spredes videre til danske heste. Snivens inkubationstid varierer fra få dage til flere måneder, så der var mulighed for en omfattende spredning, in-

den de kliniske udbrud viste sig, især hvis hestene ofte skiftede ejere, som det kan ses er sket i flere tilfælde.

Det veterinære Sundhedsråd blev hurtigt involveret i *sniveproblemerne*, da der fra flere dyrlæger kom indberetninger om udbrud, enten hos „russere“ eller danske heste, der havde været i kontakt med „russere“. Endvidere kom der spørgsmål om placering af det juridisk-økonomiske ansvar. Omkring århundredeskiftet kan der næsten hvert år i *Aarsberetning fra Det veterinære Sundhedsraad* læses om sniveudbrud i Danmark. Mærkelig nok, at ingen personer blev smittet af denne zoonose, forårsaget af russiske heste^{XIV.8}.

XIV.8 se Bilag 15, pp. 274 ff. her.

Bernhard Bang skriver (1923/1924) i sine *Erindringer fra min veterinære Virksomhed: Som Veterinærfysikus har jeg haft meget at gøre med Bekæmpelsen af Snive; saa længe nemlig som vi havde den store Indførsel af Heste fra Rusland. Af Betydning var det, at jeg i 1890 havde Lejlighed til her hjemme at paavise Nykten af Malleinet*^{XIV.9}.

For at sætte sig ind i de russiske epidemiologiske forhold måtte dyrlæge H. C. Mørkeberg foretage en studierejse til Rusland (se kap. VI.6, pag. 93).

XIV.9 Forsøg med Mallein. *Tidsskrift for Veterinærer* 1892, 2. Række 22. Bind, 105—122.

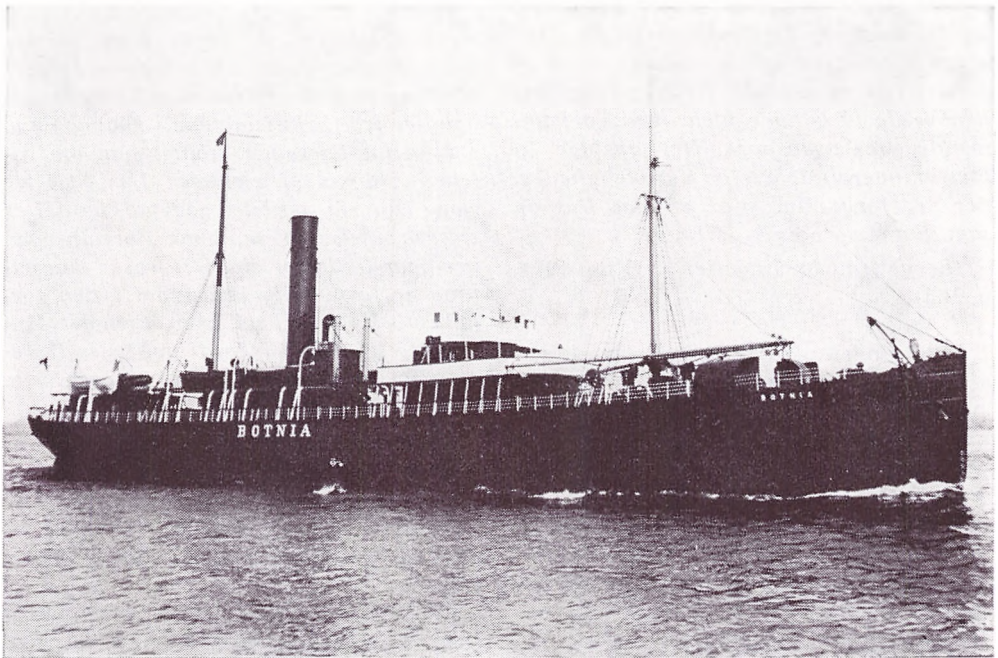

Fig. 195. Flere af de passagerskibe, der sejlede mellem Danmark og Balticum, blev efterhånden som jernbanerne overtog flere og flere passagerer, ombygget til transport af dyr, hovedsagelig de meget efterspurgte små heste. Her den dansk-byggede Botnia. Foto: Knud Fredfeldt.

Tabel XII. Oversigt over import af heste fra Rusland til Danmark.

1891—1895	633 genn.snitligt pr. år
1896—1903	3000 " " "
1904—1905	1565 ^{XIV.9)} " " "
1906	15000
1908	8800
1909	5500
1910	6700
1911	6800
1912	7400
1913	8200
1914	6300
1915	0
1916	0
1917	0
1918	0
1919	0
1920	6
1921	0

I et foredrag holdt i 1906^{XIV.10} giver *Bernhard Bang* udtryk for, at det ikke kun er *snive* og *kværke* men også *skab*, man kan forvente med den stigende import af russiske heste (p. 478). Han nævner, at *skab* konstant findes hos den russiske hær, og at udbredelsen af *skab* hos heste i Danmark måske skyldes indførsel af heste fra Rusland (p. 477). En skærpet kontrol burde derfor finde sted, da hesteimporten efterhånden er stor.

Docent *A. C. P. Christensen* (p. 488) mente, at i hvert fald de over København indførte heste ikke var mistænkte for *skab*.

Endnu mange år efter måtte Danmark kæmpe med udryddelse af *snive*. I *Maa-nedsskrift for Dyrlæger* (1926/1927, 38, 656), har jeg fundet følgende:

XIV.9) tallene er lavere p. g. a. russisk eksportforbud (russisk-japanske krig) og dansk importforbud (fare for *snive*).

XIV.10 Fællesforeningens Møde i København d. 15. og 16. September 1906; *B. Bangs* foredrag er offentliggjort i *Maa-nedsskrift for Dyrlæger* 1906/1907, 18, 473—487; diskussion 487—488.

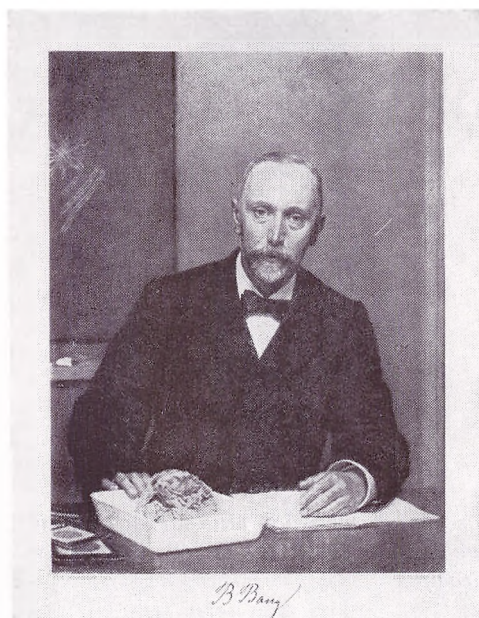

Fig. 196. B. Bang. Malet af A. Jerndorff i anledning af B. Bangs 25-års jubilæum som lærer ved KVL.

Mindre Meddelelse / Snive på Bornholm.

Uventet kommer Meddelelsen om, at Sniven ogsaa forefindes paa Bornholm og ligeledes dér har faaet Lejlighed til at brede sig. En „russisk“ Hest har utvivlsomt allerede ved Indførselen for 17 Aar siden været lidende af kronisk Snive; denne Hest har i de seneste Aar spredt Sygdommen omkring, i hvor stor Udstrækning vides ikke. Adskillige Heste er døde eller dræbte under Forhold, der nu gør det sandsynligt, at de har været lidende af Snive. Der er i Løbet af den sidste Maaned nedslaet 14 Heste, til Dels lidende af smittefarlig Snive og Springorm, og flere mistænkelige henstaar under offentligt Tilsyn. Undersøgelsen omfatter for Øjeblikket over 100 Heste.

Den store Indførsel af østeuropæiske Heste gør det nødvendigt, at enhver Dyr-

Fig. 197. H. Follin.

læge regner med den Mulighed at kunne have snivede Heste inden for sit Praksis-omraade.

Først i 1929 var Danmark rensset for denne sygdom, den sidste hest, der blev aflivet som snivet, var denne „russer“ på Bornholm.

Tilfælde af *periodisk øjenbetændelse* er flere gange fundet hos her til landet importerede russiske heste og er beskrevet af *Valdemar Okholm* (1873—1942, veterinæreksamen 1896) i *Maanedsskrift for Dyr læger* 1907/1908, 19, pp. 449—466).

De næste to gange, der er kommet russiske heste hertil, er det sket som følge af *force majeure*:

De russiske tropper på Bornholm i 1945 medbragte ca. 400 heste, som antagelig alle forlod øen året efter^{XIV.10'}.

I 1973 kom der igen heste fra USSR til Bornholm, denne gang på grund af en *stranding*. Dyr læge *H. Follin* (* 1910, veterinæreksamen 1936), Rønne, måtte yde assistance. Søndag d. 7. januar 1973 bragte *Politiken* en omtale på side 3 (se fig. 198 på side 193 her).

XIV.10' de var sunde (se *Bilag 16 c*, pp. 282—285).

Andre husdyr

Den vædder og de få får, som *E. Viborg* 1796 og *F. C. E. Nielsen* bragte med sig, var bestemt til skæferiet i Esrom, Nordsjælland, med henblik på at forbedre de danske fårs kvalitet.

I 1945 medbragte de russiske tropper 1945 på Bornholm foruden de nævnte heste, også levende *kvæg*, *svin* og *fjerkræ* til forsyning af deres egne tropper. Dette gav anledning til bekymringer fra dansk side, især efter at der blev konstateret *mund- og klovesyge* hos kvæg.

Bornholms amtmand *P. Chr. v. Stemmann* (1891—1966) havde forhandlinger med den russiske overkommando, som lovede at forhindre videre tilførsel af levende dyr til øen (*Stemann* 1961). Mere om de veterinære problemer kan læses i *Landbrugsministeriets arkivmateriale*, hvoraf enkelte rapporter, udarbejdet af kredsdyrlæge *J. Schouenborg* (* 1899, veterinæreksamen 1921) og andre bringes her som *Bilag 16 a—16 d*.

Her skal der også omtales importen af russiske *gæs*^{XIV.11}, disse var meget populære i tiden før første verdenskrig; om priserne se f. eks. *Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang* . . ., p. 33. — Ved flere importerede partier viste gæssene sig at have *hønsekolera (pasteurellose)*, og de måtte behandles med serum for at kunne overleve. Om den sørgelige tilstand dyrene befandt sig i ved ankomsten til Københavns Kvægtorv kan læses f. eks. i *A. C. [P.] Christensen's* artikel i *Maanedsskrift for Dyr læger* 1910/1911, 22, 324—330. Om serumimmunisering navnlig af russiske gæs har *C. H. Hansen* og *C. O. Jensen* meddelt deres erfaringer i samme

XIV.11 en kokebog fra den tid, *E. Constantins*, starter kapitlet om fjerkræretter med *Kogt, russisk Gaas*, hvori siges: *Det er almindelig bekendt, at en stegt, russisk Gaas ikke er nær saa lækker som en dansk. Men den er meget velsmagende som kogt.*

Kreaturskibet strandede med 30 graders slagside ud for Arsdale Havn.

50 heste druknet i strandet skib

Coasteren sat på grund, fordi hest havde sparket skibet læk

Et halvt hundrede heste omkom i går i lastrummet på en strandet coaster ved Bornholm. En af dem havde sparket hul i et rør, der førte ud til skibssiden, og vandet fossede ind, hvorefter kaptajnen valgte at sætte skibet på grund.

Den danskejede coaster 'Inger Clausen' var på vej fra Litauen til Frankrig med 240 heste, da den lørdag morgen sprang læk ved Arsdale nær Neksø.

Inden det lykkedes at sætte skibet på grund druknede omkring 50 heste, mens en del blev trampet ihjel, da de panikslagne dyr søgte at redde sig.

Da redningsmandskabet nåede frem og kom ned i lastrummet, havde hestene kun mulerne oven vande, og mange var allerede druknet.

Man overvejede at lade de overlevende heste selv svømme i land, idet coasteren stod kun 75 meter fra stranden.

Det ville betyde en overtrædelse af karantænebestemmelserne, men til sidst lykkedes det at få en dispensation fra Handelsministeriet. Den

blev der imidlertid ikke brug for.

Dyrlæge H. Follin, Ronne, blev tilkaldt straks efter strandingen. Han sagde i aften:

— Jeg ville lade de overlevende heste svømme i land. Jeg var noget bekymret ved, at man

diskuterede karantæne, forsikring og meget andet, mens dyrene led ude i lasten.

Heldigvis gik det nogenlunde hurtigt med at bringe 'Inger Clausen' flot, så pinslerne ikke blev helt så slemme som jeg havde frygtet.

Ved hjælp af frømand var lækagen blevet tætnet, så skibet kunne sejle ind til Neksø, hvor de overlevende heste blev landsat. De fortsætter en af de nærmeste dage til Frankrig med et andet skib fra rederiet C. C. Clausen. M-P

En af de 50 døde heste hejses op fra lasten i Neksø.

Fig. 198. Politikens meddelelse den 7. januar 1973 om ulykken.

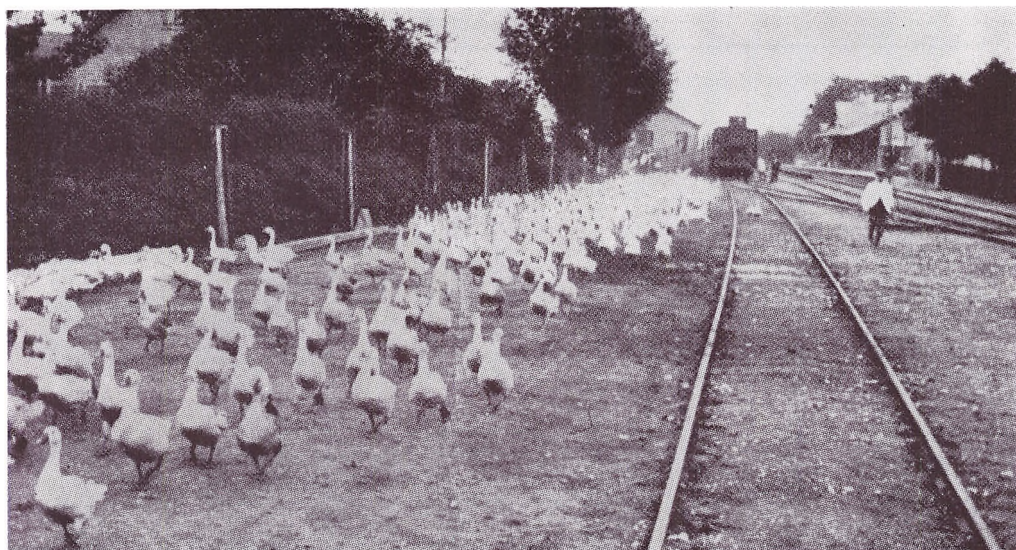

Fig. 199. „Russernes“ majestætiske ankomst til Mørkøv station ved Holbæk — en vognladning russiske gæs, som en nordvestsjællandsk slagter hvert år før Mortensaften importerede. (Fra H. G. Hansen: Jernbaneminder. København 1962, 140 pp. Billedet indsat mellem pp. 96 og 97).

tidsskrift 1912/1913, 24, 17—22 henhv. 50—52. C. H. Hansen konkluderer (p. 22) :

For Landets Fjerkræbestand vil det sikkert være langt det heldigste, om det absolute Indførselsforbud opretholdtes; det er da ogsaa et Ønske, som ikke alene er tiltraadt af Fjerkræavlsforeningerne, men bl. a. ogsaa De samvirkende sjællandske Landboforeninger. Hvis det af særlige Grunde maatte anses for formaalstjenligt at undgaa et fuldstændigt Indførselsforbud, mener jeg kun, at der er den Udvej, som er valgt af Sverige: Karantæne med Tilbagevisning, hvis Hønsekolera udbryder i Flokken; og der maa vel endda nødvendigvis træffes saadanne Foranstaltninger, at det umuliggøres at slippe igennem Karantænen paa Grund af en umiddelbart sør Indførslen foretagen Serumindsprøjtning, da jo ellers hele Foranstaltningen kan blive ret nytteløs.

Jeg tror ikke, at manglende Indførsel af levende russiske Gæs vil faa nogen Betydning for det købende Publikum; der vil sikkert hurtigt blive opdrættet langt flere Gæs her i Landet; thi der maa sikkert være langt flere Steder end de, som f. Eks. Ærø, der nu anvendes, som egne sig til Gaaseopdræt i stor Stil, og Resultatet vil derfor til syvende og sidst blive en national Gevinst.

Tabel XIII. Indførsel af levende dyr fra USSR til Danmark i tiden 1930—1976.

Heste	289
Æsler, muldyr	9
Hunde, katte	76
Får, geder	4
Fugle	137
Andre dyr	106
Ialt	621

Fig. 200. Russisk smør afsendes til Danmark. Fra P. Pakhomoff: *Aperçu sur l'état actuel de l'industrie laitière en Russie. Moskva 1900* (fig. indsat mellem pp. 32 og 33).

Animalske produkter

I slutningen af det 19. århundrede var der en betydelig import fra Rusland, ikke blot af levende dyr (heste), men også vildt fra Sibiriens store jagtområder og animalske produkter som f. eks. æg, huder og — smør.

Mejerier i Rusland — ofte ledet af danske instruktører — begyndte at være en fast leverandør af billigt, men fint smør, der — opdelt i fem klasser — blev tilbudt

danske opkøbere enten til brug i Danmark eller til videre salg f. eks. i England og U.S.A. Indtil revolutionen blev varerne mest handlet gennem *Sibiko* (*Sibirskaja kompanija* = Det sibiriske kompagni), der under en dygtig ledelse og god medarbejderstand havde nogle gode år i Rusland. Mere om danskernes indsats dér og mange interessante detaljer kan findes i *H. P. Hjerl Hansens* bog *Danske Pionerer i Rusland*, udgivet i København 1949.

Listen over animalske produkter, der i tidens løb er blevet købt i Rusland/Sovjetunionen med henblik på salg i Danmark eller videreeksport, er lang og meget varieret:

kød: fersk oksekød, fersk fårekød, saltet oksekød, saltet svinekød.

kødprodukter: lammerullepølse, røget oksetunge.

Tabel XIV. Indførsel af smør fra Rusland i pund.

1895—1896	12.553.773
1896—1897	14.025.856
1897—1898	14.860.175
1898—1899	15.170.051
1899—1900	22.318.692

vildt: agerhøns, tjur, ryper, urhøns, harer, bjørne.

mejeriprodukter: smør i forskellige kvaliteter, f. eks. smeltesmør, eksportsmør.

kalvemaver til fremstilling af osteløbe.

andre animalske produkter: æg, fjer, dun, skind (tørrede og saltede), huder, uld, kamelhår, hestehalehår, hestemankehår, svinebørster, horn, klove, benkul.

pelse: af bjørne, sibirske ulve, hvide ræve, sølvræve, zobel, hermelin, russisk ilder, egern, mår.

Det drejede sig om betydelige mængder; H. P. Hjerl Hansen skriver i sin bog *Danske Pionerer i Rusland* (p. 217):

Ogsaa Efterspørgslen efter Vildt steg, og vi blev — takket være mine Rejser i Mongoliet — de største Vildteksportører i Vestsibirien. Store Poster fik vi paa Jahrmarkederne i Minusink-Omraadet, men de største Partier kom fra Urjanchaj, hvor min Ven Nikulin var vor største Leverandør.

Vildtet, ligesom i det hele taget alle de urjanchaj'ske Produkter, begyndte at komme i Slutningen af Januar og Begyndelsen af Februar, og saa var Gaderne omkring os spærret af Slæder, der kom oppe fra Urjanchal, med Varer. Slæderne kom med deres Sójotkuske i lange Tog og udlossede hos os, saa hurtigt vi kunde modtage Varerne. Smeltesmørret skulde vejes og Vildtet sorteres og kontrolleres Stykke for Stykke for at faa konstateret, at det var skudt, efter at Frostene havde sat ind. Hver Urfugl, Tjur, Rype og Agerhøne skulde gaa igennem en Kontrollørs Hænder og derefter tælles og sorteres. Vi fik i Vinteren 1915 oppe fra Urjanchaj over 1 Million Agerhøns.

Jeg var ved at segne. Tilsidst måtte vi tage Stikprøver og fastsætte en Procent, efter hvilken vi saa afregnede. Hjerper, Urfugle og Agerhøns hobede sig op. Vore Lagerhuse var overfyldte, og tilsidst maat-

te vi stable Vildtet op i vor Baggaard. Her laa de som store Bjerger og skinnede i deres pragtfulde Farver, naar Stjernenatten belyste dem.

Der var Fart i Arbejdet. Hver Fugl skulde pakkes ind i Papir, derefter nedlægges i Kasser, Hjerperne 100 Stk., Agerhøns 120 Stk. og Urfuglene 34 i hver. Kasserne havde et bestemt Maal, saaledes at en Waggon kunde tage et bestemt Antal af dem. Vi havde ca. 100 Mænd og Kvinder til at foretage denne Pakning Dag og Nat. Kasserne havde vi beordret om Sommeren fra et Savskæreri, og de havde ligget og tørret ude i Sommeren, saaledes at Tarvægten udgjorde det mindst mulige. Naar Kisten var pakket, blev den beslaaet med Jernbaand og mærket, først med sibirisk Nummer og saa med Betegnelse, Kuropatki (Agerhøne) etc., saa var de færdige til Forsendelse til Baltikum for derfra at blive sendt til Kølehusene i Rusland, London og København.

Endnu en lille historie fra samme bog, pp. 158/159:

Ved Omtalen af denne Forretning fristes jeg til at røbe en Hemmelighed . . . Da der nu er gaaet mere end 40 Aar siden da, løber jeg næppe nogen Risiko ved at røbe den . . . den rummer en vis Komik.

Ved min Hjemkomst fra en Rejse i April 1902, blev det af min daværende Kompagnon, Chr. F. Esmann meddelt mig, at der under min Fraværelse var kommet to Bjørnekroppe og et Bjørneskind med Damperen fra Reval. Jeg blev noget forundret herover, da der ikke havde været Advis fra nogen af Filialerne om denne Forsendelse. Da Varen var gaaet til Salg gennem et Firma, vi havde etableret paa Gammeltorv for lokale Sa'g, satte jeg mig i Forbindelse med Lederen, som meddelte, at han havde solgt begge Kroppe, den ene til en kendt Restaurant, som derefter i Bladene havde averteret med Udskæring af Bjørneskinke, og den anden til en Vildthandler, som igen havde

ОБРАЗЕЦЪ ЯРЛЫКА.

Fig. 201. Konnossementet for eksport.
Fra Archiv" veterinarnych" nauk" 1913, 43, 28.

solgt den (eller en Del deraf) til Hoffet, hvor den var anvendt ved Taflet paa Kong Christian den IX's Fødselsdag^{XIV.12}. Vildhandleren havde været meget utilfreds med, at der ikke var noget Skind med hans Bjørnekrop. Der var jo — som sagt kun ialt et Skind.

Ved i min Erindring at tumle videre med denne Sag kom jeg i Tanke om, at jeg ved mit sidste Besøg i Barnaul havde opfordret Ishøy til som et Forsøg at sende et Par frosne Oksekroppe til København, og da der samtidig fra en anden Filial var sendt et Bjørneskind, havde Speditøren i Reval sat paa Konnossementet „Et Bjørneskind med to Kroppe“.

Vi holdt Raad om, hvad vi skulde gøre i dette Dilemma. Kongens Fødselsdag var allerede overstaet, og hverken ved Taflet eller paa Restaurationen havde man tilsyneladende bemærket, at man i Stedet for Bjørnekød havde faaet serveret Kødet af en frosne sibirisk Ko. Som yderligere

XIV.12 den 8. april.

Forøgelse af Kalamiteten kom, at frosset fersk Oksekød overhovedet ikke maatte indføres her til Landet, og vi saa os saaledes pludselig Ansigt til Ansigt med en hel Række skrappe Paragraffer. Jeg husker ikke, hvad Bjørnekødet var solgt til, men da Oksekødet næppe har kostet mere end omkring en Snes Øre pr. ½ Kilo leveret i København, saa har der utvivlsomt ligget en Overpris, som et Prisdirektorat vilde havde reageret meget kraftigt overfor, og da Ishøy gentagne Gange rykkede for en Udtalelse om Prøvesendingen, maatte jeg bede ham forholde sig rolig. Resultatet vilde jeg da meddele ham personlig, naar vi næste Gang mødtes.

Vildhandleren og Restaurationen lod aldrig høre fra sig, og sluttelig er der vel ikke sket anden Skade end, at en Del Mennesker gik eller gaar omkring i den falske Tro, at de havde smagt Bjørnekød. En Opklaring af Sagen vilde have bragt disse Mennesker en Skuffelse, og hvorledes vilde Restauratøren have klaret denne Sag med sine Gæster?

At det russiske eksportmateriale af animalsk oprindelse ikke altid har været en uskyldig vare, viser følgende episode, også hentet fra *H. P. Hjerl Hansens* erindringer fra de lykkelige år tilbragt i Rusland (p. 216).

Den Vinter havde vi udvidet vore Indkøb betydeligt . . . og jeg havde faaet indrettet en Afdeling, hvor 30 Kvinder sorterede Svinebørster og Hestehalehaar . . . Svinebørsterne sorteredes i en Mængde Sorter efter Tykkelse, Længde, Farve, og det samme var Tilfældet med Hestehalehaarene og Mankehaarene. Denne Afdeling blev ledet af en Ekspert paa dette Omraade, Konstantinow, som vi havde haft et Par Aar i vor Tjeneste.

. . . Samme Foraar mistede vi ham imidlertid, han blev pludselig syg, og i Løbet af et Par Dage var han død, fuldstændig opsoulmet og blaasort laa han i sin Stue i den aabne Kiste. Han havde faaet „Sibirskaja Jasva“¹⁾ antagelig overført fra Svinebørsterne gennem en Rift i hans Haand.

Den 24. marts 1911 bragte *Socialdemokraten*, Kbh., en meddelelse om fund af tinter i *let saltede svinefileter* importeret hertil fra Sibirien. Af 316 undersøgte stykker filet, var 17 stykker befængt med tinter. Derefter følger en kort beskrivelse af tintens biologiske cyklus. Bladet konkluderer, at lignende tilfælde let kunne forekomme igen, efter at man er begyndt at indføre sibirisk flæsk. Det var frk. *Harriet Stenborg*, der påviste tinter i svinepød fra Rusland.

¹⁾ *Den sibiriske Pest . . . den uhyggelige Millbrand.*

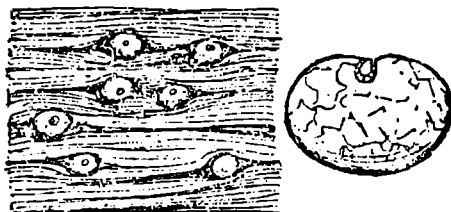
Fig. 202. Fra overdyrlæge P. B. Rasmussens (København) store avisudklipsamling, Lidt Historie fra Kødkontrollens Omraade. Avisudklip m. m. 1890—1927, der opbevares på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek (sign. IV. Ny saml. 2°. 27).

Tinter

i

sibirisk Svinekød.

17 Stykker Filet beslaglagt i Flæskehallen.

Tinter i Svinekød.

Til venstre: Tinter i naturlig Størrelse, indkapslet i Flæsk. Til højre:

En enkelt ung Tinte, forstørret.

Et herværende Firma har i den sidste Tid indført *let saltet Svinefilet* fra Sibirien.

Den sidste Sending, der bestod af 316 Stykker Filet, var i Onsdags til Undersøgelse i Flæskehallen. En af de undersøgende Damer, *Frøken Harriet Stenborg*, paaviste, at det Stykke Filet, som hun havde til mikroskopisk Undersøgelse, var befængt med *Tinter*.

Ved den fortsatte Undersøgelse konstateredes, at *ikke mindre end 17 Stykker Svinefilet var fyldt med Tinter*.

De befængte Filetstykker kasse- redes og sendtes til Destruktionsanstalten.

Den omtalte unge Dame, *Frøken Stenborg*, komplementeredes af Overdyrlægen for sin Agtpaagivenhed.

XV. FAGLITTERATUR, BIOLOGISK MATERIALE M. M. SENDT TIL RUSLAND/SOVJETUNIONEN

Hier ist der Ankauf der Bücher mit zu vielen Schwierigkeiten verbunden, als dass ich deren sollte viele besitzen (P. Jessen i et brev til P. Bergmann dat. 25. sept. 1829 (gl. stil?)).

... alle literarische Verbindungen mit dem Auslande durch die bisherigen politischen u. viele andere Umstände unendlich schwierig ist ... (Bojanus 1816, se også Bilag 9 h, pp. 245—249 her).

Den unge og dynamiske Erik Viborg havde som sekretær i Veterinærsekskabet (*Societas fautorum rei veterinariae*) forbindelser med mange udenlandske lærde

selskaber og personer, også i Rusland. Han sørgede for, at f. eks. Veterinærsekskabets publikationer *Analyse des travaux de la Société royale vétérinaire de Copenhague*, 2. rapport udgivet i 1815 blev sendt til flere russiske modtagere som f. eks. *Det økonomiske Selskab* i Skt. Petersborg (se Bilag 9 c), *Det kejserlige Videnskabelige Akademi* i Skt. Petersborg (se Bilag 9 b) og *Den veterinære afdeling* ved *Det vilenske Medikokirurgiske Akademi*, hvor prof. L. H. Bojanus virkede (se Bilag 9 d). Bojanus var ham sikkert meget taknemmelig for denne gestus, da anskaffelse af bøger for ham var en vanskelig og langvarig proces, bl. a. på grund af manglende informationer om nye veterinære værker.

1815

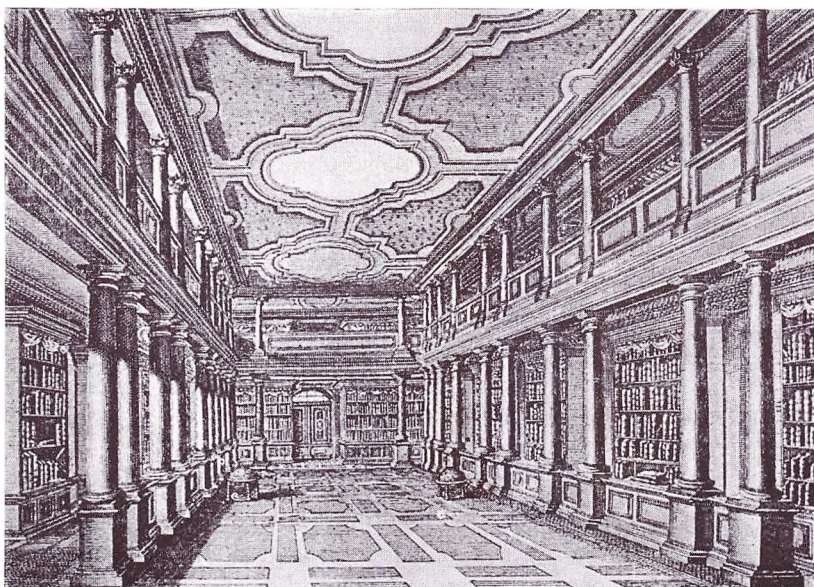

Fig. 203.
Det videnskabelige Akademi, Skt. Petersborg. Biblioteket i det 18. århundrede. Efter samtidig stik. Fra H. Küry & H. Joller: Die Medizin in Russland zur Zeit der ersten Romanow. Ciba Zeitschrift 1948, 10, 4225—4234 (4231).

Men også rent praktiske, lokale forhold har spillet en rolle, f. eks. mangel på faguddannede boghandlere, valutariske og postale problemer — f. eks. blev bøger til P. Jessen sendt lejlighedsvis gennem familiemedlemmer, bekendte eller pålidelige personer, f. eks. skipper^{XV.1}, der skulle til Rusland. Og når bøgerne endelig nåede til landet, var der endnu én instans de skulle igennem: censuren.

I et brev til *Carl Viborg*, dateret Oldesloe 15. marts 1824, ønsker Peter Jessen at vide, hvilke bøger og instrumenter han skal tage med sig til Rusland. Jeg ved ikke, hvad han tog med, men ved udarbejdelsen af sit manuskript til *Die Rinderpest* et par år senere, har han benyttet f. eks. *Veterinærsekskabet's Skrifter* 2. del, udg. 1813 og 3. del udg. 1818, endvidere *Veiths Handbuch der Veterinairkunde* 2. Aufl. og *Om Miltebrand og Queagsygen*, København 1821, *P. Chr. Abildgaards Dansk Heste- og Quaglæge*, udg. . . . og *Sammlung von Abhandlungen für Thierärzte und Oekonomen* af *E. Viborg*, I. bind 1795.

De to sidstnævnte har han sandsynligvis bragt med sig, da han kom til Rusland i 1824, *Veterinærsekskabet's skrifter* og *Veiths Handbuch der Veterinairkunde* har han modtaget gennem Bergmann, men ikke uden besværligheder. Om den lange, komplicerede procedure skriver H. P. Bergmann 28. april 1829:

At det kan opvække Forundring hos Dig, at jeg ikke opfyldte Din Bøn sidste Efteraar, og sendte Dig de Bøger, Du ønskede, det finder jeg meget rimeligt . . . thi da jeg sendte Bøgerne til en Person i Kbhvn. der udfører slige Commissioner for mig erholdt jeg det Svar at det, uagtet alle hans Efterforskninger, ikke havde været ham mueligt at finde en eneste Skibsleilighed til Petersborg. — Han skrev mig imidlertid til, at han havde

^{XV.1} omend ikke uden besvær, som det fremgår af H. P. Bergmanns brev dat. 28. april 1829.

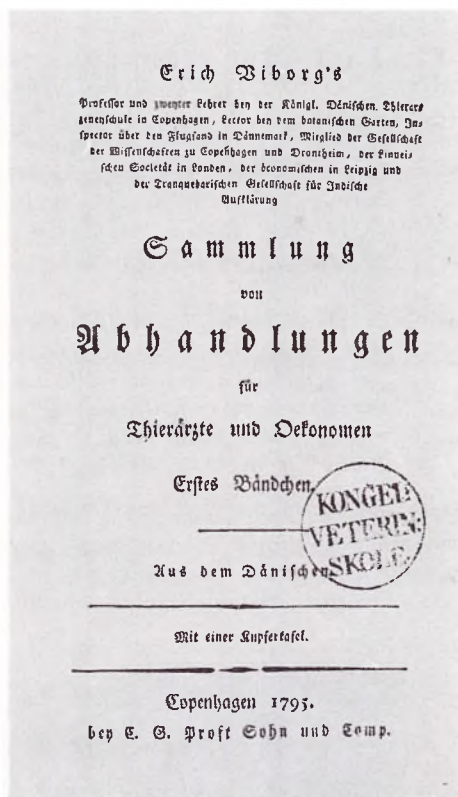

Fig. 204. Titelblad af første bind af Erik Viborgs *Sammlung von Abhandlungen für Thierärzte und Oekonomen*, Bind 1. København 1795. Ialt udkom fem bind af disse samlinger af afhandlinger, det sidste i 1807.

hørt et Dampskib, som fra Norge gik til Petersborg undertiden ankrede paa Kbhvn Rhed, og han lovede mig derfor, da jeg havde sagt ham at det var mig særdeles magtpaaliggende at faae Bøgerne sendte bort, at gjøre Alt hvad der stod i hans Magt, for om mueligt endnu paa denne Maade at faae dem bragt til deres Bestemmelse.

Et par år senere hører vi igen fra Jessen:

Jeg siger Dig mange Tak for Oversendelsen af Bøgerne. Skiøndt jeg derved har

faaet nogle Doubletter, saa har jeg dog beholdt dem, og beder Dig om: at lade Ludwigs betale dem og fremdeles at forsyne mig med alt Nyt. Naar Neergaards Regnskab over sin Embedsførelse er udkommen^{XV.1}, saa gad jeg nok ejet den, ligesom ogsaa Danske Benævnelser^{XV.2} og Faareavlen^{XV.3}. Med Interesse har jeg læst Skriverne og det synes mig, naar han ogsaa i mange Ting gaer for vidt, saa er dog den største Ret paa Neergaards Side. Jeg er en Hader af alle Ordfordringer og Spidsfindigheder. Ogsaa gefalder det mig ingenlunde at han gjør det Udfald imod den gamle Viborg^{XV.4}. Naar han er sand Patriot, hvorfor taug han da, medens den gamle Løve (jeg tænker paa Løven i Fablen) levede? Og — al Agtelse for hans Kundskaber — so tvivler jeg dog om at han vilde have stiftet saa megen Nytte som Viborg. Alene Standsningen af Quægsygen i Aaret 1814 vilde gjøre dennes Navn udødelig om han end ikke havde gjort noget videre^{XV.5}.

XV.1¹ Hesteavlen i Danmark; dens forudms Ypperlighed, Aarsagerne til dens Aftagelse, og Midlerne til dens Opkomst. Resultater af en Indenlandsreise... i Sommeren 1826. København 1827, 144 pp.

XV.2 Danske Benævnelser, der betegne samtlige enkelte Dele af Hestens ydre Bygning, dens Fuldkommenheder og Lyder... udkom 1828, 20 pp.

XV.3 her tænkes nok på P. C. Abildgaard og E. Viborg: Veiledning til en forbedret Faareavl og de spanske Faars Behandling i Danmark og Norge, 128 pp. med Tillæg og Bemærkninger af S. A. Fjelstrup. Kbh. 1827, 128 + 60 pp.

XV.4 Erik Viborg (1759—1822).

XV.5 se E. Viborg: Aufruf an die Schleswig-Holsteinischen Einwohner wegen der im Jahre 1814 in den Herzogthümern Schleswig und Holstein ausgebrochenen Viehseuche. Schleswig 1814 og E. Viborg: Nachricht von der im Jahre 1814 in den Herzogthümern Schleswig und Holstein ausgebrochenen Viehseuche. Glückstadt 1814.

En oversigt over Viborgs litterære produktion findes i Erik Viborgs samtlige Veterinair-Afhandlinger. Første Bind. Kjøbenhavn 1820, 436 pp.

Når Neergaards bøger interesserede ham så meget, skyldtes det, at han var meget interesseret i hesteavl.

I 1886 var dyrlæge Chr. Engelsen på besøg i Danmark, hvorfra han medbragte en del litteratur. Ved ankomsten til det russiske toldsted i Wirbalen (i dag Virbalis) havde han følgende oplevelse:

Onsdag Morgen kl. 8 kom jeg til den russiske Grændse ved Wirballen. Man rodede alle mine Sager igjennem... mine Bøger og Papirer tog man fra mig og bragte ind til Gendarmeren... Han fandt, at jeg havde vel meget Literatur med... Jeg maatte af med 1 Rubel og 7 Kop. i Porto til Censuren i Saratow, hvor man ikke forstaaer et Ord dansk.

Fra Breve fra Chr. Engelsen... Kbh. 1974, p. 67.

Chr. Engelsen fik også tilsendt danske bøger. Det vides, at han har haft et ret omfattende bibliotek, hvis værdi svarede til en dyrlæges årsløn. Foruden mange faglige bøger (f. eks. von Gorup-Besanez's kemi), havde han også Tidsskrift for Veterinærer samt mange danske historiske bøger.

Mødens Engelsen bl. a. på grund af hjemveen mest søgte trøst i danske historiske bøger, var Mæhl mere robust og jordnær og ikke så meget henvist til de literære historiske fremstillinger om Danmark som Engelsen. Men også han har haft nogle danske bøger med sig, f. eks. H. Krabbes Anatom^{XV.6}.

I kraft af deres bidrag til Tidsskrift for Veterinærer har de også modtaget bladet, og det var nemmest at afregne forfatterhonoraret på den måde, at det gik til abonnement.

Harald Krabbe var kendt i Rusland og er ved flere lejligheder citeret af russiske

XV.6 medio 1899 har Mæhl modtaget fra H. Krabbe Aarsberetninger fra Det veterinære Sundhedsraad. (Brev fra C. Mæhl til H. Krabbe, dat. Kostroma 2/14 Mai 1899).

1886

1899

forfattere; det er sandsynligt, at flere af hans særtryk om f. eks. *bændelorme* i tidens løb er blevet sendt til russiske parasitologer, fra hvilke han selv har modtaget lignende publikationer (*H. L. Stieda* m. fl.).

I forbindelse med de russiske/sovjetiske dyrlægers, agronomers og mejeristers besøg her i landet havde de dansk litteratur med sig hjem til udarbejdelse af deres rejsebeskrivelser, afholdelse af foredrag og lignende (sammenlign også kap. XII). Henvisninger til dansk litteratur kan forekomme i sådanne rejsebeskrivelser (se f. eks. fig. 134 på side 139). En liste over rejseberetninger, som må betragtes som inkomplet, findes på side 142 her.

Professor *S. A. Grjuner*, der i 1927 opholdt sig her i forbindelse med studier af litteratur om rensdyrsygdomme, har også udarbejdet en beskrivelse af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole; det materiale, han benyttede, var *KVL's Aarsskrift 1926* og *KVL's Beretning for 1925/1926*. Det er nærliggende at tro, at han har modtaget disse to publikationer enten fra skolens daværende direktør *H. O. G. Ellinger* eller bibliotekar *Max Lobedanz*. Årsskriftet for 1926 (158 pp. + 11 tavler) indeholdt udelukkende beskrivelse af den netop moderniserede og udvidede KVL, og i *Maanedsskrift for Dyrlæger 1926/1927*, 38, 435—448 udkom en beskrivelse af KVL's nybygninger ved *A. Møller-Sørensen*. Desuden har Grjuner flittigt benyttet sig af tallene i KVL's Beretning, omtalt læreposter, lærernes undervisningsforpligtelser, statistik over studerende etc. Selv med manglende kendskab til dansk var det ikke vanskeligt at benytte disse to nævnte publikationer ved udarbejdelse af hans artikel publiceret i 1927 i *Veterinarnyj truženik*. Grjuner var nemlig en ægte gammeldags polyglot!

D. 30. maj 1938 har den danske veterinærforsker *A. Thomsen* via Det kgl. Dan-

ske Gesandtskab sendt sin disputats til chefen for det sovjetiske civile veterinærvæsen *Dr. Isidore Guinzburg*.

Da *Chr. Engelsens* breve fra Rusland udkom i 1974 og *C. Mæhls* breve fra Rusland året efter, blev disse sendt til diverse sovjetiske veterinære læreanstalter eller lærere ved disse, veterinære forskningsinstitutter, et par store biblioteker og de få steder, hvor der gives undervisning i dansk i Sovjetunionen i dag, jfr. en liste modtaget fra Ministeriet for kulturelle anliggender i København.

Fra enkelte private modtagere, biblioteker og lign. har jeg fået breve, hvor de udtrykker deres taknemmelighed for det tilsendte. Desværre kunne de få sider russisk resumé ikke give mere end en idé om, hvad brevene egentlig indeholdt.

Et tilbud om at oversætte brevene til et slavisk sprog, f. eks. til polsk eller russisk blev drøftet for et par år siden, men blev ikke til noget.

Hvad sendes der i dag af danske tidsskrifter til Sovjetunionen og hvilke kanaler benyttes i så fald?

Den danske Dyrlægeforening sender f. eks. to eksemplarer af sit medlemsblad *Dansk veterinærtidsskrift* til Sovjetunionen og et par eksemplarer af *Nordisk Veterinærmedicin* og *Acta veterinaria Scandinavica* sendes tillige til dette land.

Desuden sender DVJB nogle eksemplarer af andre danske veterinærtidsskrifter til Sovjetunionen (f. eks. Årsberetning fra Sterilitetsinstituttet). Også fra Statens veterinære Serumlaboratorium er der sendt en del små pakker med særtryk (*Communications from The State Veterinary Serum Institute*) til nogle få steder i Sovjetunionen. Husdyrbrugsinstituttets *Beretning* sendes også til et par steder i USSR.

Det veterinærhistorisk orienterede *Historia medicinae veterinariae* sendes — uden beregning — til 5 adresser i USSR, bl. a. til prof. *J. Tehver*, Dorpat, der er medlem af The honorary editorial board.

1974

1938

Алма-Ата, ул. Шевченко, 28

„ 14 . 05 1975 г.

№ _____

The Royal Veterinary and Agricultural Library
Copenhagen

Уважаемый господин КАТИЧ И. !

Центральная научная библиотека Академии наук Казахской ССР с благодарностью подтверждает получение ^{книг} Вашей книги "BREVE FRA CHR. ENGELSEN TIL N. KRABBE OG V. BANG" 1974. , которая представляет несомненный интерес для читателей нашей библиотеки. Со своей стороны посылаем Вам лично книгу "Жизненный цикл токсоплазм", 1974 , а для Вашей Библиотеки - "Труды Института экспериментальной биологии АН КазССР" том 10, 1974 г.

Надеемся, что наши книгообменные связи будут регулярными и взаимопользными. Желаем Вам здоровья и всего самого наилучшего.

С уважением

Тип. БАН, з. 411, т. 15 000, 14-V-63 г.

АКАДЕМИЯ НАУК КазССР
Б И Б Л И О Т Е К А
АЛМА-АТА, ШЕВЧЕНКО, 28
С С С Р

Fig. 205. Den 1. maj 1975 har Det videnskabelige Akademi i Alma-Ata, Den kasakiske SSR, sendt ovenstående takkebrev til Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek, hvori Akademiets centrale bibliotek bekræfter modtagelsen af Chr. Engelsens Breve og samtidig sendte på russisk Toxoplasmaens biologiske cyklus og Det kasakiske videnskabelige Akademi's publikationer fra Institutet for eksperimentel biologi. Begge disse publikationer er indgået i Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbiblioteks litteratursamling. Til sidst udtrykkes i brevet ønske om en regulær bytteforbindelse. Dette har resulteret i fortsatte kontakter og litteraturudveksling mellem Danmark og USSR.

Til slut skal de mere beskedne forsendelser af biologisk materiale m. m. kort omtales.

Biologisk materiale, medicin m. m.

1902 Det danske firma Tvede fra København nævnes som leverandør af syrevækkere til russiske mejerier (*Muraškincev* 1902).

1967 Prof. A. Sarkisov, Institut for eksperimentel veterinærmedicin (VIEV) har modtaget medio 1967 fra Fa. H. Lundbeck

& Co. Focusan pudder & Focusan linniment. Præparaterne var bestemt til klinisk gennemprøvning (ringorm).

Direktør for Statens veterinære Institut 1971 for Virusforskning, Lindholm, dr. med. vet. E. Michelsen har i et brev til mig dat. 1. februar 1971 meddelt mig, at instituttet ved enkelte lejligheder har sendt prøver af *diarrhoe virus*, isoleret her i landet, til V/O Medexport i Moskva.

XVI. DISKUSSION OG KONKLUSION

Af fremstillingen i kapitlerne I—XV fremgår det, at forfatteren har bearbejdet de dansk-russiske veterinære relationer i tiden 1796—1976. Disse forbindelser har været *mangfoldige* og *frugtbare*, og de foregik enten gennem de *officielle kanaler*, hvor en eller flere institutioner var impliceret, eller ved mere eller mindre *privat engagement*.

Spørger man f. eks., hvilken direkte materiel nytte Danmark eller den modsatte part har haft af disse forbindelser i det omtalte tidsinterval, kan konkluderes,

at 15 danske dyrlæger har fået beskæftigelse i Rusland eller udsigt til beskæftigelse inden for — og nogle få uden for — deres fag. Interessant er,

at mere end halvdelen af disse femten ikke var „ægte“ danskere — de fleste af dem var fra hertugdømmerne Slesvig eller Holsten og derfor noget løsere knyttet til Danmark, men dog var udgået fra den danske veterinærskole, som var kriterium for, at de blev inkorporeret i denne afhandling, og

at de qua deres *kendskab til det tyske sprog* lettere kunne finde beskæftigelse i udlandet,

at veterinæremigration til Rusland var *ikke noget specielt dansk fænomen*, idet i Rusland i det 19. århundrede var beskæftiget en hel del udenlandske dyrlæger, og

den har *ikke forårsaget nogen dyrlægemangel i Danmark*. Nogle af emigranterne har haft

faglige eller personlige problemer i Danmark, før de besluttede sig til emigration, en faktor som også andre danske emigrationsforskere, f. eks. *Kr. Hvidt* i 1971 har kunnet påvise. Det kan siges, at udvandring til Rusland var en slags *kompensation* for deres ubehag og/eller nederlag herhjemme (*Neergaard, Engelsen*, beslagmester *Dreier*, delvis *Mæhl*).

Generelt kan det konkluderes, at danskere har *klaret sig godt* i Rusland; deres arbejde blev *påskønnet*, og en række af dem blev også én eller flere gange *dekoreret*. I dag kan man ikke uden stolthed pege på, at

det *første russiske veterinærfakultet i Dorpat blev grundlagt og ledet* af en fra den *danske veterinærskole* udgået kandidat *Peter Jessen* — et faktum der gerne overses i dag, enten bevidst eller ubevidst —, og at

Dorpat veterinærskolen i et halvt hundrede år har uddannet generationer af kommende *lærere* ved russiske veterinærskoler, som det fremgår af oversigten under Fig. 251 på side 273.

Russiske *veterinære forskere* har haft nytte af deres ophold i Danmark, idet de ved at studere her samtidig har fået bredere indblik i de danske *veterinær- og landøkonomiske forhold*. De fik senere betydningsfulde poster i deres hjemland, og deres ophold her har ofte været genstand for *beskrivelse* i russisk faglitteratur. Ingen af de russiske dyrlæger har fået *ius practicandi* i Danmark 1796—1976.

Ved *handel med husdyr* eller *animalske produkter* er der opnået en vis materiel nytte på begge sider, som dog har været *geografisk begrænset* og kun knyttet til *visse handelsperioder*. For Danmark gælder det specielle, at landet ved århundredskiftet har fået bl. a. en del

snivede heste, som senere ofte har spredt smitten i Danmark videre.

De enkelte afdelinger ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole har fået noget ret sjældent

undervisningsmateriale, og det samme gælder de russiske/sovjetiske veterinære læreanstalter.

Specielle forhold gælder Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek, der dels gennem udveksling og modtagne gaver og

i mindre omfang ved køb er kommet i besiddelse af et ret stort antal

russiske bøger, tidsskrifter og doktor-disputatser og billeder. I flere tilfælde drejer det sig om materiale, der ikke findes på veterinære biblioteker i nabolandene, og dele af denne bogsamling er allerede ved flere lejligheder blevet benyttet af danske og udenlandske forskere.

Overenskomsten mellem Kongeriget Danmark og den Sovjetiske Socialistiske Republik af 1965, der giver mulighed for udvidet samarbejde med henblik på

udveksling af forskere og litteratur m. m., har været benyttet af flere dyrlæger fra USSR, men fra dansk side har mulighederne, der tilbydes ved overenskomsten, ikke været udnyttet tilstrækkeligt.

Fig. 206. *Skt. Petersborg.*

XVII. SAMMENDRAG

I *kapitel 1* gives en oversigt over de *fire faser* i de dansk-russiske veterinære forbindelser i tiden 1796—1976.

I *kapitel 2* opremses de *trykte* og *utrykte kilder* og diskuteres *metoder* anvendt ved afhandlingens udarbejdelse.

I *kapitel 3* gives en kort oversigt over de *politiske, landøkonomiske* og *veterinære* forhold i Danmark i det forrige århundrede og i dette.

Kapitel 4 handler om de *tilsvarende forhold* i Rusland/Sovjetunionen.

Kapitel 5 er helliget de femten danske veterinærer, der emigrerede til Rusland i perioden 1819—1913, og de *faktorer*, der har virket *tiltrækkende* og *frastødende*, belyses. Emigranternes *levnedsløb* og eventuelle *årsager til reemigration* beskrives.

I *kapitel 6* omtales de 30 danske dyrlæger, der har været i Rusland på kortere *besøg (studierejser og lign.)* i perioden 1796—1976.

Kapitel 7 samler de tilgængelige oplysninger om *kontakter mellem personer, institutioner og lignende*, hvadenten de fandt sted i Danmark eller i udlandet, f. eks. ved de *internationale veterinærkongresser og lignende*. Tillige bringes en oversigt over russisk *undervisningsmateriale* i Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles samlinger.

Kapitel 8 er en fortegnelse over *dansk veterinærlitteratur* (11 titler i alt) oversat til russisk henholdsvis til tysk, men med det formål at benyttes i Rusland/Sovjetunionen.

Kapitel 9 bringer nogle eksempler på *dansk veterinærlitteratur*, der omtales i russiske bøger og tidsskrifter.

Kapitel 10 er en *oversigt* over den russiske faglitteratur på *Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek* og andre danske biblioteker. (Veterinærvidenskab og husdyrbrug repræsenteres med ca. 360 titler i alt).

Kapitel 11 handler om diverse russiske *hædersbevisninger* til danskere knyttet til dansk veterinærvidenskab.

I *kapitel 12* gives en oversigt over russiske *veterinære besøg* i Danmark (i alt ca. 30 personer, hvoraf nogle har været på besøg flere gange).

Kapitel 13 handler om veterinære *forskningsprojekter* ifølge den dansk-sovjetiske overenskomst af 9. oktober 1965.

I *kapitel 14* analyseres *handelen med husdyr* mellem de to lande og specielt de veterinære *epidemiologiske forhold*. Forfatteren peger på, at Danmark har fået indført *heste* med *snive* og *periodisk oftalmi*, *kreaturer* med *mund- og klovesyge*, *fjerkræ* med *pasteurellose* og *tintet svinekød*.

Kapitel 15 bringer eksempler på *bøger* og forskellige *biologisk materiale* m. m., der i tidens løb er sendt herfra til Rusland/Sovjetunionen.

I *kapitel 16* (diskussion og konklusion) siges det, at forfatteren har fundet,

at de dansk-russiske forbindelser har eksisteret *siden 1796*, og

at de etablerede kontakter foregik enten gennem de *officielle kanaler* eller tog mere *private* former. Af de vigtigste punkter kan nævnes *emigration/reemigration* af femten danske veterinærer til/fra Rusland, *studierejser* af danske veterinærer i Rusland, *køb af levende dyr og animalske produkter*. Russiske veterinærer har *studeret* her, og der er sendt *avlskvæg til Rusland/Sovjet* ved flere lejligheder. Forfatteren nævner, at flere danske har fået russiske *hædersbevisninger*. Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek har en bestand på ca. *360 russiske bøger og tidsskrifter*.

Dog er det centrale, at det *første russiske veterinærjakullet* i Dorpat blev grundlagt og dygtigt ledet af en fra den danske veterinærskole udgået kandidat *Peter Jessen*, hvis livsværk også efter hans død blev betragtet som det *bedste sted* til uddannelse af russiske dyrlæger og lærere i faget.

SUMMARY

Chapter 1 outlines the four stages of the Danish-Russian veterinary relations since 1796, the year when *Erik Viborg* and *F. C. E. Nielsen*, master of the stud, went to Poland and Russia to buy horses and study cattle plague.

Chapter 2 lists the printed and unprinted sources and discusses the methods used in the preparation of the dissertation.

Chapter 3 gives a brief outline of the political, agricultural and veterinary conditions in Denmark in the nineteenth and twentieth centuries.

Chapter 4 describes the corresponding conditions in Russia/the Soviet Union.

Chapter 5 is devoted to the emigration of fifteen Danish veterinarians to Russia in the period 1819—1913 and illustrates both its attractive and unattractive aspects. The emigrant's lives and possible reasons for re-emigration are described.

Chapter 6 comments on the thirty Danish veterinarians who paid shorter visits to Russia, for study purposes etc., in the period 1796—1976.

Chapter 7 pieces together the available information about meetings between individuals, public bodies and the like, whether in Denmark or abroad, such as the international veterinary congresses. An outline of the Royal Danish Veterinary and Agricultural College's Russian teaching material is given in addition.

Chapter 8 is a list of the Danish veterinary literature, 11 titles in all, translated into Russian, or German, as the case may be, but with the intention of being used in Russia/the Soviet Union.

Chapter 9 gives some examples of Danish veterinary literature mentioned in Russian books and periodicals.

Chapter 10 is a list of the Russian scientific literature in the Danish Veterinary and Agricultural Library and other Danish libraries. Veterinary science and animal husbandry are represented by a total of about 360 titles.

Chapter 11 deals with various Russian marks of honour awarded to Danes involved in Danish veterinary science.

Chapter 12 outlines Russian veterinary visits to Denmark in which a total of about 30 people took part, some of them on more than one occasion.

Chapter 13 describes veterinary research projects as a result of the Danish-Soviet agreement of 9th October 1965.

Chapter 14 analyses the trade in livestock between the two countries and in particular the veterinary epidemiological circumstances. The author draws attention to the fact that Denmark sometimes met with the unpleasant situation of importing glanderous horses and horses suffering from periodic ophthalmia; cattle with foot-and-mouth disease; poultry with pasteurellosis and measles pork.

Chapter 15 gives examples of books and various biological material etc., which in the course of time have been sent from Denmark to Russia/the Soviet Union.

In *Chapter 16* the author writes in conclusion of his discovery that a Danish-Russian connection has existed since 1796 and that the established relationship was conducted via official channels or in more informal ways. Some of the most important points mentioned are the emigration and return of fifteen Danish veterinarians to and from Russia; study tours of Danish veterinarians in Russia and the purchase of livestock and animal products. Russian veterinarians have studied here and stud have been sent to Russia/the Soviet Union on several occasions. The author mentions that a number of Danes have received Russian distinctions. The Danish Veterinary and Agricultural Library is stocked with approximately 360 Russian books and periodicals.

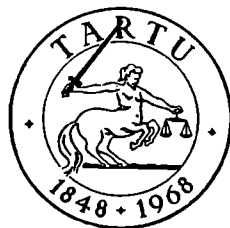

Fig. 207. Dorpat Veterinærskolens segl.

ZUSAMMENFASSUNG

In *Kapitel 1* gibt der Verfasser eine *zeitmässige Übersicht* über die Dänisch-Russische vet. Verbindungen (1796—1976).

In *Kapitel 2* findet man die gedruckten und ungedruckten *Quellenangaben* sowie die *Methoden*, nach denen das Buch ausgearbeitet wurde.

Kapitel 3 bringt eine Übersicht über die politischen, landwirtschaftlichen und *veterinären Verhältnisse in Dänemark*.

Kapitel 4 behandelt die *entsprechenden Verhältnisse in Russland/Sowjetunion*.

Kapitel 5 ist der dänischen *Veterinär-emigration* nach Russland gewidmet.

Das Material umfasst 15 Personen, die im Zeitraum 1819 bis 1913 nach Russland auswanderten. Für einige dieser Emigranten liess sich recht ausführliches Material finden, für andere dagegen waren die Aufschlüsse sehr sparsam. Der Verfasser schliesst aus seinen Untersuchungen die Folgerung, dass die dänische Veterinäremigration nach Russland *gar kein speziell dänisches Phänomen war* und dass diese Auswanderungen *keinerlei Mangel an Tierärzten in Dänemark* verursacht haben.

Kapitel 6 berichtet von den dänischen Tierärzten, die zur *kürzeren Besuchen* in Russland waren (Studienreisen und ähnl.).

In *Kapitel 7* sind alle Aufschlüsse über *Beziehungen* zwischen Personen, Institutionen und so weiter gesammelt. An gleicher Stelle findet man eine Übersicht über russisches *Unterrichtsmaterial* in den Sammlungen in der königlichen Veterinär- und landwirtschaftlichen Hochschule (Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole), Kopenhagen.

Kapitel 8 ist ein Verzeichnis der dänischen *Veterinärliteratur*, die zu russischen Zwecken *übersetzt* wurde (N.B. Nicht nur Übersetzungen in die russische Sprache; manche Texte wurden inns Deutsche übersetzt).

Kapitel 9 nennt einige Beispiele aus der dänischen Veterinärliteratur, die in russischen Büchern und Zeitschriften *Erwähnung* finden.

Kapitel 10 stellt ein Verzeichnis über die russische Fachliteratur dar, die in Dänemarks Veterinär- und Landwirtschaftsbibliothek (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek) sowie in anderen dänischen veterinären Bibliotheken vorhanden ist.

Kapitel 11 berichtet über russische *Ehrenbeweise*, mit denen man Dänen auszeichnete.

Kapitel 12 gibt eine Übersicht über *Besuche* von russischen Veterinärforschern in Dänemark.

Kapitel 13 behandelt veterinäre *Forschungsprojekte*, die infolge des dänisch-sowjetischen Abkommens vom 9. Oktober 1965 vorgenommen wurden.

In *Kapitel 14* wird über den *Handel mit Haustieren* zwischen den beiden Ländern berichtet, und speziell bringt das Kapitel auch eine Analyse der *epizootologischen Verhältnisse*. Der Verfasser hat festgestellt, dass sich mit den aus Russland/USSR nach Dänemark eingeführten Haustieren *Rotz* sowie *Maul- und Klauen-seuche*, *Pasteurellose* und *periodische Ophthalmie* eingeschlichen hat.

In *Kapitel 15* werden Beispiele für verschiedene *Bücher und biologisches Material* angeführt, das im Laufe der Zeit von hier nach Russland/Sowjetunionen geschickt wurde.

Kapitel 16 ist als *Diskussion und Konklusion* der vorstehenden Ausführungen zu betrachten.

39 ... Professor Bojanus, Vilna
fauter:
1) *Notat om tre bøger modtaget af
Prof. L. H. Bojanus
sept 1810*
2) *Introduction in den Anatomia
comparatam 1815*
3) *Des principales causes de
la dégénération des races de
chevaux - Vilna 1815*

Fig. 208. Notat om tre bøger modtaget af Prof. L. H. Bojanus (Soc. faut. rei vet. protokol).

A Monsieur
Monsieur le Docteur
et Professeur [E.] *Viborg*
à
Copenhague

Moscou, den 9ten Aug. 1815

Verertester Freund!

Beiliegend übersende ich Ihnen, mein Theuerster, in Auftrag einer sehr bedeutenden und reichen Dame, Frau von Lapuchin, die Punctationen für einen aus Ihrer Schule zu engagierenden Mann. Er kann von Kopenhagen sogleich ab, und auf den ihm beliebigen Wege (vielleicht am besten zu Wasser nach Petersburg und von da gerade nach Kiew) nach Spola reisen und Sie werden mich von seiner Abreise benachrichtigen. Wegen den Reisegeld wird es besser seyn, von einem Bankier in Kopenhagen die Anweisung von 500 Rbl. auf St. Petersburg zu nehmen, die sogleich ausgezahlt werden.

Sie kennen gewiss den hallischen Gelehrten Anatom Etaats Rath *Loder*¹, von diesem ist der Aufsatz entworfen, und von mir bei Gelegenheit einer Unterredung über diesen Gegenstand, über meine persönliche Bekanntschaft mit Ihnen als Director der besten Veterinaer Anstalt in Europa — in Vorschlag gebracht worden. Es ist dabei für einen geschickten Mann viel Gelegenheit in der Ukraine, wo alles wohlfeil ist, und wo die Frau von Lapuchin (eine Niece des bekannten Fürsten Potemkin²) an die 15000 Bauern besitzt, Geld bei den umliegenden Edel-

leuten zu verdienen und auch grossen Nutzen zu stiften, in einer Gegend, wo man noch gar keine Idee von einem wissenschaftlichen Pferdearzt hat.

Aus beiliegender Anzeige werden Sie ersehen, dass mich die Umbellaten unter ihren Schirm genommen haben. Sammeln Sie für mich einige Liebhaber für den bereits fertigen Ersten Theil, und Praenumeranten für den Zweiten, an welchem bereits gedruckt wird³. Der Praenumerationspreis ist derselbe wie bei dem Ersten. Vileicht können Sie Ihren alten Hrn. Brummer⁴ zu einer Parthie Exemplare in Commission vermögen, ich werde alsdenn sorgen, dass alles zu Wasser richtig und zu rechter Zeit noch ankommt. Aus Ihren und den Vahlischen herbarium⁵ werde ich mit grossem Dank Umbellaten auf und annehmen. Sind Sie mit Hornemann⁶ in gutem Vernehmen, so bitte auch diesen für mich zu interessiren, und wenn Ihre norwegische Universitaet Christiania⁷ noch eines Botanikers bedürfte, so würde ich auch einen dazu in Vorschlag bringen. Noch von Göttingen her der Ihrigste

*G. F. Hoffmann*⁸

ad FK 1815 No 251

Auf der ansehnlichen Herrschaft der Frau Brigadirrin⁹ von Lapuchin, zwischen der Stadt Kiew und Odessa, im Kiewschen Gouvernement, zu Spola¹⁰, wird ein Mann von mittleren Jahren ge-

³ *G. F. Hoffmann*: Deutschlands Flora ... Erlangen ... 308 pp.

⁴ *Fr. Brummer*, Univers. boghandler, Østergade 52, Kbh.

⁵ Flora Danica 6—7 ved *M. Vahl*.

⁶ *J. W. Hornemann* (1770—1841), dansk botaniker.

⁷ i dag Oslo.

⁸ *G. F. Hoffmann* (1761—1826), tysk botaniker, ansat i russisk tjeneste.

⁹ brigadir (brigader) en grad mellem generalmajor og oberst.

¹⁰ kan ikke findes på kortet; et gods?

¹ *Justus Chr. von Loder* (1753—1823), berømt tysk kirurg og anatom (Skt. Petersborg).

² *G. A. Potemkin* (1739—1791), russisk statsmand og diplomat.

Fig. 209. E. Viborg.

sucht, welcher in der Veteriner-Schule zu Kopenhagen gebildet worden, und, wo möglich, schon bey einer Stuterey angestellt gewesen seye, auch entweder die deutsche, oder die französische, oder die russische, oder die polnische Sprache, um sich darin auszudrücken, verstehen muss. Dieser muss nicht allein mit allem, was zur Direction einer Stuterey gehört, vollkommen bekannt, sondern auch ein guter Thierarzt im ausgedehnteren Sinne, also nicht ein blosser Pferdearzt seyn. Am liebsten wäre es, wenn er unverheyrathet wäre. Dass er von gutem Charakter und von moralischem Betragen seyn muss, das versteht sich von selbst.

Die Vortheile, welche ihm zugesichert werden, sind folgende:

1. ein jährliches Gehalt von achthundert Rubeln in Bank-Assignaten, welches im zweyten Jahr und den folgenden auf ein tausend Rubel in B.[ank] A.[ssignaten] erhöht und Tertialweise bezahlt werden soll. 2. Wohnung mit einem Gärtchen, nebst Verheitzung und Beleuchtung, dabey auch eine Kuh, und jährlich vier und zwanzig Pud¹¹ Mehl, ein Tschetwert¹² Buchweizengrütze und zwey Schweine. 3. Ein Dauceur von zweytausend Rubeln

¹¹ 1 pud = 16,38 kg ∞ 40 pund, 24 pud = 393,12 kg.

¹² 1 četvert = 210 l (gl. russisk mål).

Fig. 210. G. F. Hoffmann.

in B.A.¹³ wenn er sechs Jahre bleibt und man mit ihm zufrieden zu seyn Ursache hat. 4. Zur Reise von Kopenhagen bis Kiew, von wo er nach Spola abgeholt werden kann, und wo er sich bey dem dortigen Postdirector zu adressiren hat, um das Spolsche Comtoir von seiner Ankunft zu benachrichtigen, erhält er fünf hundert Rubel in B.A., welche er aber in dem Falle wieder zurückzahlen hat, wenn er seinen Posten früher, als vor dem Ende des zweyten Jahres seiner Dienstzeit verlassen wollte.

¹³ Bank-Assignate

¹⁴ hans Syllabus plantarum Umbelliferarum, Moskva 1814 og Genera plantarum Umbelliferarum, Moskva 1814 (og 2. udvidet udgave Plantarum Umbelliferarum genera, Moskva 1816) findes ikke på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek.

Bilag 1 b

FK 1815 No. 62

A Monsieur
Monsieur le Docteur
et Professeur [E.] Viborg
à Copenhague

Moscou, den 6ten Septbr. [1815]

Verertester Freund!

In der Voraussetzung, dass Sie meinen Brief vom 9ten Aug. richtig vermittelt der Post erhalten haben, in Betreff eines Veterinaer Arztes und Stallmeisters für eine hiesige Dame Frau von Lapuchin, wiederhole ich hierdurch nicht mer die Bitte für ein taugliches Subject aus Ihrer Schule, sondern füge noch diese neuere obiger Dame hinzu, dass Sie es nun für besser hält, wenn directe von Copenhagen hierher die Reise gemacht würde, wozu sogleich die verlangten Reisegeelder übermacht werden sollen. Von meinem Umbellaten lege ich hier den Umschlag des zweiten Bandes bei¹⁴. Villeicht finden sich dazu Praenumeranten, die Sie für mich, so wie auch die wissenschaftlichen Beiträge (vorzüglich aus *Vahls* Nachlassenschaft) gefälligst besorgen werden. Da wir seit meiner Versetzung aus Göttingen, keinen literarischen Verkehr miteinander hatten, so hoffe ich auf recht viel Neues aus Ihrem Kopenhagen innerhalb eines Decennii. Sie können Sämereien u. Pfl. auch unter Adresse an Doctor Fischer, Aufseher des bekannten Rasumoffskischen Gartens zu Chorenki¹⁵, an mich schicken. Der Ihrige

G. F. Hoffmann

¹⁵ botanisk have i nærheden af Moskva, opkaldt efter den russiske undervisningsminister, grev A. K. Razumovskij (1748-1822).

Bilag 1 c

Dep. udenr. Anlig. Rusland VIII
1812—1829. No. 1414

Extrait d'une lettre du Ministre du Roi
à St. Petersbourg¹⁶ en date du $\frac{15}{27}$ Novem-
bre 1822.

La reputation, dont jouit à juste titre
notre école vétérinaire a engagé l'Em-
pereur à ordonner au Comte de Kotschu-
bey¹⁷ de s'entendre avec moi pour fixer
à son service des individus, qui y ont
fait de bonnes études, et qui, après en être
sortis, ont déjà trouvé occasion de mettre
leurs connoissances en pratique.

Je me suis fait donner une petite nôte
par le Cte de Kotschubey, qui en exprime
l'objet, et je Vous en adresse ci-joint une
copie, en Vous priant, Monsieur, de venir
dans cette circonstance à mon secours
avec Votre obligeance ordinaire.

À mon dernier sejour dans le pays il
y avoit un grand nombre de vétérinaires
qui cherchoient de l'emploi. Je viens d'en
écrire aussi chez moi, parcequ'une des
conditions à remplir étant de savoir l'al-
lemand, il sera peutêtre plus facile d'en
trouver comme on les desire dans les
Duchés.

¹⁶ *Otto Blome* (1770—1849), lensgreve,
diplomat, dansk gesandt i Skt. Petersborg
1804—1841 (med enkelte afbrydelser).

¹⁷ *Viktor Pavlovič Kočuběj* (1768—
1834), indenrigsminister; se også p. 30,
fig. 11 her.

Bilag 1 d

Dep. udenr. Anlig. Rusland VIII.
1812—1829. No. 1414.

Til Directionen for Stutteri-
væsenet og Veterinairskolen

Kjøbenh., den 24. Dec. 1822

Foranlediget af det gode Rygte, som
den herværende Veterinairskole har er-
hvervet sig, har den Russiske Regiering
for den Kl. Gesandt i Petersborg yttret
det Ønske, at kunne i sin Tieneste enga-
gere 2 eller 3 her dannede Veterinair-
læger, samt 6 eller 8 Veterinair Smede
eller Beslagmestere (veterinaires maré-
chaux), hvoraf de første skulde faae en
Slags Inspection i Provindsene, eller
kunde empløyes som Professorer i de-
res Videnskab, og de sidste vilde erholde
subalterne Pladse. — I det Tilfælde at
det var mueligt at engagere dygtige Sub-
jecter, har man tillige ønsket, forud at
bringe i Erfaring, paa hvad Vilkaar disse
Personer vilde samtykke i at komme til
Rusland, hos hvilke det i øvrigt, som Be-
tingelse, ey maatte være at tabe af Sigte,
at de forstaae det tydske Sprog.

Departementet giver sig i den Anled-
ning den Ære at henvende sig til Direc-
tionen for Stutterivæsenet og Veterinair-
skolen med tjenstlig Anmodning om, af
Samme at worde behagl. tilkiendegivet,
om den maaske see Sig i Stand til at op-
fylde dette den Russiske Regierings Øn-
ske.

Bilag 1 e

Til
Deres Excellence
Hr. Geheime-Staats Minister
Rosenkrantz¹⁸
Ridder af Elephanten. Storkors af
Danebroge og Dannebrogsmænd
etc., Chef for det Kgl. Departementet for de Udenlandske Sager

187. pr. 20. Febr. 1823

Deres Excellence har i behagelig Skrivelse af 24' Decbr. f. A. forespurgt om 2 til 3 dannede Danske Veterinair-Læger, samt 6 eller 8 Veterinair-Smede eller Beslagmestre /: veterinair marechaux :/ maatte være villige til at lade sig engagere i Keiserlig Russisk Tieneste og i saa Tilfælde paa hvilke Vilkaar. I Følge den fra Veterinairskolens Forstander Professor Viborg herover indhentede Erklæring findes der 3' Dyrlæger der tillige ere Smede, da enhver ved den Kgl: Danske Veterinair-skole oplært Dyrlæge ei allene maae have Kundskab om Beslaget, men ogsaa selv kunde beslaae, som ere villige til at gaae i Keiserlig Russisk Tieneste¹⁹, og da disse Dyrlæger i Følge Professor Viborgs Indberetning besidde gode Kundskaber i Forening med en god moralsk Character og et godt Udortes, samt tale og skrive tydsk, saa vilde de efter hans Formening være skikket til at forestaae en Overdyrlæges Post i en eller anden Provinds. De forlange fri Overreise, 1000 Species eller 2000 Rblr r. Sølv aarlig, og fri Tilbage-reise naar de efter et Aars Forløb ikke finde sig fornøiede — Ved tjenstligt at meddele Deres Excellence dette, beder Direktionen sig, dersom Tilbudet antages, i sin Tid underrettet om naar disse Dyrlæger skulde være i Rusland samt

¹⁸ Niels Rosenkrantz (1757—1824), kammerherre, diplomat, udenrigsminister.

¹⁹ E. Chr. Kuhn (1802—1883), P. Jes-sen (1801—1875), P. Iversen (1784—1824).

paa hvilket Sted. Hvad Beslagsmeddene angaaer da seer Direktionen sig ikke istand til herpaa at kunne give noget tilfredsstillende Svar, førend det maatte behage Deres Excellence at bestemme det Nærmere med Hensyn til Deres Forretninger, Stilling og Lønning m. m.

Den Kongelige Direktion for Stutteri-væsenet og Veterinair-skolen den 19' Febr. 1823.

*Hauch Moltke Schmettau, J. Hauxthausen
C. Viborg*

ad 187

An den Kl. Gesandten in Petersburg
S. E. dHr. Grafen v. Blome

Kopenh. den 22. Febr. 1823

Nach Empfang des geehrten Schreibens E. E, vom 27. Nov. v. J. in Betreff des von seiten der Russisch-Kayserl. Regierung geäußerten Wunsches, zwey oder drey hieselbst gebildete Thierärzte, so wie 6 oder 8 Veterinair Schmiede oder Beschlagmeister, wovon die ersten eine Art von Inspection in den Provinzen haben sollten, oder als Professoren in ihrer Wissenschaft angestellt werden könnten, und die letztern subalterne Stellen erhalten würden, in ihre Dienste zu engagiren, und in dem Falle dass es möglich wäre, tüchtige Subjecte zu engagiren, im voraus in Erfahrung zu bringen, auf welche Bedingungen diese Personen einwilligen wollten nach Russland zu gehen, unterliess das Departement nicht sich an die Direction des Stutereywesens und der Veterinair Schule zu wenden, um hierüber Nachricht zu erhalten. Diese hat nun hierauf geantwortet, dass in Folge eingeholter Erklärung des Vorstehers der Veter. schule, sich 3 Thierärzte finden, die zugleich Schmiede sind, — da jeder bey der hiesigen Veterinair-school unterrichtete Thierarzt nicht nur vom Beschlage Kenntniss haben muss, sondern auch selbst muss beschlagen können, — welche willig sind in

Russ. keyserl. Dienste zu treten, und da diese Thierärzte, nach dem Berichte des Vorstehers, gute Kenntnisse besitzen, vereint mit einem guten moralischen Character und einem guten Äussern, dabey auch Deutsch sprechen und schreiben, so würden sie, seinem Dafürhalten nach, geeignet seyn dem Posten eines Oberthierarztes in der Provinz vorzustehen. Sie verlangen freie Hinreise, 1000 Species oder 2000 R[u]b[1]er baar Silber jährlich, und frey Rückreise, wenn sie nach Verlauf eines Jahres sich nicht zufrieden finden sollten¹⁹⁾. Wenn dieses An-

¹⁹⁾ pekuniære forhold for de immigrerede dyrlæger må siges at være i begyndelsen gode, men senere daledede de betydelig; ved århundredskifte skrev den engelske dyrlæge M. H. Hayes i bogen *Among horses in Russia* (pp. 41—42):

Army doctors and army veterinary surgeons occupy a somewhat subordinate position, and are looked upon as doctors and veterinary surgeons, but not as officers . . . A veterinary surgeon of twenty years service gets 79 roubles a month; 94¼ roubles being equal to £ 10.

The social position of doctors in Russia is humble, to say the least of it. Even those in civil practice have no fixed fees: they take whatever their patients give them, like waiters pocketing a tip. Veterinary surgeons are held there in still lower social repute, and their professional reputation is at even a higher discount. I have met in Russia some excellent veterinary surgeons; but as very few of them own or ride horses, people think that they do not know much about the inner life of these animals. This want of confidence in their horse-doctors renders Russians unsatisfactory folk to sell horses to; because, instead of having a horse examined and the matter settled one way or the other, the buyer takes the animal if he likes it, and then for at least the next six months submits it to the criticism of his friends, who, to show off their knowledge, try to find all the real and imaginary faults they can in it. Considering the great number of difficult subjects which are included in the province of veterinary knowledge, it is impossible for a man to have a sound acquaintance with all or even most of them.

erbiethen angenommen werden sollte, wünscht die Direction zu wissen, um welche Zeit und an welchem Orte diese Thierärzte sich in Russland einfinden sollten; und fügt übrigens hinzu, dass was die Beschlagschmiede betrifft, sie sich nicht im Stande sehe hierauf ein befriedigende Antwort zu geben, bevor nicht das Nähere mit Rücksicht auf ihre Geschäfte, Stellung und Besoldung m. m. bestimmt werde.

Indem nun das Departem[ent] nicht verfehle E. E. hiervon in Antwort auf vorgedachtes Schreiben zu benachrichtigen, behält es sich vor die von gedachter Direction, in Folge eines von der Russisch-Keyserl. Regierung später geäußerten Wunsches, verlangte Mittheilung des der Einrichtung der Veterinairschule zu Grunde liegenden Plans, sobald dieses Verlangen erfüllt seyn wird, folgen zu lassen.

Fig. 211. Udskåret træske, som dyrlæge Carl Mæhl har modtaget af en fattig bonde i stedet for honorar (Privateje).

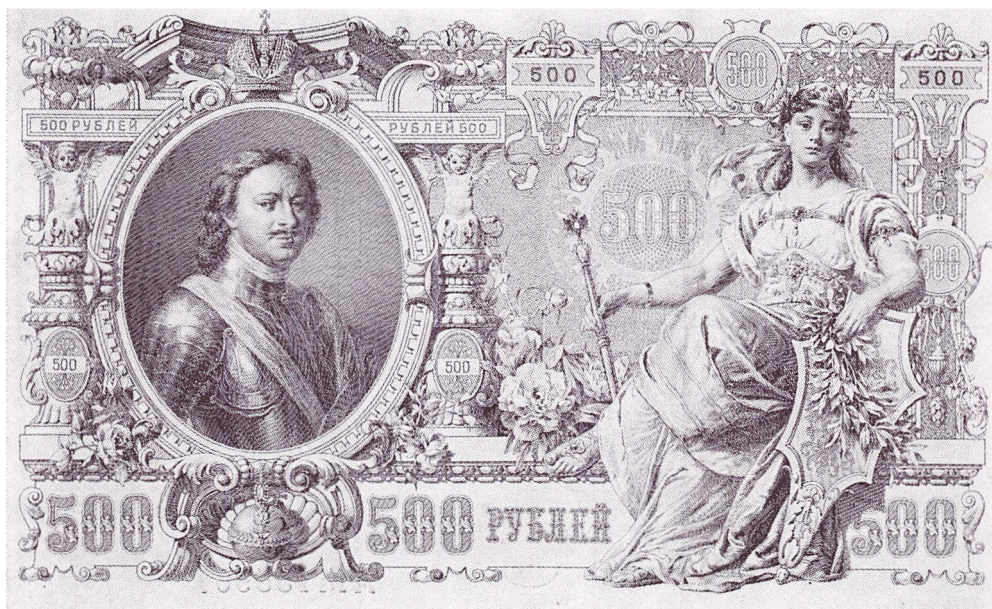

Fig. 212. 500 rubel med portræt af Peter den Store. Siden 1820 og helt op til 1890-erne var dyrlægernes årsgage ca. 1000 rubler.

Bilag 1 f

FK 1824 No 65

Auszug eines Schreibens Sr: Ex des Herrn Grafen von Araktscheef²⁰ datirt Sct. Petersburg 31. Januar²¹ 1824.
12. Februar²²

Seine Kaiserliche Majestät²³ haben Ihre allergnädigste Einwilligung gegeben zur Herbeirufung eines Eleven der Königl. Veterinairschule zu Kopenhagen, und zu

²⁰ Aleksej Arakčeev, general (1769—1834).

²¹ gl. stil (gregoriansk kalender).

²² ny stil (juliansk kalender).

²³ Aleksander I. (1777—1825), regerede fra 1801 til 1825, kendt i begyndelsen af sin regeringstid for sine liberale ideer.

Seiner Einschreibung in Kaiserlich Russische Dienste unter folgenden Bedingungen:

1. Besoldung von 1060 Rubel Silber jährlich, den Rubel zu 50 Stüber holländisch gerechnet.
2. Freie Reise nach Russland.
3. Der abzuschliessende Contract sollte für 3 Jahre gültig sein und wünscht dann der besagte Veterinairarzt in seine Heimath zurück zu kehren, so wird ihm das nöthige Geld dazu ausbezahlt werden.
4. Alle Zahlungen werden so wie es im Lande üblich ist, in Russischen Banknoten geschehen, doch so, dass eine jedesmalige Zahlung nach dem wirklichen Silber Course berechnet wird.

Udenbøff - das die Direction das
 Verlangen des Departements vom 31. Jan. D. J.
 erfüllt haben wird giebt das Departement
 dem Gesandten Grafen v. Blome mit
 Bezug auf sein Schreiben an mich vom $\frac{15.}{27.}$ Novb. v. J.
 zu erkennen dass unter 19te Febr. die
 Direction sich dahin geäussert :/ vide
 Antwort derselben! /:
 Peut aussi être redigée en Français
 comme la lettre du Comte de Blome
 dont l'extrait se trouve joint 187.

Fig. 213. Dechifrering af de næsten ulæselige tekster er ofte en meget vanskelig opgave, som f. eks. Bilag 1 g.

Bilag 1 g

Untersuchten dass die Direction das
 Verlangen des Departements vom 31. Jan. D. J.
 erfüllt haben wird giebt das Departement
 dem Gesandten Grafen v. Blome mit
 Bezug auf sein Schreiben an mich vom $\frac{15.}{27.}$ Novb. v. J.
 zu erkennen dass unter 19te Febr. die
 Direction sich dahin geäussert :/ vide
 Antwort derselben! /:
 Peut aussi être redigée en Français
 comme la lettre du Comte de Blome
 dont l'extrait se trouve joint.

187.

pr. 20. Febr. 1823
 (ad Bilag 1e)

Bilag 2 a

FK 1803 No 36

Til

Den Høye Diriction for Veterinær Skolen

Underdanigst Pro memoria!

Den Høye Diriction for Veterinær Skolen vilde ikke unaadigen ansee at ieg fore drager dem følgende: —

Vel kan Skolens Forstander S : T. Herr Professor Viborg efter allernaadigste Foundation af 23 Juli 1777, 10 § ikke nægte dem at besøge Skolen som har Lyst, men da der indfinder sig mange Subiecter som blot i en tid af 4 til 5 Uger opholder sig ved Skolen for allene at lære Kastration og udbødning uden i øvrigt paa anordnet Maade at studere dyrlæger Videnskab, og disse siden reiser Landet om for at udøve Operationer, saa er det et betydelig tab for mig og mine Med-Collegier i vor tilkommende Nærings Vei.

Dette fandt vi saa meget mere trykkende som iblandt disse ovenmeldte nogle allerede har lært een eller anden Profition hvor ved de kunde ernære dem uden at gjøre Indgreb i Nærings Vei som vi under hans Mayistæts forsorg ved vor Flid har beredt os til der for beder og haaber ieg underdanigst at Den Høye Diriction vilde for anstaldte det saaledes hvis adgang til Skolen som hidtil endelig skal staae alle og enhver Fri for, at det da ikke tillades disse i øvrigt udanede at udøve Operationer uden der Hver af Amt-Manden finds mangel paa dulige Heste Skiærer da de efter forordning af 21de

may 1795, i et vis distragt ind sættes og ikke uden for det bestemte distract tillads at Practicere. I Viborg Stift hvor til jeg henhører er to færdige Stifts Dyrlæger og der foruden en Privilerget Hest Skiærer, og da hver 3di aar sends en lærling fra Skolen til bemeldte Stift, kan der ikke mangle delige Heste Skiærer; Jeg beder derfor underdanigst og haaber at den Høye Diriction vilde for anstalte at i bemeldte Stift ikke nogen af de oven meldte ukyndige Subiecter i kort tid har besøgt Skolen maatte foretage Operrationer da ieg og mine med Collegier som Stifts lærlinger der opholder os ved Skolen for at blive mere oplyst, og siden ere for Pligtig til at opholde os i Stiftet ellers maatte befrygte vor lovlige og for fremtidens eneste Nærings Vei vi berøves, saa meget mere smerteligt som os ikke er tilstaaed nogen vis løn men alt beroer paa hvad vi med vor Practisks kan fortiene. Jeg venter derfor underdanigst af den Høye Diriction en naadig Bønhørelse og indstiller denne min ansøgning til Skolens forstander S:T Herr Professor Viborgs gunstige anbefaling.

Veterinær Skole d. 1803

underdanigst
lærling fra Viborg Stift

Ovennævnte kan være skrevet af *Niels Jensen*, født i Nørside ca. 1778, død 1848 i Hellum. Indsendt til Veterinær-Skolen af Aalborg Stift. Vet.eksam. 1803. Beskikket som hesteskærer i Hjørring Amt 6. juni 1803. Distriktsdyrlæge og selvejer-gårdmand i Kastenskov.

S.T.

Velbaaren herr Etatsraad Viborg
i Kiøbenhavn

Dersom De, gode Herr Etatsraad var lige saa lykkelig i at skaffe Dyr lægerne klækkelig udkomme, som til at danne Dem, var De upaatvivelig disses største Velgiører og en af Landets nyttigste Embedsmænd. „Men desværre“. De fleste af disses Kaar er meget maadelig og fra det Øieblik de forlader Skolen fordømt til at henslide deres Liv i største Armod. Neppe en Betjening i de Danske Stater er saa Lænkebunden fra at gjøre Fremskridt som Dyr lægens. Skulde det vel være umuligt for Dem som elsker Dyr læg[e]kunsten saa meget at forskaffe dens dyrkere bedre udkomme: hvorfor kan ikke Dyr lægen ansættes i Districter og have noget vilkaarlig ligesaavel som Lægen. Saa gavnlig som Dyr lægen for Almuen er sa[a] vist er det ogsaa at han vil kun kiøre liden Fremskridt i Kunsten saalænge den ikke lønner sig og kun studeres af Biaarsager. For de Militære Dyr læger er der dog sørget noget. Men løierlig at Carakterer ved Examen skal for bestandig være tilstrækkelig Rette-snor til at bedømme om et Subject er dygtig til at blive Regiments Dyr læge

eller ikke — slig en Maalestok er ikke nødvendig i andre Videnskaber! Ikke for min Egen Skyld er det jeg vover at gjøre Dem oven anførte Anmærkninger, — jeg slider nok min Tid: — skiøndt jeg ikke kan nægte at jeg stundom fordoblede min Flid, naar jeg kunde være saa lykkelig at erfare at mine Iagttagelser ikke vare uden al Værd. Naar De gode Lærer og Velgiører! vilde vise mig en liden Velgierning og forskaffe mig Dannebrogsmændenes Ordenstegn²⁴, vilde jeg antage dette for det bedste Opmuntringsmiddel i min Kunst.

Grunde for at have fortjendt denne Naade, mangler jeg ikke gandske. Den Omhyggelighed jeg anvendte paa Kongens Hestes helbredelse paa Falster der var befængt med Smitte — der ogsaa blev kronet med Held — da jeg af circa 100 syge ikke mistede en eneste men hvorved jeg maaskee ogsaa tabte 1ste Carakter ved Skolen er i mine Tanker tilstrækkelig for at fortjene den Orden —

underdanigst
P. Iversen²⁵

Stenderup ved Gram
den 8. Dec. 1818.

²⁴ en undersøgelse i Kongelig Dansk Hof- og Stats-Calender for årene 1818—1824 viser, at hans ønske ikke blev opfyldt.

²⁵ Peder Iversen (ca. 1784—1824), veterinæreksamen 1808, gårdmand og dyrlæge i Gabøl, Nustrup Sogn.

Bilag 2 c

FK 1823 No 70

S.T. Herr Professor [C.] Viborg
Veterinairskolens Forstander etc.
Kiøbenhavn
betalt.

Stabsdyrlæge Lund²⁶ i Hadersleb fortalte mig igaar han havde hørt at hos Dem var forlangt 4r Dyrslæger til Rusland. Dersom de ikke allerede er antagne og jeg kunde formaae Deres Velbaarenhed, i denne Anledning at have Godhed for mig vil jeg saa længe jeg lever vise mig Erkjendtlig derfor.

Jeg turde vel ikke med omgaaende Post, eller saasnart Deres Tid tillader det, udbede mig et par Ord om der ei kunde være noget Haab.

Sønder Skovgaard
d. 2. Mai 1823

Ærbødigst
P. Iversen

[Besvarelse adresseres således:]

ad
Dyrlæge Iversen
aflægges hos Stabsdyrlæge Lund
i Hadersleb.

²⁶ *Hans Hansen Lund* (1799—1881), veterinæreksamen 1823, hans eksamensbevis er afbildet på side 41 her.

Bilag 2 d

FK 1823 No 102

S.T.
Wellbaarene Herr Professor [C.] Viborg
Veterinairskolens Forstander etc.
Kiøbenhavn
betalt.

Kjære Her Professor!

Deres ærede af 10 d. m.²⁷ har jeg modtaget og Indholden bemærket. Naar Svar fra Rusland indløber, gjør jeg gierne, i Haab om Deres Bevaagenhed, en Reise til Kiøbenhavn i denne Anledning. De bedste Recommendationer herfra kan jeg forskaaffe, men uden Deres, gode Lærer! veed jeg vel der er ingen Haab. Jeg mangler heller ikke Grunde der kunde komme i Betragtning. Jeg er en af de civile ældste²⁸ Dyrslæger her i Hertugdømmet; de fleste af mine Medcolleger har dog lidet ved Opsyn paa Heste-markederne, saaledes har forex: Bendixen²⁹ circa 70⁴ Aarlig og jeg ikke 1 Skilling.

Under mit Ophold paa Skolen blev jeg det sidste halve Aar udkommanderet til at helbrede smitsomme Sygdomme mellem Cavalleri- og Artilleri Hestene paa Øerne Laaland, Falster etc. Jeg var heldig i mine Curer, medbragte det bedste Skudsmaal fra min Chef til Veterinærskolen og erholdt 2den Character ved Examen. — Naturligviis var jeg tilbage, formedelst mit sidste halvaarlige Ophold fra Skolen men mine Formue Omstændigheder tillod mig ikke at blive længere.

Dette havde til følge at jeg var betaget al udsigt at gaa til et Regiment, hvor

²⁷ *Viborgs* svarudkast ikke fundet på RA, men af brevets indhold må vi konkludere, at svaret var nogenlunde dette: kom til Københav, lad os snakke om det.

²⁸ *Peder Iversen* blev eksamineret 1808.

²⁹ *Niss Bendixen* (17 ?—18 ?), veterinæreksamen 1807 (Rodenæs 1838, Sibbershusum 1851, Tønder amt).

der dog, — Tak være vor gamle Lærer³⁰! er giordt noget for de Militære Dyrlæger. — den Tid er nok fiern der kan tænkes paa os. For den danske Dyrlæges Dan-nelse er der bedre sørget end for hans fremtidige Udkomme. Landalmuens yderste Armod er stor trykkende for Dyrlægen — Gud give at De og Mænd som for-maar noget, kunde virke at ogsaa de ci-vile Danske Dyrlæges Kaar kunde for-bedres.

Taknemmelig for Deres gunstige Be-vaagenhed, vover jeg at haabe Deres Velbaarenheds fremtidige Godhed og at un-dertegne mig Deres evig forbundne

Sønder Skovgaard
d. 18. Mai 1823 —

Ærbødigst
P. Iversen

³⁰ professor Erik Viborg (1759—1822).

Fig. 214. J. A. Norden

Bilag 2 e

FK 1826 No 358

P. T.
Høi og Velbaarne Hr. Professor
C. Wiborg
P[ro] M[emoria]

Høi og Velbaarne Hr. Professor!

Jeg vover underdanigst at bønfalde De-res Høivelbaarenhed om De ikke vilde have den Naade for mig, at hielpe mig til ansættelse som Dyrlæge ved det Hol-stenske Regiments lætte Dragoners 3die og 4de Escadron, som ligger Detaseret fra Regimentet. Hr. Regiments Dyrlæge Bøtting³¹ har gjort mig opmærksom der-paa, da Dyrlæge Norden³² er forflyttet til Fynske Regiments lætte Dragoner. Jeg er for nærgaaende Vinter, her i E[st]ze-hoe, ved Giæstgiver Berghofer³³, for at dræsere nogle Heste og tillige at behandle samme i Sygdomstilfælde. —

Høi og Velbaarne Hr. Professor! jeg bønfaller underdanigst om Bønhørelse Henlever jeg stedse Deres underdanig-ste. —

Etzehoe den 21de November 1826. —

P. C. Steensballe³⁴
Dyrlæge,
(tilføjet af C. Viborg)
Korporal Examineret
Novbr 1819 — 1st Ch —

³¹ Wilhelm Bøtting (s: Bøttern) (ca. 1784—1849), veterinæreksamen 1813.

³² Johan Albert Norden (ca. 1794—1851), veterinæreksamen 1816.

³³ sandsynligvis Johan Ludwig Berg-hofer, født i Wien 1784.

³⁴ Chr. Steensballe Pedersen (1790—1849), veterinæreksamen 1818.

Bilag 2 f

FK 1827 No 260

Velbaarne
Herr Professor [C.] Viborg

Jeg vover at uleilige Deres Velbaarnhed med at tilmelde Dem min Tilstand, siden jeg forlod Veterinairskolen. Min Praxis er for nærværende Tiid saa maadelig, at jeg indseer naar den ikke kan forbedre sig, at jeg ikke kan leve. Bønderne lader før deres Creaturer krepere, før de skal kalde en Dyrlæge, og tillige er her ikke nogen Sygdomme blant Kreaturerne. De Syge som jeg har haft i Behandling, har jeg været meget heldig med, men det har ikke været af nogen Betydenhed. Med Kastrationen har det heller ikke gode Udsigter, da her er saa mange Dyrlægere der reiser omkring, saa der bliver kun lidet, især for en begynder at fortjene. Jeg har kastereret 29 Hingster og 5 Tyre som alle er gaaet godt, og udbødt 80 Sviin, men hvor jeg har været uheldig, da 3 er død. —

Jeg troer nok jeg kan faae en Med-entresente, som kan forskaffe nogle Penge til at købe Hester for, og dermed reise til Kiøbenhavn, men jeg veed ikke om jeg tør begynde dermed, hvorfor jeg vover at bede om Deres Velbaarnhed vilde bevise mig den Godhed at lade mig vide om De troer der kunde blive nogen Fortienneste derved, thi saa vilde vi begynde til næste Foraar. Jeg skal stedse være til gientienneste, og forbliver Deres

Underdanigste
C. Lauritzen³⁵
Dyrlæge

Hørup Mølle
pr. Viborg d. 15. August 1827.

³⁵ Chr. Lauritzen (1803—1885), veterinæreksamen 1827, dyrlæge ved grevskabet Frijsenborg, Fajstrup ved Århus, underviste på Landvæsensinstituttet på Haraldslund.

Bilag 2 g

FK 1830 No 242

Højædle og Velbaarne
Herr Professor Viborg!
Ridder af Dannebrogen

Ærbødigst

Det er ei uden Grund at jeg har ventet at blive ansat paa hans Maiestædts Godser paa Falster, allerede før jeg blev demiteret gav, Stiftamtmanden, Herr Kammerherre v: Jessen³⁶ mig Haab om en saadan Ansættelse, og paa mine gjentagne Ansøgninger har det kongelige Rentekammer under 7de Juni 1828 givet mig Løvte om et Huus — paa passende Vilkaar, naar Leilighed gaves — og tilstaaet mig en Understøttelse af 10 Rd Sedler indtil saadant kan skee, jeg har i saa henseende henvendt mig til Godsadministrateuren Hr. Landinspecteur Rosenkilde^{36'} og erholdt hans Løvte om at vilde bidrage sit her til, desuagtet ere dog flere Huuse, siden den Tiid, blevet Bortfæstede til andre, jeg kan altsaa ikke mere haabe at der, uagtet den nævnte Rentekammer-Resolution, vil blive en Huusleilighed for mig paa de kongelige Godser, jeg vover derfor aller ærbødigst at bede Herr:Professoren³⁷ om at hjælpe mig til en Ansættelse et andet Stæd saa snart Leilighed gives. — Jeg kan ikke nægte at det vilde være mig kjært, endogsaa med ringe Indkomster, at kunde blive her hvor jeg troer at have erhvervet mig manges Tillid, naar jeg havde udsigter til at erhverve det nødvendige, men Herr: Professoren vil, ved at erfare hvad min Praxis kan indbringe mig, der desuden af mangel paa en egen Huusleilighed er forbunden med megen Besværighed og

³⁶ Matthias Reinhold v. Jessen, stiftsamtmand over Lolland og Falster, amtmand over Maribo amt.

^{36'} kunne ikke identificeres.

³⁷ Carl Viborg (1783—1844)

1 og 2 rigsbankskilling, kobber (1818)

16 skilling, kobber (1816)

1 rigsbankdaler (= ½ Species)

Fig. 215. Danske penge efter møntvæsenets reorganisation i 1813. Fra Sieg's møntkatalog 1982. Danmark, Vestindien, Færøerne, Grønland, Island, Ulbjerg, Skals 1981 (pp. 22—23), gengivet her med forlagets tilladelse.

Tidsspilde, let kunde skjønne, at jeg ikke kan erhverve mig det nødvendige end sige at leve frie for Næringsorger.

Det antal Patienter, kastrerede og Ud- bødte med iberegnet, som jeg har behand- let for de kongelige Godsers beboere er i

Aaret 1824,	107,	har indbragt mig	54 rdl — 0 mark — 12 skilling
Aaret 1825,	140,	har indbragt mig	83 rdl — 4 mark — 8 skilling
Aaret 1826,	98,	har indbragt mig	74 rdl — 2 mark — 4 skilling
Aaret 1827,	105,	har indbragt mig	103 rdl — 3 mark — 3 skilling
Aaret 1828,	328,	har indbragt mig	62 rdl — 2 mark — 14 skilling
Aaret 1829,	632,	har indbragt mig	102 rdl — 0 mark — 8 skilling
Aaret 1830,	311,	har indbragt mig	40 rdl — 0 mark — 0 skilling

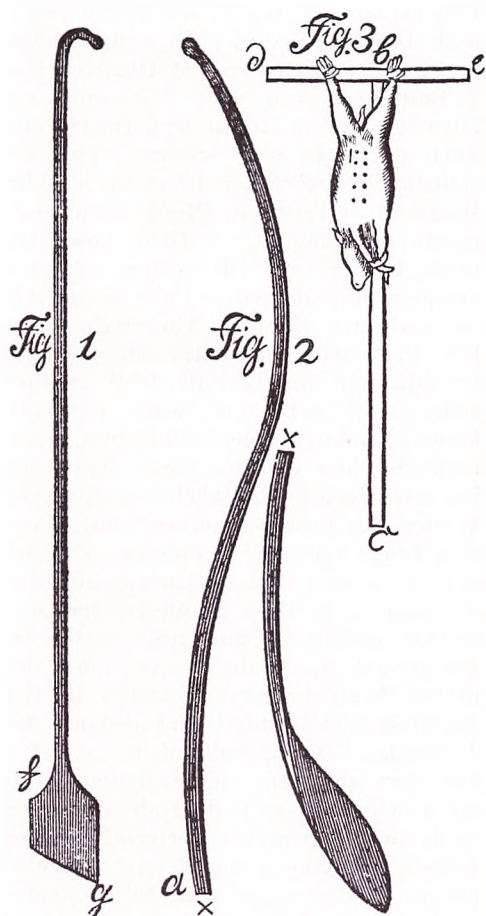

Fig. 216. Udbødning af svin efter kinesisk metode. Fra E. Viborg: *Von dem chinesischen Ausschneiden der Saugferkel. Sammlung von Abhandlungen für Thierärzte und Oekonomen* 1807, 5, 344—351.

1. Kinesisk udbødeknav.
2. Dircks³⁷ sonde.

Disse anførte Summer ere endaa ikke fradraget ved Cuurerne forbrugte Plante-pulvere. —

Da jeg i Aaret 1824 kom her til, fandtes en mængde Qvaksalvere eller saa kaldte kloge Mænd der uden Betaling gav Bønderne Raad for deres Huusdyres Sygdomme, disse ere nu til deels uden Tvangsmidler, afskaffede.

Den Retroende Mængde, der desuden ere besjelede af Tillid til Forsynets umiddelbare styrelse i alt, havde vanskelighed ved at begribe at en Dyrlæge kunde gaae ved at anvende Medikamenter hos deres syge Huusdyr, selv Mænd uden for Bondestanden foretrak Qvaksalveren — Yderst billig med betalingen, maatte jeg være hvis jeg skulde see denne Fordom, mod Dyrlæger, ryddet af Veien — Min, aarlig, tiltagende Praxis, troer jeg, afgiver et Beviis for at min Fremgangsmaade ikke har været uden Virkning, dog har jeg endnu ikke fundet det raadeligt at forhøje Betalingen, deels har jeg ogsaa haabet at en Ansættelse ved de kongelige Godser skulde sætte mig istand til at vedblive mit Billigheds-System. —

Næppe tør jeg haabe at blive ansat her ved de kongelige Godser, jeg udbeder mig derfor Herr Professorens gunstige virken for min Ansættelse et andet stædts saa snart Leilighed gives.

Egeløv d: 29de August 1830

aller ærbødigst
J. Hansen³⁸

³⁷ Johannes Dircks (fødselsår ukendt, død efter 1863, veterinæreksamen 1807), praksis i Ejdersted.

³⁸ Jørgen Hansen (1800—1888), veterinæreksamen 1824, dyrlæge i Bisserup, drev tillige spækhøkerhandel.

Landkirchen³⁹ d: 6tem February 1820.

Sr Hochwohlgeborn
Dem Herrn Etatsrath u. Professor
E. Wiborg, Ritter vom Dannebrog
gross Kreutz etc.

à
Copenhagen

frey
Hadersl.

Hochwohlgeborner!
Hochzuehrender Herr!

Ich kann nicht unterlassen Ihnen etwas aus dem Briefe meines Bruders⁴⁰, den ich vor ungefähr 1 Monat aus Russland von ihm erhalten habe zuerzählen. — Er ist jetzt zu einem andern Regimente versetzt worden, welches ihr Garnison in der Stadt No[v]gorod hat, und nur 23 Meilen⁴¹ von St Petersburg entfernt liegt. Sein Gehalt ist mit 300 Rubel verhöht worden, also anstatt 1200 Rubel, jetz 1500. — Ausserdem hat er noch sehr gute Nebenpraxis und hauptsächlich bey den Oficir-Pferden, welche sehr gut bezahlt wird. 5 Thierärzte, welche in St Petersburg studirt haben, stehen unter seinem Befehle. Zur Anschaffung der Medicamente, erhält er jährlich 1000 Rubel, wofür er alle Patiente seines Regiments frey heilen muss. Auch hat er seine allgemeine Besichtigung unter den Pferden seines Bezirks gehalten und 14 rotzige Pferde darunter gefunden, wovon ein jedes 80 \mathcal{R}

³⁹ Fehmarn.

⁴⁰ Jürgen Schütt (? —1865), veterinæreksamen 1819.

⁴¹ ca. 170 km (1 dansk mil = 7.532.5 m).

Fett gehabt hat; dieses wie die Schweif- und Mähnhare, sind auch sein, welches nicht sehr unbedeutend ist. Obgleich ihm 2 Reitpferde von dem Regimente zur Diensten stehen, so hat seyn Oberst ihm doch noch ein sehr schönes Pferd geschenkt. In dieser Zeit ist er nach süder Russland verreist um Pferde zum Regimente einzukaufen. — Dem Anscheine nach, hat er seyn Glück dort sehr gut gemacht, und auf jedem Falle besser wie die mehrsten hiesigen Thierärzte, denn fürs Erste wird hier alles sehr schlecht bezahlt, und fürs Zweite fehlt es hier sehr oft an Praxis doch wenn man seyn Lebenswandel darnach einrichtet, kann man auch hier sein Brot essen; weswegen ich mich jetzt auch etabelirt, und diesen Winter eine Frau genommen habe. Allein eine Frage habe ich nun an Sie, worüber ich mir gütigst Ihre Aufklärung ausbitte. Nemlich unser Herr Apotheker hat sich merken lassen, mir aber noch nichts davon gesagt, dass sobald seyn Sohn, der diesen Frühjahr seyn Examen in der Apothekerkunst nimmt, und alsdann, das Amt seines Vater übernimmt; mir sogleich verbieten zulassen, meine Medicamente, nicht selbst zu re- und produciren; wie auch nicht von einem Marterialisten aus Lübeck zu nehmen, wo ich jetzt die mehrrohen Medicamente sehr billig kaufe; auch soll ich nicht einmahl Kropfpulver⁴² selbst bereiten und verkaufen, wovon ich doch die mehrsten Ingredienzer in meinen eigenen Garten anbaue; sondern ich soll alles aus seiner Apotheke verschreiben oder holen lassen. Da aber alles sehr kostbar ist, so ist mir dieses unmöglich, u: als dann würde mein Verdienst sehr unbedeutend werden. Soviel

⁴² Kropf = struma.

ich weiss nehmen alle Thierärzte Hollsteins⁴³ Ihre Medicamente von einem Materialisten; ich hoffe also auch nicht, dass mir dieses verboten werden kann; denn wie ich mich erinnern habe Sie selbst mehrmals gesagt, dass Thierärzte keine Recepte schreiben müssten, sondern sich selbst Medicin im Hause halten sollten. Ich bitte Sie nun gefälligst mir hierüber genau zu benachrichtigen; und behülflich zu seyn; im Falle der Apotheker durch ein Sublik⁴⁴ an Sr Königl. Majestät etwas auswirken könnte, dieses vorzubeugen. Viele Grüsse an Ihrer werthen Familie. Ich bin in Erwartung einer baldigen Antwort

mit Hochachtung
Ihr
ganz ergebenster
*Jacob Schütt*⁴⁵

⁴³ ialt ca. 25—30.

⁴⁴ ansøgning.

⁴⁵ *Jacob Schütt* (17 ?—18 ?), veterinæreksamen 1815, praktiserede på Fehmern.

Bilag 3 b

ad FK 1820 No 59

E. Viborgs [?] svarudkast
d 15de Februar 1820 til Dyrlæge Schütt
paa Fehmern

Jeg har imodtaget Deres Skrivelse af 6te hujus, hvoraf jeg med Fornøjelse erfarer at Deres Broder befinde sig vel i Rusland. Naar De skriver ham til igjen saa hils ham fra mig og beed selv, at ville give mig nogen Oplysning om de russiske Veterinærskoler og fornemmelig den i Petersborg. Hvad Deres Sag med Apothekeren angaar da raader jeg at forespørge herom i det Slesvig-Holsteen og Lauenborgske Cancelli og beraabe Dem paa det Veterinærskolen under 9de Apl 1811 forundte Privilegium⁴⁶ paa Udsalg af Veterinærlægemidler. Jeg ønsker Dem til Lykke med deres unge Kone. Lev vel og forglem ei deres gamle Lærer.

⁴⁶ den komplette tekst kan findes på pp. 11—13 i *H. Schreier*: Veterinær Ret. En Samling Love... Kjøbenhavn 1888.

Fig. 217. Novgorod. Fra: Pamjatnik „Tysjačeletije Rossii“. Moskva 1974.

Fig. 218. Oldesloe. (Det kgl. Bibliotek).

Bilag 4

FK 1824 No 82

Oldesloe⁴⁷ d: 29sten März 1824.

Hoch und Wohlgeborner⁴⁸
Hochzuverehrender Herr Professor!

Ew. Hoch und Wohlgebornen gütige Zuschrift vom 20sten d.M.⁴⁹ habe ich richtig erhalten und beeile mich, dieselbe zu beantworten. — Sobald ich hier in Ordnung mit meinen Rechnungen bin, werde ich mich auf die Reise nach Kopenhagen begeben, und ich werde entweder den Donnerstag⁵⁰ vor Ostern, oder

auch den Donnerstag⁵¹ nach Ostern von Kiel mit dem Dampfschiffe⁵² abgehen. — Früher ist es mir nicht möglich, indem ich theils nicht eher meine Rechnungen ausbezahlt erhalten kann, und theils habe ich auch auf Fresenburg, einem benachbarten Gute, Vorlesungen über das Exterieur für einige junge Landleute gehalten, die erst zu Ostern⁵³ beendigt seyn werden. — Ich bitte daher Ew. Hoch und Wohlgebornen recht sehr, mir noch bis dahin Zeit bei dem Minister^{53'} auszuwirken, denn von meiner Reise nach Rusland hängt jetzt mein ganzes Glück ab, indem ich sonst hier meine Praxis verliere. —

⁴⁷ ligger mellem Lübeck og Hamburg.

⁴⁸ Carl Viborg (1784—1844).

⁴⁹ udkast til C. Viborgs brev har jeg ikke fundet på RA.

⁵⁰ 15. april (skærtorsdag).

⁵¹ 22. April (Flyttedag).

⁵² Caledonia?

⁵³ 1. og 2. påskedag: 18. og 19. april 1824.

^{53'} Poul baron v. Nicolay, den russiske gesandt i København.

April eller Faaremaaend.

○ i den 20de Kl. 4, 52 Min. Form.

I 1	Hugo	10	Ubestandigt
F 2	Theodosia	23	☾ ♄
Lo 3	Nicetus	6	♄
Gabriel Engel udsendes, Luc. 1.			
S 4	S. i Gasse	20	♄ ☽
M 5	Irene	4	☾ ♃ ☐ ☽ ☉
Li 6	Sirtus	18	første ☽ fl. 11. 10 eft.
O 7	Egeflippus	2	{ ☉ d. 5. 16 n. 6. 49 5. 14 6. 47
I 8	Janus	16	☾ i Perig.
F 9	Procopius	0	☽
Lo 10	Ezechiel	15	♄ Weir med
Christi Indtog i Jerusalem, Matth. 21.			
S 11	Paline S.	29	☾ ☽
M 12	Julius	14	♄ ☽ ☉
Li 13	Justinus	28	fuld ☽ fl. 4. 36 eft.
O 14	Tiburtius	12	{ ☉ d. 4. 58 n. 7. 3 4. 58 7. 3
I 15	Skjærtorsd.	25	Christi 5 Føds.
F 16	Langfredag	8	♄
Lo 17	Unicetus	21	♄ Regn og
Christi Opstandelse, Marc. 16.			
S 18	Paaskebad	4	☽
M 19	Paaskebad	16	☽ Solstin.

Har 30 Dage.

1824.

Li 20	Sulpitius	23	☽	sidste ☽ fl. 7. o for. ☉ d. 4. 42 n. 7. 17 4. 43 7. 18
O 21	Florentius	9	♄	
I 22	Slyttedag	21	♄	☾ i Upog.
F 23	Georgius	3	☽	Klarere og
Lo 24	Albertus	15	☽	
Jesús kom ind ad lukte Døre, Joh. 20.				
S 25	1. e. Paaske	27	☽	Marc. Evangel.
M 26	Cletus	10	♄	renere Luft.
Li 27	Charl. Amal.	23	♄	☾ ♀
O 28	Vitalis	6	♄	{ ☉ d. 4. 24 n. 7. 31 4. 27 7. 34
I 29	Petrus	19	♄	nye ☽ fl. 5. 10 for.
F 30	Severus	3	♄	☾ ♄

deres Dvæg atdrig saene Wand, saae vi da, istedet for dette, An eller flere Alen Dvæg, der indtoge Wandets Plads eller forbarvede det Lidet, som endnu var tilbage; Dvæg, som maaskee i et-Århundrede eller længere havde her samlet sig og var forblevet der. — Vi kunne derfor ikke agte, at om end Weirfaget var den første Karslag til Wandmangelen, havde vi dog selv en ei ubetydelig Deel af Skylden, ved at have undladt det, der som oftest havde afvendt dette Døde fra os.

Eller vilde Wandet maaskee endda have fattedes, om vi endog havde renset vore Wandinger? Erfaring modsigger dette, og mange Landmænd, der i Sommeren 1821 renkede deres Wandingssteder til Bunden eller endog forlybde dem, skulle bekræfte, at tilstrækkeligt Wand til

Fig. 219. Fra Almanak for det Aar efter Christi Fødsel 1824, som er et Skud-Aar af E. G. F. Thune og P. E. Mathein.

Auch ist jetzt für den Thierarzt in Holstein wenig zu machen, denn die Zeiten sind ohnehin schon so schlecht, dass Mancher sein Vieh lieber dahinsterben lässt, als sich an den Thierarzt wendet, und dazu kommt noch, dass es den Schmieden und andere Aferärzten⁵³ durch eine Verfügung vom 20sten Febr. d. J. / wenn ich anders diese recht verstehe / freigestellt wird, sich mit thierarzneilichen Curen zu befassen. — Diese Verfügung ist hier gestern publicirt worden, und ob ich gleich nicht einsehen kann wie eine solche Verfügung ohne Ew. Hoch und Wohlgebornen Genehmigung ausgegeben werden darf, so kann ich doch nicht glauben, dass Sie dieselbe dazu gegeben haben, und füge die Verordnung daher abschrift-

⁵³ kvaksalver, falsk læge.

lich bei⁵⁴. — An Arpe⁵⁵ habe ich geschrieben und erwarte nächstens Nachricht von ihm, ob er diese Stelle annehmen wird oder nicht⁵⁶. —

Ew. Hoch und Wohlgebornen würden mich sehr verbinden, wenn Sie mir die nothwendigen Bücher und Instrumente bestellen lassen wollten, da Sie am besten wissen, welche mir nothwendig sind. — Ich werde diese Ihre Güte mit Dank erkennen, und schätze mich glücklich, dass ich bald mündlich die Ehre haben kann mich zu nennen

Ew. Hoch und Wohlgeborno
ergebenster Schüler *Jessen*

⁵⁴ fundet i RA.

⁵⁵ Hans Barsbeck Arpe (? —1879), veterinærleksamen 1823.

⁵⁶ han blev Jessens efterfølger.

Bilag 5

FK 1825 No 20

Wohlgeborner Herr⁵⁷,
Hochgehrtester Herr Professor!

Auf die mir von Ew. Wohlgeborn im vorigen Sommer in Ploen gegebene Zusage, dass, wenn ich von dem Herrn Amtmann von Staffeldt zu Travendahl in seinem Amte die Casteration nicht frei kriegen könnte, Sie mir aus der Kammer die gedachte Erlaubniss baldigst bewirken wollen, ersuche ich Sie in diesem an Sie gerichteten Briefe um Ihre kräftige Hülfe.

Herr Amtmann von Staffeldt hat den Landbesitzer Asmus Böckmann zu Daamstorf mit einer Geldstrafe belegt, weil derselbe von mir seine Hengste hat casteriren lassen, welches er bei Lager zu Ploen hat thun lassen sollen, indem der diesen District soll gepacht haben. Ich fühle mich daher jetzt gedrungen Sie hiemit ganz liebevoll zu ersuchen, dass Sie mir mit ersterer Gelegenheit aus der Kammer die Erlaubniss gütigst bewirken wollen, dass ich in Holstein, und besonders in den Aemtern Travendahl und Reinfeld ungehindert casteriren darf, dass die dortigen Eingesessenen auch bei mir ungestört ihre Hengste casteriren lassen dürfen, und dass die Prediger dieser Kirchspiele für Bezahlung mir diese ertheilte Freiheit in den Kirchen öffentlich ablesen dürfen und müssen.

In der zuversichtlichsten Erwartung, dass Sie sich in dieser Hinsicht kräftig für mich verwenden werden, damit ich meinen Beruf weiter fortsetzen und nicht niederlegen darf, verharre ich beständig mit grösster Hochachtung zu sein

Ew. Wohlgeborn
ergebenster Diener
Dettlef Hinrich Dreyer⁵⁸,
Königl. Thierarzt.

Dommersdorf, d. 20. Jan. 1825
bey Lübeck

Bilag 6 a

FK 1825 ad No 144

Callundborg d. 8. Mai 1825

S:T:
Hr. Viborg
Professor og Veterinærskolens
Forstander

Høistærede Hr Professor

Jeg tager mig den Frihed, at Raadføre mig med Dem gode Hr Professor, angaaende en Synsforretning som jeg har foretaget her i Egnen over nogle Heste, som skulde være Skabede. Ved Ankomsten fandt jeg hos en Mand 6 Heste og hos en anden 2de som efter mit skjønnende vare Befængte med Skab, men dog kun i meget ringe Grad. Jeg fandt Udslattet at side paa de almindelige Steder nemlig under Haartoppen, Kammen i Lyskerne omkring Halen, tillige havde nogle af dem meget stærkt Haarfald.

Jeg indgav min Indberetning til Herredsfogeden hvori jeg Beskrev nøiagtig Hestene. En 6 Dage derefter kommer den ene Mand som tilhørte de 6 Heste og forestiller mig en Atest hvori Dyrnlæge Bentzen⁵⁹ i Vindekilde gandske frikjender de 6 Heste for at være Skabede. Fra Amtet Blev nu Dyrnlæge Schou⁵⁹ paa Løvenborg Beordret til ligeledes at foretage en Synsforretning. Han har nu ligeledes erklæret, at de ej er Skabede, det var 19 Dage efter at jeg havde været der.

Paa Grund heraf er jeg anmodet af Herredsfogeden at afgive min Erklæring i

⁵⁷ Carl Viborg (1783—1844).

⁵⁸ veterinæreksamen 1815.

⁵⁸ Søren Frederik Bentzen (ca. 1796—1827), veterinæreksamen 1820, dyrlæge i Vindekilde ved Fårevejle.

⁵⁹ Hans Jørgensen Schou (17 ?—18 ?) veterinæreksamen 1793, praktiserede ved Løvenborg på Sjælland, 1844 boede han i Sorø.

24. Juni 1824.

No 144 FK 1825

denne Sag. Men jeg vilde gjerne holde samme tilbage indtil jeg hørte Professorens Mening desangaaende, da her kunde være en eller anden Forholdsregel som jeg ej kjender saa nøie til. Jeg har været tvivlraadig hvad jeg skulde gjøre herved, imidlertid har jeg nu Bestemt at tilmelde Hr Professoren Sagens Sammenhæng. Hvorfor jeg sender Copier af de Papirer som ere Skrevne i denne Anledning. — Indlagte Udkast til den forlangte Erklæring, Beder jeg Hr Professoren at gennemlæse og jeg haaber i denne for mig fortalt Sag at Hr. Professorens Godhed vil skjænke mig Deres Opmærksomhed, saa meget mere da jeg er en ung Begynder og maae altsaa lide under de ældres Misundelse.

Ærbødigst
O. F. Borchsenius⁶⁰
Dyrlæge

⁶⁰ Otto Friderich Borchsenius (1801—18 ?), veterinæreksamen 1824, forsvundet 1854 i Rusland, se *Bilag 6 g*, s. 233 her.
^{60'} Welbaarenheds.
^{60''} amtmand over Holbæk amt, *Fred. Christian Julius greve Knuth*, kammerherre.

Til Herr Professor Wiborg
Forstander for den kongelige
Veterinairskole i Kjøbenhavn.

Promemoria!

Efterat jeg fra Dyrlæge Borchsenius i Kalundborg havde modtaget den herhos følgende Indberetning af 13de forrige Maaned, betræffende at endeel Heste tilhørende Peder Sørensen i Alleshaug og Brex Pedersen i Eskeberg vare befængte med Skab, indsendte førnævnte Peder Sørensen den ligeledes herhos følgende Attest udstædt den 17 næstefter af Dyrlæge Bentzen i Windekilde, hvori denne bevidner, at ingen af bemeldte Mænds Heste ere skabede. — Jeg fandt det derfor, paa Grund af disse 2de modsigende Anmeldelser, rigtigst at lade bemeldte Heste besigtige af en 3die Dyrlæge, og beordrede til samme Dyrlæge Schou ved Lövenborg, som derefter har afgivet sin vedfølgende Indberetning af 27de forrige Maaned, der viser at de omhandlede Heste ikke ere skabede, hvisaarsag jeg endvidere har indhentet Borchsenius's Erklæring i denne Hensende, hvilken ogsaa herhos følger. —

I denne Anledning giver jeg mig den Ære tjenstligst at udbede mig Deres Wbheds^{60'} behagelige Formening, om det ikke, efter det Foranførte maae antages, at Dyrlæge Borchsenius's Anmeldelse, at de anmeldte Heste vare befængte med Skab, er urigtig, hvorved Bilagene bedes tilbage. —

Bonderup den 24. Juni 1824.

Knuth.^{60''}

Her Kammerherre har behaget at forlange min Betænkning over hvorvidt en af Dyrlæge Borschenius i Callundborg under 13' Mai d. A. indkommet Indberetning om at Peder Sørensen i Alleshaug og Brex Pedersen i Eskebjerg havde en Deel Heste der vare befængt med Skab maa det antages for at være urigtig, med Hensyn til den af Dyrlæge Bentzen under 17' og Dyrlæge Schou under 27 /s:M. meddeelt Attest for at Peder Sørensens Heste ikke vare skabede og jeg undlader derfor ikke ærbødigst at meddele følgende:

Dyrlæge Bentzens Attest er ikke affattet med den Nøiagtighed Angivende der ved ganske kan svækkes, thi her er ikke taget Hensyn til at beskrive Heste med Lød, Alder, Aftegn og Foderstand og Røgten i hvilket sidste Del er saare vigtigt naar der tales om skabede Heste og som især har maattet været taget i Betragtning da der skal have hersket Skab i den Egn hvor hine Heste høre hjemme i langden Tid. —

Dyrlæge Schous Attest er noget mere fuldstændig, men han har ei heller anført i hvad Foderstand Hestene var og med Hensyn til de to Heste der vare borte da har han om deres Sundheds-Tilstand kun Formodning men ingen Visshed. — Efter Dyrl. Schous Attest har Peder Sørensen 7 Heste, efter Dyrlæge Bentzen derimod kun 6 og her er altsaa ikke Overeensstemmelse i Antallet af de foreviiste Heste hvilket Schou dersom han har havt Kundskab om den af Bentzen udstødte Attest burde have bemærket (Schou saae Hestene den 27 Mai altsaa 14 Dage efter at Borschenius havde synet dem), i hvilken Tid Sygdomme især til denne Aars Tid vel kan have været hævet naar den ikke har været tilstede i nogen Høi Grad og Borschenius Angivende kan derfor have været rigtig.

Til Slutningen tillader jeg mig endnu att tilføie at de Breks Petersens Heste intet Contrasynd have været underkastet saa maa det antages at disse virkeligen have været skabede og det kan altsaa ikke med Rimelighed antages at den samme Dyrlæge som har rigtig bestemt Sygdommen skulde aldeles have taget Feil af dennes Natur ved Undersøgelse af Peder Sørensens Heste.

2' Juli 1825.

[C. Viborg]

Bilag 6 b

FK 1825 No 218

Callundborg d. 27. September 1825

S:T:

Hr. Professor Viborg

Underdanigst Promemoria!

Professoren ville naadigst tilgive at jeg er saa fri at ubeleilige Dem med disse Linier. Som jeg sidst jeg havde den Ære at gjøre min Opvartning for Dem vovede at underrette om der gjøres mig her i Byen og Omegnen Indgreb i min Practis af forskjellige uberettede, hvorfor jeg har klaget til Amts-Øvrighed over een og gentagen Sag derover, foretaget ved Politiretten, men da jeg ikke ved efter hvad Lovgivningen denne Forseelse skal afstraffes og Multens Størrelse, hvilket jeg gjerne naar Sagen foretages, ville specielt fremføre for min Paastand, om slige Misbrugs Afstraffelse, saa vover jeg i Tilid til Hr: Professorens mod mig udviste Godhed, behagelig at maatte vende meddeelt fornøden Oplysning om efter hvilke Lovbud uberettiget Practis straffes og hvorhøi samme er.

underdanigst
O. F. Borchsenius

Callundborg d. 10. October 1825

S:T:

Hr. Professor Viborg

Underdanigst Promemoria!

Jeg vover atter at tilskrive Hr. Professoren, angaaende en Qvaksalver her i Byen, som jeg nu har haft indstævnet for Retten. Her fremførte jeg at Han havde kureret hos en Kjøbmand og en Bager her i Byen. Den første af disse tilstod at Han vel havde kureret for ham men uden at tage nogen Betaling derfor, den anden Svarede ligeledes, men her havde jeg Vidner paa at Han havde taget Betaling derfor. Qvaksalveren Svarede her at de Penge han her havde taget vare allene for Lægemedlerne.

Sagen herover er udsat til førstkommande Mandag⁶⁰⁰⁰, hvorfor jeg vover at bede Hr. Professoren, om at have den Godhed for mig, at tilstille mig noget som kunde lede til mit Forsvar. Denne omtalte Qvaksalver har tjent i flere Aar paa en Herregaard som Koerøgter, og er derfra lige overgaaet til at være Dyr læge. Hans store Uvidenhed om Sygdomme har jeg flere Gange haft Leilighed til at iagttage. Saa kan Hr. Professoren nok slutte sig til hvorledes han kan Kurere. Hvorfor Han bliver saa meget forsvaret her, er nok fordij han er noget til Aarene, hvilke Fald Callundborgerne godt kan lide eller troer paa, enten de saa har lært noget eller ej.

O. F. Borchsenius
Dyrlæge

⁶⁰⁰⁰ d. 17. oktober 1825.

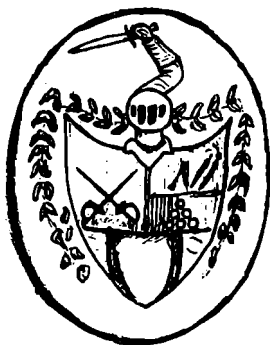

Fig. 220. I forrige århundrede var der ikke så få danske dyrlæger, der havde deres eget segl med diverse motiver. Skal man slutte ud fra den korrespondance, der ligger i Veterinærskolens arkiv, har dyrlægerne benyttet sig flittigt af deres segl. En mindre samling af veterinære segl kan findes afbildet i Dansk veterinærhistorisk Årbog 1938, 5, pp. 7—8, indsamlet af arkivar Seesten, Landsarkivet i Odense.

Øverst: segl benyttet af P. C. Steensballe. (F.K. 1826, 358) tegnet af Stefan Katić 1979. Nederst: segl benyttet af O. F. Borchsenius. Bemærk initialerne O. F. B. (Otto Friderich Borchsenius) i den nederste segl.

Bilag 6 d

FK 1826 No 18

Callundborg d. 3. Februari 1826

S:T Hr. Professor Viborg
og Veterinairkolens Forstander.

Ærbødigst Promemoria

En Husmand ved Bastrup Strand i Aarbye Sogn navnlig Jens Petersen som i flere Aar har befattet sig med at Skjære her i Eggen, af Mangel paa nogen Dyr-læge her, nu af Amtet forbudt samme, men skal have en Ansøgning i Canselliet om Bevilling til at Skjære. Jeg har tilbudt at tage ham i Tjeneste fordij Han har været her saalænge, men Han vil ikke beqvæmme sig hertil men troer selv at faae Tilladelse. Saa vover jeg underdanig i Tillid til Hr. Professorens Godhed at modvirke, at denne Person ingen Skade skal foraarsage mig.

For min Duelighed til at Skjære og Ud-bøde kan jeg bevise ved flere Beboere her af Eggen. —

Underdanigst
O. F. Borchsenius
Dyrlæge

Bilag 6 e

FK 1827 No 148 a

Flintrupgaard⁶¹ d. 20. April 1827

Til Hr. Professor Viborg
og Veterinærskolens Forstander

Underdanigst Promemoria!

Jeg takker Hr. Professoren meget for sidste gjorte Forslag, angaaende at blive ansat som Smed og Dyrlæge ved et af Grev Reventlous Godser i Lolland, som mulig ikke kan være saa dorlig.

Da her just i disse Dage ingen Leilighed er til Kjøbenhavn, sender jeg brevet med Posten turde jeg derfor bede Hr. Professoren om mulig at sende mig Conditionerne med Tirsdags Posten, saa kunne jeg have Dem her Onsdag⁶¹.

Underdanigst
O. F. Borchsenius

⁶¹ i nærheden af Kalundborg . . . *tæt ved Jernbanen Kalundborg—Stagelse 600 m Vest for Vejen Fuglede—Jerstev* (pp. 144 i *J. J. Hansen: Større danske Landbrug. Statistisk, topografisk, historisk Haand-bog, Bind 2, Holbæk, Sorø, Præstø Amter. København 1930, 768 pp.*).

⁶¹ d. 25. april 1827.

Bilag 6 f

FK 1827 No 170

Velbaarne
Hr. Professor Wiborg
Veterinærskolens Forstander

Tak ærbødigst Tak for deres Velbaarneheds Tilbud nemlig: tiltrods af min Ringhed, at skulle tage til Island og standse den der for nyeligen udbryd Sygdom hos Faarene, men da det synes at Forsynet have søgt for midt fremtidige har jeg det for Øieblikket saaledes at jeg got kan leve af min Praxis i fremtiden; tager jeg derimod herfra kunde det hele være adspret for fremtiden. Desaaarsag maae jeg ærbødigst afslaae dette tilbud og sige Tak for denne Naade i Deres Velbaarneheds Tiltrou.

Tør jeg yttre: saa skulle jeg ærbødigst foreslaae Dyr læge Borchsenius; Hr. Professor kjender denne Mand som jeg ikke andet troe, end for at være flittig og paa-passelig i sin foretagende og er ikke heller bange for at tage ved hvor det koster Arbeit, desuden har han allerede nogen Praxis Erfaringen saa tror jeg nok Herr Professor ville kunne være bekjendt at anbetroe ham til denne Reise. Desuden har han Lyst i fald fortjensten maatte være nogenlunde forsvarlig.

den 16de Maj 1827

*J. Schnittger*⁶¹⁾

⁶¹⁾ *Joachim Erdmann Nicolaus Schnittger* (ca. 1788—1853), veterinæreksamen 1825, praksis en tid på Kalundborgegnen; mere om ham, se pag. 102 her.

⁶¹⁾ Simbirsk, i dag Uljanovsk, opkaldt efter V. Ilič Uljanov (= Lenin), en by øst for Moskva.

Bilag 6 g

Translat aus dem Russischen.

Den 30 April 1879, habe ich Endes-unterzeichneter diesen Revers der Polizei-Verwaltung des 4n Bezirks des Liteinaja Stadthteils darüber ausgestellt, dass das mittelst Schreiben der Canzelei des St. Petersburger Stadthauptmanns vom 7 April sub No 7748, zugesandte Circulaire des Ministeriu[m] des Innern (Polizei-Departement), mir mitgetheilt worden ist. — Dabei habe ich die Ehre zu erklären, dass ich, Nicolaus Borchsenius, der einzige noch lebende Sohn des Oberveterinairs, Dänischen Unterthans Otto-Friedrich Borchsenius bin. — In den letzten Jahren seines Lebens diente mein Vater in der Stadt Chersson. Im Jahre 1854 verreiste mein Vater in Dienstangelegenheiten, ohne jedoch je zurückzukehren, und wurde trotz der sorgfältigsten Nachforschungen, & Publicationen nicht aufgefunden. Nach dem Verluste meines Vaters siedelte ich mit meiner Mutter nach der Stadt Ssimbirsk⁶¹⁾ zu ihren Verwandten über, woselbst sie 1866 verstarb. — Nach ihrem Ableben trat ich in die Kaiserliche Medico-Chirurgische Academie zu St. P-burg ein, und wohne, seit Beendigung des Lehrcursus im Jahre 1872, beständig hier in St. Petersburg. — Gegenwärtig bin ich dem Nicolajnoschen Land-Militair-Hospital hier zucommandirt. —

St. Petersburg, d. 30 April 1879. —
(gez.) Doctor der Medicin, Collegien
Assesor *Nicolaus Fedorowitsch
Borchsenius.* —

Die Richtigkeit des vorstehenden Translats bescheinigt der Königlich-Dänische-
General Consul:

H. Pallisen

Til
Herr Beslagmester Dreier⁶²

I Anledning af Deres Skrivelse undlader jeg ikke skrivtligen at melde Dem, hvad jeg saa ofte mundtlig har sagt Dem, nemlig:

1) At Veterinairskolens Beslagmester indfinder sig i sin Smedie om Morgen, naar den aabnes, og selv anfører Lærlingerne.

2) At han ikke forlader Smedieværkstedet for at gaae i Byen i den Tid, Lærlingerne skulle smede og beslaae Heste, men at dertil vælges Middags eller Aftens Timerne, naar Smedien er lukket. — I modsat Tilfælde meldes det til Forstanderen eller til den som er beskikket paa hans Vegne.

3) At han holder Værktøjet i god Orden ligesom det hele Værksted.

4) At han ikke holder Mestersvend, med mindre han selv betaler ham, da Stiftelsen ikke taaler at bære denne Byrde.

5) At han for at give Lærlingerne et godt Exempel indfinder sig til sædvanlig Sengetid, og paaseer at hans Smedelærlinger gøre samme efter Skolens Reglemente og holde denes Rummene i god Orden.

6) At han paa alle muelige Maader paaseer Veterinairskolens Tarv, og Orden ved Stiftelsen.

Veterinairskolen den 21. Maii 1813.

E. Wiborg

⁶² Johan Casper Dreier (Dreyer) (17 ? —18 ?), veterinairskolens beslagmester 1804—1814.

Extrait d'une lettre particulière de
S. E. M. le Comte de Blome⁶³ du date
du $\frac{15^{64}}{27^{65}}$ Fevr. 1822.

Un Certain Johann Caspar Dreyer, sorti de l'école vétérinaire à Copenhague, l'an 1814 muni d'un très bon certificat du Professeur Viborg, qui constate qu'il a — même depuis procuré du talent & des connaissances — „als Meister im Huf-Beschlagen“.

Comme il y a une place vacante aux écuries de l'Empereur, où il pouvait être employé, on s'est adressé à moi — pour avoir des renseignements sur ce sujet; je n'en ai cependant jamais entendu parler, e je m'adresse en conséquence à, Vous mon cher ami, pour en obtenir, *le plutôt possible*, par Vos bontés & Vos bons offices.

Tilføjlet:

Etatsraad Professor Wiborg anmodes om at give Oplysninger om den Dreyer, hvis Velfærd lader til at beroe paa det Vidnesbyrd han seer sig i Stand til at give ham — dersom et Vidnesbyrd, eller en Attest gives maatte den udfærdiges i det franske eller det tyske Sprog.

⁶³ Otto Blome (1770—1849), dansk gesandt i Skt. Petersborg 1804—1841 (med enkelte afbrydelser).

⁶⁴ gl. stil.

⁶⁵ ny stil.

Bilag 7 c

FK 1822 No 23

(ad 284)

Til Herr Etatsraad og Ridder Wiborg⁶⁶
Professor og Forstander ved
Veterinair-Skolen i Kiøbenhavn

Kiøbenh. den 20de Marts [1822]

I Anledning af at der i Petersborg for Tiden befinder sig en vis Johan Casper Dreyer, der i Aaret 1814 har forladt Veterinair-Skolen her, forsynet med en ham af Deres Høivelbaarenhed meddelt fordeeltigt Attest, som bevidner at han ogsaa siden har viist Duelighed og Kundskaber som Mester i Hestekoening, og at der i Keyseren af Ruslands Stalde er en Plads ledig, hvor han kunne blive ansat, har man henvendt sig til den Kongelige Gesandt sammesteds, for at erholde Underretning om denne Mand. — Selv uden Kiendskab til ham, har Gesandten nu henvendt sig til Departementet for at see denne forlangte Underretning saasnart mueligt tilveiebragt; og heraf foranlediget maae det herved tienstl. anmode Dem at ville give Oplysning om denne Dreyer, hvis Velfærd lader til at beroe paa det Vidnesbyrd De seer Sig istand til at give ham. Departementet tilføier kun, at dersom et saadant Vidnesbyrd eller Attest meddeles, maatte samme udfærdiges i det Franske eller Tydske Sprog, ligesom og at Gesandten har ønsket at samme snarest mueligt maatte blive ham tilsendt. —

Departementet for de udenlandske Sager
den 20 Marts 1822.

N. Rosenkrantz

⁶⁶ *Erik Viborg* (1759—1822); han døde 25. sept. samme år.

Bilag 7 d

Dep. udenlandske Anliggender,
Rusland VIII. 1812—1829

No 81 (VI)
ad 285

An den königlichen Gesandten in
Petersburg

An S. E. Hr. Grafen v. Blome⁶⁷
Klⁿ Gesandten in Petersbg.
Kopenh. den 23. März 1822

Da mir von Seiten des Professors und Vorstehers der hiesigen Veterinair-Schule, Etatsrath Viborg⁶⁸, an den ich mich in Folge des im geehrten Schreiben E. E. vom 27ten v. M. geäußerten Verlangens gewandt hatte, um mit Nachrichten von dem in Petersburg sich befindenden Johann Caspar Dreyer⁶⁹, und seinen Kenntnissen und Tüchtigkeit als Meister im Hufbeschlag versehen zu werden, ein Zeugniß in Betreff desselben mitgetheilt worden ist; so verfehle ich nicht Ihnen dieses Document im Anschlusse zum weiteren davon zu machenden Gebrauch ganz dienstlich zuzustellen.

Departement der auswärtigen
Angelegenheiten
zu Kopenhagen den 23sten März 1822.

*N. Rosenkrantz*⁷⁰

⁶⁷ *Otto Blome* (1770—1849), dansk gesandt i Skt. Petersborg.

⁶⁸ *Erik Viborg* (1759—1822).

⁶⁹ *Johan Casper Dreier*, beslagmester.

⁷⁰ *Niels Rosenkrantz* (1757—1824), kammerherre, diplomat, udenrigsminister.

Til
 Det Kongl Departement for de
 udenlandske Sager

Underdanigst Promemoria!

Vi skulle ikke undlade underdanigst at indberette til den Kongl. Direktion at vi ankom her til Warschau⁷¹ afvigte Mandag den 23 D:M., og at vi ved de her indhentede Efterretninger seer os i Stand til at kunne fortsætte Reisen⁷². Det forholder sig aldeles saaledes, som vi meldte underdanigst i vor Skrivelse af 16 hujus⁷³ at Heste-Udførsel er forbuden af den russiske Pohlske Andeel, og just strengest i Provinzterne Wollhynien Podolien og det Kiowske, hvor vi skal søge Hestene, men da vi ved Herr Kammerherre Rosenkrantz⁷⁴ kraftige Understøttelse nu have bekommet Recommendations Breve til den Russiske General Gouverneur Toutolmin⁷⁵, og General-Feldmarechal Suwarow⁷⁶, som opholde sig i omtalte Provindser⁷⁷, so troer man, at det ey vil være vanskeligt at faae hos disse Mænd Tilladelse til at udføre et saa ubetydeligt Antal af Heste, som det Danske Hof søger⁷⁸. — Men skulde dette ogsaa slaae feil, saa kan man endnu gjøre Forsøg paa at kjøbe disse Heste paa Vilkaar, at de blive os afleverede over Grændsen i den Østerrigiske Andeel⁷⁹, eller ogsaa at spænde nogle for Vognen og ride paa andre for at kunne føre dem over Grændsen, hvilken sidste udførselsmaade Jø-

⁷¹ Warszawa.

⁷² sydøst mod Lublin og til Moldavien.

⁷³ denne måned; skrivelsen ikke fundet.

⁷⁴ *Niels Rosenkrantz* (1757—1824), dansk diplomat, udenrigsminister.

⁷⁵ flere oplysninger om ham kunne ikke skaffes.

⁷⁶ *A. V. Suworov* (1729—1800) har bl. a. undertrykt polsk opstand under *Kosciusko* i 1794.

⁷⁷ siden Polens tredie deling 1795 (?)

⁷⁸ ca. en snes.

⁷⁹ mod Krakow.

Fig. 221. Fyrst A. A. J. Czartorisky, den senere russiske udenrigsminister, Pulawy — en af de potentielle sælgere. Maleri af Józef Oleszkiewicz 1810. Fra *Klasyccyzm*, Warszawa 1968.

derne betjene sig af med Held. Alle Herskaber havde forladt Warschau⁷⁹, men vi have dog faaet Underretning om at Fyrst Adam Zatorchsky⁸⁰ skal endnu have et godt Stutterie omkring Sianawi⁸¹ i den Kajserslig Andels⁸² og at hans Cousin Joseph Zatorchsky⁸³ som vi ere recommenderte til, skal ligeledes holde Stutterie paa Korces⁸⁴ i Wollhynien, som tilhører Rusland. — De Heste, som vi kjøbe i den

⁷⁹ flere drog til Wien eller Paris.

⁸⁰ *Adam K. Czartorisky* (1734—1823) eller hans søn *Adam J. Czartorisky* (1770—1861).

⁸¹ ligger i nærheden af Lublin.

⁸² ♂: Østrigske

⁸³ *J. K. Czartorisky* (1740—1810).

⁸⁴ ligger i nærheden af Lemberg (idag L'wow).

N O T T A.

	Duc:	Flo:	Gro:
Logis . 7 Dage . n. 4 f	1	10	—
Betten	—	9	—
Einheizen	—	—	—
Licht	—	2	6
Mittag-Essen	2	10	15
Abend-Essen	1	11	15
Caffe	—	3	—
Thée	—	3	—
Chocolade	—	6	—
Limonade	—	—	—
Gode Kuchner	—	4	10
Punsch	—	—	—
Wein	1	—	—
Bier	—	13	10
Englisch-Bier	—	—	—
Liqueur	—	1	—
Brantwein	—	—	—
Falk Fruchtsäck.	—	8	—
Pfeyfen	—	—	—
Für-Wagen	—	—	—
Für Reit-Pferde	—	—	—
Stand-Geld Für Wagen	—	1	12 1/2
Summa	10	11	18 1/2

Warschau d. 1. d. May 1796
Anton Langer.
10. 17.

Russiske Andeel, maa vi bringe igjennem den Østerrigske til Warschau, og vi haabe da, at den høje Direktion, i Fald der skulde møde os nogen Vanskelighed her, vil have truffet igjennem den Danske Gesandte ved Wienske Hof⁸⁵ de nødvendige Foranstaltninger for os. — Vi fordriste os nu til at fortsætte Reisen uden at opebie Svar fra den Kongl. Direktion ey for at spille Tid og Penge her i Warschau og tage Touren over Lublin for at komme først til Fürst Adam Zatorchsky og dernæst over Lemberg⁸⁶ til Dubno⁸⁷. — Vor Vexelærer besørge os de Breve videre som blive os sendte til Warschau, og vi tage hos ham de os anviste 2000 Rd foruden de af os selv laante 1000 Rd af den Kongl. Staldkasse, af Frügt at skulle komme i Penge Mangel, dersom man skulde kunne finde ret gode Heste. Vi see her saa mange brune og røde Heste, som give os temmelig For-

⁸⁵ Armand Francois Louis de Mestral de St. Saphorin.
⁸⁶ i dag L'wow, ligger sydøst for Lublin.
⁸⁷ ligger sydøst for Lublin.

Fig. 222. Denne regning blev fundet blandt papirerne fra F. C. E. Nielsens og E. Viborgs rejse. (Original på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

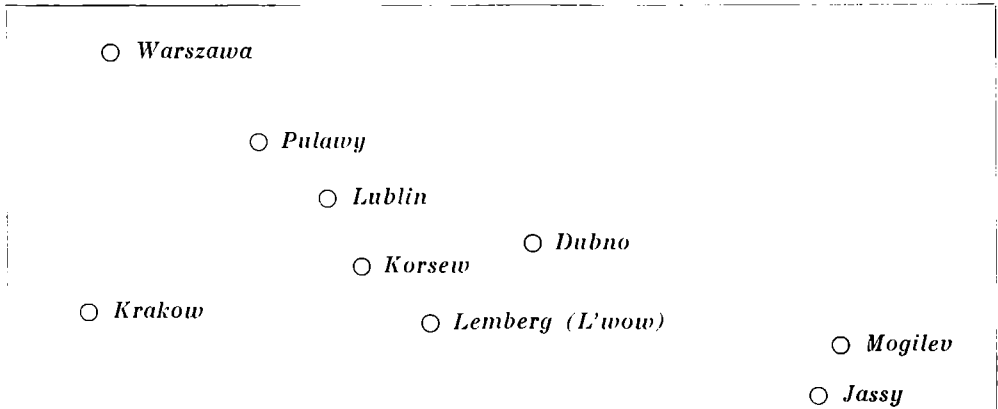

Fig. 223. Oversigt over nogle af de omtalte polsk-russiske byer.

Fig. 224. Pulawy, fyrsteslægten Czartorisky's domicil; i dag polsk veterinær-institut.

visning om i at Tavler og Hestehauge Stutteriet er af Pohlsk Oprindelse, og glæde os i det Haab at finde Hengster fra disse Stutterier, dersom Russerne ikke aldeles have ruineret den Pohlske Hestavl. — Kreditivet paa de 1000 Rd, som vi underdanigst forlangte i vor sidste Skrivelse forvente vi da ved vor Tilbagekomst⁸⁸ i Warschau for at kunne bruge nogle af dem til Transporten hjem ad, i fald vi ikke her skulde trænge til dem.

Itenseende til hjem Transporten af de kjøbte Heste naar de lykkelig ere ankomne i Warschau, skulde vi underdanigst udbede os den Kongl. Direktions Befaling, om den skulde skee til Lands heele

Vejen igjennem eller ogsaa over Dantzig til Vands⁸⁹. Det maatte allene være os tilladt at bemærke, at den sidste⁹⁰ Transport af 9 Pohlske Heste kostede fra Dantzig til Kjøbenhavn 584 Rd 84/, og at Omkostningerne af ligesaamange Hestes Transport tillige med vor Fortæring og tvende Koppelknegter, hvoraf vi allerede have antaget een i Holsteen med 5 $\frac{1}{2}$ V daglig, vilde paa de 115 Miil⁹¹, som Landtouren var hengaaen ey beløbe sig til en større Summe end de førømtalte 584 Rd. — Skulde Landtransporten finde den

⁸⁹ via Østersøen.

⁹⁰ sandsynligvis den, som ritmester, senere overhofmarskal A. W. Hauch (1755—1838) besøgede i sine ungdomsår under rejsen til Polen.

⁹¹ ca. 866 km.

⁸⁸ de kom ikke mere til Warszawa; hjemturen gik sydligere via Krakow.

Fig. 225. *Stadnina na lace (Heste på græs)*. Maleri af J. Kossak (1824—1899), malet 1891. (Nationalmuseet, Krakow). Engelsen skrev i 1903 til H. Krabbe: En saadan Hestehjord er sin Eiers Stolthed og fremvises til enhver Gjæst. (Chr. Engelsen: *Breve til H. Krabbe* . . . Kbh. 1974, s. 125).

Kongl. Direktions Bifald, saa kunde tilige da tvende hvide Hengster fra Hannover medbringes dersom denne Sag kom til Endelighed før vor Hjemreise. Skulde det derimod blive os mod al Forventning aldeles umueligt at købe Heste i Pohlen, gaae vi paa Weichselen⁹² over Dantzig⁹³ hjem for at spare Omkostninger dersom Direktionen ey give os Anden Befaling.

d. 28 April — 1796

⁹² Wisla.

⁹³ Gdansk.

I tilslutning til ovenstående brev kan det oplyses, at i bogen *Memoires du Prince Adam Czartoryski et correspondance avec L'Empereur Alexandre Ier I—II*, Paris 1887 (436, 396 pp.) nævnes intet om familien Czartorisky's hestehold. For os danske er det måske interessant at tilføje, at huslæreren for børnene Cz. var en dansker.

Bilag 8 b

Ges. Ark. Rusl. 1796—1798

Ordre No 45

à Monsieur Fursmann⁹⁴

à Petersbourg

Monsieur,

Le Roi a chargé le Professeur vétérinaire Viborg⁹⁵ et le Sieur Nielsen⁹⁵, intendant survivancier des haras de S. M., d'acheter en Ukraine et dans ces environs un certain nombre de chevaux pour les dits haras: et comme il ne nous est pas connu si l'exportation des chevaux

⁹⁴ Johan Theophilus Fursmann, dansk chargé d'affaires i Skt. Petersborg.

⁹⁵ Erik Viborg (1759—1822).

⁹⁵ Frederik Carl Emil Nielsen (1769—1851), veterinæreksamen 1790, stutmester ved Frederiksborg Stutteriet 1798—1833.

de la Pologne Russe est permise ou non, je Vous prie, au cas qu'elle soit défendue, de demander au nom de S. M. la permission de faire sortir de ce país là pour le dit usage le petit nombre de 6 a 8 jumens, et de 4 à 5 chevaux entiers; Vous y joindrés les assurances de la parfaite reciprocité, que nous avons de tout tems observée et que nous observerons toujours dans ces sortes de choses. Quand Vous aurés obtenu cette permission, ce que je ne crois sujet à aucun doute, je Vous prie de la communiquer aux Sieurs Viborg et Nielsen, qui se trouvent probablement déjà à Varsovie, et qui s'adresseront à Vous pour cet effet, et de leur transmettre en même tems les directions nécessaires, dont ils pourrroit avoir besoin.

J'ai l'honneur d'être avec bien de la consideration,

Copenhague
le 3 Mai 1796

Monsieur,
Votre très humble et très
obeissant Serviteur
A. P. Bernstorff⁹⁶

Bilag 9 a

FK 1801 No 164 6

à Monsieur
Monsieur le Professeur Viborg,
Directeur de la Société Royale
vétérinaire & Chevalier de l'ordre
du Danebrog

à
Copenhague

Wolgebohrner Herr⁹⁷,
Hochzuverehrender Herr Professor!

Der hiesigen Kayserlichen öconomischen Gesellschaft, welche mir, beynahe zu gleicher Zeit mit der Akademie der Wissenschaften, das Secretariat, an des

⁹⁶ *Andreas Peter Bernstorff* (1735—1797), dansk statsmand.

⁹⁷ *Erik Nissen Viborg* (1759—1822), professor i botanik, forstander for Veterinærskolen fra 1801—1822.

seeligen Eulers⁹⁸ Stelle, übertragen hat, ward in ihrer letzten Sitzung, von einem ihrer Glieder, ein Auszug, in Russischer Sprache, aus der Kopenhagener Zeitung⁹⁹ vom 16ten December v. J. überreicht des Inhaltes:

Dass ein Norwegischer Bauer, Namens Christoph Larsen, aus Lier⁹⁹, wegen besorgendem Brodmangel, für sich und die Seinigen, vorigen Herbst, zwanzig Tonnen *Norwegisches Moos* gesammelt, getrocknet und auf einer Handmühle gemalen habe; dass seinem Beyspiele mehrere andre Bauern gefolgt hätten; dass einige aus dem Mehl dieses Mooses gebackene Brode einer königlichen Comission übergeben worden, welche dasselbe schmackhaft und gesund befunden; und dass endlich, in Folge dieses Versuches, die Norwegische öconomische Gesellschaft einen Preis für diejenigen ausgesetzt habe, welche auf gleiche Weise dergleichen Moos sammeln würden.

Diese Nachricht hat die Aufmerksamkeit der Gesellschaft rege gemacht, und da sie weiss, dass ich schon ehemals die Ehre gehabt habe mit Ew. Wolgebohrnen in Briefwechsel zu stehen: so hat sie mir aufgetragen in ihrem Namen dieselben um einige nähere und bestimtere Auskunft über diese öconomische Neuigkeit zu ersuchen. Sie wünscht hauptsächlich zu wissen:

- 1°) Ob dieses Norwegische Moos, von dem hier die Rede ist, einerley mit der Isländischen Flechte¹⁰⁰, oder ob es davon verschieden ist?
- 2°) Welches sein Linneischer Name¹⁰¹ im Systeme ist?

⁹⁸ *Leonard Euler* (1707—1783), matematiker, fysiker, astronom.

⁹⁹ ? *Kjøbenhavnske Tidender*. En gennemgang af denne avis for december 1800 har ikke ført til en nærmere verifikation.

⁹⁹ ved Drammen i nærheden af Oslo.

¹⁰⁰ islandsk mos.

¹⁰¹ *Cetraria islandica*, anvendes som dyrefoder til rensdyr og menneskeføde i nødsituationer.

- 3°) Ob es nicht möglich wäre, falls es eine besondere Spæcies ist, durch Ihre Güte eine genaue Abbildung davon zu erhalten?
- 4°) Welches der fernere Erfolg der Veranstaltungen der Norwegischen öconomischen Gesellschaft geworden ist; ob der Gebrauch dieses Surrogates des Brodes sich weiter verbreitet, und ob die Untersuchungen der Commission, in Absicht auf Nahrhaftigkeit und Gesundheit sich bestätigt haben?¹⁰¹⁾

Die schon erprobte Gefälligkeit Ew. Wolgebohrnen gegen mich und die einem so verdienstvollen und berühmten Gelehrten, eigne Bereitwilligkeit, nützliche Kenntnisse zu verbreiten, lassen mich hoffen, dass Sie das Gesuch der Gesellschaft günstig aufnehmen, und mir, sobald als möglich, über obige Fragen gütige Auskunft geben werden. Sie werden sich dadurch eine Gesellschaft ausserordentlich verbinden, deren gemeinnützige Thätigkeit in Verbreitung alles dessen, was auf Menschenwohl abzweckt, auch im Auslande gekannt und geschätzt wird. Etwaige Auslagen, für die Abzeichnung, Briefporto &c wird sie mit dank erstatten.

Mir ist dieser Auftrag besonders angenehm, weil er mir eine Gelegenheit darbietet mich in Ihr Gedächtnis zurückzurufen, und Sie neuerdings der ausgezeichneten Hochachtung zu versichern mit der ich auf immer bin

Ew. Wolgebohrnen
ergebenster Diener
N. Fuss¹⁰²⁾, Etats-Rath

St Petersburg
den 15ten Febr. 1801

N.B.

Sollte ich durch meine Verhältnisse mit der Akademie oder der öconomischen Gesellschaft im Stande seyn Ihnen hiesigen Orts angenehme Dienste zu erweisen, so bitte ich meiner nicht zu schonen, und des regsten Eifers Ihnen zu dienen versichert zu seyn.

Påtegnet med E. Viborgs hånd: d 14 Juli.
(dato for modtagelse?/besvarelse?)

Bilag 9 b

26 - M

A l'Académie imperiale de St Petersburg

J'ai l'honneur d'envoyer à l'Académie impériale de St Petersburg l'analyse ci-jointe des travaux de la Société vétérinaire de Copenhague en la priant d'agréer mes hommages et m'honorer à l'avenir d'une communication littéraire.

Copenhague le 30 Mai 1815

E. Wiborg

Bilag 9 c

A

La Société économique de St Petersburg

L'art vétérinaire a de telles liaisons avec l'économie rurale, que leurs intérêts sont communs. — A cet égard je prends la liberté d'envoyer à la société économique de St Petersburg l'Analyse ci jointe, en la priant de vouloir honorer la société vétérinaire de Copenhague de ses nouveaux.

Copenhague le 30ème Mai 1815.

¹⁰¹⁾ interessant er, at der omkr. 1800 er udkommet i den nordiske fagpresse flere artikler om dette emne (*Dansk Landbrugsbibliografi 1*, 1814), Kbh. 1958.

¹⁰²⁾ Nikolaj Ivanovič Fuss (1755—1826), russisk matematiker, født i Svejts.

Bilag 9 d

A l'école vétérinaire de Wilna

Je prends la liberté d'envoyer à l'école vétérinaire de Wilna l'analyse ci-jointe des travaux de la société royale vétérinaire de Copenhague en la priant de m'honorer d'une communication littéraire.

Copenhague le 30. Mai 1815

E. Wiborg

Bilag 9 b, 9 c og 9 d, der kun er brevkast, er fundet i Veterinærselskabets arkiv 1814—1818 (RA); den omtalte *Analyse des travaux de la Société royale vétérinaire de Copenhague rapport 2* udkom 1815 i København.

Bilag 9 e

26 - X

à Monseieur
Monsieur le Professeur Viborg,
Directeur de la Société Royale
vétérinaire & Chevalier de l'ordre
du Danebrog

à
Copenhague

Monsieur,

M^r le Conseiller d'Etat actuel & Chevalier de Tunkel¹⁰³, Consul général de S. M. I. à Copenhague, m'a transmis les trois exemplaires de l'Analyse des Travaux de la Société Royale vétérinaire, que Vous

¹⁰³ *J. Tunckl*, Stormgaden 198, København.

lui aviez remis pour l'Académie Impériale des Sciences, pour la Société libre économique & pour l'École vétérinaire de Wilna. J'ai présenté les deux premiers aux corps savans mentionnés & j'ai fait passer le troisième à M^r le Professeur & Chevalier Bojanus¹⁰⁴ à Vilna. L'Académie & la Société économique, l'une & l'autre également disposée à entretenir à l'avenir la communication littéraire que Vous leur proposez, m'ont chargé, Monsieur, de Vous exprimer leur reconnaissance pour l'envoi de Votre analyse. Permettez qu'en m'acquittant de cette double commission, je saisisse cette occasion de Vous présenter l'hommage des sentimens très distingués, avec lesquels j'ai l'honneur d'être

Monsieur
Votre très humble & très
obéissant Serviteur
*Nicolas Fuss*¹⁰⁷

St Petersbourg

le $\frac{2^{105}}{14^{106}}$ Juillet 1815

¹⁰⁴ *Ludwig Henryk Bojanus* (1776—1827).

¹⁰⁵ gl. stil.

¹⁰⁶ ny stil.

¹⁰⁷ *Nikolaj Ivanovič Fuss* (1755—1826), russisk matematiker, født i Svejts.

Riga, d. 10. Januar 1820

An Eine Koenigl. Gesellschaft zur
Befoerderung der Veterinairkunde
in Copenhagen

Erst in diesen Tagen ist mir die Salzburger medicinisch-chirurgische Zeitung vom verflossenen Jahr No. 84 d. 21. Octbr. 1819 in [5: zu] Haenden gekommen, worinn ich Seite 96. die Ankündigung dieser Gesellschaft lese dass sie einen Preis für eine vollstaendige Beschreibung der allgemeinen Hundekrankheiten versprochen, in welcher Beschreibung eine auf Erfahrung gegründete sichere Curmethode angegeben werden soll, in wiefern dieser ansteckenden

¹⁰⁸ hundesyge?

Krankheit¹⁰⁸ durch Impfung der Schutzpocken mit Sicherheit vorgebeugt werden koenne.

Ohnerachtet ich kein Preisbewerber bin, so habe ich geglaubt den Preisbewerbern einen Dienst zu erweisen durch beiliegende Beobachtungen und erlaube sie mir Einer Koenigl. Gesellschaft zur Befoerderung der Veterinairkunde, gehorsamst mitzuthellen.

Als ich mich im Jahr 1807 in Moscau aufhielt und von dort aus die allgemeinere Einführung der Schutzpocken im Europaeischen und asiatischen Russland zu verbreiten suchte, erhielt ich unter andern beiliegende Beobachtungen über die praeservirende Kraft der Schutzpocken auf Hunde und Schla[ch]tvieh.

Ein alter wohlhabender und gebildeter Edelmann ohnweit Moscau, den ich selbst die Ehre habe zu kennen, theilte mir die Beobachtungen an seine Jagdhunde an gestellt, mit.

Copenhagen. Die hiesige Kön. Gesellschaft zur Beförderung der Veterinairkunde hat ihre Goldmedaille für eine vollständige Beschreibung der allgemeinen Hundekrankheit versprochen, in welcher Beschreibung zugleich eine auf Erfahrung gegründete sichere Curmethode angegeben und gezeigt werden soll, in wiefern dieser ansteckenden und sehr verheerenden Krankheit durch Einimpfung der Kuhpocken mit Sicherheit vorgebeugt werden könnte. Die Abhandlungen werden wie gewöhnlich mit versiegeltem Zettel, welcher des Verf. Namen, Stand und Wohnung enthält und außen das Motto der Abhandlung zur Aufschrift hat, an den Gesellschafts-Secretär, Etatsrath und Prof. Viborg vor dem 1. Januar 1820 eingeschickt.

Fig. 226. Fra Salzburger medicinisch-chirurgische Zeitung 1819:84, p. 96.

Der 2te Beobachter ist der Herr Graf Mellin¹⁰⁹, ein für Liefland hochverdienter und durch seinen Lief-laendischen Atlas von Charten allgemein bekannter Mann.

*Otto v. Huhn*¹¹⁰
Med. Doct.

Bilag 9 g

1. Copie d'un[e] lettre de Mer d'Ocoulow à Kaminka près de Moscou du 12 d'Octbr. 1808

au Docteur Huhn¹¹¹ à Moscou.

Je trouve nécessaire de Vous informer d'un étonnant effet de la Vaccine. Il y a quelques ans qu'un médecin à Constantinopel¹¹² a fait sur les malfaiteurs qui étoient condamnés à mort l'expérience suivante: il les a vaccinés et après la Vaccine il les envoyait dans les Maisons où

étoient les personnes les plus empestés et par la il la vu[.]: et par cela il a vu] que la Vaccine préserve de la peste, car il n'ont pas eu cette maladie mortelle. Cette expérience m'a donnée l'idée de faire une épreuve sur mes chiens de chasse qui sont sujets, comme tous les chiens de chasse depuis la première guerre que nous avons eu avec les Turques¹¹², à une maladie épidémique et mortelle, par ou [ç: par quelle raison] elle porte aussi le nom de la Peste¹¹³, ce qui est connu de tous les chasseurs, et chaque année les chiens meurent de cette maladie. J'ai ordonné à un de mes gens qui sait vacciner, de vacciner tous mes chiens grands et petits et par la [ç: et c'est pourquoi] j'ai le plaisir de conserver mes chiens depuis plusieurs ans, c'est-à-dire pas un seul chien du nombre de Cent n'a pas eu cette maladie. Je suis etc.

¹⁰⁹ p. t. ikke identificeret.

¹¹⁰ Riga.

¹¹¹ *Otto v. Huhn*, Moskva.

¹¹² *Emmanuel Timoni* (1713) eller *Giacomo Pylarini* (1715), begge italienske læger med tjeneste i Konstantinopel.

¹¹³ hundesyge?

Avers.

Revers.

Fig. 227. Veterinærselekskabets guldmedalje. En nærmere beskrivelse findes i Dansk veterinærhistorisk Årbog 1956, 19, pp. 20—21 ved Ph. Hansen.

2. Schreiben des Herrn Landrath Graf u. Ritter v. Mellin. Coltzen in Lief-land d. 18. Nbr. 1807 an Dr. Huhn in Moscau.

Als erster Stifter der Vaccine in Riga wird es Ihnen doch lieb sein zu erfahren, dass ich als Ihr Schüler bis itzt weit über 400 Kinder mit dem glücklichsten Erfolg vaccinirt habe und bei dem Landmann grossen Zulauf finde. Ich impfte auch einige Kühe an den Eutern und nahm die Lympe von einem meiner besten Impflinge. Bei einigen Kühen fasste die Lympe u[nd] sie erhielten recht ordentliche Blattern. Von diesen nahm ich die Lympe und impfte sie mehrern jungen Vieh [o: mehrerem jungem Vieh ein]. Mehrere erhielten die Blattern ganz gut. Denselben Sommer herrschte in meiner Gegend eine Viehseuche, und auch ich verlor fast meine ganze Heerde, nur meine Blatter-Patienten leben saemmtlich bis auf diese Stunde u. s. w.

Bilag 9 f og 9h fundet i Veterinær-selskabets arkiv 1814—1818, RA.

¹¹⁴ Lubno?

^{114'} Napoleons indmarch 1812 og Moskvas brand.

Bilag 9 h

Vet. Selsk. 1816 - 15

Herrn
Justitzrath u. Ritter *Viborg*
Professor an der Thierarzneischule
zu Copenhagen

Wilna 15. Jan. 1816

Verehrtester Herr Professor u. Ritter,

Die Petersburger Akad. der Wissensh. hat mir vor einiger Zeit Ihr gütiges Schreiben an die Wilnaer Thierarzneischule nebst der Analyse des travaux de la Soc. royale vétérin. de Copenhague zugesandt. Da ich die Hoffnung nährte, bald eine Reise nach Deutschland zu unternehmen, so verschob ich bisher die Antwort, um zugleich einige kleine Gelegenheitschriften thierarzneikundl. Inhalts beizufügen, die nicht in den Buchhandel gekommen sind. Je[t]zt aber, da meiner Reise unvorhergesehene Hemmungen in den Weg treten, darf ich meinen Dank für Ihre gefällige Mittheilung nicht länger aufschieben; obschon ich mir vorbehalten muss, die kleine beabsichtigte Sendung mit der freiwerdenden Schifffarhth nachzuholen. Die Aufmerksamkeit, welche Sie dem Fortgang der Thierarzneikunde Anstalten aller Länder schenken, macht es mir zur Pflicht, ein Wort über die Schulen dieses landes zu sagen, von denen man im Auslande wenig genaues weiss. Nur in *Petersburg* und *Moskwa* sind wirkliche Thierarzneischulen eingerichtet worden. Die in *Lubne*¹¹⁴ projektirte ist nie zu Stande gekommen. Was die Moskwa'sche Schule betrifft, die ich nicht sah, so zweifle ich, ob je[t]zt, nach der für diese Stadt so unglücklichen Katastrophe^{114'}, noch viel davon übrig seyn wird^{114''}. Die Petersbur-

^{114''} skolen blev ledet bl. a. af den bremenske dyrlæge *Theobald Renner* (1779—1850).

ger aber, die ich selbst gesehen habe, ist kaum eine Schule für Thierärzte zu nennen, indem sich der ganze Unterricht auf Vorlesungen von Methoden beschränkt u. wenig oder gar keine Praxis stattfindet. In *Wilna* (so wie in *Kasan* u. *Charkow*) ist es nie auf Thierarzneischulen abgesehen gewesen; was schon daraus hervorgeht, dass diese Universitäten nur *einen* Lehrstuhl der Thierarzneikunde besi[t]zen. Wenn ich Ihnen noch zufüge, dass ich meine Vorlesungen in *lateinischer* Sprache gebe, so ergibt sich von selbst, dass hier von Bildung praktischer Thierärzte nicht die Rede seyn kann. Der *Kurs* der Thierarzneikunde ist demnach hier blos[s] eine Ergänzung des Studiums der Arzneikunde für die Studenten der Medizin. Um jedoch auch diesen Kurs so weit möglich belehrend zu machen, ist seit meines Hierseyns eine praktische thierarzneikundl. Anstalt entworfen, aber leider durch die dazwischenkommenden Kriege¹¹⁵ in ihrer Vollendung bisher so gehindert worden, dass erst im laufenden Jahre ein Theil derselben in Gang kommen konnte. Die Folge muss lehren, was sich daraus machen lässt. Eine Schule für Thierärzte kann sie aber nach dem je[t]zt bestehenden Maasstabe nicht werden; und es ist nicht wahrscheinlich, dass überhaupt viel erhebliches für Bildungsanstalten der Thierarzneikunde geschehen werde, solange nicht das dringende Bedürfnis, eine der Volksmenge angemessene Za[h]l von Aerzten zu besi[t]zen, befriedigt seyn wird. Da hier alle litterarische Verbindung mit dem Auslande durch die bisherigen politischen u. viele andere Umstände unendlich schwierig ist, so musste sich meine Thätigkeit bald auf einen Gegenstand wenden, der auch ohne fremde Hilfe be-

¹¹⁵ mellem Rusland og Frankrig (1807, 1812).

arbeitet werden kann. Ich wählte dazu die *Anatomie des Schaafes*¹¹⁶, der ich nun seit 5 Jahren, selbst zur Zeit meiner Flucht nach Petersburg (im le[t]zten Kriege) jeden von Berufsgeschäften freien Augenblick widme. Etwa 500 Blätter Handzeichnungen sind davon die Früchte, die ich jedoch kaum für mehr als den 4te[n] Theil der zu vollendenen Arbeit ansehe¹¹⁷. Wenn es den Göttern gefällt, so hoffe ich, in 10 Jahren davon die nöthige Auswahl treffen zu können zur Herausgabe eines vollständigen Werkes, das, soviel ich je[t]zt berechnen kann, etwa auf 100 Tafeln geliefert werden soll¹¹⁸. Früher eine fragmentarische Bearbeitung einzelner Theile herauszugeben, kann ich mich nicht entschliessen, weil dadurch das Ganze an Geltung verlieren würde u. an der, für ein so ausgedehntes Werk, unerlässlichen Oekonomie in den Abbildungen. Dass übrigens bei meinem Unternehmen von einer Arbeit, wie sie *Lafosse*¹¹⁹ lieferte, nicht die Rede ist, darf ich wohl nicht erwähnen; denn es ist gewiss niemandem besser bekannt als Ihnen, wie wenig die Welt durch solche anatomische Tafeln gewinnt. Diese Unzulänglichkeit oder vielmehr gänzliche Unbrauchbarkeit des *Lafosseschen* u. anderer Werke hätte mich auch dazu aufgefordert, eher eine *Anatomie des Pferdes*, als des *Schaafes* zu bearbeiten — aber die vor vielen Jahren in der *Salzburg. med. chir. Zeit.*

¹¹⁶ Monografia zootomiczna owcy (flere hundrede tavler over fårets anatomi + forklarende tekst) udarbejdet af *L. H. Bojanus* i årene 1813—1815 i Skt. Petersburg.

¹¹⁷ ialt har han udarbejdet ca. 600 tavler.

¹¹⁸ monografien synes ikke at være udgivet.

¹¹⁹ *Ph.-E. Lafosse* (1738—1820): *Cours d'hippiatrique ou Traité complet de la médecine des chevaux*. Paris 1772, 402 pp. (St. Fol.).

A N A T O M E
T E S T U D I N I S
E U R O P A E A E.

INDAGAVIT, DEPINXIT, COMMENTATUS EST

LUDOVICUS HENRICUS BOJANUS,

Medic. et Chirurg. Doctor, in Universit. Caesar. Vilenſi Veterinar. medicin.
et Anatom. compar. Professor publ. Auguſt. Imperat. Roſſ. a conſiliis ſtatus,
Ordin. S. Annae 2. class. et S. Wladimir. 4. class. Equeſ. Acadd. caeſarr.
ſcient. et medico-chirurg. Petropp. Natur. curioſor. Leopoldino-
Carolinae. Reg. ſcient. Holmiens. Socc. Natur. ſcrutat. Mosqu.
Wernerian. Edinburg. Lipſiens. Reg. ſautor. rei veterin.
Hafniens. Medicor. Paris. Londin. Vilo. al. adſcriptus.

ACCEDUNT TABULAE XXXI. QUARUM IX. DUPplici EXEMPLO.

Non aſſequimur, ut quid deceat videremus. CIC. ORAT.

V I L N A E.

IMPENSIS AUCTORIS.

TYPIS JOSEPHI ZAWADZKI, TYPOGRAPHI UNIVERSITATIS.

1819—1821.

Fig. 228. Titelblad af Anatomie testudinis Europaeae.

gemachte Anzeige, dass wir ein glänzendes Werk über die Anatomie des Pferdes von H. Will¹²⁰ in München zu erwarten haben, brachte mich davon ab; ob ich gleich seitdem nicht eine Sylbe mehr davon vernommen habe, was aus dem Will'schen Vorhaben geworden. Da übrigens meine Verhältnisse auch der Bearbeitung einer Anatomie des Schaafes günstiger sind, als der des Pferdes, so halte ich meinen alten Plan ohne Wanken fest u. lebe der Hoffnung, ihn durchzuführen, obschon die neue Arbeit, die mir in dem Lehrstuhl der vergleichenden Anatomie unlängst zugewachsen ist, einige neue Verzögerungen herbeiführt. Von dem Fortgange meines Unternehmens werde ich nicht unterlassen Ihnen, verehrter Mann, von Zeit zu Zeit Nachricht zu geben. Sehr erfreulich wird es mir dagegen seyn, wenn Sie mich zuweilen, in der Abgeschiedenheit, in der wir hier von der wissenschaftlichen Welt leben, mit einer gütigen u. beherrschenden Zuschrift beehren wollen¹²¹. Besonders würde ich es mit wahren Dank anerkennen, wenn Sie die Gewogenheit haben wollten, mir durch Vermittlung des H. Bereiter Schaeffers¹²² (lille Kirkestræde No. 100, første Sal) alljährig die bei Ihnen erscheinende thierarzneikundl. Werke, die Sie für mich geeignet glauben, zuzusenden, indem ich durchaus unbekannt geblieben bin mit allem, was seit Erscheinung des 5te[n] Bändchens Ihrer schätzbaren Sammlung¹²³ herauskam.

Ich bitte um Ihre Gewogenheit u. habe die Ehre mit ausgezeichnete Hochachtung zu seyn.

Ihr
ganz ergebenster Diener,
L. Bojanus¹²⁴
K.K. Hofrath u. Ritter des
Wladim. Ord.
Professor der Thierarzneikunde
u. vergleichenden Anatomie
in Wilna.

NS. In dem 1c[t]zten Bande der Nov. act. Acad. Petropolit.^{124'} habe ich eine Abhandlung über den foetus des Hundes geliefert u. besonders das bisher unbekannt gebliebene Verhältnis seiner Allantois aufgeklärt¹²⁵. Ich äusserte dort gelegentlich eine Vermuthung über die Allantois des Pferdefoeten u. erklärte mich namentlich gegen die Behauptung, dass dieselbe das ganze Amnion in einen geschlossenen Sack einhülle. Seitdem habe ich Gelegenheit gehabt, an 2 Pferdefoeten diese Vermuthung zu bestätigen u. mich dessen zu überzeugen, dass das Verhältnis der Häute in Pferdefoeten dem des Hundes ganz analog ist. Zugleich habe ich dabei die an Pferdefoeten bisher noch nicht gesehene Vesicula umbilicalis gefunden, so dass alle Widersprüche, die das Pferd in die Geschichte der Entwicklung des Foetus brachte oder zu bringen schien, nunmehr gänzlich verschwinden. Die ausführliche Beschreibung dieser Gegenstände soll, sobald ich dazu Musse finde, in den Act. Petropolit.¹²⁶ nachfolgen.

¹²⁰ A. Will (1752—1821), professor ved Veterinærskolen i München.

¹²¹ dette er sket.

¹²² ikke identificeret.

¹²³ *Sammlung von Abhandlungen für Thierärzte und Oekonomen* ophørte med bind 5 (1807).

¹²⁴ Ludwig Henryk Bojanus (1776—1827); biografi se pp. 159 og 161 her.

^{124'} *Nova Acta Academiae Scientiarum Imperialis Petropolitanae*, muligtvis i *Nova Acta Leopoldina, Norimberg (Nürnberg)* 1820 (1821?), 10, 139—152 + Fig. 1—9.

¹²⁵ *De foetus canini velamentis, imprimis de ipsius membrana allantoide. Memoires de l'Academie des Sciences St. Petersbourg* 1815, 5, 302—? (også i en tysk version: *Abhandlung ueber die Hüllen des Hundfoetus. Isis* 1818, 3, 1616—1623).

¹²⁶ en bibliografi over L.H.Bojanus findes i K. Millak: *Słownik polskich lekarzy weterynaryjnych biograficzno-bibliograficzny 1394—1918* [fortegnelse over polske dyrlæger...]. Lublin 1960—1963 Warszawa, pp. 18—20.

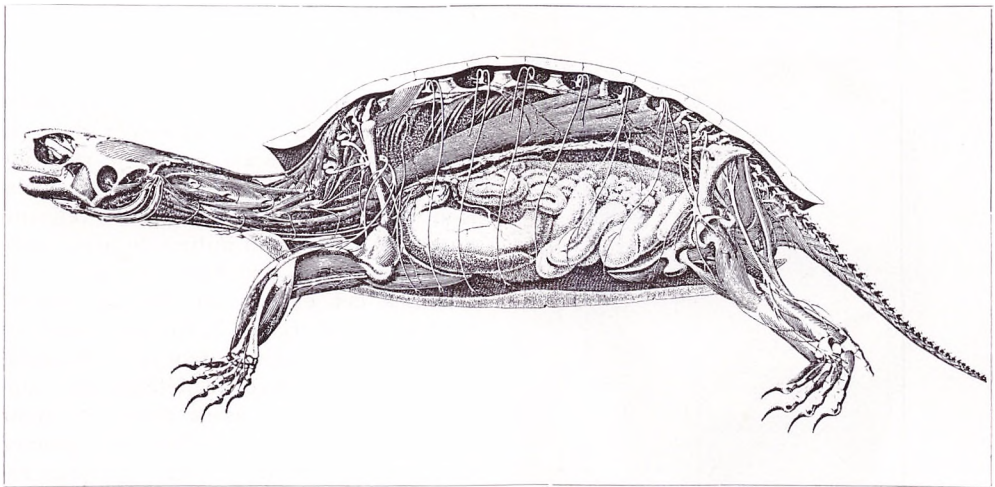

Fig. 229. *Fra Anatomie testitudinis . . . udgivet i Vilna 1819—1821.*

Bilag 9 i

Vet. Selsk. 1819 No 21

Hochwohlgehoerener Herr!¹²⁷

Eure Excellenz haben mir die Ehre erwiesen, mich durch ein Diplom der Königl. Veterinär-gesellschaft¹²⁸ zu Kopenhagen an das Höchste anzuschliessen, was die Thierarzneikunde, in ihrem wissenschaftlichen Streben, je hervorgebracht hat.

Indem ich Eurer Excellenz und der Königl. Gesellschaft für diese Auszeichnung meinen lebhaftesten Dank darbringe, muss ich bedauern, dass mir die Zuschrift erst vor wenig Tagen zugekommen ist, und ich dadurch fast ausser Stand bin noch vor Ablauf des Jahres einen Beitrag einzusenden, welcher die Aufmerksamkeit der Gesellschaft¹²⁸ in Anspruch nehmen könnte.

Entschuldigen Euer Excellenz, wenn ich darum nur eine kleine Abhandlung hier anschliesse, welche alle Spuren der Eile trägt und die ich nur als einen Beweis anzusehen bitte, wie eifrig mein Wunsch und mein Bestreben sey, nach meinen schwachen Kräften zu dem hohen Zwecke der Gesellschaft mitzuwirken, und ihr dadurch die wahre Hochachtung an den Tag zu legen, von welcher ich durchdrungen bin und mit der ich die Ehre habe zu seyn, ihr und

Eurer Excellenz
 unterthänigster Diener,
 Dr. *Ludwig H. Bojanus*,
 Russ. Kays. Kollegienrath,
 Ritter des St. Annen Ordens 2ter
 und des H. Wladim. Ord. 4ter Klasse;
 Professor in Wilna.

Wilna 23. Octob./6. Nov. 1819.

¹²⁷ prof. *Erik Viborg* (1759—1822).

¹²⁸ Selskabet for Veterinairkyndigheds Fremme.

Fig. 230. Prof. B. Bang.

Bilag 10 a

Bernsto[r]ff Slot
18 2/IX 95,

Mon très honoré Confrère¹²⁹

Je vous remercie beaucoup de Votre aimable envoi et je demande Votre permission pour faire de Votre travail une traduction en russe et pour prendre quelques chiffres nouvellement insérés.

Ve(u)illez agréer, cher Confrère, l'expression de mon profond respect.

Dr. Tchigaieff¹³⁰

¹²⁹ kollega; B. Bang var både læge og dyrlæge.

¹³⁰ mere om ham ved jeg ikke.

Bilag 10 b

Mon très honoré Collègue,

Il me fasse grand plaisir si vous voulez introduire mon petit travail¹³¹ dans la littérature russe. Mais comme je viens de finir un petit exposé sur la même question pour le congrès internat. vét. qui aura lieu à Berne au milieu de Septembre je vous propose d'attendre un peu et de traduire cet exposé au lieu du travail traduit par M. Gasse¹³². Celui-ci est écrit pour les vétérinaires danois¹³³ et contient un bon nombre de détails qui n'auront peut-être pas assez d'intérêts pour les russes. Si vous le voulez vous pouvez extraire du travail ancien quelques remarques qui on ne trouve pas dans le nouveau travail et les ajouter.

Du reste j'espère, dans peu de temps d'écrire un travail un peu plus grand que l'exposé — dans un journal allemand¹³⁴ [den originale tekst er ufuldstændig, idet et helt hjørne af papiret er revet af og mangler; mærket...] peut... celui-ci servir le... traduire. Si vous voulez lier un d... je vous enverrai l'exposé russe... et — si vous préférerez attendre la publication allemande je vous enverrai celle-la.

¹³¹ Sur la valeur diagnostique de la tuberculine et sur l'emploi qu'on en peut faire pour combattre la tuberculose bovine. *Compte-rendus et mémoires* 18. Congrès international d'hygiène et de démographie Budapest 1894, vol. 6, pp. 156—159.

¹³² Recherches concernant la tuberculine (1894). La lutte contre la tuberculose au Danemark. Genève 1895. (Oversættelse af B. Bangs to afhandlinger om tuberkulose samt Loven af 14. April 1893).

¹³³ B. Bang: Om Tuberkulinprøverne. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1894/1895, 6, 344—350 og *Tuberkulinundersøgelserne i Danmark. Ibid.* 6, 131—160.

¹³⁴ Die Verwendung des Tuberkulins in dem Kampfe gegen die Tuberkulose des Rindviehs. *Deutsche Zeitschrift für Tiermedizin und vergleichende Pathologie* 1896, 22,

Fig. 231. M. Gasse.

Bilag 10 c

Bernstorff[] Slot
18 9/IX 95

Mon très honoré confrère,

Je vous remercie beaucoup de Votre aimable lettre et je serai très content de recevoir votre nouveau exposé. Je voudrais faire une traduction de quelques pages, que je trouve importantes dans votre travail, traduit par M. Gasse^{134'}, mais à présent, sans doute, je préférerais avoir le dernier travail et faire un extrait du travail ancien.

Veillez agréer l'expression de mon profond respect.

N. Tchigaiëff

Mon adresse: *Russie Caucase*
Abastouman

^{134'} professor, Geneve.

Bilag 10 d

Kaiserliche Livländische gemeinnützige und ökonomische Sozietät
in Dorpat — Sekretariat —

Am 21. Oktober/2. November 1898

Sr.

Hochwohlgeboren

Herrn Professor Bang in Kopenhagen.

Sehr geehrter Herr!

Die K. L. G. & Ö. S.^{134''} intendirt die Klärung der unsere viehzüchterischen Kreise auf das Lebhafteste beschäftigenden Frage der Bekämpfung der Rindertuberkulose. Durch die Untersuchungen von Gutmann^{134'''}, Semmer^{134''''} u. a. ist der Nachweis geliefert worden, dass die Rindertuberkulose auch in unsern Rindviehbeständen vorhanden ist. Während wir so uns mit anderen Ländern in einer ähnlichen Lage zu befinden scheinen, sind es doch andererseits bestimmte, von denen anderer Länder abweichende Verhältnisse, unter denen hier der Kampf geführt werden muss, was uns hindert den Weg einfacher Nachahmung zu beschreiten.

So gezwungen selbst der Frage näher zu treten, sieht die obgenannte Sozietät, als die Spitze der unsere Landwirtschaft und speziell auch die Rindviehzucht in Livland pflegenden Vereine, sich veranlasst in ihrer nächsten Session (Januar 1899) diese Frage auf ihre Tagesordnung zu setzen und hat mich beauftragt sich u. a. an Ew. Hochwohlgeboren mit der

^{134''} Kaiserliche Livländische gemeinnützige und ökonomische Sozietät.

^{134'''} W. Gutmann (1851—1933) virkede i Dorpat ved Veterinærskolen 1876—1928, først som docent, senere som professor.

^{134''''} E. Semmer (1843—1906), professor ved Dorpat Veterinærskolen 1875—1892.

Fig. 232.
W. Gutmann.

Fig. 233.
E. Semmer.

ergebenen Bitte zu wenden ihr, wenn möglich, diejenigen Schriften namhaft machen zu wollen, aus denen sich wesentliches zur Frage, wie der Rindertuberkulose beizukommen sei und was auf diesem Gebiete in der Praxis und Gesetzgebung erzielt ist, entnehmen lässt.

In der Voraussetzung, dass Ihnen, sehr geehrter Herr Professor, die einschlägige Litteratur zur Hand liegt und dass es Ihren Bestrebungen entspricht in dieser schwierigen Frage die Bahn zu brechen, beehre ich mich dieser Bitte unserer Gesellschaft hiermit Ausdruck zu geben und zeichne mit vollkommener Hochachtung als Ew. Hochwohlgeboren gans ergebener

beständiger Sekretär:
Gustav Stryk

Bilag 10 e

*B. Bangs privatarkiv
RA 5078, A. 1. 3, pk. 8.*

Schungorowo v. Krasnoje Selo
15/5 [18]99

H:Hr. Professor!

Gjennem Hr. Justitsraad Friis var jeg saa fri at uleilige Dem med en Forespørgsel angaaende Vaksination imod Lungesyge og takker Dem forbundligst for Deres Svar — jeg tillader mig dog endnu en

Gang at uleilige Dem med et Par Spørgsmaal — nemlig for hvor lang Tid garanterer Vaksinen imod Sygdommen og er det muligt at vaksinerede Dyr dog kunde faa den — det sidste Spørgsmaal fremkommer deraf at af 72 Stk. vaksinerede d. 15. April — 2 have indsygnet nu i disse Dage — skjønt det har set ud som om Vaksinen har virket i det mindste fra Indpodningstedet — da Halen var svullen og der er dannet et *mindre* Saar.

Vaksinationen er udført af en Magister Gorsdaljkofsky¹³⁵, han har ikke brugt af Vedskenen som findes i Brystkassen men taget af Lungerne — samt udført Vaksinationen med Sproite — den har virket meget daarligt saa at 72 bleve den 2. Mai omvaksinerede — hvilket medførte ikke saa lidt Uleilighed — da Vaksination ikke er tilladt — saa vi maatte have Ministeriets Tilladelse fornyet og man har i det hele taget forsøgt gjøre os Livet saa surt som muligt da Guvernementsdyrlægerne ere imod Vaksinationen; men forordede at slaa hele Besætningen 130 Stk. ned — og da vi kun faa 5 Rubler pr. Stk. kunde vi ikke godt gaa ind derpaa — af 130 Stk. have til Dato 58 haft Sygdommen deraf ere 42 faldet, 12 have overstaet den nemt, 4 en[d]nu syge derimellem de 2 vaksinerede.

Om det Hr. Professor ikke skulde være Dem til for stor Uleilighed — vilde jeg gjerne bede Dem — saa vidt at der findes nogen Afhandling om Lungesygen — da at være saa venlig at sende mig den og gjøre Dem pr. Efterkrav Tilgodegjørelse for Deres Uleilighed.

Bedende Dem mange Gange undskyldte min Paatrogenhed forbliver jeg

Med megen Agtelse Deres forbundne
*R. J. Rasmussen*¹³⁵⁷

¹³⁵ *I. J. Gordzjalkovski* (1862—1944), polsk-russisk epidemiolog.

¹³⁵⁷ (?) *Rasmus Rasmussen* (1852—1923, veterinæreksamen 1882), praktiserende dyrl. i Fåborg, medlem af Det veterinære Sundhedsråd 1911—1923.

Bilag 11

Uddrag fra et brev (på fransk) af A. Skomorochov til A. Thomsen, dat. Leningrad 27. Sept. 1936.

...J'ai le plaisir de vous annoncer le grand succès chez nous de votre livre et l'intérêt tout à fait exclusif qu'il a éveillé chez nos lecteurs.

Avec votre consentement nous pouvons prendre sur nous la tâche de négociation avec l'édition de l'état afin de publier votre travail traduit en russe.

Veillez agréer, Monsieur, l'expression de mes sentiments distingués.

A. Skomorokoff

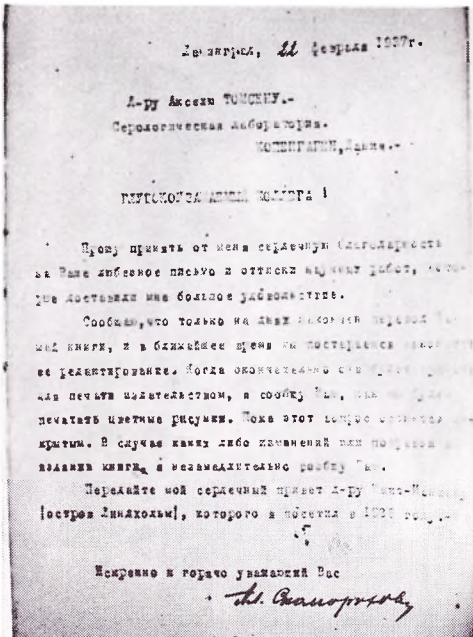

Fig. 234. Brev fra Aleks. Skomorochov til Axel Thomsen.

Fig. 235. M. Žurnakova.

Leningrad, 22. Februar 1937.

Til Dr. Axel THOMSEN —
Serologisk Laboratorium
KØBENHAVN, Danmark. —

HØJTÆREDE KOLLEGA!

Hjertelig tak for Deres elskværdige brev og separater, som har glædet mig meget.

Jeg meddeler, at i løbet af få dage vil oversættelsen af Deres bog blive afsluttet, og i den nærmeste tid vil vi sørge for dennes redigering. Derefter skal vi sende den til trykning. Jeg vil også meddele Dem, hvordan vi skal trykke farvebillederne, men dette skulle ikke volde problemer. I tilfælde af, at der opstår nogle forandringer eller problemer i forbindelse med udgivelsen af bogen, vil jeg straks meddele Dem dette.

Hjertelig hilsen til Dr. Schmit-Jensen (øen Lindholm), som jeg har besøgt i 1928.

Med højagteise, Deres
A. L. Skomorochov

A. Thomsens forord til den russiske udgave af hans doktordisputats.

Jeg har givet mit samtykke til at udgive min bog i USSR for at bidrage til, at forskningsresultaterne skulle komme alle til nytte og på den måde også mine forskningsresultater om svinebrucellose skulle være tilgængelige for så stor en læserkreds, som jeg må tilstå, at jeg ikke drømte om der var.

Det glæder mig også personligt, at mit arbejde kommer dette land og folk til nytte, hvis videnskabsmænd og forskere samt forfattere og kunstnere jeg skylder så meget.

København, december 1936.

Axel Thomsen

Prof., dr. phil. A. Stender-Petersens kommentar (i uddrag) til den russiske udgave af A. Thomsens disputats.

Jeg har nu bladet lidt hist og her i den russiske oversættelse af Deres doktordisputats og sammenlignet den (i stikprøver) med originalen. I almindelighed må jeg sige, at oversættelsen er meget letlæst og kun sjældent røber, at bogen oprindeligt ikke var skrevet på russisk. Rent sprogligt dækker den i det store og hele ganske udmærket originalens tankegang, og hvor der er foretaget stilistiske eller syntaksiske ændringer, synes jeg næsten altid at være sket ud fra et ønske om at opnå den størst mulige naturlighed i udtrykket. Bogen er forsynet med en for-tale: fra redaktionen, hvori der gøres opmærksom på, at bogens komposition (med de morfologiske, kulturelle og biologiske kendsgerninger sidst i bogen, de epizootologiske efter klinikken) afviger fra den rækkefølge, man plejer at følge i Rusland, men er ikke til skade for værket. Desuden fremhæves den omstændighed, at bogen er delt op i mange kapitler, hvilket efter redaktørens mening fremkalder indtrykket af gentagelser.

Bilag 12 a

Længe havde jeg ikke haft det bedste Øje til X.; min Afsmag for ham tiltog Dag for Dag, og vakte tilsidst, efter flere Aars Samvirken, den Beslutning hos mig, at rive mig med Eet ud af al Forbindelse med ham ved Veterinairskolen, at begive mig til Udlandet, hvor jeg ventede, en bedre Lykkestjerne at varsle for mig end hjemme ved Siden af X. At raadføre mig med Abildgaard i denne Anledning, befrygtede jeg, vilde føre mig fra Maalet, og jeg var saa indtagen af mit Tankebillede, at jeg troede, det ei burde undergaae nogen Forandring. I Sindets første Opbrusning ilede jeg hen til den russiske Minister [Basilius (Vasil) Lisakevič], hos hvem jeg vidste, at Abildgaard forhen

Fig. 236. Jens Veibel Neergaard (1775—1864) havde i 1801 foretræde for den russiske gesandt i København Basil Lizakevič for at informere ham om sine planer med henblik på en ansættelse i Rusland. Efter en kolereret miniature af Chr. Hornemann. (Original De Veterinærhistoriske Samlinger, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole).

havde omtalt mig fordeelagtigt og derved bevirket, at jeg havde indkjøbt til ham adskillige kostbare Heste, der bestandigt fandt hans Bifald, og bad ham, ved sin Indflydelse at skaffe mig en Ansættelse i Rusland som Veterinair; dog med den Betingelse, at jeg maatte forblive i Danmark, indtil jeg havde underkastet mig den medicinske Examen, og derefter at erholde af den russiske Regjering et Reisestipendium i tre Aar, for i fremmede Lande at gjøre mig bekendt med de bedste Veterinairindretninger, førend jeg begyndte min Carriere i Rusland. Ministeren syntes ikke at være utilbøjelig til at arrangere det Fornødne til mit Ønskes Opfyldelse, men sagde derhos, at han ikke kunde gjøre noget Skridt i denne Anledning, førend han havde talt med Abildgaard derom. Det blev mig nu klart, at Sagen paa denne Maade vilde tage en for mig ugunstig Vending; thi Abildgaard vilde naturligtvis ikke billige dette Skridt. Meest foruroligede det mig, at jeg uueligen ved denne Leilighed skulde paadrage mig min hulde Lærers Misnøje. Samme Dag gik jeg hen til Abildgaard, for selv at anklage mig og derved mindske det ubehagelige Indtryk, min ubesindige Færd sandsynligtvis vilde gjøre paa ham, naar den først blev forebragt ham af en Anden; men jeg traf ham ikke hjemme. Den næste Morgen tidligt kom Abildgaard til mig paa mit Værelse og var usædvanligen alvorligt og mørkt stemt: „De har jo været hos den russiske Minister igaar?“ sagde han. — „Ja!“ var mit Svar. — „De ønsker at forlade Danmark?“ — „Ja!“ — „Hvorfor?“ — „Fordi X. og jeg passe aldeles ikke sammen, og fordi jeg befrygter, at jeg formedelst X.s Intriguer og indirecte Indflydelse vil komme til tidligt eller sildigt at friste samme Skjebne, som mine fire Formænd.“ — Abildgaard svarede: „Hvad det første Punkt angaaer, da kan her kun være Spørgsmaal, om De passer til Skolen, og Skolen til Dem; Lærernes Personligheder vedkomme ikke Skolen.

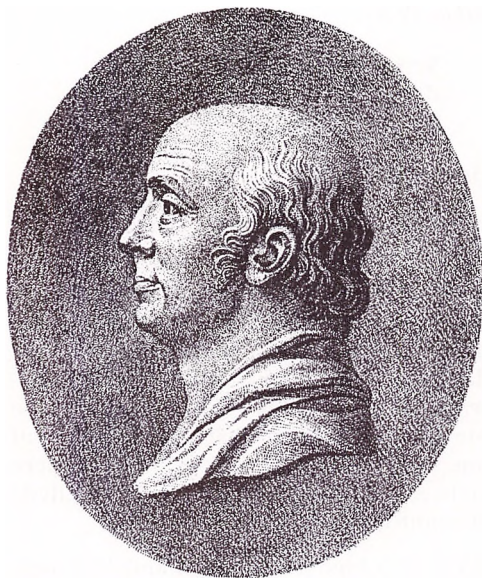

Fig. 237. P. Chr. Abildgaard.

Desuden vil De i inlet Land og mindst i Rusland, undgaae Ubehageligheder af det Slags, som her afficere Dem; jeg er endog overbeviist om, at De med Hensyn til Deres Charakter slet ikke passer til Rusland* . . . Nu overlader jeg til Dem selv at bestemme, om De vil blive hos os eller begive Dem hen under Pauls Scepter; kun Ministeren, De selv og jeg kjende Deres overilede Beslutning, og Ministeren har lovet mig Taushed, om den gjøres Behov.“ . . . Den følgende Dag (21de Januar 1801) omtrent Kl. 7 om Aftenen blev jeg pludseligt kaldt op til Abildgaards Familie; jeg ilede derhen [5: Prindsensgade 279, Christianshavn] og fandt vor Abildgaard rørt af et Slag, liggende udstrakt paa Sofaen, aldeles uden Livtegn . . . Abildgaard var tabt for os Alle.

* Det var under Keiser Pauls Regjering.

Fra J. V. Neergaard: Mit Livs vigtigere Tildragelser . . . Første Deel, Kjøbenhavn 1844 (pp. 57—61, i uddrag).

Bilag 12 b

Sr Hochwohlgeboren
dem Herrn General Kriegsath
Dr. Neergaard.

Hochwohlgeborener Herr!

Hochzuverehrender Herr General-
Kriegsrath!

Die Veterinair-Schule hat die Festfeier ihres zehnjährigen Bestehens auch dadurch erhöhen und bezeichnen wollen, dass sie Ew. Hochwohlgeboren, in Betracht der grossen Verdienste, welche Sie um die Wissenschaft überhaupt und um die Veterinairmedizin insbesondere sich erworben, zu ihrem Ehrenmitgliede ernannt hat.

Bilag 12 b fundet i DVJB's håndskriftsamling blandt *J. V. Neergaards* efterladte papirer, sign. *Hdskr. IV. Ny Saml. 2° 40.*

Indem ich Ihnen das darauf Bezug habende Diplom beifolgend zu übersenden die Ehre habe, verbinde ich damit den Wunsch, dass Sie bei guter Gesundheit auch noch die 25 jährige Festfeier unserer Anstalt erleben möchten^{135''}.

Mit der vollkommensten Hochachtung und Ergebenheit habe ich die Ehre zu sein

Ew. Hochwohlgeboren
ergebenster
Fr. Unterberger^{135'''}

No 74

Dorpat, d. 7/19 Februar 1859.

^{135''} dette ønske blev ikke opfyldt, idet Neergaard blev mere og mere svagelig, syg og blind og døde i Roskilde 1864; festlighederne blev afholdt i juni 1873.

^{135'''} *Fr. Unterberger* (1810—1884), professor ved Dorpat Veterinærskolen.

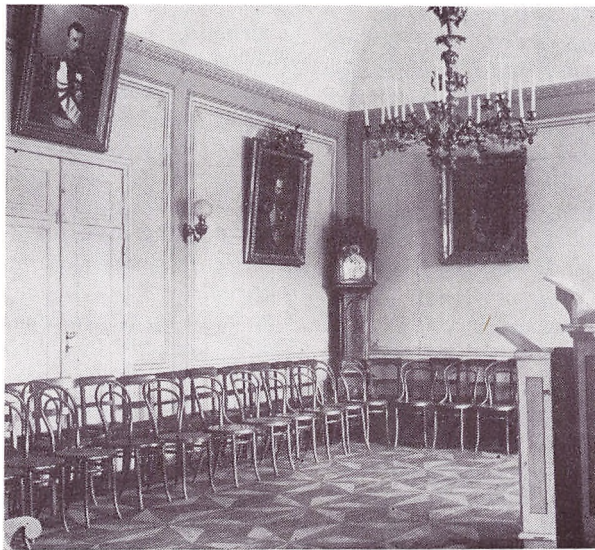

Fig. 238. Dorpat Veterinærskolens festsal ca. 1898. På væggen billeder af den regerende zar Nikolaj II; i midten Aleksander II og til højre Nikolaj I, i hvis regeringsperiode skolen blev åbnet.

Hochwohlgeborener Herr!
Hochzuverehrender Herr General. Kriegsroth!

Die Veterinair-Schule hat die Fest-
feier ihres zehnjährigen Bestehens auch
dadurch erhöhern und bezeichnen wollen,
dass sie Ew. Hochwohlgeborenen, in Betracht
der grossen Verdienste, welche Sie von
die Wissenschaft überhaupt und von die
Veterinairmedizin insbesondere sich
erworben, zu ihrem Ehrenmitgliede
ernannt hat.

Indem ich Ihnen das darauf
Bezug habende Diplom beifolgend

J^r. Hochwohlgeborenen
dem Herrn General. Kriegsroth
D^r. Neergaard.

Fig. 239. Udsnit fra et brev til krigskommissær J. V. Neergaard, dateret Dorpat, 7 (ny stil 19) februar 1859. Ca. ½ størrelse. (Original på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek, sign. Hdskr. IV. Ny Saml. 2° 40).

*Fortegnelse*¹³⁶
 og kort *Beskrivelse over alle*
de Hingster som ere præsenteret for
Hr. Lieutenant v. Marnitz og mig paa en
Reise giennem Jylland, Slesvig og
Holsteen. 1822.

1. Peter Sørensen i Liisberg 1 Miil fra Aarhus en lysebrun Hingst... 8 Aar gammel... Hingsten har i forrige Aar erholdt 1ste Præmie, og Manden forlangte 200 Species¹³⁶ for den.
2. Kroemand Black i Hadsteens Kroe 4¼ Miil fra Randers en brun blisset Hingst... 9 Aar gl... Den har erholdt Præmie 1818, 1820 og 22. Prisen 200 Rbdl S og T.
3. Christen Erichsen i Tierbye ¼ Miil fra Randers, en brun Hingst... 4 i 5te Aar gl.
4. Jens Kiildsen i Tierbye en sort Hingst... 8 i 9de Aar gl., Den har erholdt 1ste Præmie 1821. 400 Species.
5. Christian Møller i Oestrup en mørkebrun Hingst... 4¼ Aar gl.
6. Anders Nielsen i Albeck 1 Miil fra Randers en mørkebrun Hingst... 6 Aar gl, som har 1822 erholdt 1ste Præmie... 400 Species.
7. Anders Mogensen i Nedre Hornbeck ved Randers, en sort Hingst... 7 Aar gl... 120 Rbdl S. og T.
8. Anders Petersen paa Hullager Gaard i Aalum Sogn 2½ Miil fra Randers, en mørkebrun Hest... 6 i 7de Aar... 80 Species.
9. Søren Fisker i Helstrup 1 Miil fra Randers, en mørkebrun Hingst... 4 i 5te Aar gl. 400 Rbdl S. og T.
10. Rasmus Nielsen i Helstrup en mørkebrun Hingst... 4 i 5te Aar gl... 200 Rthl S. og T.
11. Jens Rasmussen Hougaard in Wilstrup, en sort Hingst... 6 Aar gammel.
12. Jørgen Larsen i Wiborg en mørkebrun Hingst... 8 Aar gammel.
13. Samme en sort Hingst, 3 i 4de Aar gl.
14. Peder Skadholm in Nestrup, ½ Miil fra Thisted en mørkebrun Hingst... 10 Aar gammel... Den har erholdt 3 1ste Præmier. — Skal ei sælges.
15. Kystbefalingsmand Winther paa Landboelyst, en brun Hingst... 3½ Aar gl. 900 Rbdl S. og T.
16. Christian Paulsen i Sundbye / ved Wilsund, 2½ Miil fra Thisted / en brun Hingst... 4 i 5te Aar gammel... 200 Rbdl.
17. Peter Westergaard in Alstedt paa Mors en rød stikkelhaaret Hingst... 9 Aar gl. 1822 2den Præmie. Qualificerer sig ei til Ridehest.
18. Jens Bynning i Wester Dahlbye ved Skive en brun Hingst... 8 Aar gl. 2. Præmie.
19. Peter Hoge in Brøndum / ved Skive / en brun Hingst... 5 Aar gl... Skal ei sælges.
20. Niels Christensen paa Lem-Nyegaard ved Skive en brun Hingst... Har i de 2 sidste Aar allerede bedækket 110 Hopper. — 200 Species.
21. Søren Nielsen i Thorstedt ved Horsens en brun Hingst... 8 Aar gl... 400 Species.

¹³⁶ *F.K. 1822.* R.A. Fortegnelsen, der her kun bringes i uddrag, er udarbejdet af Peter Jessen, der på denne rejse sikkert har fået informationer om russiske forhold af v. Marnitz.

22. Kammerjunker Reetz paa Pals Gaard 2 Miil fra Weile en sort Hingst... 7 Aar gl... 200 Specier.
 23. Søren Christensen i Daugaard 1½ Miil fra Weile en rød Hingst... 3 Aar gl.
 24. Samme en bruun do... 3 Aar gl.
 25. Hans Sørensen i samme Bye... en sort Hingst 7 Aar gl.
 26. Jens Breher i Nederbye en lysebruun H[in]gst... 5te Aar.
 27. Hans Krapp i Rolstrup ved Apenrade^{136"} en sort Hingst... 8—9 Aar gl.
 28. Kroemand Carstens i Tholstädt en sort Hingst... 4 i 5te Aar gl.
 29. Anders Petersen i Apenrade en bruun H[in]gst... 10—11 Aar gl. Bedækker ei.
 30. Peter Bruhn in Hurop ein brauner Hengst... 6 ins 7te Jahr alt... 1. Pr.: Schleswig 1821. 400 Thl:Cour.
 31. Gastwirth Evers in Tondern... 6 ins 7te Jahr alt... 2te Pr. Lügum-Kloster^{136'''} 1821. 500 Mark.
 32. Samme en sort Hingst... 5 Aar gammel... 500 Mark. For Vognen bærer disse 2 Hingster sig meget skøn.
 33. Peter Maag i Loit ved Apenrade en bruun Hingst... 6 Aar gl... 400 Rthl. Cour.
 34. Hans Sørensen i Bondersleben, en sort Hingst... 11 Aar gl.
 35. Villarts Jensen i Reisbye ved Ripen, en bruun Hingst... 5 Aar gl... 1ste Præmie Lügumkloster [18]22. 300 Cour. Thl. 110 Føl sidste Aar.
 36. Niels Hansen Ravn i Kielstrup en bruun Hingst... 1ste Præmie 1821. 2den Pr. 1822. 7 Aar gl.
 37. Peter Emilius Hoegh in Westerhöist 1½ Miil fra Løgumkloster en sort Hingst... 7 Aar gl. 1. Pr. 1820 et [18]21.
 38. Johan Iversen Schmidt fra Lügum ved Tondern en bruun Hingst... 5 Aar gl. 1ste Pr. 1822.
 39. Peter Scheel fra Wihren, Sognet Werfelbuhren, en kastaniebruun Hingst, 6 Aar gl... 500 rt Cour. 1ste Pr. 1821. 2den Pr. 1820.
 40. Hans Petersen i Elpersbüttel ¼ Miil fra Meldorf en bruun H[in]gst... 3 Aar gl.
 41. Claus Petersen sammesteds en mørkebruun Hingst... 2½ Aar gl. Har allerede bedækket 100 Hopper.
 42. Vollmacht Gravert fra Hohenwörden, en bruun Hingst... 5 Aar gl.
 43. Claus Thode fra Kramstedt en bruun Hingst... 8 Aar gl... 1820 2den Pr.
- 1) Vahlert i Nienbroch en kastaniebruun Hingst uden Aftegn... 5 i 6te Aar gammel... 925 r. Courant. *Kiøbt.*
 - 2) Samme en sort Hingst... 4 Aar gl... 825 r. Cour. *Kiøbt.*
 - 3) Ahsbahs i Steinburg en lysebruun Hingst... 5 Aar gl... 800 r. *Kiøbt.*
 - 4) Albert Lees i Sommerland en mørkebruun Hingst... 4½ Aar gl... 775 r. Cour.
48. Hos samme en bruun Hingst... 4 i 5te Aar.
 49. Samme en bruun Hingst... 4 Aar gl... 600 r. Cour.
 50. Samme en sort Hingst... 4 Aar gl.
 51. Samme en rød Hingst... 11 Aar gl.
 52. Samme en bruun Hingst, 12 til 13 Aar gl. Ahsbahs i Steinburg.
 53. En lysebruun Hingst... 3 i 4de Aar gl.
 54. En mørkebruun H[in]gst, 3½ Aar gl.
 55. En sort Hingst... 4 i 5te Aar gl.
 56. En lysebruun Hingst... 3 Aar gl.

^{136'} 1 Species = 2 Rbdl (Rigsbanksdaler, Rbdl, Reichsbankthalir, Rth, T) = 4 kr. ved pengereform i 1875.

^{136''} Åbenrå.

^{136'''} Løgumkloster.

Bilag 14 a—14 i fundet i H. Krabbes efterladte papirer i DVJB's håndskriftsamling (sign. Hdskr. II. Ny Saml. 48).

Bilag 14 a

Dorpat d. 20. Dec. [1876]/1. Jan. 1877
Besv. 12/1 [18]77

Hochgeschätzter Herr College!

Erlauben Sie, dass ich in folgender Angelegenheit mich an Sie wende.

Einer meiner Zuhörer¹³⁷ beschäftigt sich jetzt zum Zweck seiner Doktordissertation mit Untersuchung des Säugethierhodens, wobei er besonders das verschiedene Verhalten der sg. Corp. Highmori¹³⁷ in Auge fasst. Er untersucht jetzt gerade die Hoden des Hengstes. Es wird Ihnen nicht entgangen sein, dass die geläufigen deutschen u. französischen Handbücher darüber sehr unbestimmte Angaben machen. Ich hoffte nun in dem berühmten Handboog in der physiol. Anatomie etc. v. Bendz über den Hoden etwas zu finden, aber in den bisher erschienenen, mir hier vorliegenden 3 Theilen sind die Geschlechtsorgane nicht enthalten. — Aus Leipzig schreibt man mir, der 3te Theil (1869 erschienen) welcher den Verdauungsapparat, Athmungsapparat u. Harnapparat enthält, sei der letzte — mehr sei nicht erschienen. Mir ist jedoch so, als hätte ich während meines Aufenthaltes in Kopenhagen¹³⁸ gehört, dass das Handbuch wirklich abgeschlossen ist, dass noch ein *vierter Theil* die Generationsorgane enthaltend, existiert¹³⁹. — Sie

¹³⁷ læge Wladyslaw Messing, Dorpat.

¹³⁷ Nathaniel Highmore (1613—1685), engl. læge.

¹³⁸ 1874?

¹³⁹ bind 4 udkom 1873 (594 pp.); det omtalte Corpus Highmori, der benævnes på dansk som koddens senekjærne, behandles på side 363—364 i Bendz's lærebog Haandbog i den physiologiske Anatomie af de almindeligste danske Huuspattedyr; de tidligere udkomne bind: I (1853), II (1864 og 1876), III (1869).

werden gewiss darüber Bescheid wissen — deshalb bitte ich Sie, mir mit ein Paar Worten zu antworten, ob ein *vierter Theil* (Generationsorgane) erschienen ist oder nicht. So weit ich die Literatur darüber kenne (Franke, Müller, Gurtl usw.) wird stets angegeben, dass der feinere Bau des Hodens beim Pferde so sei, wie beim Menschen. Das ist nicht der Fall — es besteht nach meiner Erfahrung, sowohl zwischen Pferd und Rind als zwischen Pferd und Mensch ein grosser Unterschied. Beim Menschen liegt das Corpus Highmori an einer Seite — beim Stier in der *Mitte* oder besser der Axe des Hodens; beim Hengst *scheint* es an der Seite zu liegen, doch ist ein so vor-

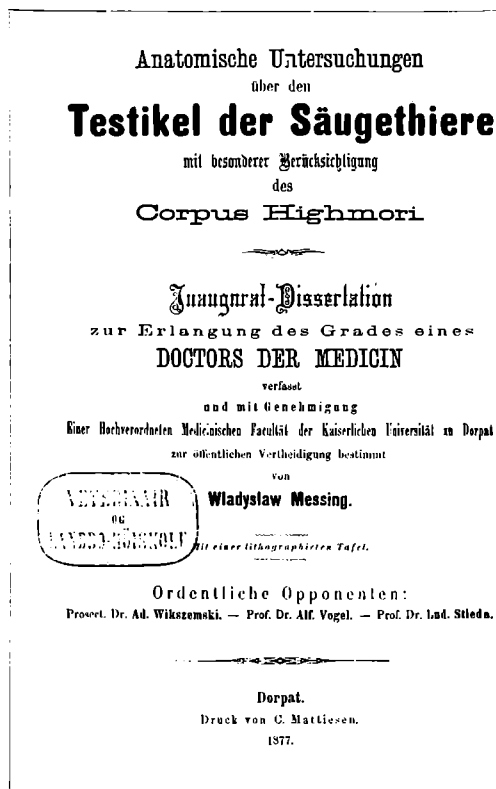

Fig. 240. Titelblad af W. Messings doktordisputats.

Fig. 241. K. E. v. Baer (1859). Litografi ved Rud. Hoffmann efter fotografi af C. Dauthendy. Fra H. v. Knorre & H. Schierhorn: Ernst von Baer (1792—1876). Eine ikonographische Studie. Acta historica Leopoldina 1975:9, 117—268 (238).

springendes Corpus wie beim Menschen nicht zu sehen. — Auch in Bezug auf den Zusammenfluss der geraden Hodenkanäle aus den gewundenen sind Unterschiede zwischen Mensch u. Hengst vorhanden.

Ich habe eine Abhandlung über den Bau des Menschenhodens im Druck¹⁴⁰, u. die Abhandlung meines Vaters über den Bau des Säugethierhodens soll in einigen Monaten fertig werden; ich werde nicht verfehlen, Ihnen sowie H. Etatsrat Bendz ein Exemplar zu schicken¹⁴¹.

¹⁴⁰ ikke fundet på DVJB i H. Krabbes samling.

¹⁴¹ findes ikke på DVJB.

— Vor einigen Wochen ist der bekannte Naturforscher Karl Ernst Baer¹⁴² hier in Dorpat gestorben. Wir haben bei meinem Besuch in Kopenhagen von ihm gesprochen. — Ich füge für Sie eine fotogr. Karte des alten Herrn bei — es hat für Sie gewiss Interesse. Sollte einer oder der andere Ihrer Kopenhagener Collegen, vielleicht Steenstrup¹⁴³ oder Panum¹⁴⁴ oder Schmidt¹⁴⁵ eine Photographie Baers wünschen, so bin ich gern bereit zu schicken¹⁴⁶.

— Kopenhagen u. seine liebenswürdigen Einwohner sind bei mir in gutem Angedenken. — Ich hoffe, dass es Ihnen u. Ihrer Frau Gemahlin gut geht, ebenso dem kleinen Erdenbürger, welcher während meiner Anwesenheit in Kopenhagen das Licht der Welt erblickte¹⁴⁷.

Mit der Bitte, mich Ihrer Frau Gemahlin, sowie H. Etatsrath Bendz bestens zu empfehlen

Ihr
Ludwig Stieda^{147'}

¹⁴² Karl Ernst v. Baer (1792—1876) var den første, der så og beskrev ægcellen.

¹⁴³ Joh. Japetus Smith Steenstrup (1813—1897), naturforsker.

¹⁴⁴ Peder Ludvig Panum (1820—1885), læge og fysiolog.

¹⁴⁵ Fred. Theodor Schmidt (1825—1880), anatom.

¹⁴⁶ findes i dag på DVJB (skænket af KVL's Afdeling for normal anatomi).

¹⁴⁷ H. Krabbe (1831—1917) havde i 1877 følgende børn: 1. Oluf, født 1872, 2. Jon, født 1874 og 3. Thorvald, født 1876, her tænkes sandsynligvis på Jon, født 1874.

^{147'} Chr. Hermann Ludwig Stieda (1837—1918), anatom, antropolog, medicinhistoriker i Dorpat, siden ca. 1885 i Königsberg, Preussen (se også Chr. Engelsen: Breve til H. Krabbe ... p. 54).

Dorpat d. 10/22 Febr. 77
Besv. 3/5 [18]77

Verehrter Freund u. College!

Vielen Dank für Ihren freundlichen Brief! Dass es Ihrer Familie im Winter so traurig gegangen¹⁴⁸, bedaure ich sehr u. kann mir lebhaft denken, wie sehr Sie dadurch am Arbeiten gehindert wurden. Ich freue mich, dass es Ihrer Fr. Gemahlin gut geht u. bitte mich Ihr zu empfehlen. — Auch meine Söhne — ich habe 3 — waren den Winter über krank; sie litten an StICKHUSTEN u. sind zum Theil noch nicht ganz gesund; doch wird das herannahende Frühjahr Genesung u. Heilung bringen.

Ihre Notiz aus Bendz' Anatomie ist mir sehr angenehm, ich werde dieselbe verwerten; die Arbeit über das Corpus Highmori schreitet weiter vorwärts — ich werde nicht versäumen, Ihnen u. Hr. Etatsrath Bendz Exemplare der Dissertation zuzuschicken. —

Beifolgend erhalten Sie 3 Exemplare der Photographien Baers für die HH Colleggen Steenstrup, Panum u. Schmidt — ich nehme Ihre freundliche Vermittelung in Anspruch. Doch knüpfe ich daran eine Bitte — ob die Herren Colleggen mir nicht ihre Photographie zu schenken geneigt wären. Ich habe bei meinen Aufenthalt in Kopenhagen vergeblich nach Photographien der Herren gesucht u. finde die Gelegenheit günstig, dieselben zu erhalten.

Mit einer Empfehlung an Hr. Etatsrath Bendz u. die genannten Colleggen.

Ihr
Ihnen ergebener
Ludwig Stieda

¹⁴⁸ sandsynligvis var bekymringens årsag alvorlige børnesygdomme; brevet, der takkes for, må være det, H. Krabbe har besvaret d. 12. jan. 1877.

Dorpat d. 13/25 Mai 77

Verehrter College!
Werther Freund!

Vor Allem besten Dank für die mir übersandten Photographien!

Mit dem Briefe sende ich Ihnen auch die längst in Aussicht gestellte Dissertation¹⁴⁹ über den Hoden der Säugethiere. Hoffentlich sind Sie damit zufrieden. Es würde mich sehr freuen, wenn Sie in irgendeiner dänischen Zeitschrift die Dissertation beschreiben würden¹⁵⁰; die Dissertationen sind wenig verbreitet u. für die Zootomie ist das Resultat der Arbeit doch vielleicht bemerkenswerth.

Herrn Etatsrat Bendz sende ich gleichfalls ein Exemplar, das hoffentlich in seine Hände gerathen wird. Dass das Handbuch v. Bendz nicht citirt wird, wird der H. Etatsrat hoffentlich nicht übel nehmen — vollständig kann solch' eine Abhandlung nicht sein. —

In diesem Sommer bleibe ich ruhig zu Hause, die Kriegsverhältnisse¹⁵¹ sind nicht geeignet, Reiselust zu erwecken: die Zukunft ist doch sehr ungewiss. Was von hier abreist, geht entweder in den Kaukasus oder an die Donau Armee¹⁵² Aerzte, Studenten als Krankenpfleger, barmherzige Schwestern eilen dahin, allerlei Comités giebt es. Genug viel — sehr viel Unruhe, für den stillen Gelehrten eine schlimme Zeit. Doch gedenke ich, die Sommerferien zu verschiedenen Arbeiten zu benutzen. —

In der Hoffnung, dass sich Ihre Familie gut befindet, dass Ihre Frau und Ihre Kinder gesund sind, u. der Bitte, mich Ihrer Frau Gemahlin bestens zu empfehlen

Ihr
Ludwig Stieda

¹⁴⁹ se Fig. 241 på side 260 her.

¹⁵⁰ ikke omtalt i *Tidsskrift for Veterinærer* 1878—1880.

Dorpat d. 14/26 December 1879
Besv. 25/3 [18]80

Hochverehrter Herr College!

Vor einigen Jahren erhielt ich unter Kreuzband eine kleine Abhandlung von Ihnen, welche ich mit Dank gelesen habe. Ich freue mich daraus ersehen zu haben, dass Sie sich meiner noch erinnern. Ich habe lange nichts von Ihnen gehört, — gerüchtweise vernahm ich, dass Prof. Bendz seine Professur abgegeben hat¹⁵³ und dass Sie an seine Stelle getreten sind¹⁵⁴. Ist es wahr? Es würde mich herzlich freuen.

Wie geht es Ihrer Familie? Was macht Ihr kleiner Sohn¹⁵⁵, der damals während meiner Anwesenheit in Kopenhagen geboren wurde?

Ich hoffte im vorigen Jahr richtiger in diesem eine Veranlassung zu finden, nach Kopenhagen zu reisen, aber es wurde nichts daraus, weil die Feier der Universität¹⁵⁶ keine allgemeine war. Ich bin seither nun im Jahre 1878 gereist, nämlich nach Paris¹⁵⁷ u. in diesem Frühjahr war ich in Moskau zur anthropolog. Ausstellung¹⁵⁸. Ich habe mich in der letzten Zeit etwas mit Anthropologie beschäftigt, doch die Anatomie dabei nicht vernachlässigt.

¹⁵¹ den russisk-tyrkiske krig.

¹⁵² også dyrl. H. Bagges søn deltog i krigen, se note V.12' på side 65 her.

¹⁵³ på grund af sygdom tog han sin afsked fra KVL i sommeren 1880.

¹⁵⁴ i 1880.

¹⁵⁵ sandsynligvis Jon Krabbe, født 1874.

¹⁵⁶ i oktober 1879 fejrede Københavns Universitet 400 års jubilæum; ved denne lejlighed blev professorerne H. C. B. Bendz og H. V. Stockfleth, begge fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, udnævnt til æresdoctores.

¹⁵⁷ kongres?

¹⁵⁸ i forbindelse med en kongres?

Fig. 242. L. Stieda.

Heute schicke ich Ihnen eine Dissertation über die Trachea Bronchialschleimhaut, welche Sie interessieren wird, weil auch die Hausthiere darin behandelt werden¹⁵⁹.

Wenn Sie für Ihre Bibliothek des Institutes oder sonst für jemand noch ein Exemplar haben wollen, so bitte ich, es mir zu melden.

Mit der Bitte, mich Ihrer Frau Gemahlin zu empfehlen

Ihnen u. Ihrem ganzen
Haus ein glückliches Neujahr
wünschend

Ihr
Ludwig Stieda

¹⁵⁹ Frankenhaeuser, C.: Untersuchungen üb. den Bau der Tracheo-Bronchial-Schleimhaut. Inaug.-Diss., Dorpat. Skt. Petersburg 1879, 120 pp.

Dorpat d. 20. November 1881
2. Dezember

Besv. 20/4 1882

Verehrtester Freund!

Vor einigen Tagen erhielt ich Ihre „Russische“ Beschreibung der Würmer Fedtschenko¹⁶⁰ u. vor einiger Zeit die interessante Abhandlung von Haugsted über d. Thymus¹⁶¹. Besten Dank für beides. — Die Abhandlung von Haugsted ist mir interessant, da ich meine Untersuchungen noch fortsetze. Es hat mich gefreut zu hören, dass es Ihnen gut geht. Hoffentlich sind Sie nun glücklich an Bendz' Stelle Lehrer der Anatomie und haben dann einen guten Platz. Zwei Arbeiten werden Sie dann freilich wenig kennen — der Unterricht der Anatomie erfordert viel Zeit¹⁶². Da denke ich an mich u. unsere 500 Mediciner. —

Waren Sie in Stockholm?¹⁶² Ich wäre sehr gern gereist, aber mein Ziel lag dies Jahr nicht im Norden, sondern weit unten im Süden. Ich war im Kaukasus, in Tiflis zur Zeit des archäolog. Congresses, in Eriwan am Fusse des Ararat — eine sehr interessante Reise! Während meines Aufenthaltes in Moskau machte ich auch einen Abstecher nach Nishni Nowgorod,

¹⁶⁰ A. P. Fedčenko (1844—1873), russisk naturforsker. Sml. også kap. VII.3, pp. 121—122 og VIII.3, p. 129 her.

¹⁶¹ Haugsted, F. C.: Thymi in homine ac per seriem animalium descriptio anatomica, pathologica et physiologica. Hafn. 1832. 286 pp., 3 tvl.

^{161'} her tænkes på Krabbes parasitologiske interesser, som han efterhånden måtte give afkald på.

¹⁶² ? 7. Internationale Kongres for antropologi og præhistorisk arkæologi, Stockholm 1874.

Fig. 243. A. P. Fedčenko.

um den berühmten Markt kennen zu lernen¹⁶³. —

Wenn keine besonderen Hindernisse eintreten, so mache ich im nächsten Jahr, im Sommer eine Reise nach Deutschland — aber *über* Schweden u. Kopenhagen. Wenn ich kann, will ich Christiania¹⁶⁴ besuchen. —

Ist es wahr, dass Professor Schmidt¹⁶⁵, der Anatom in Kopenhagen gestorben ist? Wer ist denn sein Nachfolger?¹⁶⁶ —

Indem ich Ihnen von ganzem Herzen Glück wünsche zum Antritt Ihrer neuen Stellung, bitte ich Sie, mich Ihrer Frau Gemahlin bestens zu empfehlen.

Mit herzlichem Gruss
Ihr
L. Stieda

¹⁶³ se den udmærkede beskrivelse af markedet i Nižnij Novgorod ved C. Mæhl i Breve fra Carl Mæhl . . . Kbh. 1975. pp. 105—122 eller her i uddrag (pp. 80—82).

¹⁶⁴ i dag Oslo.

¹⁶⁵ Fred. Th. Schmidt (1825—1880), anatom.

¹⁶⁶ J. H. Chievitz (1850—1901), lektor i normal anatomi 1881, professor 1888, ordinarius og dr. med. h.c. (Lund) 1893.

ПУТЕШЕСТВІЕ ВЪ ТУРКЕСТАНЪ

ЧЛЕНА-ОСНОВАТЕЛЯ ОБЩЕСТВА

А. П. ФЕДЧЕНКО,

СОПЕРШЕННОВ

ОТЪ ИМПЕРАТОРСКАГО ОБЩЕСТВА ЛЮБИТЕЛЕЙ ЕСТЕСТВОЗНАНІЯ

ПО ПОРУЧЕНІЮ

ТУРКЕСТАНСКАГО ГЕНЕРАЛЬ-ГУБЕРНАТОРА К. П. ФОНЪ-КАУФМАНА.

Изданіе на ВЫСОЧАЙШЕ дарованныя средства.

ТОМЪ III.

ЗООГЕОГРАФИЧЕСКІЯ ИЗСЛѢДОВАНІЯ.

ЧАСТЬ II.

ЧЕРВИ (VERMES).

Тетрадь I.

съ 88 политипажамн.

ЛЕНТОЧНЫЕ (CESTODES).

Обработалъ Докторъ Г. Краббе въ Копенгагенѣ.

(Переводъ А. П. Богданова).

МОСКВА.

Типографія и Литографія С. П. Архипова и К^о., Большая Кисловка, собственный домъ.

1879.

КОМИССИОНЕРЫ ИМПЕРАТОРСКАГО ОБЩЕСТВА ЛЮБИТЕЛЕЙ ЕСТЕСТВОЗНАНІЯ:

въ Москвѣ:
Г. Соловьевъ.

въ Берлинѣ:
Р. Фридемандръ.

Dorpat d. 21. April [18]82 [gl. stil]

Besv. 17. 9. [18]82

Verehrter Freund!

Ich danke Ihnen herzlich für Ihren freundlichen Brief u. eile zu antworten.

Meine ursprünglichen Reisepläne haben in Folge mancherlei Umständen eine ganz andere Richtung erhalten. Ich habe meine skandinavische Reise aufgegeben u. werde daher in diesem Sommer gar nicht Kopenhagen u. Sie besuchen. Vielmehr reise ich ins Innere von Russland in das Gouv. Witebsk u. Kowno, um daselbst anthropologische Studien zu machen, Letten, Litauer u. Juden zu messen Ende Juni n. St.^{166'} verlasse ich Dorpat, um meine Expedition anzutreten, so dass ich ziemlich unsere akademischen Ferien zur Reise zu verwenden gedenke. Ich habe mich in den letzten Jahren vielerlei mit anthropologischen Studien beschäftigt, wozu sich verschiedener Anlass mir bot. Zu anatomischen, resp. histologischen Arbeiten komme ich jetzt kaum, weil mich der Unterricht vollständig absorbiert. Ich habe kürzlich einen kleinen Bericht über den Congress in Tiflis^{166''} geschrieben u. sende Ihnen ein Exemplar¹⁶⁷; zugleich habe ich ein Referat über eine Russische Cranial-Arbeit beigefügt¹⁶⁸. Wer beschäftigt sich in Kopenhagen mit Anthropologie? resp. Craniologie? Archäologen giebt es genug — aber einen dänischen Anthropologen kenne ich jetzt nicht. Lebt der alte Conservator Steinhauer — heisst er so? Da Sie der Tifliser Bericht kaum interessiert, so geben Sie vielleicht das Exemplar diesem alten Herrn. Er schrieb damals einen *Führer* für das Museum in deutscher Sprache,

^{166'} neuer Stil.

^{166''} ikke verificeret p. t.

¹⁶⁷ ikke fundet på DVJB.

¹⁶⁸ ikke fundet på DVJB.

Fig. 245. Læge og anatom Harald Krabbe (1831—1917). Foto: P. Most (Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek).

aber ich habe nicht erfahren können, ob das Büchlein wirklich erschienen ist¹⁶⁹.

Der alte Bendz dauert mich. Wenn man alt wird u. dabei so sehr zu leiden hat, so ist das schlimm — das Alter ist schon an und für sich ein Leiden¹⁷⁰!

Ihr Interesse für die Bothriocephalus freut mich — Braun^{170'} ist gegenwärtig nicht in Dorpat; er macht eine Reise auf Kosten der Berliner Akademie nach Spanien u. Algier; ausserdem will er in Genf die schweizer Bothriocephalus u. die

¹⁶⁹ Steinhauer, C. L.: Kort Veiledning i det kgl. ethnographiske Museum, Kbh. 1885 (også i tysk udgave, samme år).

¹⁷⁰ mislykket støroperation (se nekrolog i *Tidsskrift for Veterinærer* 1882, 2. Række, 12. Bind, 220—225).

^{170'} M. Braun, Dorpat, senere Königsberg i./Pr., har sendt til H. Krabbe to særtryk.

schweizer Fische studieren, um der Vergleiche mit dem Russischen willen¹⁷¹.

Sie haben auch *drei* Söhne¹⁷² — ganz wie ich — das ist mir sehr interessant. Meine beiden ältesten sind schon im Gymnasium¹⁷³; der jüngste ist 7 Jahre u. hat eben angefangen zu lernen. Augenblicklich ist meine Frau mit dem jüngsten in Deutschland bei ihren Verwandten.

Hier in Dorpat ist es still u. ruhig — trotzdem eine Zeit lang man Bauern- Meuten fürchtete. Aber im Innern des Reiches u. in den Residenzen gährt u. rast es — die Juden- u. Deutschenhetze sind sehr bedenklich.

Ich freue mich zu hören, dass es Ihnen u. Ihrer Familie gut geht. Hoffentlich ist es mir später vergönnt, Sie zu besuchen u. in Ihre Wirksamkeit zu sehen.

Mit der Bitte, mich Ihrer verehrten Frau Gemahlin zu empfehlen.

Ihr
Sie herzlich grüssender
L. Stieda

Bilag 14 g

Dorpat 8/20 April 84.

Hochverehrter Freund u. College!

Ich danke Ihnen für Ihr freundliches Schreiben u. für Ihr freundliches Aner-

¹⁷¹ fornylig er der i USSR udgivet en bibliografi over dyphyllobothriose af A. I. Rosenberg, hvor der bl. a. findes flere danske referencer (H. Krabbes publikationer) og titler på ca. et halvt hundrede publikationer af M. Braun.

¹⁷² H. Krabbe (1831—1917) havde i 1882 følgende børn: 1. Oluf, født 1872, 2. Jon, født 1874 og 3. Thorvald, født 1876; den fjerde, Knud blev født 1885.

¹⁷³ Alfred blev senere dr. med. i Gies- sen, Hermann blev videnskab. asst. ved Univers. Klinik i Tübingen, den yngste, Alexander, blev senere cand. med. i Königsberg; det var en trist meddelelse, L. Stieda i 1896 måtte sende til H. Krabbe: Stiedas søn, Hermann døde kun 28 år gl.

bieten, während des Congresses¹⁷⁴ Ihr Gast zu sein.

Ob ich aber im Stande sein werde, von Ihrem Anerbieten Gebrauch zu machen, weiss ich noch nicht. Es ist noch mein Wunsch u. meine Absicht, nach Kopenhagen zu reisen — aber ob es dazu kommt, vermag ich mit Sicherheit nicht zu bestimmen. — Ich bin jetzt ausserordentlich beschäftigt u. bedarf deshalb unbedingt einer Erholung, welche mir eine Sommer-Reise bieten soll. Schon im vorigen Jahr war es mein Plan, wieder einmal nach Schweden und Norwegen zu reisen und auf der Rückkehr Kopenhagen zu besuchen. Es kam nicht dazu — im letzten Moment wenig Tage vor der Abreise zog sich mein Reisegefährte zurück u. deshalb gab ich den Plan auf, weil ich mich der Unsicherheit, fremde Gesellschaft finden zu müssen, nicht hingeben wollte. Ich wechselte den Plan u. zog nach Amsterdam auf die Ausstellung¹⁷⁵, dahin konnte ich allein reisen. — Jetzt ist der vorjährige Plan wieder hervorgeholt u. wenn keine unerwarteten Hindernisse eintreten, reise ich in Begleitung meines Ihnen vielleicht noch erinnerlichen Collegen Waltz¹⁷⁶ Mitte Juni direct nach Stockholm hinauf bis zum Nordcap. Auf dem Rückweg soll Christiania¹⁷⁷ besucht werden. Von Christiania kann man nun sehr leicht u. bequem nach Kopenhagen gelangen u. wenn die Zeit ausreicht, wenn keine besonderen Nachrichten mich nach Hause rufen, liesse sich der Congress sehr bequem besuchen. Aber ich bin durch mancherlei Erfahrungen der letzten Jahre sehr abgeschreckt, feste Pläne auf lange Zeit hinaus zu machen¹⁷⁸. — Ich kann noch Sommers reisen u. meine letzten Reisen sind mehr oder we-

¹⁷⁴ den 8. internationale medicinske kongres i København 1884. I kongressen deltog bl. a. R. Virchow, R. Koch og L. Pasteur.

¹⁷⁵ uopklaret.

¹⁷⁶ uopklaret.

¹⁷⁷ i dag Oslo.

Fig. 246. H. Krabbes hus på Monradsvej 19 (senere Sylows Allé), Frederiksberg, nedrevet for få år siden. (Foto: I. Katić 1973).

niger anders ausgegangen, als ich ursprünglich beabsichtigt hatte. —

Ich bin ausserordentlich beschäftigt — die Zahl unserer Mediziner hier in Dorpat ist bis auf 650 gewachsen (dazu c. 100 Pharmaceuten) ich habe bis 150 Zuhörer u. gegen 200 Präparate(n) im Secirsaal. Dazu bin ich seit Anfang des vorigen Jahres 1883 Dekan u. habe entsetzlich viel Amtsgeschäfte—Vorlesungen, practische Uebungen, Decanatspflichten, allerlei Sitzungen, Berichte, Examina usw. nehmen mich ganz in Anspruch — meine wissenschaftliche Thätigkeit ruht vollständig, das bekümmert mich oft — aber es ist nicht zu ändern. Deshalb habe ich mich in den letzten Jahren von allen gelehrten Congressen ferngehalten — ich kann nichts mittheilen. Wenn der Früh-

¹⁷⁸ Chr. G. S. Engelsen omtaler i et brev til H. Krabbe, at Stieda måtte forlade Dorpat, fordi han ikke virkede prorussisk nok (Chr. Engelsen: Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe . . . Kbh. 1974, p. 54).

ling kommt, so habe ich nur das Bedürfnis hinaus ins Freie — das Bestreben die ganzen Universitäts-Angelegenheiten möglichst weit hinter mir zu lassen, alle gelehrten Angelegenheiten bei Seite zu werfen.

Alle in Kopenhagen u. meine verehrten Dänischen Freunde möchte ich gern wiedersehen. Unser anatomischer College Schmidt¹⁷⁹ weilt freilich nicht mehr unter den Lebenden, aber College Steenstrup¹⁸⁰ soll noch recht rüstig sein; ich möchte ihn aufsuchen. um mir sein Portrait zu holen, das er versprochen, aber nicht geschickt hat. —

Wenn ich nach Kopenhagen komme, so bin ich Zuschauer u. Zuhörer beim Congress, ich will dann sehen, was es Neues giebt hören, wie weit die Wissenschaft fortgeschritten ist.

¹⁷⁹ Fred. Th. Schmidt (1825—1880).

¹⁸⁰ Johannes Japetus Smith Steenstrup (1813—1897), dansk naturforsker.

Demonstration von mit Glycerin behandelten Präparaten.

Démonstration de préparations glycerinées.

Demonstration of preparations, treated with glycerine.

Demonstration von einigen seltenen Knochenanomalien.

Démonstration d'anomalies rares des os.

Demonstration of some rare abnormalities of bones.

Prof. L. Stieda, de Dorpat.

Der Vorredner demonstriert einige anatomische Präparate, welche mit Glycerin behandelt worden sind, und fügt einige Worte über die dabei angewandte Methode hinzu:

Anatomic.

Fig. 247. Omtale af Stiedas to referater ved den 8. Internationale Medicinske kongres i København (Sektion: Normal anatomi). Fra: Congres périodique international des sciences médicales. 8me Session. Copenhagen 1884, Compte-rendu I. Section d'anatomie, pp. 1—4.

Ich bitte Sie, Ihrer verehrten Frau Gemahlin mich bestens zu empfehlen u. auch ihr für die mir bewahrte Erinnerung zu danken. —

Hoffentlich ist es mir vergönnt, Sie u. Ihre Familie gesund und munter zu sehen. —

Ich danke nochmals u. werde nicht unterlassen, Ihnen Meldungen zu machen von meiner Reise nach Norwegen u. eventuell meinem Eintreffen in Kopenhagen.

Mit herzlichem Gruss
Ihr
dankbarer
Ludwig Stieda

Bilag 14 h

Dorpat 16/28 Juni 84

Verehrter Freund!

Ich habe gestern an Ihre Adresse ein Kistchen franco gesandt. Die Kiste ent-

hält einige anatom. Präparate, nämlich einige *Knochen* und vor allem eine (in ein altes Handtuch eingewickelte) *Lunge*¹⁸¹ u. einen *Fuss* mit präparierten Bändern u. zwei *Herzen*. Die Präparate sind zur Demonstration während des Congresses bestimmt.

Ich bitte Sie nun die Präparate aufzubereiten, doch die genannten „weichen“ Präparate, da die *Lunge*, die *Herzen* & den *Fuss* einfach in ein beliebiges *Glasgefäß* zu thun und mit einem Deckel zu verschliessen. Ich habe bereits an den Gen. Secret. d. Congress(es)^{181'} geschrieben um eine Mittheilung über die Methode solcher Präparate zu machen & aufzubewahren angekündigt. Die Methode ist nicht mehr neu, aber sie war sehr vereinfacht u. sehr anwendbar.

¹⁸¹ indgæet i normalanatomiens samling, K.V.L.

^{181'} læge C. Lange (1834—1900).

Wie Sie hieraus ersehen, habe ich jetzt die Absicht nach Kopenhagen zu kommen. Meinen Brief, in welchem ich Ihre freundliche Einladung mit Dank annahm, werden Sie auch bekommen haben. Ich reise in nächster Woche (20 Juni/2 Juli¹⁸¹) von hier nach Petersburg, dann nach Stockholm und dann nach Drondheim¹⁸¹“, will dann pr. Schiff bis Hammerfest u. das Nordcap u. zurück nach Drondheim, nach Molde¹⁸² u. von hier nach *Christiania* u. dann nach Kopenhagen woselbst ich zum Termin 10 August einzutreffen gedenke. Ich werde Ihnen zeitig von *Christiania* aus oder sonst woher — Tag und Stunde meiner Ankunft in Kopenhagen melden.

Sollten Sie mir auf diesen Brief antworten wollen, so schreiben Sie nach Stockholm oder Drondheim *poste restante* (postlagernd) oder wie man auf Schwedisch — norwegisch sagt. —

Mit der Bitte, mich Ihrer Frau Gemahlin bestens zu empfehlen,

Ihr
ergebenster
L. Stieda

Bilag 14 i

Koenigsberg i. Pr.¹⁸² 20. Nov. 1888
Besv. 25/11 [18]88

Hochverehrter Freund!

Ich wende mich mit einer Bitte an Sie —

In Dorpat ist der Lehrstuhl für Histologie, Embryologie & vergleichende Anatomie vacant: unter den vorgeschlagenen Candidaten ist

Dr. Boas¹⁸³ aus Kopenhagen.

¹⁸¹” gl./ny stil.

¹⁸¹” Trondheim.

¹⁸² ligger sydvest for Trondheim.

¹⁸² Königsberg in Preussen, i dag Kalingrad; som det kan ses blev brevet besvaret med det samme, brevet blev befordret på 4—5 dage, det samme som i dag.

¹⁸³ Johan Erik Vesti Boas (1855—1935), cand. mag., ansat ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Zoologiske Institut 1880—1927.

Fig. 248. J. E. V. Boas.

Aus Dorpat schreibt man mir, ich möge unter der Hand Erkundigung einziehen über die Persönlichkeit des betreffenden Candidaten. Deshalb wende ich mich an Sie, da ich weiss, dass Sie den Herrn Boas genau kennen. Bitte, richten Sie Ihre Antwort direct nach Dorpat an den Professor der med. Fak. Dr. E. Raehmann. Ich bemerke noch ausdrücklich, dass nicht über die wissenschaftliche Qualität *Boas'*, sondern über seinen Charakter Auskunft verlangt wird. —

Ich habe lange nichts von Ihnen vernommen, hoffentlich geht es Ihnen gut. Ich habe viel zu thun: das eingestürzte Anatomiegebäude ist wieder hergestellt, aber die innere Einrichtung, die Anfertigung der Präparate kostet viel Zeit.

Mit der Bitte, mich Ihrer Frau Gemahlin bestens zu empfehlen

Ihr ergebenster
L. Stieda

Die
RINDERPEST.

Mit
besonderer Beziehung
auf
R u s s l a n d

dargestellt
von
P Jessen,
Thierarzt in St. Petersburg.

Nicht so häufig durchtobt herwinternder Sturm
die Gewässer,
Als unzählbare Seuchen die Trift; nicht strecket
die Krankheit
Einzelne Häupter dahin; nein, ganze Lager auf
einmal,
Hoffnung und Heerde zugleich, und den ganzen
Stamm des Geschlechtes.
Virgil's Gedicht über den Landbau.
Vossische Uebersetzung.

Berlin, 1834.
Bei Ferdinand Dümmler.

Fig. 249. Jessens første publikation, størstedelen udarbejdet allerede 1829. Manuskriptet (eller udkastet til Die Rinderpest), der er på 129 s., opbevares i dag i Dorpat, (meddelt venligst af dr. Enn Ernits). 2. udg. udkom i Berlin 1847, endvidere findes en Dorpat-udgave fra 1852 (på russisk og estisk).

ПОДЪ ВЫСОЧАЙШИМЪ ПОКРОВИТЕЛЬСТВОМЪ
ВСЕПРЕСВѢТЛѢЙШАГО, ДЕРЖАВНѢЙШАГО ВЕЛИКАГО ГОСУДАРЯ

НИКОЛАЯ ПАВЛОВИЧА,
ИМПЕРАТОРА И САМОДЕРЖЦА ВЕРОУЧИЙШАГО

и проч. и проч. и проч.

КОНФЕРЕНЦІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ САНКТПЕТЕРБУРГСКОЙ МЕДИКО-ХИРУРГИЧЕСКОЙ АКАДЕМИИ

признала Ветеринарнаго Лѣкаря *Ученаго Панагия Яессена* действительнаго члена
Старшаго Ветеринарнаго Лѣкаря, *Ученаго* 15го дня 1839 года, какъ исполнившаго все предписанное 33 35 и 37
правильно экзаменамъ ВЫСОЧАЙШЕ Конфирмованныхъ въ 28 день Декабря 1838 года. Во увѣреніе чего дано ему изъ
Конференціи сіе свидѣтельство, за надлежащимъ подписаніемъ и съ приложеніемъ ея печати. Въ Санктпетербургѣ
1839 года, *Сентября* 5го дни.

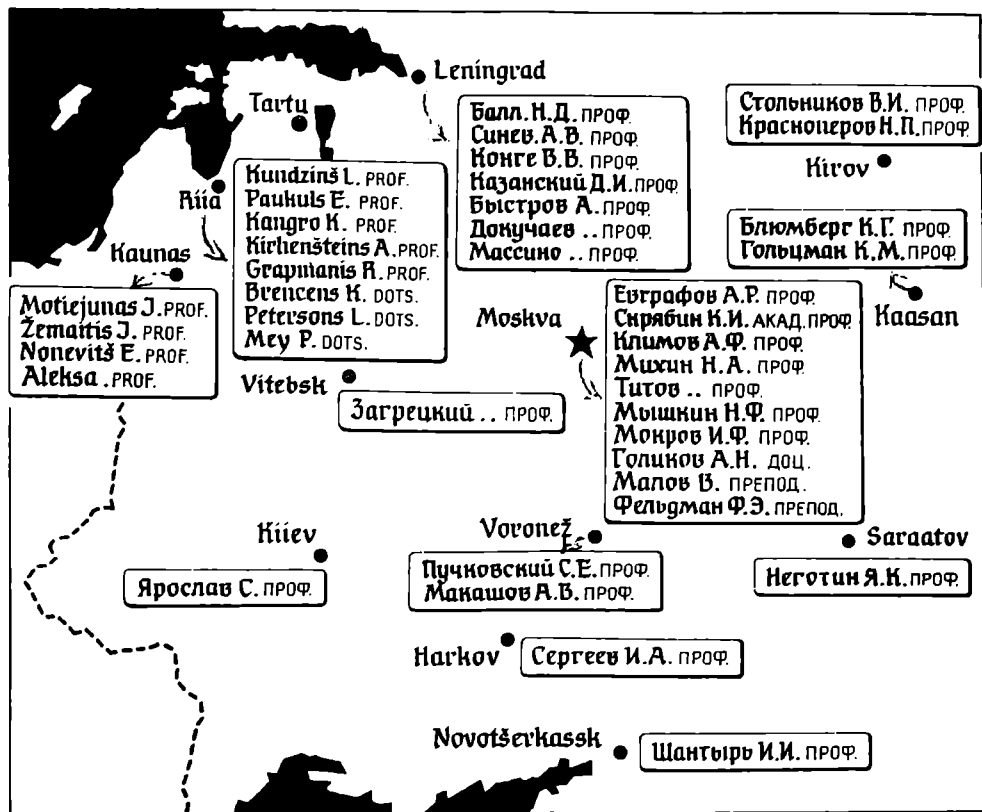
Президентъ Дѣйствиельный Статскій
Соуптиска и Кавалеръ

Честный Секретарь

По дѣлу, гл. № 41
По извѣд. Журн. № 1460
По дѣлѣтн. кн. Правл. Акад. № 107

Fig. 250. Dyr læge P. Jessens udnævnelse til overdyrlæge i oktober 1839 (dato ulæselig). I kejser Nikolaj Pavlovič d. I.'s navn meddelte Det kejserlige mediko-kirurgiske Akademi, Skt. Petersborg ham, efter på behørig måde at have ladet sig eksaminere, at han var værdig til at bære titel af overdyrlæge.

Fig. 251. Dorpat veterinærskolens betydning for det russiske veterinærvæsen var meget stor. Her blev der siden 1848 uddannet ca. 40 dyrlæger, der senere blev lærere ved 12 russiske veterinæranstalter, se side 273. Desuden har skolen kunnet tale at bære en deling i henimod slutning af første verdenskrig, hvor en del materiale blev flyttet til Saratov for der at danne grundlag for et nyt veterinærfakultet.

Leningrad
Ball, N. D.
Sinev, A. V.
Konge, V. V.
Kazanskij, D. I.
Bystrov, A.
Dokučaev
Massino

Vitebsk
Zagreckij

Kiev
Jaroslav, S.

Moskva
Evgrafov, A. R.
Skrjabin, K. I.
Klimov, A. F.
Michin, N. A.
Titov
Myškin, N. F.
Mokrov, I. F.
Golikov, A. N.
Malov, V.
Fel'dman, F. E.

Voronež
Pučkovskij, S. E.
Makašov, A. V.

Charkov
Sergeev, I. A.

Kirov
Stol'nikov, V. I.
Krasnoperov, N. P.

Kazan
Bljumberg, K. G.
Gol'cman, K. M.

Saratov
Negotin, Ja. K.

Novočerkašk
Šantyř, I. I.

Det veterinære Sundhedsråd og Veterinærdirektoratet (indtil 1930erne *Veterinærphysikatet*) har i årenes løb haft mange og meget forskelligartede sager til behandling med relation til importen af *dyr og animalske produkter* fra Rusland/Sovjetunionen.

Siden 1889 er der årligt udgivet *Beretning fra Det veterinære Sundhedsråd*¹⁸⁴, hvor jeg har fundet nedenstående behandlede emner med relation til Rusland/Sovjetunionen:

- hesteimport*: 1881, p. 5
- svineimport*: 1882, p. 7, 1890, pp. 11—12
- kødimport*: 1881, p. 6, 1884, p. 4, 1888, pp. 10—11, 1889, pp. 3—4
- saltet flæsk*: 1889, 4—5
- tarme*: 1894, p. 14, 1895, p. 5
- huder og skind*: 1894, p. 14
- dyr, levende og slagtede*: 1883, p. 7
- uld*: 1887, p. 10, 1897, p. 22
- hornspidser*: 1895, p. 6
- hundeimport*: 1893, p. 8
- får, geder*, import: 1901, p. 3
- hø og halm*, transit: 1905, p. 1
- hønsekolera*: 1908, p. 2
- gæs*, import: 1912, p. 1
- handelsfejl, heste*: 1891, p. 61
- kværke*: 1893, p. 5, 1896, p. 147
- snive (og formodet snive)*: 1881, p. 49, 1892, pp. 121, 123, 1893, p. 122, 1896, p. 147, 1897, pp. 148, 157, 159, 1898, pp. 19, 132, 135, 136, 137, 1899, pp. 164, 165, 166, 167, 1900, pp. 10, 170, 1901, p. 174, 1902, pp. 174, 176, 177, 1903, pp. 191—194, 211, 1904, pp. 158, 160, 1905, p. 1 og 2. afd. p. 7, 1906, p. 4, 2. afd. 5, 6, 7, 8, 9, 1907, 2. afd. pp. 6, 7, 8, 9, 1908, 2. afd. pp. 9, 10, 11, 1909, pp. 6, 172, 173, 174, 1910, pp. 3, 168, 169, 171,

- 172, 173, 1911, pp. 1, 2, 239, 242, 1913, pp. 291, 292, 293, 1914, pp. 205, 206, 207, 208, 209, 1915, pp. 172, 173, 1916, p. 144, 1917, p. 202, 1918, p. 155, 1920, p. 152, 1921, p. 168.

Her bringes omtale af nogle af sagerne (i uddrag):

1889

Rådet har givet tilladelse til to danske firmaer til at indføre *saltet flæsk* samt *svinekroppe*, dog under strengt påbud om, at emballage som halm, hø og lignende måtte desinficeres; man var bange for *mund- og klovesyge* (Å. v. S. 1889, pp. 4—5; sag nr. 389/1889).

1890

Rådet har behandlet opretholdelse af *forbudet mod indførsel af svin* fra Rusland under henvisning til *mund- og klovesygefare*n, ikke mindst p. gr. af den så vigtige danske kreatureksport til England fastslog rådet, at man indtil videre må *forbyde import af svin fra Rusland* (Å. v. S. 1890, pp. 11—12; sag nr. 179/1890).

1891

Firmaet *Marcus & Co.* fra København har anmodet om tilladelse til at indføre *tørrede kalve- og lammeskind* fra Rusland; under henvisning til smittefare (miltbrand, kvægst) blev der ikke givet importtilladelse (Å. v. S. 1891, pp. 10—11, sag nr. 525/1891). Samme år har firmaet *T. Lund & Petersen* fra København fået *afslag* til fra Rusland og Finland at indføre *slagtede svin* i fersk tilstand (Å. v. S. 1891, p. 11, sag nr. 752/1891).

Samme år har rådet også behandlet en sag vedrørende *to russiske hestes uvilighed til at trække ploven* (Å. v. S. 1891, p. 61, sag nr. 715/1891).

¹⁸⁴ sager før denne tid omtales i uddrag i *Tidsskrift for Veterinærer*.

cand. juris
J. Find
(sekretær)

B. Bang
(formand)

A. E. Gottlieb
(farmakol. konsulent)

H. F. Biilmann

Fig. 252. Det veterinære Sundhedsråd var i slutningen af 1890'erne sammensat af ovennævnte personer. Rådets fotografi fra dengang findes formentlig ikke.

1892

Direktionen for Københavns Sommer-tivoli har i 1892 været interesseret i op-træden af *dresserede russiske hunde* (ejer: *Ivan Černov*). Rådet anbefalede uden betænkelighed dette engagement under den betingelse, at hundene under deres ophold her i landet ikke måtte komme i berøring med andre hunde (*Å. v. S. 1892*, s. 11, sag nr. 168/1892).

En husmand fra Vejle har i 1892 købt en 3 år gammel russisk vallak i Hamburg. Hesten blev senere fundet *snivet* og dræbt, men inden da nåede den at smitte en anden, 5 år gammel vallak, der også blev dræbt (diagnose: snive). For begge blev der ydet *erstatning* fra det offentlige. Flere besætninger blev sat under *offentlig tilsyn* (*Å. v. S. 1892*, p. 121, sag nr. 497 m. m./1892 og 96/1893).

1893

I 1893 har rådet behandlet *opstaldning* af heste for salg og specielt *russiske*, der ofte lider af *kværke*. Rådet mente, at hvis man forbød opsamling, ville dette forhindre hestehandel i landet betydeligt (*Å. v. S. 1893*, pp. 5—8, sag nr. 285 og 531/1893).

Samme år behandlede man også spørgsmålet om, hvorvidt *hundeforførsel* fra flere lande incl. Rusland måtte tillades, men rådet frarådede dette og henviste til at søge *dispensation* i de enkelte sager (*Å. v. S. 1893*, p. 8, sag nr. 579/1893).

I 1893 indførte en hestehandler 54 heste fra Rusland her til landet. En af hestene blev *mistænkt for snive*, malleiniseret (reaktion +) og efter taksation dræbt. Ved obduktion fandtes tegn, der ikke med sikkerhed taler for snivens tilstedeværelse (*Å. v. S. 1893*, pp. 122—123, sag nr. 287/1893).

1894

Rådet har behandlet en ansøgning om tilladelse til at indføre *rensede saltede tarme*. Tilladelse blev givet under forudsætning af, at de stammer fra kvæg *ikke angrebet*, fri for *kvægpest* og *mund- og klovesyge* (*Å. v. S. 1894*, s. 14, sag nr. 405 og 465/1894).

Samme år var rådet engageret omkring taksation af *øjenbeskadigelse* af en *russisk moppe*. Rådet fandt, at 200 kr. var alt for høj og takserede prisen til 50 kr. (*Å. v. S. 1894*, p. 93, sag nr. 91/1893).

1895

Rådet har behandlet en sag vedr. indførsel af *tørre hornspidser* fra Rusland. Tilladelsen blev givet på betingelsen af, at varen desinficeres efter ankomsten til Danmark. (*Å. v. S. 1895*, p. 6, sag nr. 392 og 467/1895).

1897

Rådet har behandlet en sag vedr. *omlastning af russisk uld* i Kbhvn.'s Havn med henblik på videre udførsel til New York. Tilladelsen blev givet. (Å.v.S. 1911, p. 22, sag nr. 23/197).

Selv om Danmark havde økonomisk interesse i at importere de relativt billige russiske heste, var det allerede i slutningen af 1890'erne klart, at man måtte gøre noget for at hindre indslæbning af snive.

1903 I efteråret 1903 holdt Den danske Dyr-lægeforening et møde, hvor man diskuterede, hvordan man kunne gardere sig mod denne epizooti.

1906 Spørgsmålet blev taget op igen i 1906, da veterinærfysikatets assistent, dyrlæge Harald Mørkeberg på et møde i Dyrlægerens Fællesforening 16. september 1906 orienterede de tilstedeværende om *snive-situationen i Danmark og udlandet*.

I sit foredrag siger han, at sniven i Rusland er særdeles udbredt blandt hestene, man regner med, at 4% af Ruslands hestebestand er snivet.

Han informerede de tilstedeværende om, at siden 1891 er 143 danske heste blevet smittet af russiske heste. Mørkeberg skildrede i sit indlæg bl. a. en *epizooti fra Køgeegnen*, hvor det er sandsynliggjort, at heste er blevet smittede med snive af russiske heste (sammenlign også Fig. 253 på side 277 og 254 på side 278).

Lejlighedsvis indkvartering af heste i krostalde og lign. har tilsyneladende spillet en afgørende rolle for smittespredningen, et forhold der også kendes fra andre lande. Denne epizooti medførte, at man måtte foretage en større aktion i området og *malleinprøve ca. 4.700 heste*.

De positive reagenter (70 stk.) blev nedslået, og en erstatning på ca. 60.000 kr. blev udbetalt.

Mørkeberg konkluderer, at det vigtigste for fremtiden må være det *præventive arbejde (malleinisering af importerende heste, karantæne)*, alt sammen noget som fordyrer importen med ca. 20 kr. pr. stk., men da Danmark p. t. ikke kan undvære de russiske heste, kan man ikke indføre totalt importforbud af heste fra Rusland. (H. Mørkeberg 1907/1908). (Sml. også kap. VI.6, p. 93 her).

Fig. 253. Schematisk fremstilling af, hvorledes sniven formentlig er bleven spredt under epizootien ved Køge.

De sorte cirkler betegner angrebne besætninger, de store cirkler offentlige stalde.

1. Russisk hest, sandsynligvis død af snive.
- 2-3-4. Besætningerne på Kulagergården og i Store Linde.
5. og 6. Chr. B.'s og F. L.'s besætninger i Ringsbjerg.
7. De snivede militærheste.
8. Besætning i Ølby.
9. Besætning i Ladager.
10. Chr. J.'s hest.
11. Ole L.'s besætning i Enderslev.
12. Årløsegården.

- I. Thureby kro.
- II. Købmands- og gæstgiverstalde i Hårlev.
- III. Haslev kro.
- IV. Forskellige stalde i Køge.
- V. Købmandsstald i Køge.

Det vil ses, hvor stor en rolle, gæstgiver- og købmandsstalde spiller for smittespredningen.

(Fig 253 og 254: Fra H. Mørkeberg: Ere vore Foranstaltninger mod Snive tilstrækkelige? *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1907/08, 19, 21—40. Diskussion 40—42).

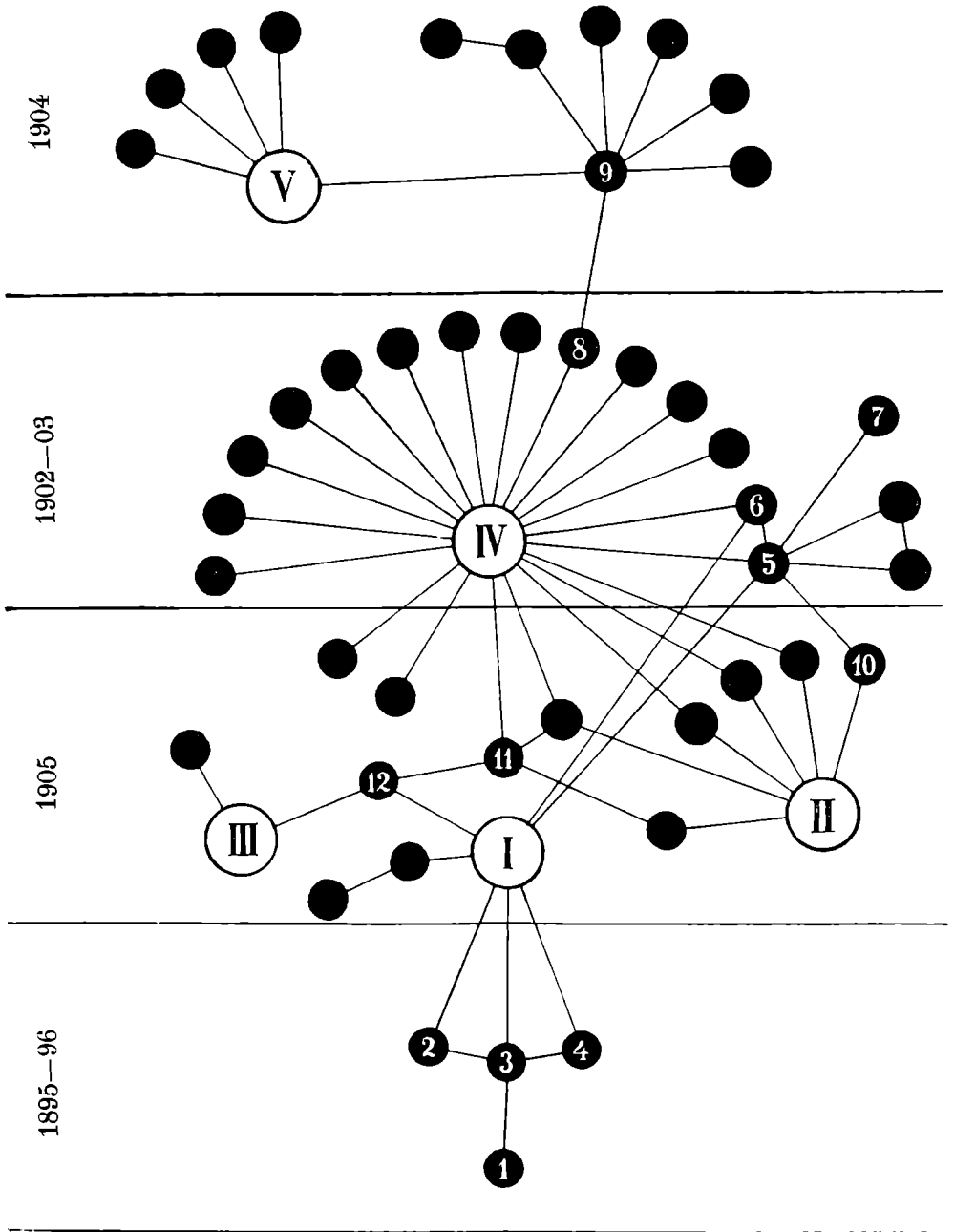

Fig. 253.

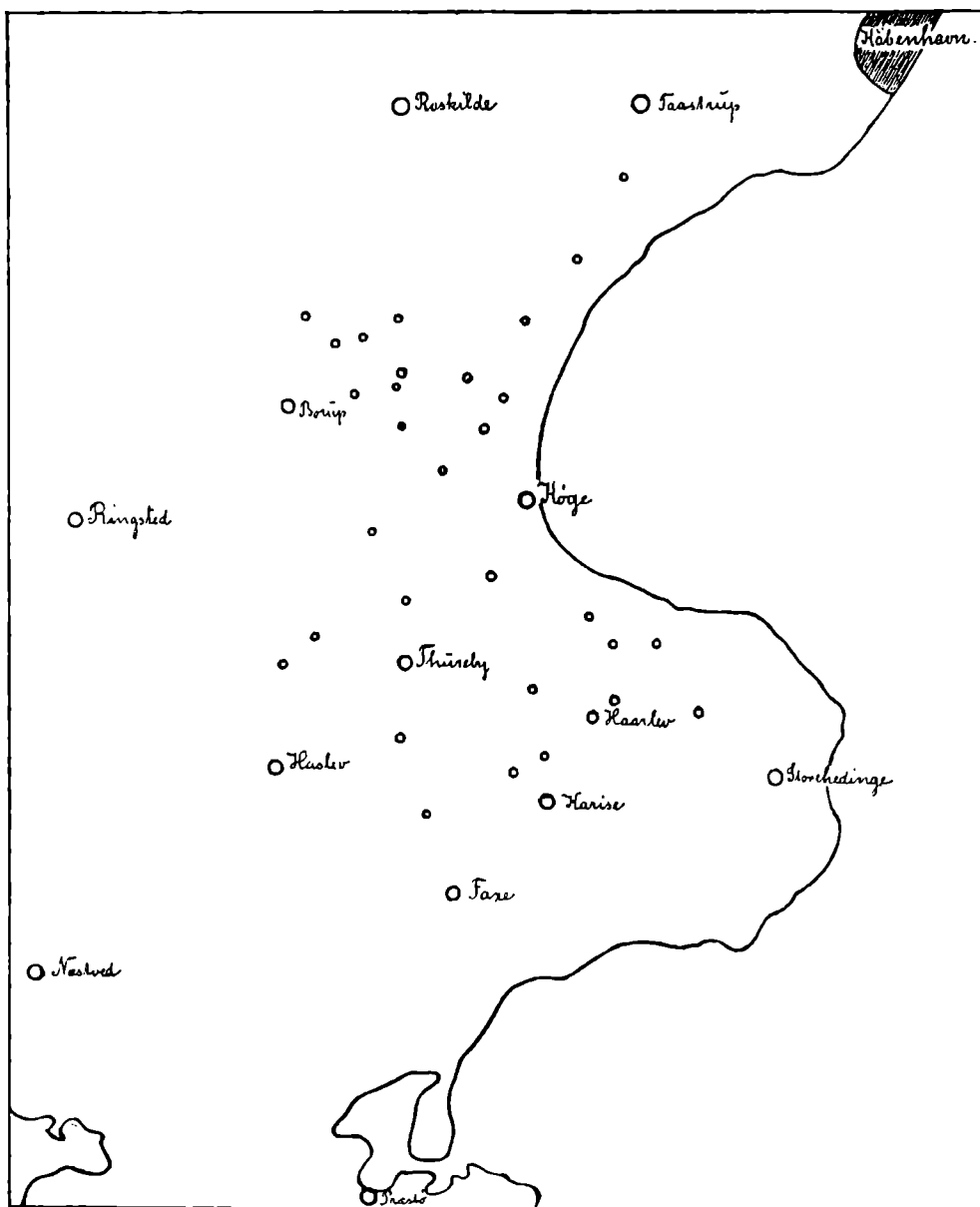

Fig. 254. Køgesnivens geografiske udbredelse. De små pletter betegner byer, i hvilke sniven er optrådt. — Flere af de angrebne steder ligger temmelig nær ved handelspladser som Tåstrup, Roskilde, Borup, Haslev, Faxe og Store Hedinge, hvor der måske kan være dannet nye centre for snivens udbredelse.

AFSKRIFT

Telefontelegram

fra Frøken Michelsen i Rønne modtaget den 18. Maj 1945 Kl. 15,30.

Til Orientering for Udenrigsministeriet tillader jeg mig at indberette følgende:

I Anledning af Overførelsen hertil fra Kolberg²⁰⁷ af Heste og Køer og den dermed forbundne Smittefare for Bornholms Kvægbestand har Dyrslægeforeningens Formand, Dyrslæge Schouenborg²⁰⁸, taget energisk Initiativ til at føre Kontrol med de indførte Heste og Køer. Ved en Forhandling mellem Oberst Strebkov og Schouenborgs Assistent, Dyrslæge Finn Nielsen²⁰⁹ den 16. 5. Kl. 21 med mig som Tolk aftales det, trods Oberstens Overbevisning om, at Dyrene var sunde, at Hestene blev *malleinprøvet* i Havnen og at der gaves de danske Kredsdyrlæger Adgang til at kontrollere Kvæget, der uheldigvis allerede var ført til 3 Punkter paa Øen nemlig: dels syd for Rønne, dels i Vedby Lejren og dels syd for Hasle. Ved Undersøgelsen om Morgenen den 17. 5. konstateredes det, at Hestene ikke havde Snive. Senere paa Dagen konstateredes det, at Køerne i Vedby Lejren led af *Mund- og Klov[e]syge* i fremskreden Grad og ved Forhandling mellem Oberst Strebkov og de nævnte Dyrslæger opnaaedes Oberstens Tilladelse til Nedslagtning af alt det russiske Kvæg, det syge saavel som det sunde og et Tilslag fra dansk Side om at erstatte Kvæget enten med et tilsvarende Antal levende Kvæg eller den tilsvarende Vægt i Kød til Levering efter Ønske paa en Gang eller successive, den sidste Leve-

ringsform for Kød blev foretrukket. Obersten, der var overordentlig imødekommende, gav Ordre til, at en russisk Dyrslæge, *Kaptajn Dolmankov*²¹⁰, ledsagede os til de paagældende Forlægningssteder og udtalte, at saafremt der var Vanskeligheder af nogensomhelst Art, skulde vi blot telefonere til ham. Derefter opsøgte vi Forlægningsstedet syd for Rønne, hvor der blandt 6 nykontrollerede Køer konstateredes et frisk Tilfælde af *Mund- og Klov[e]syge*. Der blev med den lokale Oberst truffet Aftale om Nedslagtning af alt Kvæget og Levering af Kød til Erstatning. I Vedby Lejren blev der ligeledes med den kommanderende Major truffet de fornødne Aftaler.

I Hasle viste der sig ikke at være Kvæg, Formodningen om dets Tilstedeværelse skyldes formentlig, at man benyttede det russiske Ord (*životnye* = dyr) for Kvæg og Heste. Paa telefonisk Anmodning fra dansk Side sendte Oberst *Strebkov* et Radiogram til Fastlandet om at standse Kvægtransporterne til Øen. Ved vor Tilbagekomst til Rønne blev der truffet de fornødne Aftaler med Dyrslægerne, Slagtere og Tolke til Gennemførelse af Dyrslægekontrol samt Slagtning paa Stedet af samtlige Køer og Destruktion af de paa Grund af *Mund- og Klov[e]syge* til Konsum uanvendelige Dyr. Disse Foranstaltninger gennemføres programmæssigt og den lokale Øverstkommanderende fulgte i enhver Henseende danske Ønsker og udviste allerstørste Imødekommenhed, bl. a. stilledes Mandskab til Raadighed ved selve Slagtingen, Gravningen af Grave, Anlægningen af Baal med Halm etc. i Vedby Lejren, hvor Tolke *Lyhre* var i intensiv Aktivitet fra Kl. 8 til ud paa Natten, var af 14 Køer kun 4 anvendelige til Konsum. Her inviterede Majoren hele det danske Personel til Middag.

²⁰⁷ polsk havneby (Colobrzeg).

²⁰⁸ Jens Schouenborg (* 1899, veterinærsamen 1921).

²⁰⁹ Finn Nielsen (* 1911, veterinærsamen 1944).

²¹⁰ flere oplysninger om ham kunne jeg ikke skaffe.

Fig. 255. J. Schouenborg.

17. 5. Kl. 4 kom trods Oberstens Radiogram, der øjensynligt var indløbet for sent, „Østersøen“ og „Carl“ med ny Sendning *Heste, 5 Køer samt Svin og Høns*. Tolk *Schmidt* kom aldeles omgaaende i Funktion med Dyrlæge og gennemførte Nedslagning af Køer og Svin samt konstaterede, at Hønsene allerede var slagtet og endog paastaaedes fortæret.

Russisk Havnekaptajn *Schavpsov* afgav 16. 5. efter af Dyrlæge derom fremsat Ønske Henstilling til Kolberg om *Desinfektion af alle Skibe*; ogsaa dette Radiogram kom for sent, men muligvis desinficeres Skibene under nuværende Rejse. Skibene vil i alle Tilfælde ogsaa fra dansk Side blive desinficeret. *Zone Vaccination* iværksat.

17. 5. om Aftenen konstaterede Dyrlæge

Fig. 256. F. Nielsen.

*Fol[l]in*²¹¹ yderligere Tilstedeværelse af 2 *inficerede Køer paa dansk Husmandssted*, disse blev med mig som Tolk foranlediget skudt og nedgravet, medens Gaardens danske Besætning førtes til Slagteriet.

Kirwa Michelsen.

Bilag 16a—16d overdraget mig venligst som fotokopier af fhv. kredsdyrlæge *J. Schouenborg*, Holbæk. Jeg benytter lejligheden til at takke kollega *J. Schouenborg* for hans venlighed.

Kursiveringer i *Bilag 16 a, 16 b, 16 c* og *17 d* er foretaget af mig.

²¹¹ *Hellmuth Ludvig Frank Follin* (*1910, veterinæreksamen 1936), foto se Fig. 197, p. 192 her.

Stadsdyrlægen
Rønne²¹²

Rønne, den 18/5 1945.

Til
Veterinærdirektoratet

Indberetning angaaende Indførelse af
Kvæg fra Tyskland.

I Panikdagene efter Bombardementet af Rønne (og Nexø) d. 7. og 8. Maj og den paafølgende Besættelse af Rønne af Russerne blev Søndag d. 13. Maj landsat ca. 30 Kreaturer samt en Del Hø og Halm sammen med andet Krigsmateriel stammende fra Kolberg i Nordtyskland.

Saa snart jeg havde faaet oplyst at der var Dyr med til Rønne henvendte jeg mig paa Politistationen hvor Ledelsen af Frihedsraadet har Kontor og herigennem fik jeg Forbindelse med Kontorchef *Abitz*, Bornholms Amt og foreholdt ham den Smittefare, der var forbundet med Forholdet. Kontorchefen forhandlede med den russiske Ledelse og der blev bl. a. tilbudt *bornholmsk Kvæg* i Stedet for det indførte, saafremt det kunde tillades, at det blev ført til det off. Slagtehus til Nedslagning, men det var umuligt at faa nogen Ordning. Dyrene skulde føres til en

²¹² *Marius Veilbæk* (1887—1957, veterinæreksamen 1912).

Fig. 257. *M. Veilbæk.*

Lejr. Alle Forsøg paa at faa Lejlighed til at undersøge Dyrene paa Havnen var forgæves.

Dyrene blev i Løsdrift jaget gennem den bombhærgede By og ad Landevejen ud i Lejrene.

Hurtigt anmodede jeg Kontorchefen om — saafremt der kunde træffes veterinære Forholdsregler — at forhandle med Dyrælægeforeningens Formand, *Schouenborg*.

Hvilket tjenstligt indberettes med Tilføjelse af at Forbindelsen med Veterinærdirektoratet (København) i de Dage var suspenderet. —

M. Veilbæk sign.

Klemensker, d. 19/5 1945

Veterinærdirektoratet
København.

Hermed skal jeg tillade mig at afgive Indberetning angaaende de konstaterede Tilfælde af *Mund- og Klovesyge* paa Bornholm.

Den 14/5 45 blev jeg af et Medlem af Bornholms Mejeriforenings Bestyrelse gjort opmærksom paa, at der Dagen i Forvejen var ankommet til Rønne en Del *russiske Køer*, og at disse uden videre var blevet drevet gennem Gaderne i Rønne By og derefter ud over Landet.

Ved adskillige Telefonopringninger lykkedes det at fastslaa, at en større Drift var gaaet nordpaa — ad Haslevejen — over Strandvejen til Allinge, derfra til Sandvig — tilbage gennem Allinge-Olsker-Vedby til Skrubbe, hvor *Køerne, 14 Stkr.* ialt, blev anbragt i en Indhegning beliggende paa det Terrain, som Tyskerne tidligere havde besat og befæstet.

8 Køer blev drevet Syd paa, og heraf var de 6 gaaet til Stampen, de 2 til Robbedale Trinbrædt, hvor de gik og *græsede sammen med 5 danske Køer*. Køerne var blevet drevet dels paa Vejene, dels havde undervejs gaaet og græsset paa de tilstødende Marker.

Da der var al god Grund til at befrygte, at Køerne, fra de Egne, de kom, kunde være inficerede med *Mund og Klovesyge* eller andre kedelige Sygdomme, fandt jeg det højst uheldigt uden videre at overlade dem til sig selv uden Undersøgelse og henvendte mig derfor til Amtsmyndighederne. Herfra blev det meddelt mig, at Russerne havde lovet at holde Køerne afsondret indtil de efterhaanden anvendtes til Slagtning, men mere mente man ikke der kunde opnaas.

Stadsdyrlæge *Veilbæk* oplyste til mig, at han havde forsøgt at komme til at un-

dersøge Kreaturene i Rønne, men ikke havde kunnet opnaa det. Da min Assistent, Dyrlæge *Finn Nielsen* — i sin Egenskab af Frihedskæmper — havde kørt en Del for russiske Officerer og mente at han kunde faa en Forhandling i Gang, henvendte jeg mig til Amtmanden og fik hans Billigelse til at arbejde videre med Sagen.

Det lykkedes Dyrlæge *Nielsen* — ved Hjælp af Tolk — at faa udfærdiget en skriftlig Tilladelse fra Russerne til at undersøge deres Køer. Denne tilladelse blev udstedt til Dyrlæge *Kofoed*²¹³, Hasle (idet man en Tid troede, at der ogsaa gik russiske Køer nær Hasle), Overdyrlæge *Ahlstrand*²¹⁴, Rønne, samt til mig og min Assistent.

Vi var derefter i Stand til Onsdag d. 16/5 at aflægge Besøg i Skrubbelejren, og her konstaterede vi omgaaende *Mund- og Klovesyge*. Da vi havde konstateret Sygdommen *paa 4 af 5 undersøgte Køer*, standsede jeg Undersøgelsen — der var baade helt friske Udbrud og Tilfælde, der efter Saarenes Udseende var ca. 8 Dage gamle.

Imidlertid forstod vi saa meget paa Russerne, at de ikke mente, der var andel i Vejen med Køerne end at de var ømbede efter den lange Vandring. Jeg mente derfor det var nødvendigt at faa Diagnosen verificeret af en russisk Veterinær og da vi vidste, at der var ankommet en *russisk Dyrlæge* til Øen, kørte vi til Rønne efter ham. Efter at være kørt rundt fra det ene Kontor til det andet, fandt vi ham til sidst nede i „Stampen“.

Her konstaterede vi, sammen med Russeren, *Mund- og Klovesyge paa een af Køerne (friske Blærer og Afstødninger paa Tungespidsen)*.

(Dagen efter konstaterede Dyrlæge *Fol-*

²¹³ *Hans Kofod* (1914—1981, veterinær-eksamen 1938).

²¹⁴ *Knud Valdemar Ahlstrand* (1893—1969, veterinær-eksamen 1921).

Fig. 258. H. Kofod.

Fig. 259. K. V. Ahlstrand.

lin M og K paa een af de to Køer nede ved Robbedale).

Vi kørte saa tilbage til Rønne og op-søgte den russiske Kommandant, der stillede sig meget forstaaende over for vore Krav. Han telegraferede paa vor Anmodning til Colberg for at standse al videre Indførsel af klovbærende Dyr til Rønne. Radiotelegrammet naaede imidlertid først til Colberg efter at en ny Sending paa 5 Køer og nogle Svin var afsendt. Samtlige disse Dyr blev slagtede ved Ankomsten til Rønne, de frembød ikke Symptomer paa M og K.

Ved Imødekommenhed fra de russiske Myndigheders Side fik vi Lov til at foretage *radikal Nedslagning af samtlige russiske Køer*, mod at love at udlevere tilsvarende Kødsmængde.

Paa Nedslagningsstederne mødte saa næste Dag Dyrlæger, Tolke og Slagtere. Der blev gravet Løbegrave (hvortil Tyskernes Kanonstillinger var særdeles vel-egnede, i Gravene fyldtes Halm, og ovenpaa samtlige kasserede Køer, Huder, Indvolde o. s. v. og det hele blev brændt. Dyrlægerne overvaagede Desinfektion af Mandskab m. m.

Af de 14 Køer i Skrubbelejren kunde kun 4 *Slkr. godkendes* til Menneskeføde, de 10 havde enten *Feber* eller var *kassable* p. Gr. a. *Tuberkulose*.

I *Stampen kasseredes kun een* (den an-grebne), i *Robbedale begge*. De sidste havde gaaet paa Græs sammen med 5 danske Køer, og da disse var Reagenter for *smitteom Kastning*, blev de ogsaa slagtede.

Nedslagningen fandt Sted d. 17de Maj.

Da jeg ikke fra 14de Maj, hvor jeg drøftede Spørgsmaalet om de russiske Køer med Veterinærinspektørerne *Hall*²¹⁵ og *Wøldike Nielsen*²¹⁶, kunde komme i Forbindelse med Veterinærdirektoratet, var jeg henvist til at træffe Dispositioner paa egen Haand og da jeg fandt det var nødvendigt snarest muligt at faa etableret Vaccination af de truede Omraader, henvendte jeg mig til Bornholms Mejeriforenings Formand²¹⁷ og fik Fuldmagt til at iværksætte Vaccination i det Omfang, jeg fandt paakrævet.

Jeg henvendte mig til Overdyrlæge *Ahlstrand*, Rønne, og vi blev enige om at der omgaaende skulde iværksættes Zonevaccination med Radius 2 Km omkring de 3 „Konstateringssteder“ samt Vaccination paa 1 Kilometers Bredde paa hver

²¹⁵ *Ove Hall* (* 1896, veterinæreksamen 1919).

²¹⁶ *Filip Wøldike Nielsen* (1900—1961, veterinæreksamen 1923).

²¹⁷ iflg. *Landbrugsøkonomisk Aarbo* for 1945, *K. Svestrup Andersen*, Broholm pr. Østermarie.

Side af de Veje og Marker, som de russiske Køer havde passeret — og indtil dette var tilendebragt maatte der ikke udleveres Vaccine til privat Vaccination for at vi kunde være sikker paa at have Vaccine nok til Zonevaccinationen. Enkelte Ejere af Avlsbesætninger, der kort Tid i Forvejen havde faaet Meddelelse om, at de nu kunde faa vaccineret, var lidt utilfredse hermed, men bøjede sig for nævnlige Argument.

Efter at den nye Vaccinesending var ankommet, paabegyndtes ogsaa en ret udstrakt „privat“ Vaccination.

Jeg underrettede Politimesteren i Rønne om Mund- og Klovesygetilfældene og indstillede, at der blev oprettet Iagttagel-

sesdistrikter omkring de „angrebne“ Steder — Meddelelse til Mejerierne etc. Politimesteren har bedt mig forespørge, hvor længe Iagttagelsesdistrikterne skal opretholdes under disse Forhold, saafremt der ikke kommer Udbrud blandt Øens Kvægbestand.

Min Assistent, der overvaagede *Nedslagningen af de 14 Køer i Skrubbelejren, stemplede* efter min Anmodning de 4 *uvendelige Kroppe* med Klemensker trekantede 1ste Kls. Stempel. Det blev aftalt med Skrubbelejren, at kroppene skulde føres til Kølehus paa Svineslagteriet i Rønne, og at de herfra kunde rekvirere det efterhaanden som de havde Brug for det.

Fig. 260. Russiske heste på Bornholm efter den 2. verdenskrig. (Det kgl. Bibliotek. Kort- og Billedafdeling).

Imidlertid fik jeg omgaaende Opringing fra Direktøren for Slagteriet at han ikke kunde tillade, at disse Kød-kroppe førtes ind i Slagteriets Kølerum, da de *ikke* var stemplede med Slagteriets ovale Stempel. Mine Forestillinger om, at man i et saadant Tilfælde maatte handle efter Konduite og at jeg tilbød at tage ethvert Ansvar for dette lod han haant om og dirigerede Kødet over i Slagtehallen paa det offentlige Slagtehus. Direktøren henviste mig til at sende Kødet til Fryserummet paa Havnen, men dette var alt andet end tilfredsstillende, da vi over for Skrubbelejren havde forpligtet os til, at de skulde faa Kødet tilbage som fersk frisk Kød. Da de havde været saa imødekommende mod os, fandt jeg det var vor Pligt at gennemføre det, vi havde lovet til Punkt og Prikke.

Efter at jeg d. 18de Maj havde talt med Veterinærinspektør *Hall* og faaet Tilslutning til, at man i et saadant Tilfælde kunde handle efter Konduite, rettede jeg en ny Henvendelse til Direktøren for Slagteriet, men blev atter afvist.

Da Stadsdyrlæge *Veilbæk* meddelte mig, at Kødet rimeligvis vilde blive fordærvet, saafremt det i den tiltagende Varme skulde hænge i Slagtehallen Pinsen over, tog jeg Lørdag d. 19de til Rønne og bad om Støtte fra Amtet for at faa mine Krav gennemført. Amtmand *v. Steemann*²¹⁸ gav derefter telefonisk Ordre til Direktøren om i eet og alt at rette sig efter mine Dispositioner — saa endelig fjøede han sig.

Jeg har beskrevet dette saa udførligt, da det skaffede mig mange Bryderier og jeg synes Direktøren i høj Grad viste manglende Konduite, selvom han under normale Forhold var berettiget til at foretage Afvisningen.

Ved Gennemlæsning af Indberetningen ser jeg, at jeg har glemt at omtale, at den

²¹⁸ *P. Chr. v. Steemann* (1891—1966), amtmand på Bornholm, har i 1961 udgivet sine erindringer.

russiske Dyr læge ogsaa kørte med til Skrubbe og omgaaende godkendte Diagnosen.

Man maa nu haabe, at Tilfældene af Mund- og Klovesyge ikke maa være „eksplosive“, saa vi undgaar Spredning af Sygdommen.

Ærbødigst
sign. *Schouenborg*.

P.S. Der er efterhaanden til Øen ankommet *flere Hundrede russiske Heste* og ved de Undersøgelser, der er foretaget paa Havnen, har der ikke vist sig mistænkelige Symptomer i Retning af *Snive* og den russiske Dyr læge erklærer, at samtlige Heste er 2 Gange underkastet *Malleinprøven*, saa der skulde efter dette næppe være Fare for Paaførsel af *Snive*.

Bilag 16 d

Tilstilles med Bilag *Hr. Politimesteren* med Anmodning om en Udtalelse snarest belejligt.

Bornholms Amt, den 16. Juni 1945.

Tilbagesendes tjenstligst *Bornholms Amt* med Bemærkning, at de af Dyr læge *Schouenborg* trufne Foranstaltninger jfr. den vedlagte Skrivelse af 14. d. M., synes at være *særdeles praktiske og fornuftige*, og at jeg derfor skal indstille, at de dermed forbundne Udgifter afholdes af det offentlige i Overensstemmelse med Reglerne om Erstatning for Kreaturer nedslaaet paa Grund af *Mund- og Klovesyge*.

Politimesteren i Rønne m. v.,
d. 22. Juni 1945
sign.

Fremsendes med en Pakke Bilag til Veterinærdirektoratet, idet man skal henvise til foranstaaende Paategning af 22. d. M. fra Politimesteren i Rønne, hvortil man ganske kan henholde sig.

Bornholms Amt, den 25. Juni 1945.

I 1882 har Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles direktør, gehejmeetatsråd C. E. Fenger, anmodet Udenrigsministeriet i København om at udvirke anskaffelsen af en russisk bog, der formentlig var beregnet til prof. i husdyrbrug, V. Prosch. Her følgeskrivelsen (fundet i Rigsarkivet, Korrespondance, Rusland No. III), der fulgte med bogen.

Bogen findes i dag på Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek.

Læg mærke til datidens kancellistil!

Kjøbenhavn, d. 24de Januar 1883.

Til

den Kongelige Gesandt²¹⁹

i

St. Petersborg.

Under Henvisning til Deres Højvelbaarenheds Beretning af 23de f. M., ved hvilken De oversendte et Deres Højvelbaarenhed tilhørende Exemplar af det af F. v. Moerder forfattede Værk „Les institutions hippiques et les races chevalines de la Russie“, som Deres Højvelbaarenhed ønskede at overlade den Kongelige Veterinær- og Landbo-Højskole, da dette Værk ikke kunde erholdes i Boghandelen, undlader Undervisningsministeriet ikke efter Anmodning af nævnte Højskoles Direktør, Gehejmeetatsraad Fenger, at bringe Deres Højvelbaarenhed Højskolens forbindtligste Tak for den Beredvillighed, hvormed De har stillet bemeldte Exemplar af det angivne Værk til Højskolens Disposition.

²¹⁹ C. R. E. Vind (1829—1906), dansk diplomat i Skt. Petersborg 1861—1884, (legationssekretær 1861, fra januar 1868 til 1884 gesandt og fuldm. minister).

I *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1903/1904, 15, 473, findes en kort omtale af [J.] Iwanoffs artikel om kunstig befrugtning (fra *Biologisches Centralblatt* 1903 (23:19) og i *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1905/1906, 17, 53—55, er der omtale af veterinærtjenesten i Rusland (fra *Revue générale de médecine vétérinaire* 1904, Vol. 2, 599). I *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1935/1936, 47, 557, omtales H. Almeevs artikel om mellemgulvsbrok (fra *Deutsche tierärztliche Wochenschrift* 1935:35) og i *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1938/1939, 50, 246—255 og 266—271 refereres et større arbejde om fårebrucellose i USSR.

To russiske monografier er i Danmark benyttet mere end i referatform (V. K. Milovanov & D. V. Smirnov-Ugrjunov: Osemenenie sel'skocozhajstvennych životnych / Kunstig sædoverføring hos husdyr / Moskva 1944, 99 pp. og G. V. Paršutin & P. N. Skatkin: Ikustvennoe osemenenie i slučka lošadej / Kunstig sædoverføring og bedækning hos hesten / Moskva 1944, 96 pp.). Begge monografier blev oversat af sprog lærer Paul Brandt og korrigeret af Erik Blom. Den førstnævnte bog er — jfr. litteraturlisten — benyttet ved udarbejdelse af E. Bloms doktordisputats.

Begge manuskripter af oversættelsen er fornylig skænket af dr. E. Blom til DVJB.

Enkelte referater af russiske veterinærartikler og især sådanne, der omtaler kvægpest i Rusland, kan også findes i det gamle *Tidsskrift for Veterinærer*. *Nordisk Veterinærmedicin* har i perioden 1948—1976 lejlighedsvis bragt referater fra russiske veterinære tidsskrifter, hovedsagelig fra *Veterinarija, Moskva*.

*Under disputatsens trykning rantes vi i familien
af den store sorg at miste vor kære 14-årige søn Hans
ved en trafikulykke.*

Måtte mindet om ham blive bevaret med disse linier.

LITTERATURFORTEGNELSE

Tallene i rund parentes henviser til de sider, jeg især har benyttet, tallene i skarp parentes henviser til de sider, hvor disse publikationer omtales i denne bog.

- A
- Adamowicz, A. I.*: Biographische Skizze von Bojanus. *Magazin für die gesammte Thierheilkunde* 1839, 5, 150—184. [161].
- Ahlstrand, K. & K. Hallas*: Fra Virksomheden i Kvægpestserumanstalten i Brzesc Litewski. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1921/1922, 33, 97—104. [36].
- 1863 Amtlicher Bericht über die internationale thierärztliche Versammlung zu Hamburg am 14.—18. Juli 1863. Stuttgart 1864, 58 pp. (Bilag II a p. 14), [114].
- 1865 Amtlicher Bericht über den zweiten internationalen Congress von Thierärzten zu Wien am 2.—27. August 1865. Wien 1865, 180 pp. (15, 17, 40), [116].
- 1867 Amtlicher Bericht über den dritten internationalen Congress von Thierärzten zu Zürich am 2.—7. September 1867. Zürich 1869, 112 p. (23—24, 26—27, 32—33, 36—50, 53—63, 109—110), [117].
- Analyse des travaux de la Société royale vétérinaire de Copenhague*. 2. rapport. 1815 [199, 241, 242].
- Andersen, J. B.*: Personlig meddelelse 1977. [100].
- Andersen, Sig.*: Personlig meddelelse 1977 [100].
- Archiv" veterinarnych" nauk"*, 1871—1916, 1—46. (Enkelte årgange inkomplette), [15, 83—84, 148].
- B
- Bagge, S. H. O.*: Snivesygdommens Forekomst i Danmark. Kjøbenhavn 1863, 199 pp. [23].
- Bahr, L.*: Om Veterinærskolen i Dorpat. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1912/1913, 24, 246—256. [94].
- Balašenko, S. G.*: Veterinarnym učreždenijam-dobrotnye pomeščenija. *Veterinarija, Moskva* 1973:1, 26—28, (26), [142].
- 1883 *Bang, B.*: Beretning om Dyr lægeforeningens Møde den 5. September 1883. *Tidsskrift for Veterinærer* 1883, 2. Række 13. Bind, 283—290. (Referat af Westrings foredrag med diskussion findes pp. 286—290), [92—93].
- Bang, B.*: Forsøg med Mallein. *Tidsskrift for Veterinærer* 1892, 2. Række 22. Bind, 105—122. [190].
- Bang, B.*: Skab hos Hesten. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1906/1907, 18, 473—487. 1906/
Diskussion 487—488. (477—478, 488), 1907
[191].
- Bang, B.*: Erindringer fra min veterinære Virksomhed. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1923/1924, 35, 429—451. (450), 1923/
[190]. 1924
- Bang, B.*: Bekæmpelsen af Husdyrtuberkulose i andre Lande end Danmark. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1927/1928, 39, 145—191, 193—206. (171), [170]. 1927/
1928
- Bay, V.*: Beretning om smitsomme Sygdomme hos Husdyrene i Tidsrummet fra 1. April 1877 til 31. Marts 1878. *Tidsskrift for Veterinærer* 1878, 2. Række 8. Bind, 218—223. (219), 1878
[36].
- Bay, V.*: Beretning om smitsomme Sygdomme hos Husdyrene i Tidsrummet fra 1. April 1878 til 31. Marts 1879. 1879
Tidsskrift for Veterinærer 1879, 2. Række 9. Bind, 223—231. (225), [36].
- Bekendtgørelse af overenskomst af 9. oktober 1965 med Sovjetunionen om samarbejde på den videnskabelige landbrugsforsknings område. København 1965, 7 pp. *Udenrigsministeriets Ø.P.V. j.nr. 75. D.9* [180—181].
- Belkin, G. Ja.*: K učeniju o patologičeskich otverstijach v diafragme i diafragmal'nych gryžach u životnych. *Trudy Leningradskogo gosudarstvennogo Instituta* 1929, 3, 119—165. [135].
- Bendixen, H. Chr.*: Omkring 200 året for oprettelsen af Den kgl. Veterinærskole den 13. juli 1773. Kjøbenhavn 1973, 275 pp. [også i] *Dansk veterinærhistorisk årbog* 1973, 26, 1—275. [21].
- Bendz, H. C. B.*: Icones anatomicae vulgarium danicorum mammalium domesticorum. Fasciculus osteologicus. Hafniae 1851, 186 pp. [134, 150—151]. 1851
- Bendz, H. C. B.*: [Henrik Carl Bang Bendz] pp. 7—12 [i] *Levnedsbeskrivelser af de ved Kjøbenhavns Universitets Firehundredaarsfest promote-*

- 1879 rede Doktorer og Licentiat, meddelte af dem selv. Kjøbenhavn 1879, 165 pp. [150—151].
- Bericht über den VIII. internationalen tierärztlichen Kongress in Budapest 1906. I. Band. 848 pp., 2. Band 704 pp., 3. Band 358 pp. Budapest 1906 [117—118].
- B'errum, Nil's*: Kratkij kurs neorganičeskoj chimii. Moskva 1935, 337 pp. [130, 148].
- Beslagprotokol, De veterinærhistoriske Samlinger, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. (121, 149, 162, 163, 164, 201, 220), [126].
- Bibliography of literature on John's disease (paratuberculosis) 1895—1964 by I. Katić. Copenhagen 1969, 162 pp. (62—77), [112—113].
- Bibliography of literature on John's disease (paratuberculosis) 1965—1975. Supplementum to Bibliography of literature on John's disease (paratuberculosis) 1895—1964) by I. Katić. *Kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Årsskrift* 1977, 110—154. (128—132), [112—113].
- Bljumberg, C.*: Ueber einen neuen Parasiten beim Hunde und der Katze (*Cysticercus elongatus*). *Deutsche Zeitschrift für Thiermedizin und vergleichende Pathologie* 1883, 140—147, [134].
- 1947 *Blom, E.*: Komparationskammeret, 1947; Komparativnaja kamera (dlja ocenki... oversættelse er sandsynligvis baseret på E. Bloms artikel i *The Veterinary Journal* 1946, 102, 252—259 (A comparing-chamber for microscopic examination of undiluted bull semen). [131—132].
- Blom, E.*: Om bedømmelsen af tyresperma specielt med henblik på anvendelsen ved den kunstige sædooverføring. København 1950, 223 pp. (28), [111].
- 1978 *Blom, E.*: Personlig meddelelse 1978. [99, 111, 131, 178]; se også *Bilag 18* på side 286.
- Blom, E. & N. O. Christensen*: Studies on pathological conditions in the testis, epididymis and accessory sex glands in the bull. *Skandinavisk veterinærtidsskrift för bakteriologi, patologi samt kött- och mjölkhygien* 1947, 37, 1—49. (46), [138].
- Bognyt. Udenlandslitteratur i Aarene 1874—1877. *Tidsskrift for Veterinærer* 1878, 2. Række 8. Bind, 68—79. (73—74), [145].
- Bojanus, L.*: Über den Zweck und die Organisation der Thierarzneischulen, Frankfurt a. M. 1805, 206 pp. (24—37), [159—161].
- Breve fra Chr. Engelsen til broderen Otto Valdemar Engelsen, 1883—1906 (ikke offentliggjort). Orig. hos A. de Spindler, Wettingen, Svejts. [66, 69, 72].
- Et brev fra Chr. Engelsen til faderen, Andreas Engelsen. Udg. af I. Katić, København 1975, 8 pp. [67—68].
- Breve fra Chr. Engelsen til faderen Andreas Engelsen 1870—1888 (ikke offentliggjort). Orig. hos A. de Spindler, Wettingen, Svejts. [66—69].
- Breve fra Chr. Engelsen til H. Krabbe og B. Bang 1884—1906. Veterinære iagttagelser og kulturhistoriske billeder fra Rusland. Udg. af I. Katić. *Kilder til veterinærhistorisk forskning* 1974, 1, 1—163 (19, 20, 31, 33, 61, 67, 71—73, 75, 78, 79, 92—93, 105, 113, 128, 130, 131, 137, 141, 142, 149), [37, 42, 65, 66, 68, 69, 71, 73, 84, 93, 107, 108, 123, 124, 125, 167, 188, 189, 192, 201—203].
- Breve fra Carl Mæhl til Harald Krabbe 1886—1916. Set og oplevet i Rusland som borger og veterinær. Udg. af I. Katić. *Kilder til veterinærhistorisk forskning* 2, 1—143. (25, 32, 33, 35, 39, 41, 44, 45, 51, 65—68, 77—103, 105—122, 123—125, [80, 81, 82, 83, 93, 109, 134, 166].
- Breve fra J. P. B. Jessen til H. P. Bergmann. En ung dyrlæges breve fra Danmark (1823—1824) og Rusland (1826—1834). Udg. af I. Katić. *Kilder til veterinærhistorisk forskning* 1977, 3, 1—110 (17, 19, 20—22, 26—29, 32, 39, 47—48, 54, 57, 58—59, 61, 65, 82, 83, 93—94, 98—100, 107), [39, 48, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 66, 86, 105, 106, 128, 144].
- Bruun-Pedersen, N.*: Handelsfejl hos vore Husdyr. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1898/1899, 10, 129—160, 182—213, 253—271, 285—309. (135), [109].
- Bugrimov, E. I.*: Životnovodstvo Danii. Moskva 1958, 208 pp (206), [139].

Častnaja epizootologija. 2. izd., Moskva 1948, 614 pp. [38].

Catalogus over den Samling af Bøger, som herved overleveres til Veterinær Skolen. [93 pp.], [144].

Christensen, A. C.: Et Immuniseringsforsøg mod Hønsekoler hos russiske indførte Gæs. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1910/1911, 22, 324—330. [192].

- Christensen, E.* (1948), se *A. Jensen*
- Christensen, E.*: Transportation of horses in ships. *Veterinary Record* 1951, 63, 620—621. [183].
- Christensen, S. Aa., L. P. Poulsen-Hansen, B. Rønne & M. Tanggaard*: Den danske emigration til Rusland 1875—1914. København 1970 (genoptryk 1973 og 1974), 76 pp. [39].
- Constantin, E.*: Husholdnings- og Kogebog. København 1902, 20 + 356 pp. (112), [192].
- Coxe, W.*: Reise durch Polen, Russland, Schweden und Dänemark. Mit historischen Nachrichten, und politischen Bemerkungen begleitet. 1. Zürich 1785 430 pp. (362—363), [150].
- D** *Dalsgaard, E.*: Hjallerup markeds historie gennem fem århundreder. Hjallerup 1974, 149 pp. (123, 139—140), [183].
- Danelius, G.*: Minnen 1905—1968. *Svensk veterinärtidning* 1968, 20, 451—457, 512—521, 579—590, 651—657. (455—456), [83—84] (også i) *Meddelande från Rådet för veterinärhistorisk och biografisk forskning* nr. 32.
- Dansk Landbrugsbibliografi indtil 1814. Bind I ved Ole Karup Pedersen. København 1958, 8 + 463 pp. (345), [15, 240—241].
- Dansk Maanedsskrift for Dyrlæger* 1950—1955, 61—63, [15].
- Dansk veterinærtidsskrift* 1975—1976, 58—59. [15].
- Den danske Dyrlægeforening 1849. Danske Dyrlæger 1779—1947. Udg. af J. Philip Hansen og C. Grove Vejstrup. København 1949, 545 pp. [14].
- Den danske Dyrlægeforenings Møde Søndag d. 2. Juni 1907. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1907/1908, 19, 132—143. (132—133), [169].
- Den danske Dyrlægestand 1923. Udgivet i Anledning af Den kgl. Danske Veterinærskoles 150 Aars Jubilæum. [1. udg.] ved H. M. Høyberg. København 1923, 315 pp. [14].
- Den danske Dyrlægestand 1934. 2. udgave ved H. M. Høyberg. København 1934, 392 pp. [14].
- Den danske Dyrlægestand. 3. Udgave ved H. M. Høyberg. København 1945, 512 pp. [14].
- Den danske Dyrlægestand. 4. udgave ved Philip Hansen, København 1956, 656 pp. [14].
- Den danske Dyrlægestand. 5. udgave ved J. Ph. Hansen og H. Sass, København 1966, 850 pp. [14].
- Den danske Dyrlægestand. 6. udgave ved J. Lethan, København 1975, 941 pp. [14].
- Det danske Landbrug. 2. udg. ved K. J. Kristensen. København 1937, 366 pp. (104—117), [18].
- Dizdarev, P.*: K" voprosu o gistologičeskom" stroenii nadpočeečnikov" domašnych" mlekopitajuščich". *Zurnal naučnyj i praktičeskoj veterinarnoj mediciny* 1909, 3:1, 107—128 (109—110), [135].
- Egede, H.*: Omstændelig og udførlig Relation, Angaaende Den Grønlandske Missions Begyndelse og Fortsættelse... Kjøbenhavn 1738, 408 pp. (408), [12].
- Eichbaum, F.*: Grundriss der Geschichte der Thierheilkunde. Für Thierärzte und Studirende bearbeitet. Berlin 1885, 328 pp. (211), [49].
- Engelsen, Chr.*, se Et brev fra Chr. Engelsen ... og Breve fra Chr. Engelsen ...
- Espersen, I. & Ja. Klausen*: Razvedenie i soderžanie bekonných svinej v Danii. Moskva 1959, 321 pp. [132—133].
- Ewer, T. K.*: A visit to the Soviet Union. *Veterinary Record* 1969, 84, 185—189. [33].
- Fišer, A. G.*: Kratkaja sv" d" nija po Obščestvu veterinarnych vračej pri Institute. *Otčet' o sostojanii i d" jatel'nosti Kazanskago veterinarnago Instituta za 1909 god"*. 1910, 51—63. (52), [156, 169].
- Fišer, A. G.*: Početnye členy Instituta. *Otčet' o sostojanii i d" jatel'nosti Kazanskago veterinarnago Instituta za 1909 1910*, 21—36. (26), [156].
- Fišer, A. G.*: Učebnaja d" jatel'nost'. *Otčet' o sostojanii i d" jatel'nosti Kazanskago veterinarnago Instituta za 1909 god"*, 1910, 21—36. (26). [156, 169].
- Fortegnelse med biografiske Notitser over de ved den Kgl. danske Veterinærskole og den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole examinerede Dyrlæger samt over Lærerne ved Undervisningen for Veterinærelever ved begge disse Lærestalter, ved H. Krabbe. [Tillæg til] *Tidsskrift for Veterinærer* 1883, 2. Række, 13. Bind, 1—81 [egen paginering]. [15, 56].

- Fortegnelse og kort Beskrivelse over alle de Hingster som ere præsenteret for Hr. Lieutnant v. Marnitz og mig [o: Peter Jessen] paa en Reise giennem Jylland, Sleswig og Holsteen 1822. Veterinærskolens Arkiv, Rigsarkivet. *Forstander Korrespondance* 1822. [258—259].
- Fortegnelse paa Dee Personer som have freqventeret de offentlige Underviisninger i den Kongelige Veterinær-Skole fra Aaret 1773 [til ca. 1826—1830]. Veterinærskolens Arkiv. Rigsarkivet. [14, 63].
- Freytag, C.*: Russlands Pferde-Racen. Halle 1881, 216 pp. (15—17), [26, 182].
- Friis, Hj. (B. Bang)*: Hans Peter Boye Jessen. Dansk Biografisk Leksikon Bind 9, København 1937, 621—622. [49].
- Friis, S.*: Carl W. Mæhl. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1930/1931, 45, 429—431. [74].
- Fællesrejse for Dyr læger til Sovjet-Unionen. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1936/1937, 48, 253. [95].
- G *Gappich, K. & Ja. Negotin*: Pjatidesjatile”tnij jubilej Jur”evskago Veterinarnago Instituta 14 Janvarja 1898. Jur”ev” 1898, 115 pp. (59), [110].
- Gazieva, A. E.*: Opisanie fjunenskago stada Imperatorskoj Carskosel’skoj femy. Skt. Petersburg 1911, 15 pp. + [5] Tvl. (3—4), [184].
- Gourine, G. I.*: Les echinococcus des cochons d’après les données des abattoirs de Moscou pour les 4 dernières années. *Société des médécins-vétérinaires des Moscou. Compte rendu de l’année 1893—1894*. Moscou 1895, 44 pp. [38].
- Graefe, C.*: Die hippologische Literatur von 1848 bis einschliesslich 1857. Verzeichniss der in diesem Zeitraum über Alles, was das Pferd betrifft, erschienenen Bücher, mit Biographischen Notizen über die Verfasser. Leipzig 1863, 228 pp. (90), [49].
- Grini, O.*: Fra en studiereise til Sovjet-Samveldet. *Norsk Veterinær Tidsskrift* 1936, 48, 401—416 & 443—455. [95, 99].
- 1936 *Grini, O.*: Personlig meddelelse 1971 og
1972. [95].
- Grjuner, S. A.*: Vysša Veterinarnaja i S-Ch. Škola v Kópengagene. *Veterynarnyj truženik* 1927, 3:11, 4—10. [170—175].
- Guinzburg, I.*: Report on the organization of the control of veterinary sanitation in the Union of Soviet Socialist Republics. *The Veterinary journal* 1930, 86, 440—451. [34].
- Hall, O.*: Personlig meddelelse 1978. [96]. H
- Hallas, K.*, se *K. Ahlstrand*
- Hansen, C. H.*: Hønsekolera og Indførelsen af russiske Gæs særlig med Henblik paa Serumimmuniseringen. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1912/1913, 24, 17—22. (22), [192, 194].
- Hansen, H. G.*: Jernbaneminder. København 1962, 140 pp. [194].
- Hansen, [J.] Ph.*: Societas Fautorum Rei veterinariae. *Dansk veterinærhistorisk Aarbog* 1956, 19, 5—38. (20—21), [244]. 1956
- Hansen, J. Ph.*, se Den danske Dyr lægestand. 4. udg. 1956 og 5. udg. 1966. 1956, 1966
- Hansen, P.*: Internationale Konferencer angaaende Bekæmpelsen af Kvægpesten. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1921/1922, 33, 33—42. [36].
- Hansteen, C.*: Reise-Erindringer. Christiania 1859, 387 pp. (91—94, 97, 107), [42, 49].
- Haupt, W.*: Ueber einige Seuchenkrankheiten der Hausthiere in Sibirien und im südlichen europäischen Russland, namentlich über die (auch bei Menschen vorkommende) sibirische Beulenseuche, die Rinderpest und das bösartige Fieber. Berlin 1845, 417 pp. p. V.), [36].
- Hayes, M. H.*: Among horses in Russia. London 1900, 214 pp. (41—42), [214].
- Hegermann-Lindencrone, F.*: Mine Erindringer. København 1936, 260 pp. [25].
- [*Helper, C.*]: Iagttagelser ved Qvægsygen. *Landoeconomiske Veterinair-Tidende* 1833:30, 120 [60].
- Hertwig, C. H.*: Praktisches Handbuch der Chirurgie für Thierärzte. Berlin 1859. (207), [123].
- Hjert Hansen, H. P.*: Danske Pionerer i Rusland. København 1949, 334 pp. (22—23, 73, 158, 159, 216, 217), [43, 91, 195—198].
- Holager, E.*, se Norges veterinærer.
- Holberg, L.*: Kort Betænkning over den nu regierende Qvæg-Syge med nogle oeconomiske Anmerkninger. København 1746, 18 pp. [20].
- Hvidt, K.*: Flugten til Amerika eller Drivkræfter i masseudvandringen fra Danmark 1868—1914. *Skrifter udgivet af Jydsk Selskab for historie* 1971, 22, 1—557. [39, 204].

- Høyberg, H. M.*: Bidrag til vor Veterinærhistorie før Skolens Grundlæggelse 1773. 1904, 36 pp. Hdskr. DVJB Ny Saml. IV 191. [20].
- 904 *Høyberg, H. M.*, se Den danske Dyr læge stand [1] udg. 1923, 2. udg. 1934 og 3. udg. 1945.
- I *Iessen, Petr Petrovič*. Veterinarnaja encyklopedija. Moskva 1972, 3, 25. [49].
Isaksson: Personlig meddelelse 1978 [38].
Issledovanija sovremennogo skota. 1—2. Moskva 1884—1885 + Priloženije (2 mapper). [125].
- J *Jensen, A.*: Hestetransporter pr. Skib. Medlemsbladet for Den danske Dyr lægeforening 1949, 32, 45—55. [95, 183—184].
- 949 *Jensen, A. R.*: Personlig meddelelse 1971. [95, 183].
- 971 *Jensen, B.*: Personlig meddelelse 1978. [149].
- J[ensen, C. O.]*: Fra den VIII. internationale Veterinærkongres i Budapest. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1905/1906, 17, 409—433. [117—118].
- 905/ *Jensen, C. O.*: Om Serumbehandlingen 906 som forebyggende Middel ved Høns ekolera. *Maanedsskrift for Dyr læger* 1912/1913, 24, 50—52. [192, 194].
- 912/ *Jensen, J.*, se [Poulsen] Jensen, J.
913 *Jeppesen, C.*: Veterinærhygiejniske forhold i Sovjetunionen. *Dansk veterinærtidsskrift* 1976, 59, 230—234. [101].
- Jespersen, J. & H. Clausen*: Svineavl og svinehold. København 1959, 323 pp. [132—133].
- Jessen, P.*: Breve . . . , se Breve fra J. P. B. Jessen . . .
- Jessen, P.*: Die Rinderpest. Mit besonderer Beziehung auf Russland. Berlin 1834, 215 pp. [50, 200, 271].
- 834 *Jessen, P.*: Die scandinavischen Veterinär schulen Copenhagen und Stockholm. *Magazin für die gesammte Thierheilkunde* 1861, 27, 1—61. (22), [50, 163].
- 961 *Juskovec, M.*: Bruceljez sel'skochozjajstvennych životnych. Moskva 1952, 284 pp. (2. udg. Moskva 1960, 495 pp.). [38, 131].
- Jørgensen, J. P.*: Personlig meddelelse 1981 [168].
- K Katalog over Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliotek indtil Udgangen af 1894. København 1898, 888 pp. [samt] Tillæg omfattende Bibliotekets Tilvækst 1895—1916. København 1921, 1271 pp. [15].
- Katić, I.*, se Et brev fra Chr. Engelsen . . .
Breve fra Chr. Engelsen . . .
Breve fra Carl Mæhl . . .
Breve fra J. P. B. Jessen . . .
Bibliography on literature . . .
- Katić, I.*: Danske veterinære doktordisputatser. *Den kgl. Vet.- og Landbohøjskoles Årsskrift* 1975, 167—177, [22].
- Kennan, G.*: Sibirien. Christiania/Kjøbenhavn 1891. [43].
- Klastrup, K.*: Af Hørsensegnens Veterinærhistorie. *Dansk veterinærhistorisk Aarbog* 1935, 2, 84—119. (95), [57].
- Klatt, C.-H.*: Personlig meddelelse 1979 [102].
- Klausen, J.*, se *I. Espersen*.
- Klever, J. W.*: Veterinair-Pharmacopoe oder die in der Veterinairmedizin Anwendung findenden Arzneimittel . . . Dorpat 1862, 396 pp. (329), [134].
- Klimow, A. F.*: K" učeniju o naružnom" uch" sobaki. Disertacija. Kazan" 1912, 74 pp. [135, 145].
- Konge, W.*: Veterinary science in the Russian Empire and in the Union of Soviet Socialist Republics. *The Veterinary Journal* 1930, 86, 396—401. [34].
- Korgema* veterinäärhariduse ajalooost Tartus 1848—1973. Ed. J. Tehver & J. Parre, Tallinn 1973, 123 pp. (16), [113].
- Koropov, V. M.*: Veterinarnoe obrazovanie v SSSR. Moskva 1949, 263 pp. (52, 61, 139), [30, 38, 46, 79].
- 1949 *Koropov, V. M.*: Istorija veterinarii v SSSR. Moskva 1954, 366 pp. (9, 12, 15, 106, 109, 112—113, 120, 163, 170, 251), [26, 28, 29, 33, 36, 38].
- 1954 *Krabbe, H.*: Fortegnelse med biografiske Notitser . . . , se Fortegnelse med . . .
- Krabbe, H.*: Nye Bidrag til Kundskab om Fuglenes Bændelorme. *Det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Skrifter* 1882, 6. Række, Naturvidenskabelig og mathematisk Afdeling I.7, 349—366. [121, 129].
- 1882 *Krabbe, H.*: Huspattedyrenes, særlig Hestens Bygning og Liv (Anatomi og Fysiologi), kort fremstillet . . . København 1892, 194 pp. [129, 201].
- 1892 *Kristensen, H.*: Nogle Oplysninger om Letland. København 1920, 24 pp. (16, 97), [184].
- Kristensen, K. J.*, se Det danske Landbrug.
Kristiansen, Johs.: Personlig meddelelse 1978 [158].
- Krogh, P.*: Personlig meddelelse 1972. [96—97].
- Krogøe-Petersen, F.*: Beretning om en ny og dristig Kvaksalver. *Maanedsskrift*

for *Dyrlæger* 1916/1917, 28, 444—452. [40].

Kurm, K.: Personlig meddelelse 1978 [159, 178—179].

L L., vetvrač [= dyrlæge L.]: Pamjati bol'sogo učenogo. *Ochotnik i rybak Sibiri* 1931, 7 : 4, 50. [70].

Landoeconomisk Veterinair-Tidende 1833—1834. Nr. 1—75. [15, 20, 160].

Lange, O.: Finansmænd, stråmænd og mandariner. C. F. Tietgen, Privatbanken og Store Nordiske. Etablering 1868—1876. København 1978, 395 pp. [67].

Lethan, J., se Den danske Dyrlægestand. 6. udg.

Lošadi iz Danii. København 1949, upag. [132].

Love for Veterinair Selskabet i St. Petersburg, beedigt af Maiesteten den 12. Juni 1868, . . . pp. Med tilføjelse: Oversat paa Dansk af H. Bagge, Dyrlæge. Håndskrift på DVJ Bibliotek IV: 225 (tidl. sign. 65, 18 a), [65, 156].

Lukin, P.: [Lehre von den epizootischen Krankheiten. Skt. Petersburg 1836, pp. 17—18], cit. efter: *Magazin für die gesammte Thierheilkunde* 1861, 27, 1—61. Ved P. Jessen (23), [30].

Lukina, T. A.: Personlig meddelelse 1978. [161].

Lyall, R.: Die russischen Militärcolonien, ihre Einrichtung, Verwaltung und gegenwärtige Beschaffenheit, Leipzig 1824, 51 pp. (26), [49].

Lynderup Jeppesen, C.: se Jeppesen, C.

M Marthedal, H. E.: Personlig meddelelse 1978. [98].

Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening 1918—1974, 1—57. [15].

Messing, W.: Anatomische Untersuchungen über den Testikel der Säugthiere mit besonderer Berücksichtigung des Corpus Highmori. Inaug. Diss. Dorpat 1877, 97 pp. [260].

Michelsen, E.: Personlig meddelelse 1971. [203].

Millak, K., se A. Perenc . . .

1940 Milovanov, V. K.: Iskusstvennoe osemenenie sel'skochozjajstvennykh životnykh. 5. omarb. udg. Moskva 1940, 367 pp. [111].

1962 Milovanov, V. K.: Biologija vosproizvedenija i iskusstvennoe osemenenie životnykh. Biologo-zootečničeskaja monografija. Moskva 1962, 695 pp. (422, 435), [111].

Moerder, I.: Aperçu historique sur les institutions hippiques et les races chevalines de la Russie. Saint-Petersbourg 1868, 146 pp. [286].

Molleson, I. I.: Der russische Landarzt im 19. Jahrhundert. Die Zemstvo-Medicin. Kazan" 1871 (deutsche Übersetzung und Ausgabe Heinz Müller-Dietz, Stuttgart 1970, 106 pp. (10), [32].

Moustgaard, Johs.: Personlig meddelelse 1977. [101].

Muraškincev, A.: O proizvodstve" i sbyte" eksportnogo masla v" Zapadnoj Sibiri. (Otčet" po komandirovke" v" Tobol'skuju guberniju. Skt. Peterburg" 1902, 55 pp. (17), [203].

Müller, C.: Die Reorganisation der Veterinär-Institute in Russland. *Wochenschrift für Thierheilkunde und Viehzucht* 1874, 18, 225—229. [32]. Også på dansk: Omordningen af Veterinærskolerne i Rusland. *Tidsskrift for Veterinærer* 1874, 2 Række 4 Bind, 197—201. [32].

Müller, J.: Rabies i Sønderjylland. *Dansk veterinærtidsskrift* 1979, 62, 8—13 [23]. 1979

Müller, J.: Stockfleth og hestens ondartede rygmarvstufus. *Dansk veterinærhistorisk årbog* 1979, 25, 155—160. [23]. 1979

Müller, J.: Hyppighed og fordeling af bovin botulisme i Danmark i perioden 1959—1978 og dens relation til „Smit-som Svælglamhed hos Kvæg“. *Nordisk veterinærmedicin* 1981, 33, 33—41. [23]. 1981

Müller-Dietz, H.: J. Wylie und die Mediko-chirurgische Akademie in St. Petersburg. Zum Geburtstag von Sir James Wylie. *Clio Medica* 1969, 4, 99—107. [42]. 1969

Müller-Dietz, H.: Personlig meddelelse 1981 [42, 161]. 1981

Mørch-Sørensen, V.: [Nekrolog over Niels Edvard Nielsen]. *Dansk veterinærhistorisk Aarbog* 1942, 9, 90—91. [94].

Mørkeberg, H.: Ere vore Foranstaltninger mod Snive tilstrækkelige? *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1907/1908, 19, 21—40. Diskussion 40—42. [276—278].

Mæhl, C.: Veterinærvesenet i Rusland. *Tidsskrift for Veterinærer* 1876, 2. Række 6. Bind, 188—191. [32]. 1876

Mæhl, C.: Uheldig Miltbrandsindpodning i Sydrusland. *Tidsskrift for Veterinærer* 1889, 2. Række 19. Bind, 83—87. [36]. 1889

Mæhl, C.: Om Ruslands Hesteavl og Hestehold. *Tidsskrift for Veterinærer*

- 1891 1891, 2. Række 21. Bind, 117—166. [27].
- Mæhl, C.: Snivens Udbredelse og Forholdsreglerne mod samme i Rusland. *Tidsskrift for Veterinærer* 1894, 2. Række 24. Bind, 89—116 [38].
- 1894 Mæhl, [C.: Nekrolog over Dyrlæge, Statsraad Hans Bagge]. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1898/1899, 10, 32. [64, 81, 145].
- 1898/1898 Mæhl, C.: Om Hundegalskabens Forekomst i Rusland med Bemærkninger om den praktiserende Dyrlæges Forhold til Diagnostiken. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1909/1910, 21, 248—252, 292—302, 325—332. [38].
- 1909/1910 Mæhl, C.: En privat Akklimatiseringsanstalt i Sydrusland. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1910/1911, 22, 242—244. [29].
- 1910/1911 Mæhl, C.: Miltbrandsvaccinationen i Rusland. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1914/1915, 26, 481—492. [36].
- 1914/1915 Mæhl, C.: Erindringer fra en Muldyrfart for 50 Aar siden. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1922/1923, 34, 465—475. [74].
- 1922/1923 Mæhl, C.: Set og oplevet under min Virksomhed i Rusland. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1926/1927, 38, 535—547, 567—576. (539), [60].
- 1926/1927 Mæhl, C.: Breve til Harald Krabbe, se Breve fra Carl Mæhl... *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1889/1890—1949, 1—60. [15].
- N *Neergaard, J. V.*: Afskedsord fra Generalkrigscommissair Jens Weibel Neergaard. Født d. 3die Juli 1776 [5: 1775], død d. 23de Februar 1864. *Tidsskrift for Veterinærer* 1864, 1. Række 12. Bind. Tillæg [3] 1—24 (23), [151—152].
- Neergaard, J. V.*: Mit Livs vigtigere Tildragelser, historisk-psychologisk fremstillede. Et Bidrag til Menneskekundskab. Første Deel. Kjøbenhavn 1844, 336 pp. (57—61), [254—255].
- Neimann-Sørensen, A.*: Personlig meddelelse 1977. [97—98].
- Norges veterinærer. Red. E. Holager, Oslo 1971, 285 pp. [15].
- O* *Okholm, V.*: Nogle Øjensygdomme hos Hesten. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1907/1908, 19, 449—466. (451—455), [192].
- Ostrowski, [E. F. W.]*: Mittheilungen über die Kaiserlich Russische Thierarzneischule in Charkow. *Magazin für die gesammte Thierheilkunde* 1856, 22, 232—248. [32].
- Overenskomst mellem Kongeriget Danmark og Unionen af Socialistiske Sovjetrepublikker angående samarbejde på den videnskabelige landbrugsforsknings område. *Udenrigsministeriets Ø.P.V. j.nr. 75. D.9.*
- Paludan, P.*: Samlinger til en Beskrivelse over Christianshavn og Frelserens Kirke sammensteds. Kjøbenhavn 1791, 102 pp. (51—52), [159].
- Pamjatnik Tysjačletije Rossii. Moskva 1974 [30].
- Parre, J.* (1973), se Korgema...
- Pavlov, A. V.*: Rezul'taty ozdorovitel'nych meroprijatij po trichinellezu čeloveka v SSSR. pp. 7—12 i: Materialy dokladov Vsesojuznoj konferencii po probleme trichinelleza čeloveka i životnych. Vil'njus 1972, 153 pp. (7), [38].
- Pavlovskij, V. V.*: Veterinarnaja služba v Danii. *Veterinarija, Moskva* 1956, 33: 3, 85—86. [135].
- Pedersen, H.*: Personlig meddelelse 1979. [96].
- Perenc, A.*: Historia lecznictwa zwierzat w Polsce. Wyd. 2. (ed. Konrad Millak), Wrocław/Warszawa 1958, 447 pp. (158, 179, 187, 195, 298), [62, 161].
- Petersen, G.*: Det aarlige Møde i Office International des Epizooties. *Maanedsskrift for Dyrlæger* 1935/1936, 47, 286—298. [heri:] Veterinærvesenet i Sovjetunionen (U.R.S.S.) pp. 294—297. [34].
- Plachotin, V.*: Igloterapija v veterinarii. Moskva 1966, 263 pp. [149].
- Pontoppidan, E.*: Danske Atlas. Kjøbenhavn 1763—1781, 2, (202), [21].
- Poulsen, K.*: Praksisforhold i Jugoslavien. *Medlemsbladet for den danske Dyrlægeforening* 1962, 45, 345—357. [142].
- [*Poulsen*] *Jensen, J.*: Om smaa saakaldte russiske Heste til let Kjørebrug. *Tidsskrift for Veterinærer* 1879, 2. Række 1879 9. Bind, 115—117, [189].
- [*Poulsen*] *Jensen, J.*: Det kongelige Frederiksborgske Stutteris Historie fra dets første Oprindelse til dets Opløsning 1840. Kbh. 1910, 326 pp. [18]. 1910
- Prinz, [C. G.]*: Die Rindviehzucht in Russland mit Rücksicht auf die Entstehung und Verbreitung der Rinderpest. Dresden 1847(?), 25 pp. [88].

- R (Les) races chevalives . . . , se Simonoff & Moerder.
- Rapport over Den danske husdyrbrugsdelegations rejse til U.S.S.R. i tiden 4.—19. september 1965 [maskinduplikeret, uden sted og dato], 20 pp. [97—98].
- 1958 *Rasbech, N. O.*: Seksualhormoner og deres anvendelse i veterinærmedicinen. *Nordisk veterinærmedicin* 1958, 10, Suppl. 1, 1—48. [133].
- 1976 *Rasbech, N. O.*: Personlig meddelelse 1976. [97—98].
- Reclus, E.*: Nouvelle géographie universelle 1880. Tome 5 (381), [31].
- Die Remontierungsfrage in Dänemark [o: Dänemark]. Oversat og med et forord af P. Jessen. Dorpat 1874, 16 pp. [129].
- Report on the group fellowship study tour on veterinary microbiological and diagnostic services held in USSR 5—31 May 1967. *F.A.O. T.A. 1968: 2504*, . . . pp. [98—99].
- Rosenberg, A. I.*: Diphyllobothriides and Diphyllobothrioses of medical-veterinary significance. *Petrozavodsk 1977*, 298 pp. (149—151), [267].
- Rostunov, I. I.*, se Russko-tureckaja vojna. Russko-tureckaja vojna 1877—1878 (red. I. I. Rostunov). Moskva 1977, 261 pp. (67), [65].
- S *Sass, H.*, se Den danske Dyrlægstand, 5. udg. 1966.
- Schmaltz, R.*: cit. (pag. 50 i *Gappich & Negotin*: Pjatidesjatiletnij jubilej . . . 1898). [143].
- Schouenborg, J.*: Personlig meddelelse 1971. [192, 279—285].
- Schovelin, J.*: Det forenede Dampskibsselskab 1866—1891. København 1892, 109 + 56 pp. [42].
- Schreier, H.*: Veterinær Ret. En Samling Love, Forordninger, Anordninger, Bekendtgørelser, Cirkulærer, Skrivelser o. s. v. særlig vedrørende Veterinærfaget samt Indførsel og Udførsel for samme Omraade. København 1888, 478 pp. (11—13), [225].
- Siebenter Internationaler Tierärztlicher Kongress. Baden-Baden 7—12 August 1899. I. Band. Organisation, Mitglieder-Liste und Berichte. Baden-Baden 1899, 1200 pp. II. Band, Verhandlungen, Beschlüsse und Festlichkeiten. Baden-Baden 1900, 560 pp. [117].
- Simonoff, L. de & J. de Moerder*: Les races chevalines avec une étude spéciale sur les chevaux russes. Paris 1894, 316 pp. [125].
- Skomorochov, A. L.*: Po veterinarnym naučno-issledovatel'skim učreždenijam Germanii i Danii. *Trudy Gosudarstvennojo Instituta eksperimental'noj veterinarii* 1929, 6:1, 109—133 (122—126), [176].
- Skrijabin, K. I.*, se Veterinarnaja enciklopedija.
- Spasskij, I. G.*: Inostranie i russkie ordena do 1917 goda. Leningrad 1963. [150—151].
- Stemann, P. Chr.*, se von Stemann, P. Chr.
- Sterm, S.*: Statistisk-Topographisk Beskrivelse over Hoved- og Residentstaden København, 1. Deel, København 1841. 689 pp. [21].
- Stockfleth, [H.] V.*: Beretning om Dyrlægeforeningens Møde den 13. og 14. Juli 1873, i Anledning af Veterinærskolens Hundreedaars Jubilæum. *Tidsskrift for Veterinærer* 1873, 2. Række 3. Bind, 161—184. (166—184), [51, 52, 153—154, 156, 164].
- Stockfleth, H. V.*: [Harald Viggo Stockfleth] pp. 93—96 [i] Levnedbeskrivelser af de ved Københavns Universitets Firehundredaarsfest promoverede Doktorer og Licentiat, meddelt af dem selv. København 1879, 165 pp. [154].
- Stougaard, E.*: Personlig meddelelse 1978. [101].
- Sønnichsen, H. V.*: Personlig meddelelse 1970. [100].
- Tehver, J.*: Einiges aus der Geschichte der Dorpater Veterinär-Schule und des Veterinär-Instituts. *Eesti Loomarstlik Ringvaade* 1931:4/5, 97—167. (132—139), [53]. 1931
- Tehver, J.* (1973), se Korgema . . . 1973
- Teoretičeskie i praktičeskie voprosy veterinarii. Tartu 1978. 300 pp. (5, 7), [51, 272—273].
- Thomsen, A.*: Brucella infection in swine. Studies from an epizootic in Denmark 1929—1932. *Acta pathologica et microbiologica scandinavica* 1934, 11, Supplementum 21, 1—253. [130—131, 253—254]. 1934
- Thomsen, A.*: Brucellez svinej. Opyt izučeniija epizootii v Danii v 1929—1932 gg. Moskva/Leningrad 1937, 199 pp. [130—131, 253—254]. 1937
- Thun, P.*: Efterretninger om Qvægsygens Indpodning. København 1770, 32 pp. [20].

- Tidsskrift for Veterinærer* 1853—1894. [14, 39].
- Tomme, M. F.:** Torfjanaja podstilka na skotnych dvorach. Moskva 1930, 27 pp. [136, 142].
- Torp, [F. L.]:** Ruslands Stutterivæsen. Erindringer fra en Rejse i Rusland i Aaret 1873. *Tidsskrift for Veterinærer* 1874, 2. Række 4. Bind, 1—15 (7—8), [92].
- 1873 **Torp, [F. L.]:** Kortfattet Tilbageblik paa det nedlagte Frederiksborg Stutteri. *Tidsskrift for Veterinærer* 1876, 2. Række 6. Bind, 153—188. (173—175, 184), [92, 188].
- 1876 **Trap, J. P.:** Fra fire Kongers tid. Bind III. Christian IX. Udg. v. H. Jørgensen. København 1967. (299, 305), [92, 164].
- Tscherning, H.:** Efterretning om den Kongelige Danske Veterinærskole fra dens Oprettelse indtil nærværende Tid... Sluttet i April 1851. Manuskript på DVJB IV: 120, 6 II. (187), [159, 161].
- Tscherning, H. C.:** Efterretning om den Kongelige Danske Veterinærskole. København 1851, 129 pp. [21, 160].
- Tønnesen, J.:** Personlig meddelelse 1972. [156].
- U** *Udenrigsministeriets Ø.P.V. j.nr. 75. D.9. USSR in figures for 1977. Statistical handbook.* Moscow 1978, 237 pp. (122), [29].
- V** *Veterinarnaja enciklopedija*, udg. ved K. I. Skrjabin m. fl. 1—6, Moskva 1968—1976. [135, 139—142].
- Viborg, E.:** Bidrag til en historisk Udsigt over Danmarks Hesteavl. *Bibliothek for Physik, Medicin og Oekonomie* 1800, 18, 253—295. Også som særtryk med særskilt paginering, 43 pp. [188].
- 1800 **Viborg, E.:** Om Spydglands-Midlernes Virkning hos Huusdyrene. *Veterinair-Selskabs Skrifter* 1808, I, 77—156. [54].
- 1808 **Viborg, E. & F. C. E. Nielsen:** Indberetning til den kongelige Direction for Stutterivæsenet og Veterinair-skolen, om Qvægracer, undersøgte paa en Reise i Aaret 1796. *Nyt Bibliothek for Physik, Medicin og Oeconomie* 1803, 5, 132—147. [85—86].
- Višelesskij, S. N.:** se Časnaja epizootiologija... 1948.
- von Gorup-Besanez, E. C. F.:** Anleitung zur qualitativen und quantitativen zoochemischen Analyse. 3. Aufl. Nürnberg 1871, 497 pp. [68].
- von Richter, W. M.:** Geschichte der Medizin in Russland. I.—III. 1814—1817, repr. 1965. [34].
- von Rimscha, H.:** Geschichte Russlands. 2, überarb. u. erw. Aufl. Darmstadt 1970, 696 pp. 432 [49].
- von Schwarz, Fr.:** Turkestan, die Wiege der indogermanischen Völker. Freiburg im Breisgau 1900 [27].
- von Stemann, P. Chr.:** En dansk Embedsmands Odysse. København 1961, bd. 2, 315 pp. (149, 151, 173, 190), [192, 285].
- Wechsberg, J.:** Leningrad. København 1978. (71—72), [164].
- Weibel, W.:** Russland. München 1916, 96 pp. + XXIX [65, 75].
- Weitbrecht, J.:** Syndesmologia sive historia ligamentorum corporis humani. Petropoli 1742 [104].
- Werdelin, Chr. I.:** Personlig meddelelse 1978 [101].
- Westring, G. F.,** se B. Bang... 1883.
- [With, G. Chr.]:** Dr. With's Reise i Rusland i Aaret 1845, i Anledning af den der herskende Qvægpests Undersøgelse. *Tidsskrift for Landøkonomie, Ny Række* 10. Bind, 249—403. (276, 277, 279—285, 306, 307, 315, 321, 322, 323, 393), [30, 61, 63, 86—91, 123, 184, 186 og omslagets klapper]; [udgivet også som særtryk og med egen paginering og lidt ændret titel]: **With, G. Chr.:** Beskrivelse af en Reise i Rusland i Aaret 1945, med særligt Hensyn til den der herskende Qvægpests Undersøgelse. Kjøbenhavn 1848, 155 pp.
- With, G. C.:** Prolegomena til Veterinair-propädeutiken eller Nogle Bemærkninger om Veterinairstudiet, Veterinair-skolers Organisation og Bestyrelse, og Dyrlægernes Stilling som Statsborgere. København 1841, 93 pp. [128].
- With, C. G.:** Prolegomena zur Veterinair-propädeutik, oder: Einige Bemerkungen über das Veterinairstudium, die Organisation, und Verwaltung der Veterinair-schulen, und die Stellung der Thierärzte als Staatsbürger. Übersetzt von P. Jessen. Kopenhagen/Berlin 1847, 124 pp. [128].
- Aarsberetning fra Det veterinære Sundhedsraad 1872—1976.** [15, 190, 274—276].
- Aarsberetning fra Veterinærdirektoratet 1931—1976.** [15, 186].

PERSONREGISTER

- A**
- Aaver, E., 178, 179
 Abildgaard, P. C., 18, 20, 30, 56, 134, 144,
 159, 162, 200, 201, 254, 255
 Adamowicz, fotograf 76
 Adamowicz, A. F., 161, 162
 Adler, H. C., 179
 Ahlstrand, Kr., 36, 282, 283
 Ahsbals, 259
 Aidt, 156, 158
 Aleksander I, 24, 26, 30, 55, 215, 239
 Aleksander II, 24, 43, 256
 Aleksander III, 24
 Al'meev, Ch. S., 112, 113
 Andersen, H. C., 164
 Andersen, J. B., 100
 Andersen, S., 100
 Andreev, P. N., 118
 Araktschéjew, A., se von Arakčeev, A.
 Arpe, H. Barsbeck, se Barsbeck Arpe, H.
 Arup, J., 117, 168, 183, 184
- B**
- Baer, K. E. von, se von Baer, K. E.
 Bagge, H., 44, 60, 64, 68, 74, 81, 123, 126,
 145, 152, 155, 156, 263
 Bagge, P. A., 64
 Bagge, S. H., 23, 117, 153, 154
 Bahr, A. P. L., 94, 126
 Balašenko 142
 Ball, N. D., 118
 Bang, B., 5, 21, 23, 65, 66, 68, 69, 70, 71,
 73, 83, 84, 93, 107, 108, 109, 110, 114,
 117, 118, 123, 124, 125, 129, 130, 134,
 135, 139, 145, 156, 157, 164, 167, 168,
 169, 170, 172, 188, 190, 191, 192, 250,
 275
 Bang, O., 22
 Barsbeck, Arpe, H., 227
 Bay, H. V., 36, 153
 Bayard, E., 37
 Becker, E., 15, 110
 Belinskij, 118
 Belkin, G. Ja., 135
 Bendixen, H. C., 21, 120
 Bendixen, N., 219
 Bendz, H. C. B., 64, 134, 150, 151, 154, 260,
 261, 262, 263, 264
 Bendz Olsen, O., 102, 103
 Bentzen, S. F., 228, 229, 230
 Berghofer, J. L., 57, 182, 220
 Berghofer, L., 57
 Berghofer, M. A., 57
 Bergmann, H. P., 46, 48, 49, 53, 55, 56, 57,
 58, 59, 86, 103, 105, 106, 128, 144, 162,
 199, 200.
 Bernbaum, C., 57
 Bernstorff, A. P., 240
 Beryaffer, se Berghofer, J. L.
 Biilmann, H. F., 275
 Bindesbøll, G., 163
 Bjerrum, N., 130, 148
 Black, 258
 Bljumberg, C., 134
 Blom, E., 15, 98, 99, 111, 131, 132, 138,
 178, 286
 Blome, O., 182, 212, 213, 216, 234, 235
 Boas, J. E. V., 107, 135, 270
 Bogdanov, A. P., 129
 Bojanus, L. H., 106, 128, 144, 159, 161, 199,
 208, 246, 248, 249
 Bol', K. G., 118
 Borchsenius, J. V., 58
 Borchsenius, N. F., 58, 233
 Borchsenius, O. F., 36, 44, 55, 58, 229,
 230, 231, 232, 233
 Borodin, A., 68
 Brandt, P., 286
 Braun, M., 266, 267
 Breher, J., 259
 Brex Pedersen, 229, 230
 Brolund Larsen, J., 178
 Bruhn, P., 259
 Bruhns, J. A. F., 44, 63
 Bru[h]ns, L. A., 63
 Brummer, F., 209
 Bruun-Pedersen, N., 93, 109, 110
 Bugrimov, E. I., 139, 142
 Bynning, J., 258
 Bærentzen, E., 107
 Bøttern, W., 220
 Bøtting, W., se Bøttern, W.
- Carstens, 259
 Cassel, M., 62
 Charčenko, A. F., 97, 98, 99
 Chievitz, J. H., 264
 Christensen, A. C. P., 81, 93, 191, 192
 Christensen, E. Hainau, se Hainau Chri-
 stensen, E.
 Christensen, J., 13
 Christensen, M., 94
 Christensen, N., 258
 Christensen, N. O., 138
- C**

- Christensen, S., 259
 Christensen, S. Aa., 39
 Christensen Kragh, H. C., 60
 Christian VIII, 17
 Christian IX, 17, 92, 197
 Christiansen, E., 102
 Christiansen, M. D., 22, 135, 174
 Christophersen, P., 57
 Cenkovskij, L. S., 80
 Clausen, H., 132, 133
 Constantin, E., 192
 Coxe, W., 150
 Czartorisky, A. A. J., 236, 239
 Czartorisky, A. K., 236, 237
 Czartorisky, J. K., 236
- D**
- Dagmar, 24, 164
 Dalgas, E. M., 17
 Dalsgaard, E., 183
 Dam, A., 178
 Danelius, G., 44, 83
 Dauthendy, C., 261
 de Spindler, A., 14, 34, 66, 70
 de Tunckel, 242
 Deutsch, Chr. F., 32
 Dircks, J., 223
 Dizdarev, P., 135
 Dolmankov, 176, 279
 Dreier (general), 92
 Dreyer, Dettlef Hinrich, 44, 56, 59, 103, 228
 Dreyer, Johan Caspar (beslagmester), 56, 59, 61, 103, 204, 234, 235
 Dreyer, Johann Ernst, 44, 56, 61
- E**
- Eberlein, 83
 Egede, H., 4
 Eichbaum, 49
 Ekkert, N. I., 117, 118
 Ellenberger, W., 156
 Ellermann, V., 22
 Ellinger, H. O. G., 36, 202
 Engelsen, Alexandra Maria, 70
 Engelsen, Andreas Chr., 66, 68, 70
 Engelsen, Anna, 69, 70, 167
 Engelsen, Chr. G. S., 34, 36, 37, 39, 42, 43, 44, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 84, 93, 107, 108, 113, 121, 122, 123, 124, 125, 142, 156, 164, 165, 166, 167, 188, 189, 192, 201, 202, 204, 239, 261, 268
 Engelsen, Edvard, 69
 Engelsen, Margrethe, 70
 Engelsen, Marie, 67, 69
 Engelsen, Mogens, 67, 70
 Engelsen, Otto V., 66, 69, 70, 72, 165
 Erhardt, P., 182
 Erichsen, Chr., 258
 Ernitz, E., 52, 168, 271
 Esmann, Chr. F., 196
 Eszlinger, C. F., 44, 63
- Eszlinger, J. F., 63
 Euler, L., 240
 Evers, 259
 Ewer, T. K., 33
- Fedčenko, A. P., 121, 122, 129, 264, 265 **F**
 Fedtschenko, se Fedčenko
 Feigenberg, L., 148
 Fenger, C. E., 153, 154, 155, 286
 Find, J., 275
 Fišer, A. G., 156, 157, 169
 Fisker, S., 258
 Follin, H., 192, 280, 282
 Forssell, G., 83, 84
 Frankenhaeuser, C., 263
 Frederik VII, 17
 Frederiksen, L., 97
 Fredfeldt, K., 190
 Freytag, C., 26, 182
 Fridolin, S. P., 142
 Fridor, E., 157
 Friis, C. L., 84, 153
 Friis, St., 74, 109
 Fröhner, E., 83, 156
 Fuchs, 114, 116
 Fursman, J. T., 85, 239
 Fuss, N., 241, 242
 Fürstenberg, 116
 Følger, A., 135
 Følger, H. E., 183, 184
- G**
- Galitzin, 170
 Gamgee, J., 114
 Gappich, K., 94, 109, 110, 117, 118, 168
 Gasse [=: Gosse], H. J., 130, 250, 251
 Gazieva, A. E., 184
 Gelman, Ch. I., 117
 Gjerløv Pedersen, Chr., 103
 Golcman, K. M., 32, 114, 117, 118, 145, 169, 170
 Goldschmidt, H. N. J., 110, 125
 Gordzjalkowski, 252
 Gorsdaljkofsky, se Gordzjalkowski
 Gorup-Besanez, E. C. F. von, se von Gorup-Besanez, E. C. F.
 Gottlieb, E. (?), 110, 275
 Gottschalksen Ringheim, D., 114, 153
 Gourine, se Gurin, G. I.
 Graae, H. V., 102, 103
 Graefe, C., 49
 Gravert, 259
 Grini, O., 95, 99
 Grjuner, S. A., 170, 171, 172, 173, 174, 202
 Grove Vejlstup, C., 14
 Grønnebæk Jespersen, C., 179
 Guinzburg, I., 34, 120, 202
 Guldransen, 143
 Gurin, G. I., 38, 169
 Gustav II Adolf, 31
 Gutmann, V., 32, 126, 251, 252

- H
- Haigaard, L., se Heigaard, L.
Hainau Christensen, E., 95, 183
Halicki, N., 114, 116
Hall, O., 94, 96, 283, 285
Hallas, K., 36
Hansen, C. H., 192, 194
Hansen, H. G., 194
Hansen, H. P. Hjerl, se Hjerl
Hansen, H. P.
Hansen, J., 223
Hansen, J. J., 232
Hansen, J. Ph., 14, 244
Hansen, N., 259
Hansen, P. E., 66
Hansen, Poul, 36
Hansen Lund, H., 41, 219
Hansteen, C., 42, 49
Happich, se Gappich
Hauch, A. W., 213, 238
Haugsted, F. C., 264
Haugstrup, E., 83
Haupt, W., 36, 86
Hauxthausen, J., 213
Hayes, M. H., 214
Hedemann, 92
Hegermann-Lindencrone, C. D. von, se
von Hegermann-Lindencrone, C. D.
Hegermann-Lindencrone, F., 25
Heigaard, L., 60
Helper, C. L., 36, 44, 59, 60, 64, 126
Helper, J. W., 59, 162, 163
Henriques, V., 110
Hering, 49
Hertwig, C. H., 86, 123, 129, 150
Heyse, C. W., 57
Highmore, N., 260
Hjerl Hansen, H. P., 43, 72, 91, 195, 196,
198
Hjørland, H., 85
Hoegh, P. E., 259
Hoffmann, G. F., 209, 211
Hoffmann, R., 261
Hoge, P., 258
Holager, E., 15
Holberg, L., 20
Holc'mann, se Golc'man
Holm, [I], 166
Holm, A., 166
Holm, J. E. H., 154
Holstein-Holsteinborg, 92
Holten, 92
Hoppe, F. G., 179
Hornemann, Chr., 254
Hornemann, J. W., 209
Huhn, se von Huhn
Hvidt, K., 39, 204
Hyldgaard-Jensen, J. F., 101
Høyberg, H. M., 14, 20, 135
Høyer, R. C. M., 153
- Inichov, G. S., 142
Isaksson, 38
Ishøy, 197
Ivanov, I., 27, 28
Ivanov, M. F., 29, 117
Ivanov, V. F., 177
Iwanoff, E., se Ivanov, I.
Ivaškevič, O. I., 142
Iversen, P., 39, 213, 218, 219, 220
Iversen Schmidt, J., 259
- J
- Jakimov, V. L., 118
Janovski, A. I., 56
Jensen, B., 149
Jensen, A. R., 95, 183
Jensen, C. O., 22, 36, 110, 117, 134, 135,
175, 192, 275
Jensen, H., 94
Jensen, J., se Poulsen Jensen, J.
Jensen, Jens Poulsen, se Poulsen
Jensen, J.
Jensen, M., 60
Jensen, N., 217
Jensen, V., 259
Jensen Pallisen, H., 67, 233
Jeppesen, C. Lynderup, se Lynderup
Jeppesen, C.
Jerndorff, A., 191
Jespersen, C. Grønnebæk, se Grønnebæk
Jespersen, C.
Jespersen, J., 132, 133
Jessen von, se von Jessen
Jessen, Eduard, 52
Jessen, Emma, 52
Jessen, Fridrich, 52
Jessen, Gothilf, 52
Jessen, Hans Peter Boye (f. 1857), 52
Jessen, Hans (Jens) Peter Boye (f. 1801),
26, 31, 34, 36, 39, 40, 41, 44, 46, 48, 49,
50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 86, 103,
105, 106, 113, 114, 116, 117, 128, 129,
144, 151, 152, 153, 162, 163, 164, 171,
182, 199, 200, 204, 206, 213, 227, 258,
271, 272
Jessen, Karl, 52
Jessen, Ludovik (Ludwig) 52
Jessen, Luiza, 52
Jessen, Marija, 52
Jessen, Matil'da, 52
Jessen, Peter (dyrlæge), se Jessen, Hans
(Jens) Peter Boye
Jessen, Peter (sognepræst) 48
Jessen, Tereza, 52
Jøller, H., 199
Juskovec, M. K., 38, 131
Jørgensen, J. P., 168
Jørgensen, Schmidt, J., 117, 135, 158
Jørgensen Schow, H., 228, 229, 230

- K
 Kačinskij, J., 118
 Kandrup, 5
 Karalygin, E. S., 142
 Karup Pedersen, O., 15
 Kastenko, J., 177
 Katić, I., 22, 66, 67, 68, 107, 109, 112, 113, 121, 146, 181, 268
 Katić, S., 231
 Katić, U., 184
 Kazarnovskij, I., 130
 Kennan, G., 43
 Kentioga, A., 74 (se også Mæhl, Anastasia)
 Kersting, G. W., 162, 182
 Kersting, J. A., 162, 182
 Kerstling, se G. W. Kersting
 Kiildsen, J., 258
 Kirillov, G. P., 157
 Kisum, V., 183
 Kivipalu, K., 53
 Kittendorff, 151, 154
 Klastrup, K., 34, 57
 Klatt, C.-H., 102
 Klewer, J. W., 134
 Klimov, A. F., 135, 145
 Knuth, F. C. J. greve 229
 Kočubej, V. P., 30, 88, 212
 Koch, 92
 Koch, R., 267
 Koefoed, A., 147
 Kofod, H., 282, 283
 Konev, D. F., 118
 Konge, W., 34
 Konstantinov, 198
 Kordes, V. L., 131
 Koropov, V. M., 26, 28, 29, 32, 33, 36, 38, 46
 Kosciusko, 236
 Kossak, J., 239
 Kotschubej, V. P., se Kočubej, V. P.
 Krabbe, H., 14, 15, 23, 42, 56, 58, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 80, 81, 84, 93, 107, 108, 109, 110, 121, 122, 123, 124, 125, 129, 134, 145, 164, 166, 167, 189, 192, 201, 239, 260, 261, 262, 265, 266, 267, 268, 275
 Krabbe, J., 261, 263, 267
 Krabbe, K., 267
 Krabbe, O., 261, 267
 Krabbe, T., 261, 267
 Krag, J. O., 181
 Kragh, H. C. Christensen, se Christensen
 Kragh, H. C.
 Krapotkin, 25
 Krapp, H., 259
 Kratzenstein, C. A. G., 104, 150
 Kristensen, H., 184
 Kristensen, K. J., 18
 Kristiansen, J., 158
 Krjukova, N. A., 142
 Krogh, P., 96, 97
 Krogøe-Petersen, F., 40
 Kudašov, I., 142
 Kudrjavcev, A. A., 177
 Kuhn, E. C., 44, 47, 213
 Kuhn, J. C., 47
 Kuhn, J. F., 47
 Kuntzin, 83
 Kurm, K., 159, 178
 Kuznecov, I. N., 179
 Küry, H., 199
 Lafosse, 246
 Lange, C., 269
 Lange, O., 67
 Lange, T., 28, 73
 Langreuter, A. F. W., 44, 62
 Langreuter, G. F., 62
 Lapuchin, von, se von Lapuchin
 Larsen, C., 240
 Larsen, J., 258
 Larsen, J. Brolund, se Brolund Larsen, J.
 Lauritzen, C., 40, 221
 Lees, A., 259
 Leizinger, 116
 Lenin, V. I., 135, 233
 Leon, 64
 Lethan, J., 14
 Leuckart, R., 121
 Levin, 131
 Lind, 144
 Lisakevic, B., 254
 Lobedanz, M., 202

*Ad Hæmund Loni Dr. Lückin fra Petersborg,
 Funktionary Peter fra Dresden, og Bjilow Biorn
 fra Smorg beløjt Moskva's polen -*

Fig. 255. Fra H. C. Tschernings manuskript Efterretninger . . . 1851.

Loder, J. Chr. von, se von Loder, J. Chr.
 Lorinser, C. J., 86
 Lukin, P. I., 30, 161
 Lukina, T. A., 161
 Lukomski, B. von, se von Lukomski, B.
 Lund, Hans Hansen, se Hansen Lund, H.
 Lyall, R., 49
 Lylhre, 279
 Lynderup Jeppesen, C., 101, 102
 Lysenko, T. D., 98
 Lütken, Chr. F., 123
 Løvenskjold, 92

M

Maag, P., 259
 Maase, Chr. Rostgaard v. d., se Rostgaard
 v. d. Maase, Chr.
 Maase, v. d., se v. d. Maase
 Mädler, 31
 Maevskij, S. Ja., 118
 Magnusson, H., 95
 Mandt, M., 164
 Mannerheim, 25
 Mari, N. N., 118
 Mari, M. P., 118
 Marnitz, von, se von Marnitz
 Marthedal, H. E., 98
 Martin, O., 123, 127
 Mathein, P. E., 227
 Meier, G., 159
 Mellin, von, se von Mellin
 Messing, W., 260
 Michaelsen, 188, 189
 Michelsen, E., 203
 Michelsen, G., 18, 20, 106, 107
 Michelsen, K., 279, 280
 Millak, K., 15, 148
 Milovanov, V. K., 27, 99, 111
 Milovidov, N., 74
 Mink, 182
 Model, J. G., 144
 Mogensen, A., 258
 Mohrenheim, 92
 Molleson, I. L., 32
 Moltke, 213
 Moltke, A. W., 58
 Morozov, 111
 Mortensen, C. F., 6
 Mortensen, E., 22, 131
 Most, P., 266
 Mostynskij, V. V., 118
 Moustgaard, J., 101
 Mozain, M. A., 142
 Munksgaard, 131
 Muraškincev, 203
 Muyschel, K. J., 161
 Müller, C., 32
 Müller, J., 23
 Müller-Dietz, H., 42, 161
 Mæhl, Amaline, 77
 Mæhl, Anastasia, 74

Mæhl, C., 27, 29, 32, 36, 38, 39, 44, 60, 64,
 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 93, 109, 113,
 121, 124, 126, 129, 134, 145, 156, 165,
 166, 167, 168, 183, 184, 201, 202, 204,
 214, 264
 Mæhl, D. W., 74
 Mæhl, Elena, 74
 Mæhl, K. W. = C. Mæhl
 Mæhl, Peter, 74
 Mæhl, Sergej, 74, 167
 Mæhl, Vera, 74
 Mæhl, Zoja, 74
 Møller, C., 258
 Møller, E., 110
 Møller, F., 48
 Møller-Sørensen, A., 202
 Møllgaard, H., 130, 137
 Mørch-Sørensen, V., 57, 94
 Mørder, P., 286
 Mørkeberg, A. W., 110, 173
 Mørkeberg, H. C., 93, 190, 276
 Mørkeberg, P. A., 156, 158

N. N. (russisk dyrlæge) 164
 N. N. (russisk kongresdeltager) 118
 Nagorskij, V. F., 117, 168
 Napoleon I, 161, 245
 Napoleon III, 26
 Nebelong, 92
 Neergaard, Jens Veibel, se Veibel Neer-
 gaard, J.
 Negotin, Ja., 110
 Neimann, I., 117
 Neimann-Sørensen, A., 97, 98, 179
 Neumann, L.-G., 49
 Nielsen, Thorslundegård, 156
 Nielsen, A., 258
 Nielsen, C. C., 172
 Nielsen, E., 178
 Nielsen, F., 176, 279, 280, 282
 Nielsen, F. C. E., 13, 85, 121, 188, 192,
 237, 239
 Nielsen, F. Wøldike, se Wøldike Nielsen
 Nielsen, H., 145, 146
 Nielsen, K. C., 102
 Nielsen, N. E., 94
 Nielsen, Nielsine, 167
 Nielsen, R., 258
 Nielsen, S., 258
 Nikolaj I., 24, 55, 256, 272
 Nikolaj II, 157, 158, 256
 Nikolski, A. N., 74
 Nikulin, 196
 Nissen, Chr., 106
 Nissen, E., 13
 Nissen, Viborg E., se Viborg, Erik Nissen
 Noack, A., 115
 Norden, J. A., 220
 Nusson, 116

N

- O Obel, Fritz von, se von Obel, F.
 Okholm, V., 192
 Oleszkiewicz, J., 236
 Olsen, O. Bendz, se Bendz Olsen, O.
 Olsen, P., 126
 Oppermann, L. W., 117, 154
 Orenfeld, 157
 Orlov, A. G., 26
 Ostrowski, E. F. W., 32
- P Pabst, M., 66; se også Engelsen, Marie
 Pakhomoff, P., 195
 Pallisen, Hans Jensen, se Jensen
 Pallisen, H.
 Palludan, B., 101
 Paludan, P., 159
 Panum, P. L., 261, 262
 Parre, J., 50
 Pasteur, L., 37, 267
 Paul I, 24, 26, 255
 Paulli, S., 110
 Paulsen, C., 258
 Pavlov, 38
 Pavlovskij, V. V., 135
 Pavluškov, S. N., 118
 Pedersdatter, K., 57
 Pedersen, Brex, se Brex Pedersen
 Pedersen, Chr. Gjerløv, se Gjerløv
 Pedersen, Chr.
 Pedersen, H., 96
 Pedersen, J., 126
 Pedersen, O. Karup, se Karup Pedersen, O.
 Pedersen, Pyndt, O., 156, 158
 Pedersen Steensballe, C., se Steensballe
 Pedersen, Chr.
 Peets, A., 53
 Perenc, A., 62, 161, 162
 Peter d. Store, 215
 Petersen, A. (Randers), 258
 Petersen, A. (Apenrade), 259
 Petersen, C., 259
 Petersen, G., 34
 Petersen, H., 259
 Petersen, J., 232
 Petersen-Dalum, T., 178
 Pezold, 144
 Pillwax, 114
 Plachotin, M. V., 149
 Plum, N., 22, 23, 137
 Pontoppidan, 21
 Potemkin, G. A., 209
 Poulsen, Kn., 142
 Poulsen Jensen, J., 18, 189
 Prinz, C. G., 86, 88, 129, 150
 Prosch, F. V. A., 153, 184, 286
 Puškin, A., 182
 Putchkof, 37
 Pylarini, G., 244
 Pyndt, O. Pedersen, se Pedersen Pyndt, O.
- Querfurth, se Berghofer, M. A.
- Raehlmann, E., 270
 Rasbech, N. O., 95, 97, 98, 133, 179
 Rasmussen, J., 258
 Rasmussen, P. B., 110, 198
 Rasmussen, R. J., 252
 Raupach, K. von, se von Raupach K.
 Ravič, J., 117
 Razumovskij, A. K., 211
 Rebane, P. P., 142
 Reclus, E., 31
 Reetz, 259
 Reventlow, 232
 Reymann, C., 74
 Richter, H., 158
 Rimscha, H. von, se von Rimscha, H.
 Ringheim, David Gottschalksen, se
 Gottschalksen Ringheim, D.
 Romanovič, M. I., 118
 Roose (pastor), 161
 Roose, W., 161
 Rosenberg, A. J., 144, 267
 Rosenkilde, 221
 Rosenkrantz, N., 213, 235, 236
 Roskoschny, H., 34
 Rostgaard von d. Maase, C., 92, 152, 153
- Salomonsen, J., 134
 Sand, G. A. C., 110, 172
 Sarkisov, A., 203
 Sass, H., 14
 Saunders, L. Z., 171
 Schaefer, 248
 Schavpsov, 280
 Scheel, P., 259
 Schierhorn, H., 261
 Schifmanowitch, G., 74, 78
 Schmaltz, R., 143
 Schmettau, 213
 Schmidt, tolk, 280
 Schmidt, F. T., 261, 262, 264, 268
 Schmidt, J. Iversen, se Iversen Schmidt, J.
 Schmidt, J. Jørgensen, se Jørgensen
 Schmidt, J.
 Schmit-Jensen, H. O., 176
 Schnittger, J. E. N., 58, 102, 233
 Schou, se Jørgensen Schow, H.
 Schouenborg, J., 176, 192, 279, 280, 285
 Schovelin, J., 42
 Schow, Hans Jørgensen, se Jørgensen
 Schow, H.
 Schrader, 49
 Schreier, H., 225
 Schütt, Jacob, 40, 46, 225
 Schütt, Jürgen, 44, 46, 50, 59, 86, 104, 224
 Schultz Engelsen, Chr. G., se Engelsen,
 Chr. G. Schultz
 Schultz, R., 156

- Schumacher, H. D. A., 48
 Schwarz, Fr. von, se von Schwarz, Fr.
 Ščurevskij, V. E., 112
 Seesten, 231
 Seifmann, P., 116
 Semenov, V. L., 118
 Semmer, E. M., 94, 117, 251, 252
 Serov, 74
 Skadholm, P., 258
 Skomorochov, A. L., 130, 176, 253
 Skrjabin, K. I., 32, 38, 120
 Skrjabina, E. M., 120
 Slangerup, A., 58
 Šmidt, K. P., 142
 Smirnova, A. P., 131
 Sobolevskij, V. S., 117, 118, 169
 Sokolovskaja, I. I., 97, 99, 111
 Sondermann, 116
 Spasskij, I. G., 150
 Spindler, Alf de, se de Spindler, A.
 Spindler, Otto von, se von Spindler, Otto
 Spinola, W. Th. J., 86
 Stawski, B. 70
 Steensballe Pedersen, C., 44, 57, 220, 231
 Steenstrup, J. J. S., 261, 262, 268
 Steinhauer, C. L., 266
 Stemann, P. Chr. von, se von Stemann,
 P. Chr.
 Stenborg, H., 198
 Stender-Petersen, A., 131, 254
 Stern, S., 21
 Stieda, Alexander, 267
 Stieda, Alfred, 267
 Stieda, C. H. L., 107, 122, 202, 261, 262,
 263, 264, 267, 269, 270
 Stieda, H., 267
 Stockfleth, H. V., 21, 114, 115, 116, 134,
 153, 154, 263
 Stockfleth, J. F., 114, 115, 154
 Storch, V., 135, 168
 Stougaard, E., 101, 102
 Strebkov, 279
 Stribolt, V., 23
 Struve, 31
 Stryk, G., 252
 Šukevič, I. I., 118
 Suvorov, A. V., 236
 Svejstrup Andersen, K., 283
 Svendsen, K., 19
 Sziel, F., 159
 Sønnichsen, H. V., 100
 Sørensen, (pastor), 165
 Sørensen, Ed., 22, 113
 Sørensen, Hans (Vejle) 259
 Sørensen, Hans (Bondersleben) 259
 Sørensen, Peder, 229, 230
 Sørensen, Peter, 258
- T
 Tchigaiev, N., 129, 130, 168, 250, 251
 Tegner, C. F., 86
- Tegner, I. W., 107, 151, 154
 Tehver, J., 50, 53, 113, 202
 Thode, C., 259
 Thomasen, A.-L., 123
 Thomsen, T. H. A., 22, 130, 131, 202, 253,
 254
 Thordal-Christensen, Aa., 120
 Thun, P., 20
 Thune, E. G. F., 227
 Thyra, 92
 Tietgen, C. F., 67
 Timereva-Muronceva, A. I., 142
 Timoni, E., 244
 Tomme, M. F., 136, 142
 Torp, F. L., 92, 188
 Toutolmin, 236
 Trap, J. P., 92, 164
 Treschow-Tuxen, 25
 Tretjakov, A., 100
 Tscherning, H. C., 20, 21, 114, 116, 117,
 160, 161, 162
 Tschigaieff, N., se Tchigaiev, N.
 Tunckl, J., se de Tunckl, J.
 Tychsen, F., 46
 Tønnesen, J. J., 156
- U
 Undritz, A., 114
 Unterberger, A., 114
 Unterberger, F. S., 114, 151, 186, 256
 Uvarov, S. S., 128
- V
 Vahl, M., 209, 211
 Vahlert, 259
 Valdemar, 92
 Vasil'ev, V. A., 142
 Veibel Neergaard, J., 30, 56, 151, 162, 201,
 204, 254, 255, 256, 257
 Veilbæk, M., 281, 282, 285
 Veith, J. E., 200
 Vejlstup, C. Grove, se Grove Vejlstup, C.
 Venge, O., 178
 Vennerholm, 83, 84
 Vesti Boas, J. E., se Boas, J. E. Vesti
 Viborg, Carl, 31, 39, 40, 56, 57, 58, 59, 60,
 106, 128, 144, 200, 213, 219, 220, 221,
 226, 228, 229, 230, 231, 232, 233
 Viborg, Erik N., 13, 18, 20, 23, 29, 30, 40,
 46, 48, 50, 52, 54, 85, 103, 104, 106, 121,
 134, 144, 159, 161, 188, 192, 199, 200,
 201, 209, 210, 211, 217, 218, 220, 223,
 224, 225, 234, 235, 237, 239, 240, 241,
 242, 245, 249, 254, 255
 Vind, C. R. E., 286
 Virchov, R., 267
 Višelesskij, S. N., 38, 101, 170, 171
 Vladimirov, A., 117, 118
 Vogel, E., 156
 von Arakčeev, A., 49, 215
 von Baer, K. E., 261

von d. Maase, se Rostgaard v. d. Maase,
 Chr.
 von Gorup-Besanez, E. C. F., 68, 201
 von Hegermann-Lindencrone, C. D., 152
 von Huhn, O., 244, 245
 von Jessen, M. R., 221
 von Knorre, H., 261
 von Lapuchin, 209, 211
 von Loder, J. Chr., 209
 von Lukomski, B., 73
 von Marnitz, 48, 182, 258
 von Mellin, 244, 245
 von Nicolay, P. baron, 226
 von Obel, F., 60
 von Raupach, K., 117
 von Richter, W. M., 34
 von Rimscha, H., 49
 von Schwarz, Fr., 27
 von Spindler, O., 70
 von Stemann, P. Chr., 192, 285
 von Wiltchkowski, S., 55

Weibel, W., 65, 75
 Weitbrecht, J., 104
 Werdelin, Chr. I., 101, 102
 Westergaard, P., 258
 Westring, G. F., 92, 124, 153
 Will, H., 248
 Wiltchkowski, S. von, se von Wiltsh-
 kowski, S.
 Winther, 258
 Winther, P. G., 132
 With, G. C., 30, 61, 63, 86, 87, 88, 89, 90,
 91, 123, 126, 128, 129, 150, 184, 186
 Wunderlich, J., 163
 Wylie, J., 42
 Wøldike, Nielsen, F., 283
 Wörtz, 114

X. [= E. N. Viborg] 254, 255

Zachar, 86, 129
 Zahner, C. E., 59
 Zaroza, V. G., 135, 142, 178
 Zatorchsky (=: Czartorisky), se Czarto-
 risky
 Živopiscev, S. K., 118
 Žurnakova, N. A., 131, 253

W Wamberg, K., 126
 Wanswig, M., 63
 Wechsberg, J., 164

GEOGRAFISK REGISTER

(Ordene Danmark, Rusland, Sovjetunionen er ikke medtaget).

- A Aal 94
 Abastouman 129, 251
 Albæk 258
 Aleksandrovo 43
 Alfort 162
 Algier 266
 Alleshave 229, 230
 Alma-Ata 203
 Alsted 258
 Altona 72
 Amager 23, 55
 Amsterdam 267
 Antonini 72, 73
 Arabien 26
 Ararat 264
 Askanija Nova 29
 Aulum 258
 Azerbajdžan 99
- B Baden-Baden 117, 168
 Baltiske lande 13, 26, 29, 94, 126, 167, 189,
 190, 196
 Barnaul 197
 Bastrup 232
- Belgien 50
 Berlin 42, 43, 70, 83, 86, 1299, 143, 156,
 161, 162
 Bern 117, 162, 250
 Bernstorff Slot 250
 Bisserup 223
 Blagoveščensk 67, 68
 Blidstrup 165
 Bonderslev 259
 Bonderup 229
 Bornholm 21, 74, 176, 191, 192
 Brasilien 48
 Brest - Litovsk 43
 Bristol 33
 Brunnsvikken 83
 Bruxelles 116, 117
 Brøndum 258
 Bucarest 65
 Buchara 100
 Budapest 117, 135, 162
 Bui 109
 Bukovina 86
 Bulgarien 142
 Bykovo 97

- C Capurniki 68
 Karlsruhe, se Karlsruhe
 Carskoe Selo 55, 56, 59, 64, 92, 94, 184
 Cernigov 87
 Cernovice 86
 Charkov 32, 79, 87, 88, 90, 98, 114, 116,
 117, 126, 133, 145, 246
 Cherson 87, 233
 Chorenki (Gorenki?) 211
 Christiania (= Oslo) 42, 209, 264, 267, 269
 Christianshavn 20, 21, 31, 46, 52, 61, 144,
 255
 Coltzen 245
- D Danzig 238
 Daugård 259
 Derpt, se Dorpat
 Detskoe Selo, se Carskoe Selo
 Dnjestr 29
 Dommersdorf 56, 228
 Donau 262
 Dorpat 31, 32, 33, 44, 48, 50, 51, 52, 53,
 67, 83, 94, 107, 109, 110, 113, 114, 116,
 117, 118, 122, 126, 129, 143, 144, 150,
 151, 153, 156, 178, 202, 204, 207, 251,
 256, 257, 260, 261, 262, 263, 264, 266,
 267, 269, 270; se også Tartu og Jurjev
 Drammen 240
 Drastrup 179
 Dresden 86, 88, 116, 156
 Dubno 237, 238
- E Egtved 158
 Eidersted 48, 223
 Eistrup 165
 Eldena 116
 Elpersbüttel 259
 England 23, 26, 33, 50, 159, 161, 162, 195
 Eriwan 264
 Eskebjerg 229, 230
 Esrom 192
 Estland 96, 97
- F Fajstrup 221
 Falster 21, 218, 219, 221
 Favrholt 179
 Femern 40, 46, 224, 225
 Finland 102, 148, 171
 Frankrig 159, 168, 246
 Fredensborg 164
 Frederiksberg 21, 55, 163, 171
 Frederiksborg 13, 18, 92, 188, 239
 Frederiksstad 83
 Frederiksværk 102
 Fresenburg 48, 226
 Frijsenborg 221
 Fuglede 232
 Fyn 18, 21, 23, 102
- Færøerne 17, 222
 Fåborg 252
 Fårevejle 228
- Gabøl 39, 218
 Gatčina 86, 121
 Gdansk 238
 Genève 130, 251, 266
 Georgien 99
 Giessen 267
 Gjorslev 152
 Glamstrup 165
 Gomel 68, 142, 188
 Gorodomlja 176
 Gram 218
 Grjazi 42
 Grækenland 102
 Grønland 17, 222
 Guldkysten 17
 Göteborg 42
 Göttingen 209, 211
- Haag 118, 119, 169
 Haderslev 39, 219
 Hadsten 258
 Hafnia (= København) 134
 Hamborg 114, 115, 183, 226
 Hammerfest 270
 Hannover 59, 120, 161, 182, 239
 Helgoland 17
 Helligum 217
 Helsingfors 170
 Helsingør 66, 70
 Helstrup 258
 Henne (Lolland) 69
 Hillerød 18
 Himmelbjerget 72
 Håndsholm 102
 Hjallerup 183
 Hjerting 179
 Hjørring 217
 Hobro 40
 Hohenwohrden 259
 Holbæk 47, 194, 229, 232
 Holland 26, 50, 95, 114, 161, 169
 Holsten 17, 20, 22, 40, 48, 50, 56, 63, 86,
 103, 162, 182, 201, 204, 225, 227, 228,
 238, 258
 Homel, se Gomel
 Horsens 57, 258
 Hulager 258
 Hurup 259
 Hvidbjerg 66
 Hørup Mølle 40, 221
- Island 17, 23, 134, 171, 222, 233, 240
 Italien 111, 161
 Itzehoe 57, 220

- J** Japan 67
Jaroslav 72
Jekaterinoslav 87
Jerslev 232
Jugoslavien 142
Jurjev 31, 83, se også Dorpat
Jylland 18, 21, 23, 48, 158, 182, 258
- K** Kaliningrad, se Königsberg
Kalundborg 58, 83, 102, 228, 229, 230, 231, 232, 233
Kalvehave 176
Kaminjec 87
Kaminka 244
Kammerhøjgaard 66
Karby 165
Karelske Næs 126
Karlsruhe 116
Karpaterne 73
Kasan, se Kazan'
Kastenskov 217
Katharinenheerde 48
Kaukasus 126, 129, 251, 262, 264
Kazan' (Kasan) 32, 113, 117, 118, 145, 156, 157, 246
Kiel 14, 17, 42, 49, 226
Kielstrup 259
Kiev 33, 83, 84, 87, 97, 98, 101, 209, 211
Kina 223
Kiovske 236
Kišinev 87
Kolding 117, 158, 183
Konstantinopel 244
Korces (Korcew) 236
Kostroma 74, 75, 77, 78, 201
Kovno 266
Krakow 236, 238, 239
Kramstedt 259
Krasnoje Selo 252
Krim 74, 75, 76, 79
Kristiania (= Oslo), se Christiania
Kuzminki 95, 98, 99, 170
København 22, 40, 42, 44, 47, 49, 51, 55, 59, 61, 62, 63, 64, 69, 72, 74, 83, 86, 88, 94, 101, 102, 104, 111, 117, 118, 121, 122, 129, 131, 134, 160, 162, 163, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 177, 189, 191, 192, 196, 197, 200, 201, 202, 203, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 218, 219, 221, 224, 226, 229, 232, 234, 235, 238, 240, 241, 242, 243, 245, 249, 251, 254, 260, 261, 262, 263, 264, 266, 267, 268, 269, 270
Königsberg 261, 267, 270
- L** Landkirchen 40, 224
Langeland 64
Lauenborg 17, 225
Lem 258
Lemberg (= Lwow) 73, 236, 237
Leningrad 34, 95, 100, 102, 113, 156, 164, 176, 177, 253
Letland 62, 184, 244, 251
Liebau (= Liepaja) 44, 62, 183, 184
Liepaja 183, 184; se også Liebau
Lier 240
Lindelse 64
Lindholm 176, 203, 253
Lisbjerg 258
Litauen 159
Lolland 21, 69, 219, 221, 232
London 34, 118, 120, 161, 196
Lublin 236, 237, 238
Lubnej 245
Lund 170
Lübeck 48, 56, 63, 224, 226, 228
Lügum 259
Lynderupgaard 158
Lyon 162
L'wow (= Lemberg) 112, 162, 237
Løgumkloster 259
Løjt 259
- M** Malmø 95, 184
Manchuriet 25, 70
Maribo 221
Mariesminde 165
Mecklenburg 182
Meldorf 259
Mexico City 120
Minsk 68, 69, 71, 96, 108, 124, 166
Minusink 196
Mogilev 44, 63, 87, 88, 184
Mohilev, se Mogilev
Moldavien 85, 121, 188, 236
Molde 270
Mongoliet 196
Mors 66, 164, 165, 258
Moskva 30, 37, 38, 43, 63, 73, 79, 87, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 104, 111, 113, 121, 126, 127, 129, 131, 135, 148, 167, 170, 176, 177, 203, 211, 233, 243, 244, 245, 263, 264
Mørkøv 194
München 116, 162, 248
- N** Nederby 259
Nedre Hornbæk 258
Neumünster 63
Neva 72
New York 120
Nienbroch 259
Nikolajev 87
Nižnij Novgorod 44, 74, 75, 80, 81, 82, 109, 124, 126, 264
Norge 17, 20, 83, 94, 95, 168, 171, 200, 201, 240, 267, 269
Novgorod 36, 46, 49, 50, 87, 182, 224, 225
Nustrup 39, 218

- Næstrup 258
 Nørside 217
 Nordkap 270
- O Obajan 59
 Odense 231
 Odessa 37, 64, 87, 209
 Oldenburg 57
 Oldesloe 48, 128, 200, 226
 Omsk 174
 Oranienbaum 44, 60
 Osager 94
 Oslo 170, 209, 240, 264
 Osted 102
- P Paris 26, 37, 117, 120, 162, 236, 263
 Paulowsk (= Pavlovsk) 55, 57, 59, 60
 Persien 162
 Petersborg, se Skt. Petersborg
 Petrograd (= Skt. Petersborg) 156
 Philadelphia 171
 Ploen 228
 Podolien 66, 68, 85, 236
 Pokrovskaja 74
 Polen 36, 42, 59, 83, 85, 95, 161, 236, 238, 240
 Poltava 87, 88
 Praga 43
 Preussen 86, 261, 270
 Præstø 232
 Pulawy 238
 Puškino 97, se også Carskoe Selo
- R Raklev 58
 Randers 258
 Ratkau 56
 Redsted 165
 Rejsby 259
 Reval (= Tallinn) 42, 196, 197
 Ribe 259
 Riga 42, 83, 112, 243, 245
 Rjazan' 87
 Rodenæs 219
 Rolstrup 259
 Roskilde 102, 151, 162, 256
 Rønde 149
 Rønne 192
- S Sachsen 86
 Saku 97
 Salo 102
 Salzburg 243, 246
 Samara 92
 Samarkand 100
 Saratov 33, 43, 201
 Sarepta 68, 70
 Seliger søen 176
 Sdr. Tranders 102
 Sianawi 236
- Sibbershusum 219
 Sibirien 28, 43, 64, 67, 69, 72, 91, 121, 195, 198
 Simbirsk 233
 Simferopol 74, 76
 Sindbjerg 66, 165
 Sjælland 21, 23, 55, 70, 228
 Skagen 72
 Skalborg 179
 Skive 258
 Skjern 102
 Skelskør 63
 Skt. Petersborg 25, 30, 32, 36, 42—44, 46, 47, 49, 56, 57, 59, 60, 63—67, 70, 72, 74, 77, 81, 83, 85—89, 91, 92, 103, 104, 114, 117, 118, 121, 123, 126, 128, 129, 150—152, 154—156, 161, 169, 182, 199, 200, 205, 209, 212, 213, 215, 224, 225, 233—235, 239, 241, 242, 245, 246, 270
 Skåne 23
 Slagelse 232
 Slesvig 17, 18, 20, 22, 48, 50, 86, 201, 204, 225, 258, 259
 Smolensk 43
 Sommerland 259
 Sorø 228, 232
 Spanien 266
 Spola 209, 211
 Ssimbirsk 233
 St. Heddinge 152
 Steensballe 57
 Steinburg 259
 Stenderup 218
 Stettin 161
 Stockelsdorff 63
 Stockholm 42, 83, 95, 170, 264, 267, 270
 Streletz 92, 188
 Struer 102
 Strelkovo 99, 111
 Stuttgart 114, 156
 Sundby 258
 Svendborg 102
 Svejts 14, 27, 34, 66, 69, 70, 161, 167, 241, 242, 267
 Sverige 23, 44, 50, 55, 74, 77, 83, 95, 142, 162, 168, 194, 267
 Sydamerika 55, 74, 77, 184
 Syssel 103
- Tallinn 96, se også Reval
 Tartu 31, 97, 168, 178; se også Dorpat & Jurjev
 Taškent 100
 Taurien 29
 Thisted 70, 258
 Thorsted 258
 Tiflis 264, 266
 Tirnowa, se Trnava
 Tjærby 258
 Tolsted 259

- Tommerup 102
 Trankebar 17
 Trento 111
 Tritttau 48
 Trnava 65
 Troldeeminde 179
 Trondheim 270
 Turkestan 27, 121, 129, 265
 Turkmenistan, se Turkestan
 Tver 87
 Tyrkiet 121
 Tyskland 18, 19, 23, 50, 70, 107, 142, 159,
 161, 162, 169, 176, 245, 264, 267
 Tønder 219, 259
 Tåstrup (Jyll.) 156
- U U.S.A. 195
 Ukraine 73, 209, 239
 Uljanovsk 233
 Ungarn 107, 183
 Uppsala 170
 Ural 92
 Urjanchaj 196
 Utrecht 119
- V Varde 179
 Vejle 44, 57, 259
 Vester Dalby 258
 Vester Højst 259
 Vestindien/Vestindiske øer 17, 74, 77, 184
 Viborg 40, 158, 217, 221, 258
 Viby Sjø 94
 Vilna (= Vilnius) 30, 62, 104, 106, 161,
 162, 242, 245, 246, 248, 249
 Vilstrup 258
 Vilsund 258
 Vindekilde 228, 229
 Vinniza 44, 66, 68, 70, 73
- Virbalis (= Virbalen) 201
 Vitebsk 33, 87, 266
 Vjatka 74, 75, 168
 Vladivostok 102
 Volga 81, 92
 Volhynien 72, 85, 236
 Vologda 64, 65
 Voronež 87, 113
- Warszawa 32, 36, 37, 43, 116, 236—238, W
 240
 Werfelbühren 259
 Wettingen 14, 34, 66, 70
 Weichsel floden (= Wisla) 43, 239
 Wien 57, 73, 114, 116, 161, 162, 220, 237
 Wihren 259
 Wirbalen, se Virbalis
 Wisla, se Weichsel floden
- Zarskoe Selo, se Carskoe Selo Z
 Žitomir 87
 Zürich 69, 73, 117
- Ægypten 102 Æ
 Ängelholm 44
 Ærø 194
- Østerhaab 179 Ø
 Østerlars 74
 Østersøen 238
 Østersøprovinser, se Baltiske lande
 Østrig 69, 70, 86, 161, 236, 237
 Østrup 258
- Ålborg 14, 115, 158, 179, 217 Å
 Åbenrå 259
 Årby 232
 Århus 14, 221, 258

SAGREGISTER

- A akklimatisering 29, 79
 anatomi 21, 121, 122, 129, 161, 162, 174,
 247, 248, 249, 260, 261, 262, 263, 266
 andelsbevægelse 142
 antisemitisme 83, 267
 arbejdsrets helt 74, 156
 Arch. vet. nauk? 15, 52, 58, 60, 63, 84
 avisudklipsamling 147, 148
- B bakteriologi 21, 22, 94, 97, 174, 177
 befolkning, Danmark 17
 befolkning, Rusland/USSR 24
 beslagmestre 47, 56, 59, 61, 80, 103, 162,
 212, 213, 234, 235
 bestikkelse 42
- bibliografi Chr. Engelsen 70
 C. L. Helper 60
 P. Jessen 53
 C. Mæhl 79
 J. Schütt 46
 E. Viborg 201
- biologisk materiale 203
 boggaver 69, 112, 113, 135, 142—149, 177,
 199—203, 205, 242, 262, 263, 286
 brucellose, Danmark 22, 23, 130, 131, 135,
 254
 USSR 38, 131
- censur 24, 43, 201 C

- D** Danm. Vet.- og Jordbr. Bibl. 14, 135, 142, 143, 170—173, 180, 205
dekorationer 42, 88, 150—158, 204, 218
doktordisputatser 22, 32, 143, 205
dyrlæger, Danmark 14, 21, 22
Rusland 33
dyrehospital 46
- E** ekinokokose 23, 38
emigration, emigranter 24, 39, 44, 45, 48, 162, 204
epizootier, Rusland 30, 38, 93, 120
- F** FAO 38, 96, 98, 111, 120
familiære forhold 45
familiære forhold Chr. Engelsen 66, 69, 70, 167
P. Jessen 52
E. C. Kuhn 47
C. Mæhl 74, 167
fjerkræ, Danmark 19, 186, 187
forsikring 117, 168
fåreavl, Danmark 18, 19, 201
Rusland/USSR 28
- G** garderegiment 49, 64
gesandtsskab, Skt. Petersborg 46, 48, 56, 58, 59, 85, 103, 212, 213, 235, 239
gesandtsskab, Wien 237
gæs, import 192, 194
- H** hesteavl, Danmark 18, 201, 258, 259
Rusland/USSR 26, 79
hestekøb 40, 48, 92, 95, 182—184, 188, 189, 258, 259
hestesko 126, 127
hestestalde, Skt. Petersborg 25, 49, 92, 235
hestetransport 26, 85, 95, 183, 191, 192, 236—240
Hist. med. vet. 113, 202
hundegalskab, Danmark 23
Rusland 34, 37, 79, 81
hundesyge 243
husdyrbrug, Danmark 17—19, 142
Rusland/USSR 26—29, 124, 125
husdyrhandel 182—198
hædersbevisninger 64, 74, 77, 150—158, 249, 256
hønsekølera 192, 194
- I** indfødsret, russisk 49, 64, 74
inseminering, se kunstig inseminering
- J** jarmarki (Jahrmarkt) 26,
jubilæum J. W. Helper 162
P. Jessen 51
C. Mæhl 77
Veterinærskolen, Chr.havn 52, 153, 154, 163, 164
Dorpat 53, 110, 151, 156
karantæne 116, 276
kastration 39, 40, 53, 56, 217, 221—223, 228, 232
kemi 21, 68, 130
kolchoser 26, 33, 120
kolera 71
kunstig inseminering 22, 27, 79, 111
kvaksalvere 40, 45, 58, 79, 128, 223, 227, 231
kvægbrug, Danmark 18
Rusland/USSR 27, 28, 79
kvægpest, Danmark 20, 22, 50, 86, 114, 116, 117, 134, 201
Polen 36, 120
Rusland 27, 32, 34, 36, 50, 52, 54, 58, 60, 68, 70, 86, 88, 90, 92, 114, 116, 117, 271
kvægtransport 68, 74, 95, 96, 178, 184, 186, 192
kværke 191, 274
kødkontrol 21, 117, 198
- landbrugsudstilling, Moskva 95, 97
landbrugs- og ind. udst. Kbh. 164
Landoec. Vet.-Tid. 20, 60
leverikter 34
lungesyge 54—56, 79, 80, 252
lægemidler 54, 117, 134, 161, 223—225
lønninger 39, 40, 45, 48, 53, 56, 78, 210, 211, 213—215, 222—224
- mallein 118, 275, 276, 279
marked, Hjallerup 183
Nižnij Novgorod 80—82, 109
medic. kongr. 81, 267
Medikokir. Akad. 30, 32, 42, 46, 49, 62, 77, 104, 106, 161, 199, 233
mejeribrug 27, 135, 142, 168
merinofår 19, 28
militærdyrlæger 40, 49, 57, 58, 60, 62, 64, 81, 102, 218—220
militærheste 26, 39, 54, 102, 129, 162, 192
militærkolonier 49
miltbrand, Danmark 22
Rusland 27, 34, 36, 54, 68, 79, 80, 198
muldyr 20, 29, 74, 79, 184
mund- og klovesyge, Danmark 22, 23, 176, 192, 279, 282, 284
Rusland/USSR 36, 79, 176
- mykotoksin 97
mælkekontrol 21, 118
Månedsskr. f. Dyrlæger 15, 175, 202
- Napoleonskrig 58, 102, 161
nekrolog, H. Bagge 79, 81
P. Jessen 49, 52
C. Mæhl 74

- norsk mos 104, 240, 241
 Norsk økonom. Selskab 240, 241
 Novye knigi 147
- O** OIE 38, 101, 120
 oversættelser 128—133, 149, 180—181, 250, 251, 253, 254, 286
 overtro 34, 79
- P** parasitologi 38, 121, 122, 129, 202, 266, 267
 paratuberkulose 36, 112, 118, 169
 pasteurulose, gæs 192, 194
 patologi 21, 92, 93, 97, 123, 161, 162, 171, 173—175
 pelsdyr 29
 pension 69, 78, 81
 period. øjenbet. 192
 poststationer 26, 27, 61 + omslag
- R** rensdyr 29, 36, 170, 202
 reprod. fysiologi 94, 95, 97, 99, 111, 177
 revolution 26, 28, 45, 83, 118, 166, 195
 russificering 32
 russisk sprog 32, 45, 77, 148
 russisk-japanske krig 36, 191
 russisk-tyrkiske krig 34, 65, 262, 263
 russiske tropper, Bornholm 176, 192, 279—285
- S** segl 29, 231
 Sibirskaja Kompanija 28
 skab, Danmark 191, 228—230
 Rusland 38
 skibsforbindelser 42, 49, 200, 226
 slavist 148, 180, 181
 smør 28, 195
 snive, Danmark 23, 189—192, 205, 274—278
 Rusland 34, 38, 55, 79, 93, 224
 Soc. faut. rei vet. 104, 106, 144, 161, 199, 241—244, 249
 sovchoser 26
 Statens vet. Inst. virusforsk. 143, 149, 176, 203
 Statens vet. Serumlab. 22, 143, 149, 171, 175, 177, 178, 202
 Store Nord. Telegr. 67, 102
 stutrier 63, 73, 84, 92, 162, 210, 211, 239
 svineavl, Danmark 18, 19, 132, 133
 Rusland/USSR 28, 29
 svinepest, Danmark 19, 23
 Rusland 38
- T** Tidsskr. f. Veterinærer 14, 27, 39, 46, 52, 166, 201
 tillægseksamen 42, 56, 62, 64, 68, 74, 83
 toldkontrol 42, 43
 trikinellose 38
 tuberkulin 117, 118, 135, 250
 tuberkulose 117, 118
 tuberkulose, Danmark 22, 23, 101, 109, 129, 130, 169, 170, 250, 251
 Rusland/USSR 36, 170
 tyresæd 97, 100, 179
- undervisning 30, 32, 50, 56, 117, 128, 246
 Universitet, Dorpat 31, 50, 107
 København 104
 Leningrad 156
- vaccination 36, 37, 50, 79, 243—245, 252, 280, 284
 vandforsyning 72
 Veterinarija, Moskva 33, 148
 vet.-ambulatorium 141, 142
 Vet.-direktoratet 22, 143, 149, 274
 vet.-encyklopædi 135, 139—141, 147, 161
 vet.-forening, Skt. Petersborg 50, 64, 65, 151, 152, 154—156, 164
 vet.-kongresser 34, 79, 98, 100, 111, 114—120, 168, 169, 250
 vet.-lovgivning, Rusland 79, 93, 109
 vet.-medhjælper 30, 32, 34, 38, 50, 91, 120
 vet.-praksis 20, 36, 40, 53, 60, 66, 68, 72, 77, 79, 204, 221, 223, 224, 227, 230, 232, 233
 vet.-skolen, Chr.havn 18, 20, 31, 46—48, 52, 56—59, 61—64, 103, 153, 159—161, 212, 234
 vet.-skolen, Dorpat 31, 33, 51, 110, 151, 153, 204, 256
 vet.-skoler og inst., Rusland 30, 32, 33, 88, 90, 161, 162, 164, 169, 178, 245
 Vet. og Landbohøjskole, Frdb. 21, 66, 74, 107, 110, 122, 149, 163—166, 169, 171—173, 205
 vet.-studerende 46, 50
 Vet. Sundhedsråd 190, 274, 275
 veterinærvæsen, Danmark 135, 168
 Rusland/USSR 30, 32, 34, 38, 79, 93, 101
 Vidensk. Akad. Skt. Petersborg 104, 241, 242
 Vildtbiol. Station, Kalø 149
 vildtimport 196
 vildtsygdomme 22
- WHO 38, 120
- Økonom. Selskab, Skt. Petersborg 104, 240, 241
- Årsskrift, KVL 175, 202
 Årsberetning, KVL 175, 202
 Årsberetning, Vet. Sundh.-råd 190

BILLEDFORTEGNELSE

Fig.	Side	Fig.	Side
1. En hestetransport	13	42. Vologda	65
2. Archiv" vet. nauk"/mikrofiche	15	43. Marie Engelsen	67
3. P. Chr. Abildgaard	18	44. Chr. Engelsen	67
4. Dansk husdyrstatistik	19	45. Chr. Engelsen 1885	68
5. Veterinærskolens segl	20	46. Minsk	69
6. Vor Frelzers kirke m. m.	21	47. Den gamle dansker	70
7. Kejslerlige hestestalde	25	48. Dagbladets korte meddelelse . .	70
8. En tarantasse	27	49. Et postkort fra Rusland	71
9. Ukrainsk kvæg	28	50. En russisk vandforsyning	72
10. En zebroid	29	51. Stutteriet Antoniny	73
11. Aleksander I. og V. P. Kočubej	30	52. Kort over europæisk Rusland . .	75
12. Dorpat Universitet	31	53. Carl Mæhl 1879	76
13. Chr. Fr. Deutsch	32	54. Arbejdets helt C. Mæhl	78
14. Dorpat Veterinærskole	33	55. Kiev-annoncen	84
15. To konovali	34	56. F. C. E. Nielsen	85
16. Velsignelse på Skt. Georgsdag .	35	57. G. Chr. With	86
17. Russere vaccineres mod rabies	37	58. Kort over Rusland	87
18. Carl Viborg	40	59. Aniëkovs bro, en hestestatue . .	89
19. Dansk Veterinæreksamensbevis	41	60. En russisk landsby	90
20. Det Medikokirurg. Akademi . . .	42	61. Oversvømmelse	91
21. En sibirsk telegrafstation	43	62. G. F. Westring	92
22. J. Schütts underskrift	46	63. H. C. Mørkeberg	93
23. Skt. Petersborgs heste	47	64. A. C. P. Christensen	93
24. Katharinenheerde præstegård .	48	65. L. Bahr	94
25. Reisende til Kiøbenhavn	49	66. N. E. Nielsen	94
26. Dorpat Universitet 1854	50	67. E. Hainau Christensen	95
27. Dorpat Veterinærskole 1931 . .	51	68. A. R. Jensen	95
28. Dorpat Veterinærskole	51	69. N. O. Rasbech	95
29. Peter Jessen	52	70. O. Hall	96
30. Peter Jessens gravsted	53	71. H. Pedersen	96
31. D. H. Dreyers underskrift	56	72. P. Krogh	96
32. C. Steensballe Pedersen	57	73. A. Neimann-Sørensen	98
33. O. F. Borchsenius, underskrift	58	74. H. E. Marthedal	98
34. Slottet Pavlovsk	59	75. E. Blom	98
35. C. Helpers underskrift	59	76. Petrovski-parken	99
36. Veterinair-Tidende	60	77. H. V. Sønnichsen	100
37. J. E. Dreyers underskrift	61	78. Sig. Andersen	100
38. Christianshavn, Veterinærskole	61	79. J. B. Andersen	100
39. Vilna, Anatomisk Institut	62	80. J. F. Hyldgaard-Jensen	101
40. J. A. F. Bruhns underskrift . . .	63	81. Johs. Moustgaard	101
41. H. Bagge	64	82. B. Palludan	101

Fig.	Side	Fig.	Side	
83.	C. Lynderup Jeppesen	102	130. Dansk bondehus før	136
84.	E. Stougaard	102	131. Dansk bondehus nu	136
85.	Chr. Werdelin	102	132. Referater Møllgaard/Plum	137
86.	O. Bendz Olsen	103	133. Russisk résumé (E. Blom/N. O. Christensen)	138
87.	H. V. Graae	103	134. En meget forvrænget dansk literaturangivelse	139
88.	Skt. Petersborg, Vidensk. Akad.	104	135. B. Bang i Sov. vet. enc.	139
89.	Jessens brev til Bergmann	105	136. Danmark i Sov. vet. enc.	139—141
90.	H. P. Bergmann	106	137. Et veterinært ambulatorium	142
91.	Bergmanns håndskrift	106	138. D.V.J. Bibliotek	143
92.	G. Michelsen	107	139. Dorpat vet. fak. bibl.	144
93.	Chr. Engelsen	107	140. Kurs kožnych boleznej	145
94.	Chr. Engelsens håndskrift	108	141. H. Nielsen	146
95.	C. Mæhl	109	142. Fra Novye knigi	147
96.	N. Bruun-Pedersen	109	143. Fra Novye knigi	147
97.	Et telegram til Dorpat	110	144. Kartotekskort fra DVJB	148
98.	Lærere ved KVL	110	145. Det centr. sovj. landbr. bibl.	148
99.	To visitkort	110	146. Russiske ordner	150
100.	V. K. Milovanov	111	147. Russiske ordner	151
101.	Ch. Š. Al'meev	112	148. H. C. B. Bendz	151
102.	V. E. Ščurevskij	112	149. C. D. v. Hegermann-Lindencrone	152
103.	Paratuberkulose — reference	112	150. Chr. Rostgaard v. d. Maase	153
104.	Paratuberkulose — reference	113	151. Auditorium VII (1-01)	153
105.	Kvittering for boglån	113	152. H. V. Stockfleth	154
106.	J. Tehver	113	153. Fra Berlingske Tidende	154
107.	Int. vet. kongr., Hamborg 1863	115	154. C. E. Fengers diplom	155
108.	H. C. Tscherning m. fl.	116	155. C. Mæhl	156
109.	K. Raupach	117	156. B. Bangs diplom (Kazan)	157
110.	Den russiske delegation i Haag	118	157. P. A. Mørkeberg	158
111.	Int. vet. kongr. Haag 1909	119	158. O. Pedersen Pyndt	158
112.	H. C. Bendixen — K. I. Skrjabin	120	159. En russisk fortjenstmedalje	158
113.	Kraniet af en vædder	121	160. L. H. Bojanus	159
114.	Beskrivelse af T. innom. n. sp.	122	161. Vet.skolen, Christianshavn	160
115.	Æggeskaller af russiske fugle	123	162. Veterinærskolens plan	160
116.	Bezimenka	124	163. K. J. v. Muyschel	161
117.	En russisk ko, ca. 1880	125	164. A. F. Adamowicz	162
118.	Tre russiske hestesko	127	165. J. W. Helper	163
119.	P. Jessen	128	166. KVL på Frederiksberg	163
120.	C. H. Hertwig	129	167. P. Jessen	164
121.	C. G. Prinz	129	168. Model af KVL (1900)	165
122.	A. Thomsen	130	169. KVL (1923)	166
123.	Bruceljez, titelblad	131	170. Interview med C. Mæhl	167
124.	E. Bloms komparationskammer	132	171. V. F. Nagorskij	168
125.	P. G. Winthers tegning	132	172. K. Gappich	168
126.	Ekspert af danske heste	133	173. G. I. Gurin	169
127.	Razvedenie svinej	133	174. K. M. Golcman	169
128.	E. Viborgs recept	134		
129.	Omtale af J. E. V. Boas	135		

Fig.	Side	Fig.	Side	
175.	Vet.inst. Kuz'minki	170	217. Novgorod	225
176.	S. N. Višelesskij	171	218. Oldesloe	226
177.	S. A. Grjuner	172	219. Almanak, 1824	227
178.	C. C. Nielsen	172	220. To segl	231
179.	KVL Bibliotek, læsesal	173	221. A. A. J. Czartorisky	236
180.	Festsalen, Omsk Vet. fak.	174	222. Warszawa-regning	237
181.	Patologisk anatomi	175	223. Polsk-russiske byer	237
182.	A. L. Skomorochov	176	224. Pulawy	238
183.	Virusforskningsinst. Lindholm	176	225. Heste på græs	239
184.	A. A. Kudrjavcev	177	226. Salzburger med.-chir. Zeitung	243
185.	Statens vet. Serumlaborat.	178	227. Vet.selsk. guldmedalje	244
186.	V. Zarosa	178	228. Skildpaddens anatomi (titelbl.)	247
187.	E. Aaver	179	229. Fra Anatome testudinis	249
188.	Fra Politiken februar 1964	183	230. B. Bang	250
189.	Anglerko	184	231. M. Gasse	251
190.	Sundhedsattest for avlskvæg	185	232. W. Gutmann	252
191.	Jysk svin	186	233. E. Semmer	252
192.	Slagtet fjerkræ, sundhedsattest	187	234. Brev til A. Thomsen	253
193.	F. L. Torp	188	235. M. Žurnakova	253
194.	Chr. Engelsen	189	236. J. V. Neergaard	254
195.	M/S Botnia	190	237. P. Chr. Abildgaard	255
196.	B. Bang	191	238. Dorpat, festsalen	256
197.	H. Follin	192	239. Brev til J. V. Neergaard	257
198.	Fra Politiken 1973	193	240. W. Messings doktordisputats	260
199.	Russiske gæs i Mørkøv	194	241. K. E. v. Baer	261
200.	Russisk smørforsendelse	195	242. L. Stieda	263
201.	Eksportkonnossementet	197	243. A. P. Fedčenko	264
202.	Sibirsk tintet kød	198	244. Ekskursion til Turkestan	265
203.	Videnskabernes Akademi, bibl.	199	245. H. Krabbe	266
204.	Abhandl. für Thierärzte	200	246. H. Krabbes hus	268
205.	En litteraturudveksling	203	247. L. Stiedas referat	269
206.	Skt. Petersborg	205	248. J. E. V. Boas	270
207.	Dorpat Veterinærskolens segl.	207	249. Die Rinderpest	271
208.	Prof. L. H. Bojanus sender	208	250. P. Jessens diplom	272
209.	E. Viborg	210	251. Dorpat Vet.skolens betydning	273
210.	G. H. Hoffmann	211	252. Det veterinære Sundhedsråd	275
211.	C. Mæhls ske	214	253. Køge epizooti (snive)	277
212.	500 rubel seddel	215	254. Køgesnivens udbredelse	278
213.	Tekstdechifrering	216	255. Dr. Lukin i København	301
214.	J. A. Norden	220	256. En tarantasse	315
215.	Danske penge ca. 1813	222	257. Kvægpestens bekæmpelse (emblem)	320
216.	Udbødning af svin	223		

FORTEGNELSE OVER TABELLER

I. Danmarks befolkning 1775—1975	17
II. Fjerkræbestand i Danmark	19
III. Oversigt over de behandlede syge dyr på den danske Veterinærskole i 1822	20
IV. Antal dyrlæger i Danmark i midten af 1840-erne	21
V. Antal dyrlæger i Danmark 1819—1976	22
VI. Ruslands/Sovjetunionens befolkning 1800—1975	24
VII. Antal husdyr i Sovjetunionen 1975	29
VIII. Antal dyrlæger og veterinærteknikere i Rusland/Sovjetunionen 1826—1974	33
IX. Antal russiske bøger på DVJB	149
X. Udførsel af heste til Rusland/USSR	183
XI. Udførsel af kvæg til USSR	186
XII. Indførsel af heste fra Rusland til Danmark	191
XIII. Indførsel af levende dyr fra USSR til Danmark	194
XIV. Indførsel af smør fra Rusland til Danmark	195

Fig. 256. En tarantasse.

FORKORTELSER, FORKLARINGER M. M.

Å. v. S.	Årsberetning fra Det veterinære Sundhedsråd.
B. A.	Bank Assignate
C.G.I.A.	Central'nyj Gosudarstvennyj Istoričeskij Archiv, SSSR's Centralhistoriske Arkiv.
Dept. f. udenl. Anl.	Departement for udenlandske Anliggender.
Diss.	Dissertatio.
d. J.	dieses Jahr.
D. M.	Denne Maaned.
D. V. J. B.	Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek.
E. E.	Eure Excellence.
F.A.O.	Food and Agriculture Organization of the United Nations.
F. K.	Forstander Korrespondance (Veterinærskolens Forstander- Korrespondance, Rigsarkivet).
gez.	gezeichnet (påtegnet, attesteret).
Gouv.	Gouvernement.
hujus	denne [måned].
Inaug. Diss.	Inaugural Dissertation.
I.S.O.	International Standard Organization.
Klen	Königlichen.
K.V.L.	Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.
n. S.	neuer Stil.
O.I.E.	Office International d'Epizootie, Paris.
R.A.	Rigsarkivet.
p.	pagina (side).
pp.	paginae (sider).
P. M.	Pro Memoria.
Pr.	Preussen.
S. E. M.	Sua Excellence Monsieur.
S. M.	Sua Majeste.
Sr. Ex.	Seiner Excellence.
usw.	und so weiter.
resp.	respektive.
Societas fautorum rei veterinariae	= Selskabet til Veterinairkyndighedens Fremme (Königl. Gesellschaft für Beförderung der Veterinär Kunde = So- ciete Royale Vétérinaire).
Sr	Seiner.
V. D.	Veterinærdirektoratet (Veterinær Direktoratet).
V. K.	Veterinærskolens Korrespondance, Rigsarkivet.
W.H.O.	World Health Organization.
u.	und.
S. T.	Sine Titulo (uden titel).
P. T.	Pleno Titulo (med fuld titel).
v. J.	vorriges Jahr.
&c	et cetera.

Curriculum vitae

Ivan Katić.

Født 1930 i Slavonski Brod, Jugoslavien. Veterinær-eksamen (Zagreb, 1956) suppleret i København (1959). Studeret ved Danmarks Biblioteksskole sekt. II. 1967—1968. Medarbejder ved Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek siden juli 1965, forskningsbibliotekar samme sted siden marts 1968. Bestyrelsesmedlem i World Association for the History of Veterinary Medicine og Dansk Veterinærhistorisk Samfund.

Born in 1930 in Slavonski Brod, Yugoslavia. Veterinarian (Zagreb, 1956; Copenhagen, 1959). Employed by different Danish veterinary institutions, since 1965 member of the staff of the Danish Veterinary and Agricultural Library, Copenhagen. His paper deal with veterinary medicine and librarianship.

Committee member of World Association of the History of Veterinary Medicine and Danish Association of the History of Veterinary Medicine.

Geboren 1930 in Slavonski Brod, Jugoslawien. Veterinärexamen (Zagreb, 1956), 1959 durch ein Examen in Kopenhagen ergänzt. 1967—1968 Studium an Danmarks Biblioteksskole (Dänische Bibliothekarschule). Bibliotheksrat an Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek seit März 1968.

Vorstandsmitglied in der Welt-Gesellschaft für Geschichte der Veterinärmedizin und Dansk Veterinærhistorisk Samfund (Dänischer veterinär-geschichtlicher Verein).

Иван Катич родился в 1930 году в Славонски Брод, Югославия. Ветеринарный Факультет окончил в 1956 году в Загребе, дополнительный датский ветеринарный экзамен выдержал в Копенгагене в 1959 году. После того работал в различных ветеринарных Институтах. С 1965 года является сотрудником Датской Ветеринарной и Агронсической Библиотеки. Составил Библиографию по паратуберкулезу (1895 - 1964 г.г.). И. Катич член правления Интернационального Общества Истории Ветеринарии и Датского Ветеринарно-Исторического Общества.

Р Е З Ю М Е

Датско-русские ветеринарные контакты начались в 1796 году когда профессор Датской Ветеринарной Школы в Копенгагене Эрик Выборг и директор Конного Завода Фредериксборг Фредерик Карл Эмил Нильсен посетили Молдавию. Целью этого длинного путешествия была покупка 16 лошадей для Датского Конного Завода Фредериксборг и изучение болезней крупного рогатого скота (чумы).

Эти отношения особенно усилились между 1819-1913, когда в Россию из Дании пришло 15 ветврачей. Некоторые из них работали в качестве военных ветврачей (Багге, Эслингер, Горхсениус), другие были губернскими ветврачами (Энгельсен, Мель), которые приняли активное участие в борьбе с чумой рогатого скота. Третье, как на пр. Иессен сыграли важную роль в развитии научной ветеринарной жизни в России.

Иенс Петр Бое Иессен (1801-1875) получил ветеринарное образование в Копенгагене в 1819-1823 г. В 1824 г. в качестве военного ветеринарного врача он уехал в Россию и в Новгороде, под командованием известного генерала, графа А. А. Аракчеева, прослужил 3 года. Позднее Иессен стал главным образом заниматься коноводством и чумой крупного рогатого скота.

Его достижения в работе, прекрасные чисто-человеческие качества и незаурядные литературные способности способствовали его назначению директором первого русского ветеринарного факультета в Дорпате в Эстонии. Это учреждение в России было не только первым но и лучшим. Административную деятельность он совмещал с дидактической и научной. Профессор Иессен преподавал различные ветеринарные предметы до самой своей смерти.

Кристиан Энгельсен окончил Ветеринарный Факультет в Копенгагене в 1870 году, но в 1871 году прекращает практику в Дании и эмигрирует в Россию. Не зная русского языка, вынужден был работать телеграфистом в Благовещенске. В начале 1876 вернулся в европейскую часть России и в Скт. Петербурге после экзамена получил права русского ветеринарного врача. К. Энгельсен работал в Гомеле в качестве ветеринарного врача в 1876-1886 г. В 1886/1887 работал в Зарепте, а с 1887 в Минске старшим ветеринарным врачом. От 1896 до 1906 жил в Виннице, где и умер.

Одним из последних эмигрантов был 21 летний Карл Мель. Он был назначен в Вятке в 1875 г. в качестве младшего губернского ветеринарного врача однако суровый климат заставил его ходатайствовать о переводе на юг, на Крым, где он проработал десять лет. После этого Крымского периода, был назначен губернским ветврачем в Нижнем Новгороде, где он прожил в 1888-1897 гг. Главным его занятием в России была борьба против чумы рогатого скота и сибирской язвы. Последним его рабочим местом была Кострома, где он проработал 28 лет, в частности, как коммунальный ветеринар. После революции опять определили его на должность, и в 1924 году присвоили ему звание "герой советского труда". Мел был женат и имел пятеро детей. Он умер в 1930 году в Нижнем Новгороде. Все его потомки поселились в России.

В Датской Ветеринарной- и Агрономической Библиотеке в Копенгагене хранятся письма Иессена, Энгельсена и Мелья к своим учителям, приятелям и др. Эти письма опубликованные в 1974, 1975 и 1977 гг.

Кроме ветврачей, которые поселились в России (Советском Союзе), ок. 30 датских ветврачей приехало в Россию (Советский Союз) в 1796-1796 гг. для покупки лошадей, изучения болезней животных, участия в съездах и др.

О личных связях, связях между институциями, книгообмене, участию в интернациональных конгрессах, автор сообщает в разделе 7. В том же разделе описанные русские дидактические пособия для изучения анатомии, нормальной и патологической и коллекция подков в ветеринарном музее.

С 1847-1960 гг. было переведено с датского на русский язык не менее десяти книг (Глава 8).

Глава 9 посвящена описанию датской ветеринарной литературы реферированной в русской ветеринарной печати.

Глава 10 дает обзор русской вет. литературы в Датской Вет.-Агр. Библ., где имеется ок. 500 русских книг и журналов (ветеринария, животноводство).

В главе 11 рассказывается о Датчанам, которые получили русские ордена.

Глава 12 описывает командировки русских ветврачей в Данию. Ок. 30 лиц посетило в периоде 1803-1974 годах Данию, некоторые из их были здесь 2-3-4 раза. Для датских читателей очень интересные описания С. А. Грюнера, который посетил Вет.-сель.-хозяйств. Училище в 1927 г.

Обмен научными сотрудниками между Данией и СССР установлен Договором от 9ого октября 1965 г (Гл. 13).

О покупке лошадей и крупного рогатого скота в Дании и пересылке в Россию/СССР говорится в разделе 14. Там также описывается экспорт лошадей из России в Данию ок. 1890их гг. и эпидемиологическое значение этой торговли (сап!). В разделе 15 автор дал описание пересылки датской вет. литературы в Россию/Советский Союз в течении 19 и 20 вв.

*Fig. 257. Kvægpestens bekæmpelse.
(Emblem).*

ISBN 87-980-332-5-5